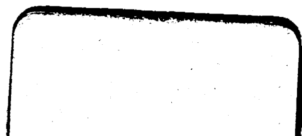
Brevis linguae armeniacae grammatica, litteratura, chrestomathia ...

Julius Heinrich Petermann

PORTA
LINGUARUM ORIENTALIUM

SIVE

ELEMENTA LINGUARUM

I. HEBRAICAE	V. SYRIACAE
II. CHALDAICAE	VI. ARMENIACAE
III. SAMARITANAE	VII. AETHIOPICAE
IV. ARABICAE	VIII. PERSICAE.

STUDIIS ACADEMICIS ACCOMMODATA.

EDIDIT

J. H. PETERMANN, E. NESTLE, S. LANDAUER E. A.

PARS VI.

LINGUA ARMENIACA.

EDITIO SECUNDA EMENDATA.

CAROLSRUHAE ET LIPSIAE.

H. REUTHER.

LUTETIAE PARISIORUM
MAISONNEUVE & CIE.
25, QUAI VOLTAIRE.

LONDINII
DULAU & CO.
37, SOHO SQUARE.

1872.

BREVIS
LINGUAE ARMENIACAE
GRAMMATICA, LITTERATURA, CHRESTOMATHIA

CUM

GLOSSARIO.

IN USUM PRAELECTIONUM ET STUDIORUM PRIVATORUM

SCRIPSIT

JUL. HENR. PETERMANN,

DOCT. ET PROF. PUBL. EXTRAORD. IN UNIVERSITATE BEROLINENSI.

EDITIO SECUNDA EMENDATA.

CAROLSRUHAE ET LIPSIAE.

H. REUTHER.

LUTETIAE PARISIORUM
MAISONNEUVE & CIE.
25, QUAI VOLTAIRE.

LONDINII
DULAU & CO.
37, SOHO SQUARE.

1872.

Typis Guilielmi Drugulini Lipsiensis.

INCLYTAE

MECHITARISTARUM

ACADEMIAE IN INSULA SANCTI LAZARI

HANC NOVAM EDITIONEM LIBELLI

STUDIIS

LINGUAE ET LITTERATURAE ARMENIORUM DICATI

PIO GRATOQUE ANIMO

D. D. D.

AUCTOR.

PRAEFATIO.

Trado hic sextam portae linguarum orientalium partem in qua idem consilium, quod in praecedentibus persequutus sum, firmiter tenui. Dedi igitur, quantum ei, qui vel proprio Marte linguam Armeniorum ediscere cupiat, sufficere putavi, ut his studiose perlectis sine magna difficultate ad alia legenda pergere possit; simulque iis satisfacere studui, qui lectiones de hac lingua et litteratura habere velint, ut libellum habeant, quem discipulorum manibus tradere, et quo tanquam duce in scholis suis commode uti possint. — Sed in grammatica, quum haec lingua ab iis, quae semiticae dicuntur, maximopere discedat, aliam viam ingressus sum, talem nempe, qualem in caeteris linguis observamus, quamque in libro meo: „Grammatica linguae Armeniacae. Berolini 1837. 8. ap. G. Eichler“ jam antea inieram; atque hunc quidem librum mihi ducem sumsi, ita ut mutatis mutandis, atque omissis iis, quae sive explicationem formarum, sive comparationem cum aliis linguis spectant, illius fere epitomen conscripserim. — Pro specimine lectionis et analyseos item ut alibi orationem dominicam proponere non dubitavi, quoniam versio Script. Sacrae armeniaca saeculo quinto, aureâ litteraturae Armeniorum aetate facta est et classicis, quae dicunt, scriptis omni jure adnumeratur. — In litteratura libros, qui facile

comparari nequeunt, omisi. — In chrestomathia denique praemissis quatuor prioribus Geneseos capitibus, quae, quum textum graecum verbotenus fere reddant, difficultatem haud praebent, singula loca e variis variorum temporum scriptoribus eo respectu decerpsi, ut tirones in variis dicendi generibus sese exercere possint, simulque varietate rerum allecti a facilioribus ad difficiliora pergant. Itaque primo loco posui vitam primi Armeniorum herois post Haik, Arami scilicet, unde nomen populi exortum putatur, eamque secundum narrationem celeberrimi Tschamtschean (in Compend. histor. Arm. Venet 1811. 8. p. 9. sqq.), qui simplici et facili dicendi genere usus est; huic adjunxi ea, quae Eznik, elegantissimus scriptor saeculi quinti p. Chr., de Marcione ejusque secta profert: deinde e classica illa Elisei, aequalis Eznikii, historia de iis, quae Armenios inter et Persas anno 449 sqq. p. Chr. gesta sunt, epistolam dedi, qua Persarum princeps Mihrnerseh Armenios ad ipsius fidem amplectendam persuadere conatur; porro e Mose Chorenensi caput de Haiko, regni Armeniaci conditore, descripsi; tum pulcherrimam narrationem de morte voluntaria Arsacis II., qui annis 363—81 p. Chr. regnum Armeniorum tenuit, secundum Faustum Byzantinum, scriptorem saeculi quarti, attuli, ut lectores ejus stilum non optimae quidem notae cum aliis comparare possint; deinde locum proposui ex Joanne Mandacunensi, scriptore saeculi quinti, quem tirones velim statim post illa Geneseos capita perlegant, sed argumenti ratione ductus hîc demum inserui; ac finem denique facit Gregorii

Narekensis introductio atque initium Commentarii in Canticum Canticorum, auctoris saeculi X. alias intellectu difficillimi, sed in hoc libello, quem juvenili aetate scripsit, satis facili. — In giossario, quantum fieri potuit, etymologiam non minus quam alphabeticum ordinem observavi.

PRAEFATIO
ad secundam editionem.

In altera hac editione pauca tantum habeo, quae praemonenda duxerim. Litterarum in tabula Armeniorum orientalium pronunciationem, quam in plurimis primitivam esse censeo, addidi, et in litteratura librorum ab illo inde tempore, quo prior editio lucem vidit, impressorum titulos adjeci. Praeterea menda quidem typographica, quantum potui, correxi, sed doleo, quod, licet omnem curam ac diligentiam adhibuerim, nonnulla tamen in textum irrepserint, quae lectores velim ante lectionem libelli corrigant.

In Grammatica:

Pag. 3. l. 18. l. „hominum“ pro „homnium“.
Pag. 9. l. 5. l. „abjiciunt“ pro „adjiciunt.“
Pag. 10. l. 3. l. ղ pro գ.
Ibid. l. 21 l. „auxiliarem“ pro „anxiliarem.“
Pag. 44. l. 24. l. եւթամիք pro ութամիք.
Pag. 47. l. 12. l. Հնգետասան pro Հնղետասան.
Pag. 48. l. 28. l. „conjuncta“ pro „conjucta.“

Pag. 54. l. 14. l. *ձեզ* pro *ձեղ.*
Pag. 67. l. ult. l. „Participium" pro „Participuum."
Pag. 68. l. 12. l. „charactere" pro. „charatere."
Ibid. l. 25. l. „littera" pro „litêera."
Pag. 74. l. 18. l. *լինէին* pro *լինեին.*
Pag. 75. l. 17. l. *լի՛ք* pro *լի՛ր.*
Ibid. l. penult. l. *լիցուք* pro *ւիցուք* et ult. *լինիջի՛ք* pro. *ւինիջի՛ք.*

In Chrestomathia:

Pag. 4. l. 14. l. *եղ* pro *եզ.*
Pag. 5. l. 1. l. *ա̃ծ* pro *ած.*
Ibid. l. 4. l. *Թաչունս* pro *Թռչունս.*
Ibid. l. ult. l. *ա̃ծ* pro *ած.*
Pag. 6. l. 22. l. *աւուրս* pro *աւուրս.*
Pag. 7. l. 23. l. *պտղոյ* pro *պաղոյ.*
Pag. 9. l. 21. l. *զնոյն* pro *ղնոյն.*
Pag. 12. l. 24. l. *զՄրայ* pro *ղՄրայ*, et *Նեխեցաւ* pro *Նեխեցու*
Pag. 18. l. 17. l. *Որում* pro *Որուն*, et *յաւիտենից* pro *յաւտենից.*
Pag. 19. l. 2. l. *յղացու* pro *յղացաւ.*
Pap. 21. l. 6. l. *այդպիսի* pro *այդպիսկ.*
Ibid. l. 21. l. *խրոխտացեալ* pro *խրոխաացեալ.*
Pag. 22. l. 8. l. *դադարեալ* pro. *գադարեալ.*
Pag. 24. l. 2. l. *արքայն* pro *տրքայն.*
Ibid. l. 28. l. *մարդ* pro *մարգ.*
Pag. 25. l. 26. l. *եւ* pro *ե.*
Pag. 26. l. 12. l. *Նու* pro *Նս.*
Pag. 27. l. 9. 10. l. *որպէս* pro *օքաէս.*

Ibid. l. 15. l. զմարդ pro զսարգ et l. 19. l. զնախանձ pro զնախտնձ.
Pag. 29. l. 7. l. տ̃ն pro տն et l. 16. l. ա̃յ pro տ̃յ.
Pag. 30. l. 7. l. ուր pro սւր et l. 10. l. ս̃բ pro սբ.
Pag. 36. l. 8. l. անզնին pro տնզնին.

In Glossario.

Pag. 38. col. 2. l. 7. l. „contra“ pro „contro.“
Pag. 39. col. 1. l. 3. l. Նաւ pro Նտւ.
Pag. 40. col. 1. l. 20. l. Սնաւակ pro Սնարակ.
Pag. 41. col. 2. l. 28. l. լւոյ pro լոյ,
Pag. 42. col. 2. inserendum vocabulum „Ապստամբութիւն, „defectus, rebellio.“
Pag. 43. col. 2. l. 22. l. Սսեմ pro Սոեմ.
Pag. 46. col. 1. l. 7. l. բազմապատիկ pro բազմապատեկ.
Ibid. col. 2. l. 2. l. բացից pro բացցեմ,
Pag. 49. col. 2. l. ult. l. „foedus“ pro „foedua.“
Pag. 50. col. 2. l. 10. l. դիւցազն pro. դիւցազե.
Pag. 51. col. 1. l. 14. l. Դողամ pro Դողամ.
Pag. 56. col. 1. l. 21. l. էաք pro էակ.
Ibid. col. 2. l. 26. l. լարուք pro լտրուք.
Pag. 57. col. 2. l. 28. l. „diffidentia“ pro „difidentia.“

Reliqua peccata, quae leviora puto, mihi, qui solus correctoris partibus fungi coactus eram, lectores benevole indulgeant. Scripsi.

BEROLINI

D. XXVII. OCT. MDCCCLXXI.

Liber I.

DE SCRIBENDI ET LEGENDI ELEMENTIS.

CAPUT I. DE SCRIPTURA.

§. 1. Scriptura Armeniorum a sinistra dextram versus legenda litteris constat 36, quas secundum ordinem alphabeti այբուբենք sive այբեւբենք (i. e. *a* et *b*) dicti depositas una cum nomine et valore tabula sequens exhibet:

FIGURA.		NOMEN.	VALOR.	
MAJUSCULA S. FERREA S. MESROPIANA	MINUSCULA S. ROTUNDA		SONI	NUMERI
Ա	ա	այբ aib	a	1
Բ	բ	բեն ben	b — p	2
Գ	գ	գիմ gim	g — k	3
Դ	դ	դա da	d — t	4
Ե	ե	եչ jetsch	je, e	5
Զ	զ	զա za	z mollius	6
Է	է	է ê	ê	7
Ը	ը	ըթ jeth	ĕ	8

Թ	թ	թո tho	th	9
Ժ	ժ	ժէ shê	sh, Gall. j	10
Ի	ի	ինի ini	i	20
Լ	լ	լիւն liun	l	30
Խ	խ	խէ chê	ch orientale	40
Ծ	ծ	ծա tsa	ts — ds	50
Կ	կ	կեն ken	k — g	60
Հ	հ	հո hho	hh, h	70
Ձ	ձ	ձա dsa	ds — ts	80
Ղ	ղ	ղատ ghat	gh	90
Ճ	ճ	ճէ tschê	tsch — dsch	100
Մ	մ	մեն men	m	200
Յ	յ	յի hi	h et j	300
Ն	ն	նո no	n	400
Շ	շ	շա scha	sch	500
Ո	ո	ուո wo	w Angl. et o profund.	600
Չ	չ	չա thscha	thsch s. tsch	700
Պ	պ	պէ pê	p — b	800
Ջ	ջ	ջէ dschê	dsch — tsch	900
Ռ	ռ	ռա rra	r dur, s. rr, s. rh	1000
Ս	ս	սա sa	s fortius	2000
Վ	վ	վեւ wjev	w	3000
Տ	տ	տիւն tiun	t — d	4000
Ր	ր	րէ re	r len.	5000
Ց	ց	ցո tzo	ths s. tz, z	6000
Ւ	ւ	ւիւն, հիւն hiun	v et u	7000
Փ	փ	փիւր ppiur	pp, ph	8000
Ք	ք	քէ khê	kh	9000

His saeculo XII accesserunt:

Օ	օ	օ o	ô	10,000
Ֆ	ֆ	ֆէ fê	f	20,000

In nonnullis litteris duplicem dedi pronunciationem, quarum prior, quae cum antiqua magis consentit, pronunciationem Armeniorum orientalium h. e. in ipsa Armenia etc. degentium, altera vero, quam Armenii occidentales h. e. in Turcarum terris viventes tenent, repraesentat.

§. 2. Ordo litterarum alphabeti insertis iis, quae Graecis desunt, cum graeco ordine ab *α* ad *χ* usque prorsus congruit, idemque antiquissimus est pariter ac nomina litterarum, quae sive ejusdem originis sunt, ut *aib* = *alpha* s. *aleph*, sive ex sola littera constant, seu denique vario modo ex additione unius seu plurium litterarum exorta sunt.

§. 3. Figura litterarum majuscula, quae, si florum, animalium, homnium formas repraesentat, picta sive florida dicitur, in libris impressis tantummodo in titulis atque capitum et sententiarum initiis, et in nominibus propriis adhibetur; altera vero minuscula, saeculo fere decimo paullatim ex priori illâ exorta, ex hoc inde tempore in omnibus fere libris tam manuscriptis quam impressis reperitur. Ex utrâque figurâ recentiori tempore nova eaque cursiva, majuscula et minuscula formata est, quae in epistolis familiaribus, in libris grammaticis, et in notis marginalibus alibique usurpatur. Recentissimo denique tempore nova scriptura cursiva, eaque vario modo ornata ex priori illa efficta est, qua nonnisi in titulis librorum uti solent Armenii.

Paucae tantummodo litterae cum aliis quibusdam connecti possunt ac solent, atque ita levem mutationem subeunt. Huc pertinent imprimis և *et* pro եւ, deinde litterae մ et ն, quarum altera sequentibus ե, է, ի, խ,

կ, altera praecedentibus Հ, Մ, Վ hâc ratione annectitur: Մե, Մէ, Մի, Մխ, Մղ pro Մե, Մէ etc., et Հն, Մն, Վն pro Հ Ն, Մ Ն, Վ Ն.

Littera ա, quae saepius reliquis occurrit, in mediis vocabulis unâ modo lineâ brevitatis causa jam antiquitus signabatur e. g. աշտ՟րկ pro աշտարակ; eademque littera duabus lineis superpositis exprimitur, quo signo utebantur etiam pro aliis vocalibus, atque ibi, ubi vocem aliquam ex superioribus jam satis notam primis tantum litteris innuere volebant. e. g. Թ″գ″ւոր pro Թագաւոր, պ″տ″րազմ pro պատերազմ.

At nota compendii usititatissima, quae et singulis litteris numerum denotantibus superponitur,*) est (՟), quae ibi ponitur, ubi vel una littera, sive sit vocalis seu consona, vel plures, immo unâ vel duabus exceptis omnes litterae vocum ex nexu orationis cognitarum omittuntur. Plerumque mediae vocum vocales desunt. Sed notandum est, in vocibus flexioni obnoxiis ubique ultimam litteram, ex quâ flexio vocabuli eluceat, unâ cum primâ aut pluribus prioribus exhiberi.

Tabula compendiorum, quae saepius occurrunt:

ա՟ծ pro աստուած *Deus* atque inverso ա
ո՟ծ de diis fictitiis
ա՟մ pro ամենայն
ա՟մի pro ամենայնի
ա՟յ pro աստուծոյ
ա՟վ pro աստուծով
բ՟զմ pro բազում
գ՟լ pro գլուխ
դ՟ր pro դորա
ե՟էմ s. եղ՟էմ pro երուսաղէմ
ե՟լ terminatio particip. pro եալ
ե՟լք - - pro եալք
ե՟կդ pro երկրորդ
ե՟պս pro եպիսկոպոս
ե՟րդ pro երրորդ

*) Nota. Litterae Մ vero modo inseritur, modo superscribitur.

ևն՟ pro և այլն
գնս՟ pro գնոսա
թգ՟ր s. թգ՟ւր pro թագաւոր
թի՟ s. ի՟ terminatio subst. pro թիւն
թե՟ s. ե՟ terminatio subst. pro թեան
թէ՟ s. է՟ - - pro թենէ
թբ՟ s. բ՟ - - pro թեամբ
ժկ՟ s. ժ՟մկ pro ժամանակ
ժո՟ղ s. ժղ՟վդ pro ժողովուրդ
իէ՟լ pro իսրայէլ
իլ՟ի pro իսրայելի
°ի վր՟ pro °ի վերայ
խ՟հդ pro խորհուրդ
խնրհուի՟ pro խոնարհութիւն
ծռ՟յ pro ծառայ
կ՟ s. կ՟մ pro կամ
կտ՟րլ pro կատարեալ
հշտ՟կ pro հրեշտակ
մդ՟ pro մարդ
յ՟ս pro յիսուս
յղ՟գս pro յաղագս
յռ՟չ pro յառաջ
նմն՟է pro նմանէ
նմնպ՟ pro նմանապէս
նյ՟նպ pro նոյնպէս
նր՟ pro նորա
նց՟ pro նոցա
նք՟ pro նոքա
ոպ՟ pro որպէս
չր՟դ pro չորրորդ
պ՟ s. պ՟ս pro պէս
պր՟տւր pro պարտաւոր
պ՟տ pro պատասխանի
պտ՟ճռ pro պատճառ
պտ՟րգ pro պատարագ
պտ՟րզմ pro պատերազմ
ս՟բ pro սուրբ
ս՟բյ pro սրբոյ
սկ՟ւ pro սակաւ
ս՟մէ pro սմանէ
ստ՟նյ pro սատանայ
ս՟ց pro սոցա
ս՟ցէ pro սոցանէ
ս՟ք pro սոքա
վ՟ pro վերջ
վ՟ր pro վերայ
վդ՟պ s. վ՟րդպ pro վարդապետ
վս՟ pro վասն
վս՟կ pro վասն այսորիկ
վս՟յ pro վասն որոյ
տ՟ s. տ՟ր pro տէր
տ՟ն pro տեառն

տ՟րք s. տ՟րք pro տերամբք	ք՟ pro քան
ո՟ւմ pro ուրեմն	ք՟հ s. քհ՟նյ pro քահանայ
փ՟ s. փ՟խ pro փոխ	ք՟ս pro քրիստոս
փխ՟կ pro փոխանակ	քս՟ի pro քրիստոսի.

Loco hujus signi nonnunquam, si prima modo littera vocis scripta est, circellus reperitur, ut Թ° pro Թագաւոր, շ° pro շաբաթ. Praeterea in nonnullis vocibus saepissime occurrentibus sive litterae contractae, sive signa quaedam plus minusve arbitraria reperiuntur, uti:

այ՟ i. e. այս vel այսինքն	ը՟մ pro ըստ այնմ
և՟ջ i. e. (ևն) և այլն	m s. ըւղ՟ pro ամենայն
զ՟ր (զ.ր) pro զոր օրինակ	☉ pro աշխարհ
ը՟ pro ընդ	ց՟ pro որպէս
ը՟ i. e. ըստ	

§. 4. Praeter alia signa, quae in musicâ tantum adhibentur, in libris impressis occurrunt sequentia:

I, spiritus asper, (՛), qui litterae ւ superscribitur, ubi consonantis partes agit, idque in fine verborum, exceptâ particulâ և et in mediis vocibus, si vocalis sequitur; sed in recentioribus S. Lazari edd. prorsus deest.

II, 1, accentus acutus, qui, quum omnes fere voces tonum in ultimâ syllabâ habeant, eamque syllabam, in quâ positus est, cum vi aliquâ pronunciandam esse indicet, reperitur

a, ibi, ubi tonus ab ultimâ syllabâ ad aliam transfertur, quod locum habet *α*, in Genitivo casu Pronn. demonst. այս — ա́յսորիկ etc. atque in Adverbiis, quae cum his et similibus Pronn. composita sunt, ա́յսպէս, ա́յդչափ etc. *β*, in casibus Vocativis nominum praesertim exoticorum, ubi prima syllaba saepius accentu notatnr e. g. յա́կոբ, Թե́րահաւատք.

b, in vocibus omnis generis, quae cum vi aliquâ efferri debent, ideoque *α*, in phrasibus ex nomine et verbo compositis, ubi illud semper, quod antecedit, hôc accentu insignitur; *β*, in Imperativis Verborum, aut, si negative exprimuntur, in particulâ *մի՛*, ne, praecedente, quae ita a *մի*, unus, aliquis, distinguitur; *γ*, in Vocativis Nominum, aut in particulâ interjectionis *ո՛վ*, *ո՛* praecedente; *δ*, in particulis interrogationis, si indirecte interrogatur.

Sed praeter Imperativos, Vocativos et particulas interjectionis et interrogationis in libris impressis, si editionem S. S., quae Venetiis anno 1805 prodiit, exceperis, rarius hic accentus legitur.

2, accentus circumflexus, (˚, ˜) qui rarius in exclamationibus, plerumque vero in interrogatione directa locum habet.

3, accentus longus, (՜) quo utuntur in interjectionibus, et si vox aliqua cum affectu quodam pronuncianda esse videatur.

III, Signa orthographica.

1, *մանկակէտ*, (') i. e. punctum superne. Ita apellatur virgula, quae praefixo *'ի*, ut distinguatur ab *ի* initiali vocum, superscribitur.

Idem signum apostrophus appellatum indicat, litteram aliquam, tam consonam quam vocalem, euphoniae causa, sive ut vitetur hiatus, omissam esse. e. g. *խօս' քո* pro *խօսք քո* — *զ'ի ժամանակաց* pro *զի 'ի ժամանակաց*.

2, *ենթամնայ* (֊) i. e. infra stans, signo Graecorum *ὑφέν* proprie respondens recentiori tempore in fine tantum linearum ponitur, ubi vocum syllabae ex regulâ certâ ac constanti dirimuntur; ex quâ, uti in graecâ et latinâ linguâ, etymi non minus et composi-

tionis, quam pronunciationis ratio in abrumpendis vocibus habetur.

IV, Interpunctionis signa.

1, ստորակէտ i. e. punctum inferius (,) nostro commati et formâ et usu plerumque respondet.

2, accentus gravis (`) dimidium quasi commatis valorem habens iis plerumque superscribitur vocibus, quae ob vim suam a reliquis secernendae sunt.

3, միջակէտ i. e. punctum medium (.), est punctum in mediâ periodo positum, ubi nos sive colon sive semicolon scribimus.

4, վերջակէտ i. e. punctum finale periodorum (:). Denique 5, փակագիծ i. e. inclusionis linea ( ), quae et formâ et usu a nostrâ parenthesi haud differt.

Caput II. De pronunciatione.

Litterarum potestatem, quam supra in tabulâ dedimus, quum partim a primitivâ hic illic differat, partim et ipsa explicatione egeat, nunc accuratius persequamur.

De pronunciatione litterarum ա, է, թ, ժ, ի, խ, մ, ն, շ, ս, ր, փ, ք, օ, ֆ, nihil est, quod addamus.

Litterae բ, գ, դ antiquitus litteris Lat. *b*, *g*, *d*, responderunt, sed hodie ab Armeniis occidentalibus ut p, k, t, proferuntur; similiter litterae կ, պ, տ, quae antiquitus *k*, *p*, *t* pronunciabantur, nunc apud eosdem sonos *g*, *b*, *d*, acceperunt.

ե est *e* breve, graeco ε respondens, in initio vocum *je*, atque, ubi alia vocalis sequitur, pronunciatur fere ut *i*, et cum illâ diphthongum efficit.

զ ut hebr. ז, graec. ζ et gothicum *z*, quibus proprie respondet, paullatim in sonum lenis *s* abiit.

ը vocalis semibrevis et auxiliaris *e* est, quae vicem Schevatis Hebraeorum mobilis gerit, sed ab initio vocum ibi tantum ponitur, ubi vocalis brevis incipiens eupho-

niae causa abjicitur, e. g. ինձ, Gen. ընձու, deinde in praepositionibus, quae tono carent, earumque compositis: ըն, ընդ, ըստ, ut ըմբռնել, ընդարձակ, ըստմիոջէք — denique in nonnullis vocibus, quae modo a vocali brevi, ո, ու, incipiunt, modo eam adjiciunt e. g. ըղորկ et ողորկ, ըղորդ et ուղղորդ.

In mediis vero vocibus legitur tantum, si in fine linearum ita abrumpuntur, ut inter duas consonantes vocali destitutas inseratur, e. g. բը- նակ pro բնակ. — Denique in libris musicis et poeticis, ut syllabarum numerus compleatur, saepius in medias voces inseritur, ubi duae litterae consonae vocali destitutae se invicem excipiunt e. g. ծընունդ pro ծնունդ, et ab initio earum vocum scribitur, quae a litterâ sibilante, quam alia consonans vocali expers sequitur, incipiunt e. g. ըզպատ- մուճան; sin vero ex mediâ voce vocalis exciderit, ը non praeponitur, sed inseritur e. g. սըրբոյ a սուրբ: atque idem, si voces in fine linearum dirumpuntur, locum habet e. g. բը-նակ-, սըր-բոյ.

լ primitus tanquam littera duplex sonum *lj* expressisse videtur, serius vero in sonum simplicis *l* abiit. Armenii orientales hanc litteram post vocales *a*, *o*, *u*, ut Russorum лъ efferunt.

հ litteram *h* tam orientalem quam occidentalem repraesentat.

ծ secundum Armenios orientales est littera tenuis, ac profertur *ts*, ձ tanquam littera media pronunciatur *ds*, et ց ut littera aspirata respondet litteris *ths*; Armenii vero occidentales litteram ծ mediam, et ձ tenuem habent. Similiter discrepant Armenii inter se in pronunciatione litterarum ճ, չ, ջ. Orientales enim ջ mediam dicunt = դ + շ *dsch*, ճ tenuem = տ + շ

tsch, et չ aspiratam = թ + չ *thsch;* sed occidentales ճ mediam, ջ vero tenuem habent.

ղ antiquiori tempore sonum palatalem g, eumque molliorem, *gh*, *j*, reddidit, recentiori vero in sonum gutturalem *gh* abiit.

յ primitus valorem nostri *j* ubique habuit; sed, quum praeter Pronomina et Imperativos nulla vox in vocales ա et ո desinat, ad eas producendas semper nostro *h* respondens additur, atque itidem fortasse hic illic in mediis vocibus post easdem vocales sonuit. Nostro tempore ab initio et in fine vocum (exceptis octo monosyllabis այ, բայ, խոյ, հայ, հոյ, ճայ, նայ, վայ, in quibus յ cum litteris ա et ո diphthongos *ai*, *ui* efficit) valorem litterae *h* retinet, in mediis vero vocibus profertur ut nostrum *j* seu *i* (sc. ante litteram consonantem). Eadem est pronunciatio, si voces ab յ incipientes secundum membrum vocum compositarum constituunt. e. g. բազմայիմար, lege *bazmahimar.* In iis vero vocibus compositis, quarum membrum prius littera յ claudit, haec profertur *j*, si per litteram auxiliarem ա cum alterâ voce componitur, atque ita veram compositionem efficit; *h* vero pronunciatur, et quasi devoratur, si sine litterâ auxiliari alteri voci tantum praeponitur e. g. ընծայաբեր lege *entsajaber.* վերոյասացեալ lege *weruhasatzeal* ներքոյգրեալ lege *nerkhuhgreal.*

ո vocalis *o* brevis est; sed plerumque paullo gravius pronunciatur, ita ut sonum inter *o* et *u* medium repraesentet; atqne ab initio vocum quasi cum digammate profertur, *ut Anglorum* w e. g. որ lege *wor* s. *wur*, sive potius *wůr.*

ու ut figurâ antiquâ ita sono repraesentat duplicem litteram ր *r*, sed simul involvere videtur litteram *h*.

վ est duplex ւ, ac respondet nostro *w*, sed in vocibus graecis praecedente ո Syrorum more vocalem ω μέγα exprimit. e. g. Հռովմ lege *hrrôm.*

ւ antiquissimis temporibus vocalis *u* erat, sed mox in consonantem leniorem *v* abiit, ita ut modo consonantis modo vocalis partes ageret, et hucusque agat; et pro consonante quidem ursurpatur ab initio vocum, ubi rarissime ac fere tantum in carminibus iisque secundum litteras alphabeti dispositis occurrit e. g. ւէր lege *vêr;* deinde in mediis vocibus, si vocalis sequitur, sive propter flexionem excidit e. g. աւետարան lege *avetaran*, քաւիչ Gen քաւչի lege *khavitsch*, *khavtschi*, ac denique in fine verborum praecedentibus vocalibus ե seu ի; eundemque valorem retinet, si littera in fine accedit. e. g. եւ lege *jev*, եւս lege *jevs*, հովիւ lege *howiv*, հովիւք lege *howivkh.* His accensendae etiam sunt voces monosyllabae քաւ lege *khav*, լաւ lege *lav* etc. et nomina propria graeca ab εὐ incipientia, in quibus haec syllaba per եւ reddita nostro certe tempore *jev* profertur e. g. եւսեբիոս lege *jevsebios.* — Alias ubique littera ւ vocalis partes agit e. g. աւգեր lege *auger*, մեւս s. միւս lege *mius*, յարութիւն lege *haruthiun.*

Restant nunc considerandae diphthongi, triphthongi, et vocales compositae sive duplices.

այ diphthongus *ai* ab initio et in mediis vocibus primitivam pronunciationem retinuit, sed in earum fine ut *ah* profertur. cf. quae sub litterâ յ adnotavimus.

աւ diphthongus *au* ab initio vocum fere semper, et in earum fine, si littera consonans sequitur, saepissime recentiori tempore in vocalem օ, *ô* transiit. Caeterum cf., quae modo sub litterâ ւ diximus.

եա diphthongus ut *ea* sive potius *ia* profertur.

եայ triphthongus in fine tantum vocabulorum legitur, atque *eah* s. *iah* pronunciatur; sed, si littera consonans accedit, *eai* s. *iai* proferenda est.

եաւ triphthongus in flexionis syllabâ tantum occurrit, et *eau* s. *iau* sonat; at saepius, ubi consona in fine accedit, in diphthongum եօ, *eô* s. *iô* transiit.

եւ graecae diphthongo *ευ* respondet, et in vocabulis graecis hodie *jev* pronunciatur, in armeniacis vero, ubi saepissime cum իւ commutatur, sonat *eú* s. *iú*.

իւ diphthongus ubique fere (cf. ւ) profertur *iú*, licet saepius tanquam vocalis simplex pro *ü* posita esse videatur.

ոյ ab initio et in mediis vocibus *ui* (primitus *oi*, *oh*) pronunciatur, sed in earum fine ut *oh*, *ůh* profertur.

ու non est diphthongus, sed vocalis brevis graecae *ου*, nostrae *u* respondens.

Alias diphthongos lingua armeniaca non agnoscit.

Caput III. De divisione litterarum.

Litterae Armeniorum dividuntur

1, secundum organa, quibus efferuntur, in tres seu quinque classes:

Labiales: բ, պ, փ, ւ, վ, մ — ֆ.

Dentales: դ, տ, թ, ն.

Linguales: ս, զ, շ, ժ, ծ, ձ, ց, ր, ռ, լ.

Palatales: ճ, չ, ջ.

Gutturales: հ, խ — յ, ղ, (լ?) — գ, կ, ք, (ռ?).

2, secundum pronunciationem sive duriorem sive leniorem ac valorem duce Grammatica Dionysii Thracis saec. V translatâ in

a, tenues: պ, կ, տ, զ, ն, ծ, շ, մ, ս, ր, յ.
aspiratas: փ, ք, խ, թ, ց, լ, չ, ջ, ռ, հ.
medias: բ, գ, դ, ձ, ղ, ճ, ժ.
b, mutas: բ, գ, դ, պ, կ, տ, թ, փ, ք, վ.
semivocales: զ, ց, ն ծ, շ, մ, ս, ր.
liquidas: ղ, մ, ն, ր.
c, duplices: ղ, լ, խ, շ, չ, ջ, ռ, ց.

Reliquae omnes consonae simplices vocantur.

Denique legibus euphonicis ducti secundum grammaticam sanscritam litteras consonantes distribuimus in surdas: պ, կ, տ, փ, ք, խ, լ, ռ, շ, ս, ց, չ, (ջ?) et sonoras: բ, գ, դ, զ, ժ, ծ, ձ, ղ, ճ, մ, յ, ն, (ջ?) ր, ւ, հ, թ, վ.

Caput IV. De permutatione litterarum.

A, de litteris consonantibus.

§. 1. Litterae Armeniorum consonantes multo firmiores sunt quam sanscritae, veruntamen non omni permutatione expertes hîc illic, praesertim si ejusdem organi sunt, aut mutantur, aut abjiciuntur, aut inseruntur; ac leges quidem primariae, quas sequuntur, sunt sequentes:

1, Litteram surdam surda plerumque sequitur, litteram vero sonoram sonora. Sed haec regula ibi fere non observatur, ubi litterae concurrentes in pronunciatione dirimuntur.

2, In fine vocum litterae surdae sonoris praeferuntur.

3, Geminatio consonantium vitatur.

4, Saepius sive in compositione seu reduplicatione, seu denique flexione vocum concursus consonantium evitandi causa aliqua earum ejicitur.

Jam vero permutationes ipsas, quatenus in flexione

vocum observantur, singulatim litteris secundum organa, quibus proferuntur, dispositis recenseamus.

§. 2. Labiales, բ, պ, փ, ւ, վ, մ.

Littera բ subinde ex reg. 4. ejicitur, ut in voce Աշամամքն pro Աշամամբքն.

Littera ւ ejicitur in flexione nominum in իւն aut իւր s. եւր desinentium. e. g. բարութիւն Gen. բարութեան, seu աղբեւր Gen. աղբեր; inseritur eadem plerumque loco vocalis heterogeneae ի in flexione nominum in ի exeuntium, si vocalem ո in casibus obliquis accipiunt. e. g. որդի Gen. որդւոյ etc.; mutatur denique haec littera in casu instrumentali nominum praecedente vocali ո in վ, ac praecedentibus litteris ն, quae simul in մ abit, sive ր et ղ in բ e. g. մարդ Instr. մարդով, ակն Instr. ակամբ, աղբիւր Instr. աղբերբ, աստղ Instr. աստեղբ.

Littera մ in voce պաշտօն sive potius պաշտաւն pro պաշտամն (cf. Gen. պաշտաման) transit in ւ, atque in terminatione I pers. pl. Fut. ուք pro եմք seu իմք in vocalem ու, mutatur vero in ն in casibus obliquis sing. Pron. pers. I pers. իմ, ինձ, յինէն, ինև, atque in Accusativo ejusdem Pron. plane excidit: զիս pro զիմս, զինս; geminatur denique in Ablativo Sing. Pron. poss. II. pers. քոյ — 'ի քումմէ (ad analogiam formae յիմմէ) et in eodem casu Pron. int. ո՞ — յումմէ՞.

§. 3. Dentales դ, թ, տ, ն.

Littera media դ sec. §. 1. reg. 4. nonnunquam ejicitur cf. ընդունիլ et ընկալայ, ac saepius (sec. §. 1. reg. 1 et 2) in mediis vocibus earumque fine commutatur cum թ et տ cf. ընդ et ընթ, գունդ et գունտ.

Littera թ scribitur passim pro դհ, ac simili ratione թշ pro շ e. g. ընթանուր pro ընդհանուր, թշուառութիւն pro շուառութիւն. Contra seriori tempore reperitur ց pro թս in voce ուցուն pro ութսուն.

Littera տ (sec. §. 1. reg. 4.) hic illic abjicitur e. g. եղլր pro եղլրտ, et mutatur (sec. §. 1. reg. 1.) in դ sive թ e. g. կենդենար *centenarius*, տաղանդ *talentum*, ութ *octo*, եւթն ἑπτά; denique ստ subinde mutatur in ց, ac scribitur կրցեր pro կրստեր.

Littera liquida ն sequente aliâ consonante in nominibus peregrinis haud raro ejicitur e. g. կոստաս *Constans*. Idem fit in nominibus armeniacis praecedente aut sequente aliâ consonante e. g. սուտակ pro սուտակն, յիսուն pro հինգսուն; sed in multis aliis nominibus e. g. մարդիկ, երէց Gen. pl. մարդկան, երիցանց haec littera non in Nom. abjecta, sed potius in casibus obliquis addita est. Ante litteram labialem saepe in մ transit e. g. in Instr. Decl. I. բարութեամբ pro բարութեանբ, ըմպել pro ընպել; alias haud raro commutatur cum ր cf. տանիմ Aor. II. տարաւ — դնեմ, ընում et դիր, լիր — փոքր Nom. pl. փոքունք — aut cum յ et հ e. g. այդր pro անդր, կանայք pro կանանք, հիւթ pro նիւթ.

§. 4. Linguales ժ, ս, շ, ղ, ծ, ձ, ց, et liquida ր cum litteris ռ et լ.

Ex his littera ս in nominibus propriis ob vocales praecedentes *u* vel *i* mutatur in շ e. g. եղիշէ pro եղիսէ, Մուշէ pro Մովսէս; in Imperativis vero Verborum transit in ր e. g. եր pro ես, լեջե՛ր pro լեցիս. In II. pers. plur. Praes. et Fut. Ind. et Conj. ս ejicitur e. g. խօսիք pro խօսիսք, սիրէք pro սիրեսք, սիրեսջիք pro սիրեսցիսք.

Littera դ vocibus quibusdam praefigitur, ut vim earum quodammodo intendat. cf. ելանել et դելանել, անցանել et դանցանել, արթուն et դարթուն, atque in his aliisque verbis nonnunquam commutatur cum հ et յ. cf. դանցանել et յանցանել, դատանել et հատանել et յատանել.

Littera ժ commutatur cum ճ in voce ժանեայ Aor. II. a. v. ճանաչել aliisque.

Littera ց, quum sit durissima, crebro emollitur, atque in varias litteras molliores transit, nempe in ձ in formis Aor. I. բարձի et դարձայ pro բարցի et դարցայ a verbis բառնալ et դառնալ, in ժ in verbis մուժանել pro մոռուցանել, կործանել pro կորուցանել, in զ in verbis ելուզանել, ընկլուզանել etc. pro ելուցանել, ընկլուցանել etc. in ս in verbo կորուսանել pro կորուցանել, atque imprimis in Fut. I. sequente aliâ ց e. g. սիրեսցես etc. pro սիրեցցես etc.*), in շ sequente litterâ տ in voce վեշտասան pro վեցտասան, in թ sequente litterâ ս in voce վաթսուն pro վացսուն seu վեցսուն, denique in ջ in formis Futuri et Imperativi sequente syllabâ իր seu իք e. g. եղիջի՛ր pro եղիցի՛ր, հանջիք et սիրեսջիք pro հանցիք et սիրեսցիք.

Littera liquida ր pariter atque littera duplex ռ in nulla fere voce proprie armeniacâ, ut in linguis, quae tataricae dicuntur, tanquam littera initialis legitur. In mediis vocibus saepius ante litteras sibilantes et հ inseritur. e. g. Բարսեղ pro Բասիլեոս, իրաւախորհ pro իրաւախոհ, atque in casibus obliquis nomm. Ad-

*) Sed scribitur etiam կեցցես, լցցես etc a verbis կեալ, լնուլ etc.

jectivorum in ր praecedente aliâ consonante desinentium ejici solet, e. g. բարձր Gen. բարձու, sed scribitur թանձր Gen. թանձու et թանձրու. Transit haec littera persaepe, praesertim si ն sequitur, in ռ, e. g. բառնալ pro բարնալ. բեռն pro բերն, քոյր Gen. քեռ Inst. քերբ etc. atque in հ, յ, ւ, e. g. մեհ pro մեր, այցել et հայցել pro հարցանել, խօսեցայք pro խօսեցարք, սլանալ pro սրանալ; atque in ս in Fut. արարից, pers. II. արասցես etc. denique etiam transponitur nonnunquam, e. g. կրկին pro երկուկին.

Littera duplex ռ saepissime cum ր commutatur, sive etiam in duplex ր dissolvitur, e. g. բարբառ pro բառբառ, առնել Aor. II. արարի et comp. մեծարել pro մեծ + առնել.

Littera ւ nonnunquam, ut modo vidimus, commutatur cum ր, saepius vero imprimis in nominibus peregrinis cum ղ e. g. Պաւղոս pro Պաւլոս etc.

§. 5. Litterae palatales ճ, չ, ջ, haud raro inter se commutantur, ac scribitur quidem բճիճ et բջիջ, հաջել et հաչել; porro loco ճ in vocibus nonnullis legitur ծ, շ, ստ, cf. ճկոյթ et ծկոյթ, ճանաչել Aor. II. ծանեայ, ճէպ et ստէպ, atque չ pro թշ in voce չուառութիւն pro թշուառութիւն; ջ vero pro ց in formis quibusdam legi, modo dictum est pag. 16.

§. 6. Litterae gutturales հ, խ — յ, ղ — գ, կ, ք.

Littera հ nonnunquam ab initio, saepius in mediis vocibus iisque compositis abjicitur, e. g. ամբար pro համբար, գլխատել e գլուխ + հատել; praefigitur eadem subinde cf. աւաքել et հաւաքել, ղօր et հղօր, et in vocibus graecis vices spiritus asperi et lenis gerit, cf.

հռետոր et ῥήτωρ, հերետիկոս et αἱρετικός, հեռ et ἔρις, sed scribitur Եբրայեցի et Հեբրայեցի etc. Denique commutatur cum յ, ղ, վ et ու cf. voces հատել et յատել, խոհ et խող, մարմնահար et մարմնավար, արհեստ et արուեստ.

Littera խ in vocibus compositis sec. §. 1, 4. saepius abjicitur e. g. փոփոխել pro փոխփոխել, et sec. §. 1, 1. transit in հ et ղ cf. բախտ et բաղդ, խոխ et խոհ et խող.

Littera յ saepissime vocibus a vocali incipientibus praefigitur e. g. յաչող pro աչող. In nominibus exoticis haud raro inter duas vocales inseritur e. g. Միքայէլ, այեր pro ἀήρ; in vocibus vero armeniacis vocalibus ա et ո additur, ut eas longiores reddat, atque, si syllaba corripienda est, iterum ejicitur: cf. այս et աստ, մայր Nom. plur. մարք, այր Gen. sing. առն plur. արք, արանց. Subinde eadem in հ convertitur e. g. հիմ pro յիմ, հետ pro յետ, յիսուն pro հիսուն, atque in Gen. et Abl. sing. nominum quorundam in չ transit, nisi potius litteram յ ex չ ortam dicere malis cf. միոչ pro միոյ, յեկեղեցւոչէ pro յեկեղեցւոյ; denique etiam, licet rarissime, (quemadmodum հ in voce ւիւթ pro հիւթ etc.) in ւ abit, e. g. ւիւրաքանչիւր pro յիւրաքանչիւր, եւոչ ւայդմանէ pro եւ ոչ յայդմանէ.

Littera ղ sec. §. 1, 3. 4. ejicitur in vocibus ախ pro աղխ, ծիծաղել pro ծաղծաղել etc., et commutatur cum խ et հ, ut modo vidimus, cum ւ in voce քաւղեայ pro քաղդեայ, cum յ in terminatione nominum Adjectivorum եայ pro եղ, ac saepissime praesertim in vocum initio cum ր.

Littera գ ejicitur sec. §. 1, 4. in voce composita յիսուն pro հինգսուն, et commutatur saepe cum կ et ք cf. գամ Aor. II. եկի, կոչել et գոչել, Թարգմանի et Թարքմանի, cum ղ in voce հաղորդ pro բագորդ, et cum վ in vocibus վտակ pro գետակ, վեր pro գեր.

Littera կ sec. §. 1, 4. abjicitur in nomine հայք pro հայկք, atque hinc etiam in voce հայաստան pro հայկաստան. Transit eadem in litteras cognatas գ, ք, խ, հ, atque etiam in ճ, cf. ընգեր pro ընկեր, քանոն pro կանոն, ծակել et ծաքել, մթիկ et մթիխ seu մթեխ, կռուիլ et խռովիլ, խոկ et խոհ, լիկ et լիհ et լիճ, Նուիկ et Նուիճ.

Littera ք sec. §. 1, 4. abjicitur in voce հինգ pro հինգք, et commutatur non solum, ut modo dictum est, cum litteris գ et կ, verum etiam cum չ, cf. չորք et քառ et cum ղ, cf. ղնին et ղննել cum vocibus քնին et քննել.

§. 1. Litterae vocales non minus quam consonantes variis mutationibus subjectae sunt, quarum regulae primariae sunt sequentes:

1, Si vox in litteram consonam desinens sive in flexione seu in vera compositione in fine crescit, vocalis brevis, praesertim ի et ու, syllabae tono destitutae abjicitur, vocalis longa vero seu diphthongus in cognatam brevem convertitur.

2, In syllaba tono insignita vocalis brevis in longam seu diphthongum ipsi respondentem mutatur; atque idem fit compensandi causa, si in fine syllabae ultimae altera duarum consonantium abjicitur.

3, Litterae liquidae մ, ն, ր, amant vocalem ու.

4, Saepius ob vocalem syllabae primariae vocalis praecedentis sive sequentis syllabae mutatur.

5, Litterae vocales ա et ո non possunt immediate

praecedere aliam vocalem, littera ե vero tantummodo vocalem ա, quacum diphthongum efficit.

§. 2. Vocalis ա inseri solet in vocibus compositis, quarum membrum posterius a consonante incipit, e. g. Նորակերպ, էակից, ձիակոյա, sed reperitur quoque առ-լեղ, աստուածաազգ, բարեգործ a բարի + գործ etc. abjicitur eadem nonnunquam sec. §. 1, 1. seu, quod idem est, mutatur in ը in syllaba tono destituta, cf. առն pro արան, ականջաց et ակընջաց, atque in nomine աս-տուած, quod discriminis ergo in casibus obliquis scribitur աստուծոյ etc. si de Deo vero, աստուածոյ etc. autem, si de deo fictitio sermo est. — Porro in alias vocales transit, idque 1, sec. §. 1, 2. in diphthongum այ in fine vocum (ubi pronunciatur ah vide supra pag. 10.) e. g. դուզնաքեայ, խօսեցայ, et in mediis vocibus cf. այր cum արք, արանց — լուանայք pro լուանաք (vide supra pag. 18.) 2, in vocales breviores ե vel ի sec. §. 1, 4. e. g. փայծաղն Gen. փայծեղան, երկերիւր pro երկու seu երկ + հարիւր, ատակել et ատիկել, ապա-ղէն et ապիղէն. 3, in ո sec. §. 1, 3. cf. ոռոգանել pro առոգանել, փողոտել pro փող + հատել.

§. 3. Vocalis ե interdum euphoniae causa in mediis vocibus inter duas consonantes inseritur, e. g. եկեղեցի pro եկղեցի i. e ἐκκλησία, երեք pro երք seu եռք, չորեք pro չորք — deinde sec. §. 1, 1. rarius abjicitur e. g. ուղեղ Gen. ուղղոյ, ասեղն Gen. ասղան, atque metri causa in Copula և e. g. ւոչ pro և ոչ, ւառողջութիւն pro և առողջութիւն — denique transit 1, in ա in voce վաթսուն pro վեցսուն, 2, in է, scilicet vocalis augmenti in vocibus praesertim a vocali sive ab հ, յ incipientibus, cf. եկաց a կալ, sed էառ ab առնուլ,

էջ ab իջանել, անէծ ab անիծանել, էհան s. եհան ab հանել, եյարկ s. էյարկ ab յարկանել, adeoque էստեղծ s. եստեղծ a ստեղծանել — itemque in formis գործէ pro գործե, էք pro եսք, սիրէք pro սիրեսք 3, in ի in Imp. Fut. cf. սիրեսցես et սիրեսջիր, հանցես et հանջիր, atque ita quoque 2. p. pl. Ind. et Imp. Fut. հանջիք, սիրեսջիք etc. pro հանցեսք, սիրեսցեսք etc.

§. 4. Vocalis longa է neque abjici neque inseri potest, sed commutatur nonnunquam cum diphthongis այ cf. եղէք s. եղայք, et եա cf. ընկէց s. ընկեաց, ac saepissime sec. §. 1, 1. in ե transit cf. կէտ Gen. կետի, գմբէթ Gen. գմբեթի, ամէն Gen. ամենի, եղէգն Gen. եղեգան, [illegible]եղինէ Gen. [illegible]եղինեայ, haud raro etiam in ի, e. g. մրէժ Gen. մրիժու, սէր Gen. սիրոյ, et cf. սիրեցէք et սիրեցիք.*)

§. 5. Littera ը, quum semibrevis sit (cf. supra pag. 8.), et proprie absentiam vocalis indicet, huc non pertinet, quoniam mutationi in aliam vocalem non subjecta est; et si quaudo transire videtur, in eandem vocalem, unde enata est, convertitur.

§. 6. Vocalis ի saepe in flexione et compositione sec. §. 1, 1. abjicitur cf. գին Gen. գնի, սիրտ Gen. սրտի, լինտր Gen. լնտեր, երկիր Gen. երկրի et comp. երկրաբնակ, ինչք Gen. ընչից,**) sed scribitur quoque

*) In nominibus կաղմիս Gen. կաղմեայ ac similibus forma Genitivi itidem ex inusitata Nominativi forma կաղմէ explicanda est.

**) Pertinent huc quoque nomina in իւ exeuntia, ut Թիւ Gen. Թուոյ, պատիւ Gen. պատուոյ, in quibus ի non in ը mutatum, sed ու pro ւ scriptum est.

Հիմն Gen. Հիման, խել Gen. խելի et comp. խելագա-նութիւն etc. — Porro in Abl. sing. decl. III. e. g. ախտ Abl. յախտէ pro յախտիէ, in Pron. int. ի՞, cf. զմէ՞ pro զիմէ՞, առ'ի մէ՞ pro առ յիմէ՞, in Futuris verb. 1 p. s. հանից, 2 p. s. հանցես etc., atque interdum etiam, si duae voces praesertim monosyllabae se invicem excipiunt, quarum prior in hanc vocalem exit, altera vero ab eadem sive alia vocali incipit, e. g. մ"ի pro մի 'ի, քանզ' 'ի pro քանզի 'ի, վասն զ'իւր pro վասն զի իւր, սամոյր մ'և pro սամոյր մի և. Transit eadem 1, saepissime in յ, praesertim 'ի Praefixi ante vocales, subinde etiam ante ղ, ստ, շտ, (cf. supra pag. 9.) e. g. յընթացս, adeoque յնթացս pro 'ի ընթացս, յարքայ, յեկեղեցւոյ, յիմաստից, յորում pro 'ի արքայ etc., atque յզևի pro 'ի զևի, յստոյգ pro յըստոյգ seu 'ի ստոյգ, յշտեմարանս pro յըշտեմարանս seu 'ի շտեմարանս; hinc in vocibus ab յ incipientibus saepius omittitur e. g. յոյնս pro 'իյոյնս, յաւիտեանս յաւիտենից pro 'ի յաւիտեանս յաւիտենից, atque quum յ ob pronunciationem seriorem (cf. pag. 10,) sec. pag. 18. in հ nonnunquam abiret, raro etiam ante hanc litteram Praefixum 'ի omittitur e. g. հիւղեայն pro 'ի հիւղեայն. Item in declinatione nominum propr. in ա exeuntium ի plerumque in յ mutatur, sive potius abjicitur cf. Եւրոպա Gen. Եւրոպայ pro Եւրոպաի seu (sec. pag. 18.) Եւրոպայի, Գաղղիա Gen. Գաղղիեայ, Ղուկաս Gen. Ղուկայ, sed scribitur etiam promiscue Անանիա Gen. Անանիայ et Անանիայի. Porro 2, transit haec littera in ե, a, in flexione nominum, quae in ի desinunt, et in casibus obliquis vocalem ա accipiunt, quacum vocalis ե in

diphthongum abit, e. g. Եսայի Gen. Եսայեայ, ալիք Gen. ալեաց, տեղի Instr. տեղեաւ, b, in flexione verborum, e. g, Aor. I. 1 p. s. սիրեցի, 2 p. s. սիրեցեր Aor. II. Թողի, Թողեր, et in IV Conj. Inf. խօսել pro խօսիլ Aor. I. խօսեցայ pro խօսիցայ. c, in compositione cf. բարեկամ pro բարի + կամ, որդեգիր pro որդի + գիր, d, alibi etiam, e. g. լեզու a լիզել, ուրեք pro ուրիք, ումեմն pro ումիմն etc. Porro 3, mutatur in է, e. g. Pron. int. ի՞ Gen. է՞ր, et in nomm. comp. pro ե, cf. բարէգործ et բարեգործ ex բարի + գործ, Հոգէխառն et Հոգեխառն ex Հոգի + խառն.*) Denique 4, in ւ transit in flexione nominum sequente ո, cf. որդի Gen. որդւոյ, տեղի Gen. տեղւոյ, sed reperitur quoque խայրիոց, imprimis in vocibus monosyllabis earumque compositis, e. g. ձի Gen. ձիոյ, միաձի Gen. միաձիոյ, adeoque abjectâ vocali ի, որդոյ, աղաւնոյ ab որդի, աղաւնի etc.

§. 7. Vocalis ո ob sonum ipsius inter *o* et *u* medium cum ու et օ, adeoque cum diphthongo աւ, quae seriori tempore et sonum et figuram litterae օ accepit, passim commutabatur, cf. մորուք, մուրուք, մօրուք et մաւրուք — գործող et գործօղ etc.; at praeterea in flexione nunquam fere mutationibus obnoxia est,**) atque, ubi convertitur, locum vocalis longae seu diphthongi, id quod saepissime fit, gerere videtur.

---

*) In nonnullis vocibus ի plane abjicitur, e. g. գինարբք, Թշնամասէր ex գինի + արբք et Թշնամի + սէր.

**) Singularis est flexio nominis ոլոռն Gen. ոլեռան cf. lat. olus Gen. oleris, atque Pron. pers. 2. p. Gen. քո Dat. քեզ Abl. քէն.

§. 8. Vocalis brevis ու in flexione nonnunquam sec. §. 1, 3. inseritur cf. մամն Nom. pl. մամունք pro մամնք, երո́ւք, լերո́ւք pro ե́րք, լե́րք, at multo saepius abjicitur, licet exempla non desint, ubi in media voce accedente flexione retinetur cf. ումպ Gen. ըմպոց cum ուխտ Gen. ուխտի, օգուտ Gen. օգտի, porro տուն Gen. տան cum անուն Gen. անուան, գանձ Gen. գանձու Abl. 'ի գանձէ et 'ի գանձուէ, atque Gen. sing. nominis քոյր promiscue scribitur քուեր et քեռ. Transit eadem subinde in ո, cf. երկու et երկոտասան, երկոքեան — չո-գայ pro չու + գայ.

§. 9. Inter diphthongos primo loco nominanda est

1, այ, quae singulari modo abjicitur in Fut. Conjug. quartae, cf. 1 p. s. խօսեցայց 2 p. s. խօսեսցիս etc. հանայց 2 p. s. հանցիս etc. In fine verborum, exceptis Pronn. demonstr. սա, դա, նա, et Imperativis առա́, սիրեա́, scribitur pro ա, e. g. վկայ pro վկա, ընծայ pro ընծա, Տիգրան Gen. Տիգրանայ pro Տիգրանա; in mediis vocibus ante duas consonantes transit in ա, e. g. աստ, անդ ab այս, այդ, հարք ab հայր, et արք, արանց sec. §. 1, 1. ab այր; sequente ու vero in աւ sive օ mutatur cf. հայր Gen. հաւր s. հօր pro հայուր, ac saepius etiam convertitur in է, cf. ագուգայք et ագուգէք, եղայ et եղէ, եղայք et եղէք.

2, Diphthongus աւ sive օ per aphaeresin abjicitur in voce տար pro օտար, atque, ut modo vidimus §. 7, nonnunquam commutatur cum ո et ու. In voce ար-տաւսր sive արտօսր plur. արտասուք eadem convertitur in ա.

3, Diphthongus եա, quae, si vocem claudit, in triphthongum եայ abit, saepius, idque imprimis in flexione, quando ի seu ոյ additur, in vocalem է convertitur cf. Հիւղայ s. Հիւղեայ cum Հիւղէ, տուընջէն pro տուընջեան, դուզնաքեայ Gen. pl. դուզնաքեայց et դուզնաքէից, կէի et ատէի a կեալ et ատեալ cum կեայր et ատեայր, անդեայ Gen. sing. անդէոյ, ընկեաց et ընկէց. In codicibus serioribus էայ plerumque pro եայ scribitur, e. g. Հրէայ pro Հրեայ. In flexione eadem, si vox in fine crescit, sec. §. 1, 1. in ե mutari solet. cf. բարութիւն Gen. բարութեան sec. pag. 14., Abl. 'ի բարութենէ, sed retinetur quoque in nonnullis vocibus, e. g. սիւն Gen. սեան Abl. 'ի սեանէ, ձիւն Gen. ձեան Abl. 'ի ձեանէ.

4, Triphthongus եաւ seu եօ saepius cum diphthongo եւ seu իւ commutatur, cf. եաւթն s. եօթն et եւթն s. իւթն, իւրեաւ et իւրև, գեաւղ s. գեօղ et գեւղ s. գիւղ.

5, Diphthongus եւ seu իւ sec. pag. 11. sequente ե in flexione abjicitur, sin vero ա sequitur, in diphthongum եա abit, cf. աղբեւր seu աղբիւր Gen. աղբեր, գեւղ s. գիւղ Gen. գեղ, մանկութիւն Gen. մանկութեան. Apud. Faust. Byz.*) loco hujus diphthongi passim ոյ scribitur e. g. երկերոյր pro երկերիւր, տեսանոյր pro տեսանիւր.

6, Diphthongus ոյ in fine vocum, si Pron. քո et Imperativum ամրացո՛ etc. exceperis, semper scribitur

*) Fortasse ob similem pronunciationem, quoniam ոյ et իւ saepius vicem nostri ü gerere videtur.

pro *ո*, e. g. *գոյ* pro *գո* a voce *գոլ*, *մարդ* Gen. *մարդոյ* pro *մարդո*; in flexione vocis *քոյր* transit in *ո*, et *ու*, et absorbetur e. g. Nom. plur. *քորք* Gen. sing. *քուեր* et *քեռ* etc., atque alibi etiam cum *ո* et *ու* saepius commutatur cf. *որդոյն* et *որդոն*, *առոյգ* et *առոգ*, *առոյգութիւն* et *առուգութիւն*, *գոյ* et *գուցէ* et *գոյք* pro *գոսք*, *մոյծ* s. *եմոյծ* et *մուծի*, *թողոյր* et *թողուլ* etc.

Liber II.

DE PARTIBUS ORATIONIS.

CAPUT I. DE NOMINE.

§. 1. Genus in lingua armeniaca non solet distingui, sed ubi orationis nexus distinctionem postulat, nomini praeponitur vox, quae sive masculinum, sive femininum genus indicat. e. g. de hominibus: մանուկ տղայ puer, աղջիկ տղայ puella, այր մարդ vir, կին մարդ seu էգ մարդ feminina — de animalibus: արու ձի seu որձ ձի equus: էգ ձի s. մատակ ձի s. քած ձի equa.

Nomina propria graeca et latina in Nom. Sing., quum in hoc tantum casu terminationem suam plerumque retineant, genera saepe distinguunt e. g. Յովհաննէս *Johannes*, Յովհաննա *Johanna;* sed in reliquis casibus hoc discrimen rarius observatur, cf. Ագաթանգեղոս *Agathangelus*, Gen. Ագաթանգեղոսի, sed Հեղինէ *Helena*, Gen. Հեղինեայ atque item Կադմոս *Cadmus*, Gen. Կադմեայ.

In nominibus propriis armeniacis genus femininum haud raro exprimitur per voces adnexas դուխտ (pro դուխտր i. q. դուստր) i. e. filia, vel անոյշ i. e. suavis, Խոսրովիդուխտ, Վարդանոյշ sive etiam Վարդոյշ.

Sed exstat quoque terminatio vere feminina apud Armenios, nempe ուհի, quae haud raro usurpatur, atque non modo nominibus propriis, verum etiam appellativis,

adeoque adjectivis adnectitur. e. g. Վարդուհի, աստուածուհի, մարգարէուհի, թագուհի, երանուհի, սրբուհի.

§. 2. Numeri in lingua armeniaca sunt duo: Singularis et Pluralis: Dualis nonnisi in voce երկու i. e. duo occurrit, sed flexio ejus a flexione numeri pluralis non differt.

Numeri pluralis variae reperiuntur terminationes, nempe եր in vocibus բաներ, թղթեր, ներդեր, օրեր a formis sing. բան, թուղթ, նեարդ, օր, etc., deinde եար in vocibus իշեար, վարժեար ab էշ, վարժ, porro եան e. g. գրեան, խոզեան, թղթեան a գիր, խոզ, թուղթ, atque etiam ան in voce խուժան a խուժ. Sed omnes hae terminationes rarius occurrunt, atque pro obsoletis habendae sunt. Nam ex regula fere constanti Pluralis a Singulari formatur additâ litterâ ք, quae plerumque sine ulla mutatione, rarius, ut concursus consonantium evitetur, insertâ aliquâ vocali formae casus nominativi Sing. additur, e. g. բանք a բան, գործք a գործ, et կեղծիք a կեղծ, սերմանք a սերմն, մասունք a մասն; saepius quoque forma numeri sing. inusitata subest e. g. կանայք a կին, մեղանք a մեղ, այգեստանեայք ab այգեստան. In quibusdam vocibus, Pronn. demonstr. etc. littera ք non in fine ponitur, sed ante litteras finales inseritur, e. g. նոքա, նոքին, այնոքիկ, ամենեքեան et ամենեքին etc., in aliis nonnunquam terminationi illi obsoletae եր, quae et in որ, օր abiit, interjectâ vocali է seu այ sive եայ, in fine adnectitur, cf. վաներայք et վանորայք a վան, արտորեայք ab արտ, գիւղօրէք a գիւղ; ac simile quid ordine tamen inverso videtur locum habere in vocibus քաղաքկնեար pro քաղաքքնեար a քաղաք, et բարձկնեար pro բարձքնեար a բարձ.

§. 3. Casus in lingua armeniaca sunt sex: Nominativus, Genitivus, Dativus, Accusativus, Ablativus et Instrumentalis; Vocativus nonnisi in nonnullis nomm. propr. graecae seu latinae originis a Nominativi forma deflectit, e. g. Փի՛լիպպէ, Ղու՛կէ, Գրի՛գորիէ, Narrativus vero et Circumlativus, qui dicuntur, ab Ablativi et Instrumentalis formis non differunt, iisque tantum Praefixum զ addunt; Dativus Praefixi denique atque Locativus ab Accusativo vel Dativo nonnisi per Praefixum 'ի s. յ vel ց distinguuntur. Caeterum Dativus et Ablativus in numero plurali fere nunquam, in sing. certe non semper a Genitivi forma discrepant, et Accusativus in Plurali tantum a Nominativi forma abit, ita ut in Sing. saepius tres tantum, in Plur., si Pronomina nonnulla exceperis, non ultra quatuor formas diversas reperiamus.

De Formatione Casuum.

§. 4. Nomina apud Armenios duplici ratione flectuntur, ita nempe, ut in casibus obliquis syllaba flexionis in fine addatur, cf. Ա՛նակ Gen. Ա՛նակայ, բանակ Gen. բանակի, աթոռ Gen. աթոռոյ, զօր Gen. զօրու, aut ita, ut in flexione vocalis ante ultimam vocis consonantem inseratur, cf. Հիմն Gen. Հիման, աստղ Gen. աստեղ, կայսր Gen. կայսեր, թոռն Gen. թոռին, եղջիւր s. եղջեւր Gen. եղջեր, քոյր Gen. քուեր, մայր Gen. մօր cf. pag. 24., աւր s. օր Gen. աւուր. Altera haec ratio in iis tantum nominibus observatur, quae in litteram liquidam ղ, ն, ր, praecedente alia consonante aut diphthongo իւ s. եւ, sive etiam, in quibusdum certe vocibus, praecedente ու, vel աւ s. օ, vel այ, ոյ, exeunt.

Singularis.

§. 5. 1, Nominativus omnis terminationis expers est, atque adeo in quibusdam vocibus litteram ն abjicit

e. g. գալուստ pro գալուստն s. գալստեան, տեսիլ pro տեսիլն, s. տեսլեան աղջիկ pro աղջիկն.

2, Accusativus, si Pronn. pers. exceperis, a Nominativo nonnisi per Praefixum զ discernitur, quod praeter Pronn. indefinita, quibus semper additur, nominibus tantum definitis praefigitur.

3, Genitivi character primitivus ր fere tantum in Pronn. quibusdam cernitur, alibi vero solae-vocales flexionis remanserunt; in Nominibus nempe, quae eas inserunt, occurrunt ա ante ն e. g. ակն Gen. ական, ե ante ղ vel ր, e. g. արկղ Gen. արկեղ, դուստր Gen. դստեր, et ու ante ր in Հայր Gen. Հօր, օր pro աւր Gen. աւուր. Nomina vero, quae vocalem flexionis in fine addunt, terminationes adsciscunt այ, ի, ոյ, ու, e. g. Տրդատ Gen. Տրդատայ, քաղաք Gen. քաղաքի, մարդ Gen. մարդոյ, ձանձ Gen. ձանձու.

4, Dativi terminatio primitiva մ nonnisi in Pronn. demonstr. interrog. et indef., et nonnullis Nomm., quae in Gen. ոյ adsumunt, reperitur. Alia quaedam Nomina ejusdem flexionis ջ in Dativo habent, et Pronn. pers. 1. et 2. p. ինձ, քեզ sonant, reliqua omnia Genitivi flexionem retinent. cf. այս Dat. այսմ, ո՞ Dat. ու՞մ, իք Dat. իմիք, այլ Dat. այլում, աջ Dat. աջում — եկեղեցի Dat. եկեղեցւոջ, կին Dat. կնոջ, cf. գիւղ Dat. գեղջ — բան Gen. et Dat. բանի, գետ Gen. et Dat. գետոյ, etc. etc.

5, Ablativi, cui semper 'ի s. յ praefigitur, character est էն in Pronn. pers., նէ in Pronn. demonstr., in Nominibus vero է, et ubique fere a Dativi forma descendit; sed in iis Nomm., quae in Dat, terminationes այ vel ոյ habent, Ablativi character prorsus omittitur. cf. յինէն, 'ի քէն ab ես, դու — 'ի նմանէ, յայսմանէ a

նա, այս — 'ի բարութենէ, յաստեղէ, 'ի քաղաքէ, յաչմէ, 'ի գանձէ s. 'ի գանձուէ, 'ի տեղւոջէ a բարութիւն, աստղ, քաղաք, աչ, գանձ, տեղի — 'ի մարդոյ, 'ի Տրդատայ a մարդ, Տրդատ.

6, Instrumentalis character primitivus ւ in Pronn. pers. ինև, քև, իւրև (cujus loco etiam իւրեաւ scribitur) reperitur. Nomina, quae in Gen. այ vel ի adsumunt, in Instr. աւ vel իւ habent, cf. Նաւկ Gen. Նաւկայ Instr. Նաւկաւ — ախտ, ախտի, ախտիւ; quae vero in Gen. ոյ habent, in Instr. ով addunt; մարդ, մարդոյ, մարդով; ea porro, quorum vocalis flexionis ու est, eandem formam in Instr. retinent e. g. զօր Gen. et Instr. զօրու; denique ea, quae vocalem flexionis inserunt, in Instr. բ accipiunt, et ն praecedens sec. pag. 14. in մ convertunt, cf. աստղ, աստեղ, աստեղբ — եղր, եղերբ — սերմն, սերմամբ. At nonnunquam Instrumentalis aliam flexionem sequitur atque Genitivus, qua de causa in Lexicis utriusque casus terminatio afferri solet, e. g. քաղաք, քաղաքի, քաղաքաւ — կարաս, կարասոյ Instr. կարասով et կարասեաւ etc. vide tab. decl.

In Pronn. demonstr, aliisque quibusdam vocibus, in quibus littera flexionis inseritur, saepius terminatio Instr. in fine repetitur e. g. նոյն Instr. նովին et նովիմբ, նա Instr. նովաւ, բոլոր Instr. բոլորով, բոլորովին et բոլորովիմբ etc.

Pluralis.

§. 6. 1, Nominativus litteram numeri plur. characteristicam ք (vide supra pag. 28.) additam habet, cujus loco raro ս reperitur e. g. գնացեալք et գնացեալս.

2, Genitivus (exceptis Pronn. 1. et 2. pers., quae մեր, ձեր habent) terminationem ց adsumit, quae vocali flexionis casuum obliquorum Sing., atque Instrumentalis imprimis, ubi hic casus aliam vocalem servavit, additur cf. այնց, նոցա, ո՞յց, որոյ, աւուրց, գիւղից, կանանց, մարց etc. Nonnunquam, ut in Instr. sing. et plur. littera flexionis bis posita est, e. g. նոցին, նոցուն et նոցունց — ամենեցուն et ամենեցունց.

3, Dativus, si Pronn. pers. մեզ, ձեզ exceperis, cum Genitivo prorsus congruit.

4, Accusativus, qui ut in Sing. զ Praefixum habet, in Pronn. pers. զմեզ, զձեզ Dativi formam retinet, in reliquis vocibus litteram ս loco ք Nominativi accipit, e. g. զախտս, զաստեղս, զքաղաքս, զմասունս; raro etiam littera ք in Accus. remanet, e. g. զտիպքն pro զտիպսն.

5, Ablativus formam Genitivi seu Dativi addito tantum Praefixo 'ի s. յ servat, e. g. 'ի քաղաքաց, յարքայից etc. At in Pronn. pers. et demonstr. duplex terminatio conspicitur, nempe 'ի մէնջ, 'ի ձէնջ, ubi էն et ջ pro ց — 'ի սոցանէ, յայնցանէ, ubi ց et նէ adnexa sunt.

6, Instrumentalis ex Instr. Sing. additâ notâ Plur. ք formatur e. g. բանիւք. տնօթովք քաղաքաւք et (mutatâ diphthongo աւ in օ cf. pag. 11) քաղաքօք, հիմամբք etc. Sed in Pronn. pers. մեւք, ձեւք, s. մեաւք, մեօք, et ձեաւք ձեօք ab Instr. Sing. paullum deflectit, in vocibus vero ամենեքեան s. ամենեքին et similibus, atque in Pronn. demonstr. littera Plur. characteristica ք bis saepe addita reperitur e. g.

ամենեքումբ et ամենեքումբք, սովիմբք s. սոքիմբք et սոքումբք, սոքաւք s. սոքօք, այսոքիւք et այսոքիմբք.

De Declinationibus.

§. 7, Declinationes secundum quinque vocales ա, ե, ի, ո ու, quae in casibus obliquis apparent, sunt quinque. Sed, quum haud pauca nomina in Instr. Sing. et casibus obliquis Plur. aliam sequantur flexionem, quam in reliquis casibus Sing., duae praeterea declinationes, sexta et septima, accedunt, quarum prior ad normam primae et tertiae, posterior vero ad primae et quartae declinationis normam flectitur; atque has quidem mixtas, illas vero simplices nominamus. Omnium vero septem declinationum schema tabula sequens exhibet.

SINGU

Simplices.	*Nominativus.*	*Genitivus.*	*Dativus.*
Declin. I. (char. ա.)	Տրդատ	Տրդատայ	ut Gen.
	սերմն	սերման	ut Gen.
	բարութիւն	բարութեան[3])	ut Gen.
Declin. II. (char. ե.)	աղբիւր s. աղբեւր[2])	աղբեր[3])	ut Gen.
	աստղ	աստեղ cf. աղդերի	ut Gen.
Declin. III. (char. ի.)	ախտ	ախտի	ut Gen.
Declin. IV. (char. ո.)	մարդ	մարդոյ	մարդոյ s. մարդում
Declin. V. (char. ու.)	այր s. օր[6])	աւուր	ut Gen.
	ծանր	ծանու[7]) cf. թանձրու	ut Gen.
	գանձ	գանձու	ut Gen.
Mixtae.			
Declin. VI. (char. ա et ի.)	քաղաք	քաղաքի	ut Gen.
	դուզնաքեայ	դուզնաքէի[8])	ut Gen.
	բեռն	բեռին	ut Gen.
Declin. VII. (char. ա et ո.)	տեղի	տեղւոյ[9])	տեղւոյ s. տեղւոջ

1) cf. pag. 11. 2) cf. p. 24. 3) cf. p. 14. 4) cf. p. 25. 5) cf.

LARIS.

Accusativus.	Ablativus.	Instrumentalis.
զՏրդատ	'ի Տրդատայ	Տրդատաւ
զսերմն	'ի սերմանէ	սերմամբ[1])
զբարութիւն	'ի բարութենէ[4])	բարութեամբ[1])
	cf. 'ի ձեանէ[4])	
	յանկունէ	
զաղբիւր	յաղբերէ	աղբերբ[1])
s. զաղբեւր[2])	s. յաղ բիւրէ	s. աղբերաւ
զաստղ	յաստեղէ	աստեղբ[1])
		cf. կոճեղաւ
զախտ	յախտէ	ախտիւ
զմարդ	'ի մարդոյ	մարդով[1])
	cf. յաջմէ[5])	
զաւր s. զօր[6])	յաւրէ[5])	աւուրբ[1])
	s. յօրէ[6])	
զծանր	'ի ծանուէ	ծանու
		s. ծանուամբ[1])
		cf. բարձամբ[1])
զգանձ	'ի գանձէ[5])	գանձու
	s. 'ի գանձուէ	
զքաղաք	'ի քաղաքէ	քաղաքաւ
զդուզնաքեայ	('ի դուզնաքէէ)	դուզնաքէիւ[8])
զբեռն	'ի բեռանէ	բեռամբ[1])
	cf. 'ի դաշնէ	
զտեղի	'ի տեղւոյ[9])	տեղեաւ[9])
	s. 'ի տեղւոջէ	cf. որդւով[1])

p. 24. 6) cf. p. 11. 7) cf. p. 17. 8) cf. p. 25. 9) cf. p. 23.

Simplices.	*Nominativus.*	*Gen. et Dat.*
Declin. I. (char. ա.)	Տրդատք	Տրդատաց
	սերմանք	սերմանց
	cf. հիմունք[2])	
	բարութիւնք	բարութեանց[4])
Declin. II. (char. ե.)	աղբիւրք	աղբերց[4])
	s. աղբեւրք[5])	s. աղբերաց
	s. աղբերք	
	աստեղք	աստեղց
		s. աստեղաց
Decl. III. (char. ի.)	ախտք	ախտից
Decl. IV. (char. ո.)	մարդք	մարդոց
Declin. V. (char. ու.)	աւուրք[2])	աւուրց
	ծանունք[2])	ծանունց[6])
	cf. թանձրունք[6])	cf. բարձանց
Mixtae.	գանձք	գանձուց
Delin. VI. (char. ա et ի.)	քաղաքք	քաղաքաց
	ղուզնաքեայք	ղուզնաքեայց
		s. ղուզնաքեաց
		cf. այծէից[7])
	բեռինք	բեռանց
	cf. մասունք[2])	cf. դառինց
Declin. VII. (char. ա et ո.)	տեղիք	տեղեաց[8])
		cf. որդւոց[8])

1) cf. p. 11. 2) cf. p. 24. 3) cf. p. 14. 4) cf. p. 14.

Accusativus.	*Ablativus.*	*Instrumentalis.*
զՏրդատս	'ի Տրդատայ	Տրդատաւք s. Տըր-դատօք[1])
զսերմանս	'ի սերմանց	սերմամբք[3])
cf. զհիմունս[2])		
զբարութիւնս	'ի բարութեանց	բարութեամբք[3])
զաղբիւրս	յաղբերց	աղբերբք[3])
s. զաղբեւրս[5])	s. յաղբերաց	s. աղբերաւք
s. զաղբերս		s. աղբերօք[1])
զաստեղս	յաստեղց	աստեղբք[3])
	s. յաստեղաց	s. աստեղաւք
		s. աստեղօք[1])
զախտս	յախտից	ախտիւք
զմարդս	'ի մարդոց	մարդովք[3])
զաւուրս[2])	յաւուրց	աւուրբք[3])
զծանունս[2])	'ի ծանունց	ծանումբք[3])
		s. ծանուք
	cf. 'ի բարձանց	cf. թանձրուք
		cf. բարձամբք[3])
զգանձս	'ի գանձուց	գանձուք
զքաղաքս	'ի քաղաքաց	քաղաքաւք
		s. քաղաքօք[1])
զդուղնաքեայս	'ի դուղնաքեայց	դուղնաքեաւք
	s. 'ի դուղնաքեաց[1])	s. դուղնաքեօք[1])
	cf. յայծէից	cf. այծէիւք
զբեռինս	'ի բեռանց	բեռամբք[3])
cf. զմասունս[2])		
զտեղիս	'ի տեղեաց	տեղեաւք
	cf. յորդւոց	s. տեղեօք[1])
		cf. որդւովք[3])

5) cf. p. 11. 6) cf. p. 15. 7) cf. p. 25. 8) cf. p. 23.

Declinatio prima.

§. 8. Voces, quae vocalem flexionis post ultimam consonantem addunt, sunt nomina propria, quae plurali numero proprie carent. Sed haud pauca eorum aliam flexionem sequuntur, et ad tertiam, quartam, seu quintam decl. pertinent, atque alia mox ad primae, mox ad alius declinationis normam flectuntur, e. g. *Սարգիս* Gen. *Սարգսի*, *Անի* Gen. *Անւոյ*, *Արարատ* Gen. *Արարատայ* s. *Արարատոյ* s. *Արարատու*.

Nomina propria graeca terminationem suam aut retinent, aut totam sive litteram *ս* tantummodo abjiciunt, aut in casibus obliquis aliam formam substituunt, aut denique etiam duplicem flexionem accipiunt, e. g. *Ագաթանգեղոս* Gen. *Ագաթանգեղոսի*, *Մովսէս* Gen. *Մովսէսի* s. *Մովսեսի* s. *Մովսիսի* — *Պիոս* Gen. *Պիայ*, *Արկադէոս* Gen. *Արկադեայ*, *Աղեքսանդր* Gen. *Աղեքսանդրի* s. *Աղեքսանդրու* s. *Աղեքսանդրոսի*, *Թովմաս* Gen. *Թովմայի* sive etiam *Թովմասու* — *Աւգոստոս* Gen. *Աւգոստեայ*.

Nomina patronymica in syllabam *եան* s. *ան* desinentia in Sing. plerumque indeclinabilia sunt, in Plur. vero nil nisi litteras casuum characteristicas addunt, atque modo singulari ad analogiam nominum hujus decl. abstractorum flectuntur, e. g. *տրդատեանք*, *տրդատեանց* etc. *վարդանանք*, *վարդանանց* etc.

Flexionem nominum *սերմն* et *հիմն* sequuntur etiam nomina *անուն* Gen. *անուան*, *շուն* Gen. *շան*, *պաշտօն* s. *պաշտաւն* Gen. *պաշտաման* cf. p. 14. porro etiam alia saepius, quae litteram finalem *ն* sive in Nom. Sing. abjiciunt, sive in casibus obliquis addunt cf. pag. 15. e. g. *սուտակ* Gen. *սուտակի* et *սուտական*, *երէց* Gen. *երիցան* s. *երիցոյ* et *երիցու*.

Pertinent huc quoque duo nomina irregularia, այր *vir* et տէր *dominus*, una cum nominibus compositis, quorum membrum posterius haec efficiunt, e. g. երկայր, քեռայր, տանուտէր etc. Eorum flexio haec est:

Sing. Nom. այր Gen. et Dat. առն Accus. զայր Abl. յառնէ Instr. արամբ Plur. Nom. արք Gen, et Dat. արանց Accus. զարս Abl. յարանց Instr. արամբք.

Sing. Nom. տէր Gen. et Dat. տեառն Accus. զտէր Abl. 'ի տեառնէ Instr. տերամբ Plur. Nom. տեարք Gen. et Dat. տեարց s. տերանց Accus. զտեարս Abl. 'ի տեարց s. 'ի տերանց Instr. տերամբք.

Ad normam nominis բարութիւն flectuntur imprimis nomina abstracta in ութիւն, aliaque in simplex իւն exeuntia, et nomen ստին Gen. ստեան; deinde vero etiam alia in litteras ստ, նդ, րդ etc. desinentia saepius eandem flexionem adsumunt, sive ad tertiam seu quartam decl. flectuntur, cf. ժողովուրդ Gen. ժողովրդի s. ժողովրդեան, ծնունդ Gen. ծննդոյ s. ծննդեան, վաղիւ Gen. վաղուի s. վաղուեան. Peculiaris est flexio nominis տիւ Gen. տուընջեան s. տուրնջեան s. տուրնջենի, Abl. 'ի տուէ s. 'ի տուրնջենէ Instr. տուով s. տուընջեամբ.

Declinatio secunda.

§. 9. Pertinent huc nomina maximam partem substantiva in ր seu ղ praecedente aliâ consonante desinentia, atque ea, quae in diphthongum իւ s. եւ sequente litterâ ր exeunt. Haec, ut e tabula cernitur, sextam saepe declinationem sequuntur.

Referendum huc etiam est nomen irregulare քոյր *soror*, cujus declinatio haec est:

Sing. Nom. քոյր Gen. et Dat. քուեր s. քըւեր s.

քեռ Accus. զքոյր Abl. ՚ի քեռէ Instr. քերբ Plur. Nom. քորք Gen. et Dat. քուերց s. քըւերց s. քերց Accus. զքորս Abl. ՚ի քերց Instr. քերբք.

Declinatio tertia.

§. 10. Haec declinatio omnium simplicissima multitudine nominum reliquas fere omnes superat.

Nomen hujus declinationis irregulare est գիւղ *vicus* quod et գեւղ, գեաւղ, գեօղ scribitur, una cum nomine composito քաղաքագիւղ κωμόπολις aliisque. Flexio ejus haec est:

Sing. Nom. գիւղ etc. Gen. et Dat. գեղջ s. գեաւղջ s. գեղի Accus. զգիւղ etc. Abl. ՚ի գեղջէ s. ՚ի գեղէ Instr. գիւղիւ s. գեղիւ Plur. Nom. գիւղք etc. Gen. et Dat. գիւղից s. գեղից Accus. զգիւղս etc. Abl. ՚ի գիւղից s. ՚ի գեղից Instr. գիւղիւք s. գիւղօք s. գեղիւք.

Declinatio quarta.

§. 11. Declinationem hanc sequuntur Infinitivi Verborum in ել, ալ, ուլ, իլ exeuntes, Part. Praet. in եալ desinens, ac nomina cum terminationibus ամ s. ուամ, ային, ին, ուն, aliaque multa. Nonnulla nomina modo ad hanc modo ad tertiam atque adeo sextam decl. flectuntur, e. g. գիշեր Gen. գիշերոյ et գիշերի Plur. գիշերաց, թեւ Gen. թեւոյ et թեւի, ասացուած Gen. ասացուածոյ et ասացուածի, atque in Instr. Plur. haud pauca terminationem աւք s. օք pro ովք recipiunt.

Terminationes Dativi Sing. ում et Abl. մէ praeter Nomina pauca primitiva et Pronomina derivata in Nomm. quoque adjectiva, eaque in ային, ին et Partt. Verb. in եալ exeuntia admittunt.

Declinatio quinta.

§. 12. Nomina subst. hujus decl. saepius quoque alius, tertiae nempe, vel quartae, vel sextae decl. flexionem sequuntur e. g. *գանձ* Gen. *գանձու* et *գանձի*, *այգ* Gen. *այգու* et *այգոյ*, *զօր* Gen. *զօրու* Plur. *զօրաց*, *զօրաւք*.

Flexionem Adjectivorum *ծանր*, *թանձր*, quae in Instr. Sing. et in casibus obliquis Plur. saepe in primam decl. transeunt, sequuntur alia multa Adjectiva ejusdem generis, quae in *ր* praecedente aliâ consonante exeunt, licet non omnia e. g. *համր* Gen. *համեր*.

Nomina *ասր*, *մեղր*, *ծաղր* vario modo flecti possunt, cf. *ասր*, *ասրու* s. *ասու*, *յասուէ*, *ասրոյ*, *ասրով*, *ասուոց*, *ասերք* — *մեղր*, *մեղու*, *՚ի մեղուէ*, *մեղրով*, *մեղեր*, *մեղերք*, atque etiam *մեղուի*, *մեղուաւ* — *ծաղր*, *ծաղու*, *ծաղրու*, *ծաղեր*.

Nomina *հայր* *pater*, *մայր* *mater*, et *եղբայր* *frater*, cum compositis suis hanc quidem declinationem sequuntur, sed multum ab ea deflectunt; atque flexio eorum haec est:

Sing. Nom. *մայր* Gen. et Dat. *մաւր* s. *մօր* cf. pag. 23. Accus. *զմայր* Abl. *՚ի մաւրէ* s. *՚ի մօրէ* Instr. *մարբ* Plur. Nom. *մարք* Gen. et Dat. *մարց*, *հարց* et *հարանց* Accus. *զմարս* Abl. *՚ի մարց*, *՚ի հարց* et *՚ի հարանց* Instr. *մարբք*, *հարբք* et *հարամբք*.

Declinatio sexta.

§. 13. Sextae declinationi, quae in Instr. Sing. et casibus obliquis Plur. primam, in reliquis casibus tertiam decl. sequitur, pleraque omnium nomina accensentur, tam primitiva, quam derivata.

Declinatio septima.

§. 14. Haec declinatio nomina comprehendit maximam partem derivata, et in vocalem *ի* desinentia, quae modo primam, modo .qnartam decl. sequuntur; sed multa eorum, atque imprimis monosyllaba ad quartam decl. semper flectuntur, alia modo hanc modo illam flexionem reci**p**iunt cf. *ձի*, *ձիոյ* — *որդի*, *որդւոյ* et *որդւոյ* Plur. *որդւոց* et *որդեաց* etc.

Nonnulla nomina litteram *ջ* in Dat. et Abl. Sing. adsumunt, atque alia in Instr. Plur. terminationem *իւք* nonnunquam habent, cf. *կարծեաւք* et *կարծիւք* — *սնոտւովք*, *սնոտեաւք* et *սնոտիւք*.

Singularis est flexio nominis *կին* *mulier*, quod hâc ratione declinatur:

Sing. Nom. *կին* Gen. et Dat. *կնոջ* Accus. *զկին* Abl. *'ի կնոջէ* Instr. *կնաւ* et *կանամբ* Plur. Nom. *կանայք* Gen. et Dat. *կանանց* et *կանաց* Accus. *զկանայս* Abl. *'ի կանանց* Instr. *կանամբք*.

Eodem modo flectuntur quoque nomina composita *առնակին*, *միակին*, sed in aliis littera *ա* syllabae radicalis in Instr. Sing. et numero plur. ejicitur, cf. *տիկին* Instr. *տիկնաւ* et *տիկնամբ* Plur. *տիկնայք*, *տիկնաց*, *տիկնամբք*.

De Adjectivis.

§. 15. Nomina adjectiva eandem quam substantiva habent flexionem; sed praeterea, quod substantivis praeposita plerumque non flectuntur, haud pauca etiam prorsus indeclinabilia reperiuntur, eaque vel primitiva, vel derivata, vel composita, ac talia praesertim, quae, quoniam multis syllabis constant, haud facile pronun-

ciantur e. g. *զուրկ*, *խիտ*, *համակ*, *նկարէն*, *ուրախ*, *լայնատարր*, *խաւարասնունդ*, *շրթնաշղթայաշար* etc.

G r a d u s   c o m p a r a t i o n i s vario modo apud Armenios exprimuntur: et C o m p a r a t i v u s quidem sive per syllabam *գոյն* formae P o s i t i v i additam, sive per voces *առաւել* i. e. *plus*, *magis*, vel *եւ* i. e. *etiam* Adjectivis praepositas, sive etiam per simplicem P o s i t i v i formam potest designari. e. g. *մեծագոյն* cf. p. 20. Gen. *մեծագունի*, Instr. *մեծագունիւ* (ad Decl. III.) *գեղեցկագոյն* cf. pag. 21., *բազմագոյն* cf. pag. 24., *բարեգոյն* cf. p. 22., *առաւել բարի*, *եւ բարի*, sive etiam *բարի եւ*, s. simpliciter *բարի*.

Objectum comparationis in Accusativo cum praecedente particula *քան* i. e. *quam* post Adjectivum comparativum poni solet e. g. *մեծ քան զնա*, s. *եւ մեծ քան զնա* s. *առաւել մեծ քան զնա*, s. *մեծագոյն քան զնա* i. e. *major quam ille.*

S u p e r l a t i v u m, quum peculiaris ejus forma non existat, sive per formam C o m p a r a t i v i, sive per voces quasdam praefixas aut praepositas, sive per simplicem P o s i t i v u m, seu denique more hebraico per formam Positivi bis positam indicant e. g *բարի bonus*, *բարեգոյն*, *եւ բարեգոյն* s. *բարեգոյն եւ*, *ամենաբարի*, *գերաբարի*, *մեծաբարի*, *եռաբարի* s. *երեքբարի* s. *երիցս բարի*, *կարի բարի*, *յոյժ բարի*, *ամենեւին բարի* etc., sive simpliciter *բարի*, seu *բարի բարի optimus*, cf. *մեծամեծ maximus*, *ծանր ծանր gravissimus.*

Construitur cum Genitivo plur., sive cum Locativo, qui dicitur, plur. cf. pag. 29. e. g. *մեծն մարգարէից maximus prophetarum*, seu *մեծն 'ի մարգարէս maximus inter prophetas.*

De Numeralibus.

§. 16. Cardinalia sunt sequentia:

1, մի, Gen. միոյ, միոջ, միում, 'ի միոյ s. 'ի միոջէ, միով — եղ, Gen. եղոյ s. եղոյր, յեղոյ s. յեղոջէ s. յեղէ — մու, մին, մէն plerumque omni flexione carent, sed reperiuntur tamen formae: մու Gen. մոյր Dat. մում cf. pagg. 24. et 26. — մին Dat. մինում — մէն Gen. մենի cf. pag. 21. s. մէնի Instr. մենիւ s. մէնիւ.

2, երկ, երկու, երկուք Gen. երկուց Acc. զերկուս Instr. երկուք.

3, երր, եռ plerumque indeclinabile, sed occurrit etiam Gen. եռի — երեք Gen. երից cf. pag. 20. ad Decl. III.

4, քառ Gen. քառի ad Decl. III. — չորք s. չորս s. չորեք Gen. չորից ad Decl. III.

5, հինգ Gen. հնգի cf. pag. 21. Instr. հնգիւ s. հնգաւ — հինգք Gen. հնգից s. հնգաց Instr. հնգիւք s. հնգաւք s. հնգօք.

6, վեց Gen. վեցի, վեցիւ — վեցք Gen. վեցից, վեցիւք.

7, եւթն, իւթն, եաւթն, եօթն Gen. եւթին s. եւթան s. եւթնի Instr. եւթամբ s. եւթեամբ s. եւթիւ — եւթանք s. եւթեանք Gen. եւթանց s. եւթենաց s. եւթնից Instr. ռւթամբք s. եւթեամբք.

8, ութ Gen. ութի, ութիւ — ութք Gen. ութից, ութիւք.

9, ինն Gen. ըննի cf. pag. 21., ըննիւ — ինունք s. իննունք Gen. ինունց s. ինանց s. իննուց s. ըննից Instr. իննամբք s. ինամբք s. իննուք s. ըննիւք.

10, *տասն* Gen. *տասին*, *տասամբ* — *տասունք* Gen. *տասանց*, *տասամբք*.

11, *մետասան*, *մետասանք*. 12, *երկոտասան*. 13, *երեքտասան*. 14, *չորեքտասան*. 15, *հնգետասան*. 16, *վեշտասան*. Omnia haec tertiam declinationem sequentia in utroque numero leguntur, e. g. *վեշտասան* Gen. *վեշտասանի*, *վեշտասանիւ*, *վեշտասանք*, *վեշտասանից*, *վեշտասանիւք* et *վեշտասանօք*.

17, *եւթնեւտասն*, *եւթնուտասն*, *եւթնուտասանք*. 18, *ութեւտասն*, *ութուտասն*, *ութուտասանք* 19, *իննեւտասն*, *իննուտասն*, *իննուտասանք*. In his Cardinalibus a 17—19, quum vera compositio locum non habeat, utrumque nomeu flecti potest, e. g. *եւթանց եւ տասանց*, *ութից եւ տասանց* etc.; at saepius conjuncta manent, atque flexionem nominis *տասն* sequentia ad sextam, seriori vero tempore ad tertiam declinationem flecti solent, e. g. *եւթնեւտասին*, *եւթնեւտասինք*, *ութեւտասանք*, *իննեւտասունք* Gen. *իննեւտասանց*, *ութուտասանից* etc.

20, *քսան*. 21, *քսան եւ մի*. 22, *քսան եւ երկու*. 30, *երեսուն*. 33, *երեսուն եւ երեք*. 40, *քառասուն*. 44, *քառասուն եւ չորք*. 50, *յիսուն*. 55, *յիսուն եւ հինգ*. 60, *վաթսուն*. 66, *վաթսուն եւ վեց*. 70, *եւթանասուն*. 77, *եւթանասուն եւ եւթն*. 80, *ութսուն*. 88, *ութսուն եւ ութ*. 90, *իննսուն*. 99, *իննսուն եւ ինն*. Flectuntur haec omnia ad decl. III., atque ut praecedentia in utroque numero leguntur, e. g. *քսանի*, *երեսնիւ* cf. pag. 24., *յիսնից* et *յըսնից* cf. pag. 21., *իննսնիւք* et *ըննըսնիւք* etc. Quodsi haec cum monadibus conjunguntur, sive eae solae flectuntur, sive etiam flexio in utroque locum habet, e. g. *քսան եւ միոյ*, *վաթսուն եւ չորից*, atque *քառասնից եւ հնգից*, *ութսնիւք եւ վեցիւք*.

100, *հարիւր*. 101, *հարիւր և մի*. 200, *երկու հարիւր*, *երկերիւր* s. *երկերոյր* cf. pag. 25. 300, *երեքհարիւր*. 400, *չորեքհարիւր*. 500, *հինգհարիւր*. 600, *վեցհարիւր*. 700, *եւթնհարիւր*. 800, *ութհարիւր*. 900, *իննհարիւր*. Nomen *հարիւր* quartam declinationem in flexione sequi solet: *հարիւրոյ*, *հարիւրոց*, sed reperitur quoque *հարիւրի*, *հարիւրից*, *հարիւրօք*. In numeralibus centenariis a 200 — 900. sive utrumque nomen flectitur, sive posterius tantum e. g. *երկերիւրոյ* s. *երկու հարիւրոյ* s. *երկուց հարիւրոց*, *չորեք հարիւրոց* s. *չորից հարիւրոց*; sin vero numeralia minora centenariis adduntur, nonnisi ultimum idque minimum flectitur, e. g. *հարիւր երեսուն և երկուց*, *հարիւր և քսանիւք*.

1000, *հազար*. 2000, *երկու հազար*. Nomen *հազար* plerumque ad sextam, rarius ad tertiam decl. flectitur: *հազարի*, *հազարաւ*, *հազարաց* s. *հազարից*, *հազարիւք*, — In reliquis Cardinalibus tam componendis quam flectendis eadem lex, quae in centenariis, observatur, nempe *երկու հազար* Gen. *երկու հազարաց* s. *երկուց հազարաց*, *քսան հազարաց*, *հազարաց չորից*, *չորեք հարիւր հազարօք*, *երեքհարիւր հազար և եւթն հազար և հինգ հարիւր* etc.

10,000, *բիւր*, *բեւր*, *բիւրք*. Hoc nomen sive tertiam, sive quartam, sive etiam quintam decl. in flexione sequitur: *բեւրի*, *բեւրիւ* — *բեւրոյ*, *բեւրոց* — *բեւրու*, *բեւրուց*, *բեւրուք*.

§. 17. Ordinalia sunt haec:

մի, *նախ*, *նախկին*, *նախնի* — *առաջին*, *առաջնորդ*, *առաջներորդ* = primus.

երկրորդ, *երկիր* = secundus.

երրորդ, *երիր* = tertius.

քառորդ, չորրորդ, չորիր = quartus.
հինգերորդ = quintus.
վեցերորդ = sextus.
եւթներորդ = septimus.
ութերորդ = octavus.
իններորդ = nonus.
տասներորդ = decimus.
մետասաներորդ, տասներորդ առաջներորդ = undecimus.
երկոտասաներորդ, տասներորդ երկրորդ = duodecimus.
երեքտասաներորդ, տասներորդ երրորդ = decimus tertius.
չորեքտասաներորդ, տասներորդ չորրորդ = decimus quartus.
հնգետասաներորդ, տասներորդ հինգերորդ = decimus quintus.
վեշտասաներորդ, տասներորդ վեցերորդ = decimus sextus.
եւթնևտասներորդ, եւթնուտասներորդ, տասներորդ եւթներորդ = decimus septimus.
ութևտասներորդ, ութուտասներորդ, տասներորդ ութերորդ = decimus octavus.
իննևտասներորդ, իննուտասներորդ, տասներորդ իններորդ = decimus nonus.
քսաներորդ = vicesimus.
քսաներորդ երկրորդ, քսան և երկրորդ = vicesimus secundus.
երեսներորդ = tricesimus.
երեսներորդ երրորդ, երեսուն և երրորդ = tricesimus tertius.
քառասներորդ = quadragesimus.
քառասներորդ չորրորդ, քառասուն և չորրորդ = quadragesimus quartus.
յիսներորդ = quinquagesimus.

յիսներորդ հինգերորդ, յիսուն և հինգերորդ = quinquagesimus quintus.
վաթսներորդ = sexagesimus.
վաթսներորդ վեցերորդ, վաթսուն և վեցերորդ = sexagesimus sextus.
եւթանասներորդ = septuagesimus.
եւթանասներորդ եւթներորդ, եւթանասուն և եւթներորդ = septuagesimus septimus.
ութսներորդ = octogesimus.
ութսներորդ ութերորդ, ութսուն և ութերորդ = octogesimus octavus.
իննսներորդ = nonagesimus.
իննսներորդ իններորդ, իննսուն և իններորդ = nonagesimus nonus.
հարիւրերորդ, հարիւրորդ = centesimus.
երկերիւրերորդ = ducentesimus.
հազարերորդ = millesimus.

Ex his nomen *մի* est cardinale, de quo modo diximus, porro *նախ, երկիր, երիր, չորիր* sunt indeclinabilia, *նախկին* flectitur ad decl. III. Gen. *նախկնի* cf. pag. 21., deinde *նախնի* ad decl. IV. et VII. Gen. *նախնւոյ* et *նախնոյ, 'ի նախնէ* et *'ի նախնումէ, նախնեաց*, et *առաջին* ad decl. IV. Gen. *առաջնոյ, առաջնում, յառաջնոյ* s. *յառաջնմէ, առաջնով* etc.; reliqua Ordinalia plerumque sextam, raro tertiam declinationem in flexione sequuntur, e. g. *երկրորդի, երկրորդաւ, երկրորդաց, երկրորդաւք* s. *երկրորդօք*, atque etiam *երկրորդիւ, երկրորդից*, et ubi duo conjucta sunt, utrumque flectitur, e. g. *երեսներորդի երրորդի, 'ի քառասներորդէ չորրորդէ, յամին հինգերորդի եօթանասներորդի*, atque *յեւթանասնէ հինգերորդէ*.

§. 18. E Cardinalibus porro etiam alia Numeralia formantur, nempe

a, addito suffixo **ակ** s. **եակ** nomina abstracta e. g. **միակ** *unum, unitas*, **երրակ** s. **երրեակ** *trinitas*, et sic porro **երկակ** s. **երկեակ**, **չորեակ** s. **քառեակ**, **հնգեակ**, **եւթանասնեակ** etc. Haec ad decl. VI. flectuntur, e. g. **երկակի**, **երկակաւ** — **երրեկի**, **երրեկաց**, ac saepius pro simplicibus Cardinalibus usurpantur. Ex Genitivo horum Numeralium porro Adverbia formantur, e. g. **միակի** s. **եզակի** *separatim, singulatim*, **երկակի** *bifariam*, **քառակի**, *quadrifariam.*

b, Multiplicativa, quae terminationes **կին** vel **պատիկ** adsumunt e. g. **կրկին**, **երեքկին**, **չորեքկին**, aut **երկպատիկ**, **երեքպատիկ** s. **եռապատիկ**, **չորեքպատիկ** s. **քառապատիկ** i. e. *duplex, triplex, quadruplex.* Ex his ea, quae in **կին** desinunt, omni flexione carent, reliqua vero in **պատիկ** exeuntia ad sextam declinationem flectuntur, e. g. **երկպատկի** cf. pag. 21., **երկպատկաւ**.

c, Distributiva, quae sive per solam repetitionem, ut apud Semitas e. g. **մի մի** *singuli*, **տասն տասն** *deni*, sive per Suffixum **եան** s. **ին** formae Cardinalium plurali additum exprimuntur, e. g. **երկոքեան** et **երկոքին** cum terminatione plurali, **երեքեան** et **երեքին**, **չորեքեան** et **չորեքին**, **եւթանեքեան** et **եւթանեքին**, **երկոտասանեքեան** et **երկոտասանեքին**. In flexione hae formae, licet ad decl. V. referendae sint, a flexione tamen ad modum Pronominum demonstr. **սոյն**, **դոյն**, **նոյն**, paullum deflectunt e. g. **երեքեան** s. **երեքին** Gen. **երեցուն** s. **երեցունց** Acc. **զերեսեան** s. **զերեսին** s. **զերեսինս**, atque etiam **զերեքեան** s. **զերեքեանս** et **զերեքին** s. **զերեքինս** Abl. **յերեցունց** Instr. **երեքումբ** s. **երեքումբք**.

Reliqua numeralia, quae haud pauca sunt, hic omittenda putamus.

CAPUT II.
DE PRONOMINIBUS.

Pronominum in lingua armeniaca tres constituendae sunt classes, personalia nempe, demonstrativa et interrogativa, quibus caetera tantum non omnia tanquam derivata aut composita subjecta sunt. A personalibus enim dependent possessiva, a demonstrativis, quae multiformes apud Armenios apparent, atque cum personalibus cohaerent, alia iterum composita ac derivata formantur, atque ab interrogativis Pronomina indefinita atque relativum originem ducunt.

Sequens tabula conspectum declinationis Pronominum exhibet.

TABULA
DECLINATIONIS PRONOMINUM.

SINGU

	Nominativ.	Genitivus.	Dativus.
I. Personalia.	ես դու (իւ s. եւ)	իմ քո իւր[8] s. իւրեան	ինձ[1] քեզ[1] ut Gen.
Possessiva.	իմ քոյ	իմոյ քոյ s. քոյոյ	իմոյ s. իմում[12] քում[12] s. քոյ s. քոյոյ
II. Demonstrativa	նա այն նոյն	նորա[8] այնր[8] s. այնորիկ նորին[8]	նմա[12] այնմ[12] s. այնմիկ նմին[12]
III. Interrogativa	(ի՞) ո՞ s. ո՞վ	էր[19] ո՞յր	ի՞մ[12] s. հի՞մ[20] ու՞մ[12]
Relativum.	որ	որոյ	որում[12]
Indefinita.	(իք) ոք ոմն	իրիք[8] ուրուք[8] ուրումն[8]	իմիք[12] ումեք[12] ումեմն[12]
Definitum.	ինքն	ինքեան	ut Gen.
Reciproca.			

Singularis

LARIS.

Accusativus.	*Ablativus.*	*Instrumentalis.*
զիս	յինէն[2])	ինև[3])
զքեզ	'ի քէն[2])	քև[3])
—	—	իւրև[3]) s. իւրեաւ[3]) s. իւրեամբ[9])
զիմ	յիմոյ s. յիմմէ[10])	իմով[11])
զքոյ	'ի քումմէ[23]) s. 'ի քոյոյ	քով s. քոյով
զնա	'ի նմանէ[13])	նովաւ[14])
զայն	յայնմանէ[13])	այնու s. այնուիկ
զնոյն	—	նովին[14]) s. նովիմբ[14])
զէ՞	'ի մէ՞[21])	ի՞ւ
զո՞ s. զո՞վ	յումէ՞[22]) s. յումմէ՞[22])	—
զոր	յորմէ[22])	որով[11])
—	յիմեքէ[23])	իւիք
զոք	յումեքէ[23])	—
զոմն	յումեմնէ[23])	ոմամբ[24])
զինքն	յինքենէ	ինքեամբ[9])

deest.

Collectiva.	այլ	այլոյ	այլում[12])
	ամէն	ամենի[25])	ամենում[12])
	ամենայն	ամենայնի	ut Gen.
Correlativa.	այսպիսի s.	այսպիսւոյ	այսպիսում
	այսպէս	այսպիսոյ	
	այսքան s.	այսքանոյ	ut Gen.
	(այսքանի)		

1) cf. pag. 30. 2) cf. p. 30. et p. 14. 3) cf. p. 30. 8) cf. p. 30. 12) cf. p. 30. 13) cf. p. 30. 14) cf. p. 31. 19) cf. p. 23. 21) cf. p. 21.

TABULA DECLINA

PLU

	Nominativ.	*Genitivus.*	*Dativus.*
I. Personalia.	մեք	մեր[4])	մեզ[5])
	դուք	ձեր[4])	ձեզ[5])
	իւրեանք	իւրեանց	ut Gen.
Possessiva.	իմք	իմոց	ut Gen.
	քոյք	քոց s.	
		քոյոց	ut Gen.
II. Demonstrativa	նոքա[15])	նոցա	ut Gen.
	այնք s.	այնց s.	ut Gen.
	այնոքիկ[15])	այնոցիկ	
	նոյնք s.	նոցին s.	ut Gen.
	նոքին[15])	նոցուն s.	
		նոցունց[18])	

զայլ	յայլմէ[22]) s. յայլոյ	այլով[14])
զամէն	յամենէ	ամենիւ
զամենայն	յամենայնէ	ամենայնիւ
զայսպիսի	յայսպիսւոյ	այսպիսեաւ
զայսքան	յայսքանոյ	այսքանով s. այսքանեաւ

9) cf. p. 14. et p. 15. 10) cf. p. 24. 11) cf. pap. 14 et pag. 30.
22) cf. p. 24. et p. 30. 23) cf. p. 30. 24) cf. p. 32. 25) cf. p. 21.

TIONIS PRONOMINUM

RALIS.

Accusativus.	*Ablativus.*	*Instrumentalis.*
զմեզ[5])	’ի մէնջ[6])	մեւք s. մեօք[7])
զձեզ[5])	’ի ձէնջ[6])	ձեւք s. ձեօք[7])
զիւրեանս	յիւրեանց	իւրեամբք[3])
զիմս	յիմոց	իմովք
զքոյս	’ի քոց s. ’ի քոյոց	քովք s. քոյովք
զնոսա	’ի նոցանէ[16])	նոքաւք[17]) s. նոքօք
զայնս s. զայնոսիկ	յայնց s. յայնցանէ[16])	այնոքիւք[17]) s. այնոքիմբք[17])
զնոյնս s. զնոսին	’ի նոցունց	նոքիմբք[17]) s. նոքումբք[17])

III. Interrogativa.

Pluralis

	ոյ՞ք	ոյ՞ց	ut Gen.
Relativum.	որք	որոց	ut Gen.
Indefinita.			

Pluralis

	ոմանք	ոմանց	ut Gen.
Definitum.	ինքեանք	ինքեանց	ut Gen.
Reciproca.	—	միմեանց	ut Gen.
	—	իրերաց	ut Gen.
Collectiva.	այլք	այլոց	ut Gen.
	ամէնք	ամենից	ut Gen.
	ամենայնք s. ամենեքեան s. ամենեքին[15])	ամենայնց s. ամենայնից s. ամենեցուն[18]) s. ամենեցունց	ut Gen.
Correlativa.	այսպիսիք	այսպիսեաց s. այսպիսւոց	ut Gen.
	այսքանք s. (այսքանիք)	այսքանից s. այսքանեաց	ut Gen.

[3]) cf. pag. 30. [4]) cf. pag. 31. [5]) cf. pag. 31. [6]) cf. p. 32. p. 31. [26]) cf. p. 40.

deest.

զո՞ս	յո՞ց	—
զորս	յորոց	որովք

deest.

զոմանս	յոմանց	ոմամբք
զինքեանս	յինքեանց	ինքեամբք
զմիմեանս զիրեարս S. զիրեար S. զիրար	'ի միմեանց յիրերաց	միմեամբք իրերաւք S. իրերօք
զայլս զամենս զամենայնս S. զամենեսեան S. զամենեսին	յայլոց յամենից յամենայնց S. յամենայնից S. յամենեցունց	այլովք ամենիւք ամենայնիւք S. ամենեքումբք[17])
զայսպիսիս զայսքանս	յայսպիսեաց յայսքանեաց	այսպիսեաւք S. այսպիսեօք այսքանօք[26]) S. այսքանեօք S. այսքանաւք S. այսքանեաւք

7) cf. p. 32. 15) cf. p. 30. 16) cf. p. 31. 17) cf. p. 32. 18) cf.

Adnotationes.

§. 1. De singulari Pronominum personalium aliorumque flexione vide Grammaticam meam ling. arm. (Berol. ap. G. Eichler 1837. 8.) pag. 167 sqq.

Occurrunt etiam formae Ablativi Sing. et Plur. Pronn. pers. I. et II. pers., quae modo regulari a Dativis descendunt, nempe: ինձէն, քեզէն, մեզէն, ձեզէն; sed hae sensu tantum adverbiali leguntur.

Casus obliqui Pronn. pers. denuo possunt flecti, ita ut pro themate habiti terminationes casuum accipiant; et reperitur quidem 'ի մէնջք i. e. *οἱ ἀφ' ἡμῶν* — 'ի մէնջից i. e. *τῶν ἀφ' ἡμῶν*.

§. 2. Pronomina possessiva sunt meri Genitivi Pronominum pers. իմ, քոյ, (pro քո), իւր, մեր, ձեր, quae omnia eâdem ratione ad decl. IV. flectuntur. Sed nova porro ex his Pronn. poss. additâ terminatione adjectivâ ին formantur, քոյին nempe, et huic similiter formata իմոյին, իւրոյին, մերոյին, ձերոյին, quae indeclinabilia sunt, atque etiam insertâ vocali ա, իմային, մերային, ձերային, իւրային, adeoque իւրեանցային, quae decl. IV. in flexione sequuntur, et litteram ն in casibus obliquis saepe abjiciunt: իմայնոյ et իմայոյ (a forma Nominativi inusitata իմայ), իմայով, իմայինք, իմայնոց et իմայոց, իմայնովք et իմայովք etc.

§. 3. Exstant praeterea apud Armenios Pronomina affixa s. suffixa. Constant haec litteris ս, դ, ն, quae primam, secundam et tertiam personam indicant, atque nullam mutationem in numeris et casibus subeuntia Nominibus omnis generis, Pronominibus, si interrogativa, relativum et indefinita exceperis, Verbis, atque etiam Adverbiis addi possunt. Significatio eorum triplex est; namque modo Pronominum personalium, modo possessivorum, modo denique demonstrativorum

vices gerunt, atque e. g. Հայրս verti potest „*pater ego*“, et „*pater meus*“, atque etiam „*pater hic*, *de quo* loquor.“

§. 4. Pronominum demonstrativorum tres exstant formae diversae, quarum quaeque singulas personas distinguit, ita ut in universum novem appareant: սա, դա, նա — այս, այդ, այն — սոյն, դոյն, նոյն. Ex his սա, դա, նա tanquam Substantiva, այս, այդ, այն tanquam Adjectiva, սոյն, դոյն, նոյն denique, quae significant *idem*, modo tanquam Substantiva, modo tanquam Adjectiva usurpantur.

Apud Davidem Philosophum legitur etiam flexio regularis ad decl. III. նոյնի, նոյնիւ, նոյնում — atque apud alios haud raro նոյնք, նոյնս, in libris vero recentioribus նոյնոյ, նոյնով, նոյնոց, atque adeo նունոյ.

Pronomina այս, այդ, այն, hic illic in singulis casibus modo regulari sive ad tertiam, sive ad quartam, seu denique ad quintam decl. flexa reperiuntur, e. g. այնիւ, այսով, այսուք.

Genitivi Pronominum սա, դա, նա, additâ plerumque litterâ յ sec. pag. 24. sq. Pronominum possessivorum vices gerunt, atque eâdem ratione quâ haec ad decl. IV. flectuntur, e. g. սորա sive սորայ i. e. τὸ τούτου, *id*, *quod hujus est*, *ad hunc pertinet*, սորայոյ, սորայում, սորայով, սորայք (τὰ τούτου), սորայոց s. սորայց, սորայս, սորայովք — նոցա s. նոցայ i. e. τὸ ἐκείνων, *id*, *quod illorum est*, *ad illos pertinet*, նոցայոյ, նոցայում etc. Denique ab his iterum ad analogiam Pronominum իմային, մերային, additâ terminatione adjectivâ ին, formantur Pronomina similia սորային etc., quae eorundem flexionem sequuntur: սորայնոյ etc.

§. 5. Pronomen interrogativum ի՞ plurali numero prorsus caret, atque in Nominativo nunquam,

in aliis casibus rarius occurrit. In Ablativo littera radicalis pro Praefixo habetur, 'ի մէ՞ pro յիմէ՞, et plane abjicitur, quando Praefixum զ praeponitur: զմէ՞ pro զիմէ՞.

Alterum Pronomen int. ո՞, ո՞վ, in utroque numero Instrumentali casu caret, quem a Pron. relat. petit: որով, որովք.

Exstat praeterea tertium Pron. int. ի՞նչ = *quid?*, quod ex ի՞ exortum et omnis flexionis expers est. Reperiuntur tantum formae cum Praefixis: զի՞նչ, յի՞նչ.

§. 6. Pronomina indefinita ինչ, իք, իմն ad res, et ոք, ոմն ad personas referri solent. Ex his duo, nempe ինչ, իմն indeclinabilia sunt, իք in Nom. Sing. rarissime, ոք in Instr. Sing. nunquam legitur, utrumque vero numero plurali caret.

§. 7. Pronomen definitum ինքն i. e. *ipse* eâdem ratione quâ gr. *αὐτός*, lat. *ipse* cum Pronominibus trium personarum conjungitur.

Pronomina reciproca միմեանց et իրերաց, quae graeco ἀλλήλων respondent, nonnisi in casibus obliquis numeri plur. occurrunt.

§. 8. Pronomina collectiva sunt: այլ *alius*, միւս s. մեւս *alter*, երկաքանչիւր *ἑκάτερος*, *alteruter*, *uterque*, իւրաքանչիւր *unusquisque*, *ipsi omnes*, quae omnia in flexione decl. IV. sequuntur; porro: անձնիւր s. անցնիւր *unusquisque*, quod flexionis expers esse solet, sin vero flectitur, idque tantum in numero plurali, sive ad normam nominum decl. II. in ր exeuntium solas casuum notas admittit, e. g. անցնիւրք, անցնիւրս, անցնիւրց s. անձներց, sive quartam decl. sequitur: անցնիւրոց etc.

Pronomen ամէն *omnis*, si Dativum Sing. ամենում exceperis, ad. decl. III., flectitur; ամենայն inde derivatum, quod ejusdem significationis est, aut eandem flexionem retinet, aut in numero plurali ad modum Pronominum նոյն etc., et nominum distributivorum երկոքեան etc. cf. supra pag. 49. flectitur, adeoque in Instr. Sing. reperiuntur formae ամենևքին, ամենևևքիմբ.

Eodem prorsus modo flectitur Pronomen բոլոր *totus, universus,* et բոլորեքեան s. բոլորեքին, *universi, omnes,* quod singulari numero caret: բոլորի, բոլորիւ, բոլորից, բոլորիւք — բոլորեքեան et բոլորեքին, բոլորեցուն et բոլորեցունց, բոլորեսեան et բոլորեսին, բոլորեքումբք. At praeterea etiam ad normam decl. IV. reperitur բոլորով, բոլորովք, atque in Instr. Sing. բոլորովին, բոլորովիմբ, et in libris recentioribus բոլորիմբ.

Համակ *totus, universus* et ողջոյն *integer, totus,* indeclinabilia sunt: համայն vero, et բնաւ, quae ejusdem fere significationis sunt, ad decl. III. flectuntur; համայնի, համայնիւ, համայնից — բնաւի, բնաւից etc.

§. 9. Pronomina correlativa sunt Adjectiva e nominibus պէս, չափ, քան, et Pronn. demonstr. այս, այդ, այն, սոյն, դոյն, նոյն, seu relativo որ composita. Ita oriuntur formae: այսպիսի, այդպիսի, այնպիսի, *talis,* սոյնպիսի, դոյնպիսի, նոյնպիսի, *aequalis, qui ejusdem modi est,* որպիսի *qualis,* quae ad decl. VII., in formis vero այսպիսոյ, այսպիսում ad decl. IV. flectuntur; porro: այսչափ, այդչափ, այնչափ, *hujus* s. *talis mensurae, tantus,* սոյնչափ, դոյնչափ, նոյնչափ, *ejusdem mensurae,* որչափ *cujus* s. *qualis mensurae, quantus,* quae omni flexione carent; denique: այսքան, այդքան, այնքան, *hujus quantitatis, tot,* սոյնքան, դոյնքան, նոյնքան, *ejusdem*

quantitatis, *totidem*, որքան *cujus quantitatis*, *quot*, quae in singulari numero quartam declinationem sequi solent, in numero vero plurali, atque saepius etiam in Instr. Sing. terminationes decl. VII. a forma inusitata այս-քանի ete. adsumunt; sed reperiuntur quoque formae այսքանից, այսքանաւք s. այսքանօք.

CAPUT III.
DE VERBIS.

§. 1. In Verbis considerandi veniunt Numeri, Personae, Tempora et Modi.

Numeri sunt duo, Singularis et Pluralis, quorum uterque tres habet Personas, quae in Indicativis Praeteritorum flèxionem a reliquis temporibus ac modis paullum diversam habent. Modi sunt quinque: Indicativus, Conjunctivus, Imperativus, Infinitivus et Participium; Optativus in lingua armeniaca non reperitur. Tempora denique, exceptis iis, quae verborum auxiliarium ope formantur, exstant sex: Praesens, Imperfectum, duo Perfecta sive potius Aoristi, ac duo Futura.

§. 2. Dividuntur Verba secundum tres vocales ե, ա, ու, litteris et syllabis flexionis praepositas in tres classes seu Conjugationes, quibus tanquam quarta Conjugatio passiva, litterâ ի insignita accensetur. Jam vero haec conjugationum differentia tantummodo in Praesente, Imperfecto, Aoristo primo et Futuro primo locum habet; in reliquis vero temporibus et modis nonnisi duae formae, Activi nempe et Passivi sive Medii distinguuntur, quae Parasmaipado et Atmanêpado linguae sanscritae comparari possunt. Hinc et Armeniorum lingua discrimen agnoscit inter tempora specialia, in quibus quatuor classes seu conjugationes discernuntur, et generalia, in quibus haec differentia desinit.

§. 3. Tempus praesens signo, quo tempus indicatur, prorsus carens personarum characteres interjectis tantum vocalibus conjugationum characteristicis radicibus sive stirpibus in Indicativo statim jungit: գովեմ *laudo*, հաւատամ *credo*, հեղում *fundo*, ծնանիմ *nascor*.

Conjunctivus litteram ց una cum vocali auxiliari terminationi praepositam habet, unde oriuntur formae: գովիցեմ, հաւատայցեմ (pro հաւատացամ), հեղուցում, ծնանիցիմ.

Imperativi, qui accentu acuto cf. pag. 6. semper insignitur, formam peculiarem Armenii non habent; Indicativi enim Praesentis, Aoristorum et Futurorum in singulari tantum numero paullum immutati ei exprimendo inserviunt. At Praesentis formam nonnisi Imperativus cum negatione*), qui in secunda tantum persona legitur, litterâ ս plerumque cf. pag. 15. in ր mutatâ**), retinet: մի՛ գովեր *ne laudes*, մի՛ հաւատար *ne credas*, մի՛ հեղուր *ne fundas*, մի՛ պատրիր *ne decipiaris*.

Infinitivi una modo forma habetur, eaque Praesentis est, quae pro litteris personarum characteristicis litteram լ adsumit: սիրել *amare*, իմանալ *intelligere*, լնուլ *implere*, խօսիլ *loqui*. Sed in conjugatione passiva vocalis ի characteristica saepissime in ե mutatur, atque ibi tantum retineri solet, ubi neglectâ formâ passivâ sensus loci ambiguus redditur. Ita plerumque scribitur լինել pro լինիլ, խօսել pro խօսիլ, atque e. g. գտանել

---

*) Sed legitur quoque hic illic sine negatione, e. g. լսէ՛ք, ասէ՛ք, խնդրէ՛ք, ac reperitur etiam tanquam in III. pers. dictum: շարժէ՛, խօսէ՛, իմաստասիրէ՛.

**) Nonnunquam etiam littera ս remanet, e. g. մի՛ պատմես, մի՛ հաւատաս.

significat modo *invenire* modo *inveniri*. Flectitur Infinitivus tanquam nomen ad decl. IV. cf. գովել Gen. գովելոյ, հաստատել Gen. հաստատելոյ, հեղուլ Gen. հեղլոյ cf. pag. 24., խօսիլ s. խօսել Gen. խօսելոյ cf. p. 23.

Quum Infinitivi forma ել a forma participiali եալ in quibusdam verbis nonnisi quoad vocalem ա, in flexione vero nullâ in re differat, factum est, ut nonnunquam altera forma alterius loco poneretur. cf. I. Petr. 1, 5. յայտնեալ pro յայտնիլ sive յայտնել, Act. App. 18, 18. փոքրել pro փոքրեալ.

Ab Infinitivo descendunt duo Participia Futuri, alterum additâ syllabâ ոց, alterum adjectâ vocali ի formatum, e. g. գովելոց et գովելի, հաստատելոց et հաստատելի, հեղլոց et հեղլի cf. pag. 24., խօսելոց et խօսելի. Utrumque notione activa et passiva adhibetur; prius vero in ոց exiens notionem semper Futuri habet, et flexionis expers est; tantummodo si sensu passivo sive neutrali legitur, in numero plurali litteram ք subinde accipit, et quoniam forma ejus Genitivum Plur. redolet, passim ejus loco ponitur, adeoque pro Genitivo Part. Praet. եալ, qui eandem terminationem ելոց habet, hic illic scriptum reperitur, e. g. լինելոց pro լինելեաց et եղելոց. Altera forma in ի desinens Participio Fut. Pass. latino proprie respondens saepius quoque praesertim in scripturae sacrae versione Participii Praes. Act. vicem gerit, e. g. լսելիք *audiendi* et *audientes*, բերելիք *ferendi* et *ferentes*. Flectitur haec forma ad decl. VII.

Forma Participii Praesentis activi in ող, աւղ s. օղ desinens videtur potius adjectiva esse, quum temporis notionem proprie additam non habeat. Ita գովող s. գովօղ non *laudantem* sed potius *laudatorem*

significat. Hinc modo a Praesente modo ab Aoristis formatur, idque tantum a verbis activis et neutris; verba vero passiva formam Participii Praet. ejus loco substituunt. Flectitur ad decl. VI.

§. 4. Tempus imperfectum classium proprietates cum Praesente communes habet, sed in terminationibus ab eo recedens Aoristos sequitur, et tertiâ personâ exceptâ vocalem characteri conjugationis semper addit. Ita oriuntur formae *գովէի* pro *գովեի* cf. pag. 20. sq. p. 19. §. 1, 5. *հաւատայի* pro *հաւատաի*, *հեղուի*, *խօսէի* pro *խօսիի*.

Conjunctivus Imperfecti in classicis quidem, qui dicuntur, auctoribus non legitur, sed in libris antiquissimis iisque, qui aetate aureâ seriores et priores sunt, forma ejus subinde ad normam Conjunctivi Praesentis facta occurrit e. g. *ելանիցէր* *exiret* ab *ելանել*, *դնիցէին* *ponerent* a *դնել*, *լուեալ իցէր* *auditum esset.*

§. 5. Aoristi duo sunt; alia enim verba litteram *ց* insertam habent, simulque classium proprietates retinent, alia vero terminationes radici seu stirpi proxime adjungunt, et conjugationum discrimina tollunt, atque verba, quae in altera forma leguntur, alteram plerumque*) non admittunt. Jam vero discrimen est inter verba activa et verba passiva sive neutra. Illa enim omnia vocalem *ի* in I. pers. sing. formae in litteram *ց* exeunti aut radici addunt, haec vero vocalem *ա* additam habent, e. g. *կատարեցի* a *կատարել*, *հատի* a *հատանել* — *բացի* a *բանալ* — *լցի* a *լնուլ*, *առաւելի* ab *առաւելուլ* — atque in forma passiva *մերկացայ* a *մերկանալ* —

---

*) Excipias modo Part. Aor. e. g. *գովեալ* et *գովեցեալ*.

ընթերցայ ab ընթեռնուլ, զգօսայ a զգօսնուլ — խոր-հեցայ a խորհիլ, անկայ ab անկանիլ.

Hae formae in III. pers. sing. act.,*) quando monosyllaba est, augmentum saepissime recipiunt. Constat hoc litterâ ե, cujus loco, si verbum a vocali ա incipit, է scribitur: եցոյց s. ցոյց a ցուցանել, եկաց s. կաց a կալ, եթող s. թող a թողուլ — էած s. ած ab ածել, էանց s. անց ab անցանել — in verbis, quae a consonantibus հ, յ incipiunt, utraque forma reperitur: էհան s. եհան a հանել, էյարկ s. եյարկ a յարկանել — verba denique ab ե aut ի incipientia**) nunquam, atque ea, quae a duabus consonantibus incipiunt, raro augmentum habent: ել ab ելանել, եղծ ab եղծանել — էջ toni causa pro իջ ab իջանել — սպան, rarius եսպան a սպանանել, ստեղծ, rarius եստեղծ, atque etiam էստեղծ a ստեղծանել etc.

Utraque Aoristi forma litteras, quae in Praes. et Imperf. radicibus adduntur, abjicit: գտի a գտանել, մեղայ a մեղանչել, զլացայ a զլանալ, առի ab առնուլ etc.

Conjunctivus Aoristorum non exstat.

§. 6. Aoristus primus, qui classium proprietates agnoscit, atque vocalem ու tantum sec. pag. 24. abjicit, ի vero sec. pag. 22. in ե commutat, litteram ց ante terminationem insertam habet. e. g. գովեցի, հաւատացի, խօսեցայ, et լցի a լնուլ.

---

*) Excipienda sunt verba nonnulla monosyllaba, eaque irregularia, nempe դնել, գալ et տալ, quorum flexionem infra dabimus.

**) Non enim reperitur verbum ejusmodi, cujus littera initialis sit ո aut ու.

Imperativi forma activa in Sing., si verba nonnulla monosyllaba exceperis, quae formem III. pers. Sing. Ind. retinent, abjectâ litterâ ց Aor. characteristicâ in ա*) desinit, e. g. գովեա՛, հաւատա՛, et ընկեա՛ ab ընկենուլ, et contra Թա՛ց, լա՛ց, կա՛ց, կեա՛ց, լի՛ց, խի՛ց, a Թանալ, լալ, կալ, կեալ, լնուլ, խնուլ. Forma Imperativi passiva sive eandem formam III. pers. Sing. act. plenam reddit, sive in syllabam ցիր exit, e. g. գործեա՛ց et գործեցի՛ր, խօսեա՛ց, զգեցի՛ր etc.; sed in aliis verbis haec, in aliis vero illa, rarius plures formae habentur, e. g. գողացի՛ր a գողանալ, զլացի՛ր a զլանալ, գիտա՛ s. գիտացի՛ր a գիտանալ, մոռա՛ s. մոռացի՛ր a մոռանալ, իմա՛ s. իմա՛ց s. իմացի՛ր ab իմանալ etc. In Plur. numero utraque forma tam activa quam passiva formam II. pers. plur. Indicativi retinet.

Participii terminatio եալ, quae tam activi quam passivi generis est, formae Indicativi personarum charactere destitutae adnectitur; sed in Conjugg. I. et IV. saepe etiam haec terminatio (ut in Aor. II.) radici statim additur, ita ut duae formae existant, e. g. գովեալ et գովեցեալ a գովել et գովիլ, հաւատացեալ a հաւատալ Aor. I. Ind. հաւատացի, մոռացեալ a մոռանալ Aor. I. Ind. մոռացայ, ընկեցեալ ab ընկենուլ Aor. I. act. ընկեցի et pass. ընկեցայ, խօսեցեալ a խօսիլ. Flectitur haec forma ad decl. IV. e. g. գովելոյ s. գովեցելոյ etc. a գովեալ s. գովեցեալ.

Participuum, quod dicitur, Praesentis in ող

---

*) Loco diphthongi եա sec. pagg. 21. et 25. raro է reperitur, e. g. շարժէ՛, իմաստասիրէ՛, atque etiam խօսէ՛ pro խօսեա՛, idque pro խօսեա՛ց a խօսիլ.

desinens saepe etiam ab Aoristo I. derivatur; ac reperitur quidem haec forma sola in verbis Conj. II., et in iis verbis Conj. III., quae Aor. I. formam tuentur; in Conj. I. tam haec quam illa forma a Praesente deducta occurrrit, in Conj. IV. vero, si verba neutra exceperis, quum passivam notionem nunquam induat, non legitur, sed ejus loco forma Part. Praet. in եալ exiens usurpatur: գովող s. գովեցող a գովել, հաւատացող (non հաւատող) a հաւատալ, ընթերցող ab ընթեռնուլ etc.

§. 7. Futurum primum act. et pass. a I. pers. sing. Aor. I. ita deducitur, ut littera ց addatur, quae in I. pers. sing. personae charatere destituta est; in reliquis vero personis, quae flexionem Praesentis imitantur, abjectâ terminatione Aoristi prius ց cf. p. 16. plerumque in ս transit; e. g. Aor. I. գովեցի Fut. I. գովեցից II. pers. գովեսցես, հաւատացի Fut. I. հաւատացից II. pers. հաւատասցես, ընկեցի Fut. I. ընկեցից II. pers. ընկեսցես, խօսեցայ Fut. I. խօսեցայց II. pers. խօսեսցիս, verum etiam կացի Fut. I. կացից II. pers. կացցես a կալ, լցի Fut. I. լցից II. pers. լցցես, ընթերցայ Fut. I. ընթերցայց II. pers. ընթերցցիս etc.*)

Eadem forma accentu acuto notata, si I. pers. sing. exceperis, Imperativi vices gerit. Sed in II. pers. sing. saepe terminatio ես in իր, atque sec. pag. 16. praecedens litèera ց in ջ transit, e. g. սիրեսջի՛ր, խօսեսջի՛ր, sive խօսեսցիս etc.

§. 8. Aoristus secundus meram radicem sive stirpem verbi reddit, cui terminationes adduntur, e. g.

*) In II. pers. plur. forma praesertim passiva saepius formam Conj. Praes. redolet, e. g. խօսիջիք pro խօսեսջիք, ասիջիք, գործիջիք etc.

հանել I. pers. Aor. II. հանի, թողուլ Aor. II. թողի, հատանել Aor. II. հատի, ծնանիլ Aor. II. ծնայ, առնուլ Aor. II. առի, atque cum terminatione եայ in verbis nonnnllis neutris: այտեայ ab այտնուլ, փախեայ a փախնուլ s. փախչիլ, երկեայ ab երկնչիլ etc. In III. pers. sing. act. augmentum hîc multo saepius reperitnr, quam in Aor. I., et nonnunquam vocalis syllabae radicalis producitur sec. pag. 19. §. 1, 2. cf. ելեզ a լիզուլ, էջ ab իջանել, եկէզ a կիզուլ, մոյծ s. եմոյծ a մուծանել, ել ab ելանել, եթող s. թող a թողուլ etc.; nonnunquam vocalis radicalis in reliquis formis abjecta hîc redit e. g. գտանել I. pers. Aor. II. գտի, III. pers. եգիտ, et in nonnullis verbis haec persona sola Aor. I. formam prae se fert, e. g. ստգտեաց a ստգտանել I. pers. Aor. II. ստգտի, ելեզ et լիզեաց a լիզուլ s. լիզել I. pers. Aor. II. լիզի et լիզեցի.

Verba Conj. II. exceptis verbis irregularibus գալ et տալ nonnisi in Aor. I. et Fut. I. leguntur. Imperativi forma sing. activa a III. pers. Ind., si augmentum abjeceris, non solet differe: է՛ջ ab իջանել, ցո՛յց a ցուցանել, թո՛ղ a թողուլ etc., sed in iis verbis compositis, quorum membrum posterius est verbum ցուցանել, Imperativus in ցո sive ո desinit: ամրացո՛ ab ամրացուցանել, թաքո՛ a թաքուցանել, փլո՛ a փլուզանել, կորո՛ a կորուսանել. Forma Imp. passiva in Sing. hic semper իր additum habet, e. g. հանի՛ր, մատուցի՛ր, ընթերցի՛ր a հանիլ, մատուցանիլ, ընթեռնուլ. In Plur. utraque forma tam act. quam pass. formam Ind. reddit.

Participia Aor. et Praes. eâdem ratione, ut in Aor. I. a III. pers. sing. act. formantur: հատեալ et

հատող a ***հատանել***, ***անիծեալ*** ab ***անիծանել*** III. pers. Aor. II. ***անէծ***, ***լուծեալ*** a ***լուծանել*** III. p. s. Aor. II. ***ելոյծ*** cf. p. 19. §. 1, 1. 2.

§. 9. Futurum II. act. et pass. eodem plane modo, quo Fut. I, ab Aor. II. deducitur, easdemque, quas in Fut. I. vidimus, terminationes servat. e. g. ***հանից*** a ***հանել***, ***թողից*** a ***թողուլ***, ***հատից*** a ***հատանել***, ***հատայց*** a ***հատանիլ***, ***մատուցից*** II. pers. ***մատուսցես*** a ***մատուցանել***, ***մատուցայց*** II. pers. ***մատուսցիս*** a ***մատուցանիլ***.

Eadem forma praeter I. pers. sing. Imperativi loco usurpatur, sed in II. pers. sing. (ut in Imp. Fut. I.) reperitur etiam terminatio ***իր*** pro ***ես*** s. ***իս***, e. g. ***հանցե՛ս*** et ***հանցի՛ս*** sive ***հանջի՛ր***, ***թողցե՛ս*** pass. ***թողցի՛ս*** sive ***թողջի՛ր***, ***մատուսջի՛ր*** pro ***մատուսցե՛ս*** et ***մատուսցի՛ս***.

In II. pers. sing. et plur. occurrunt etiam formae a Conj. Praes. deductae ***հանիջիր*** et ***հանիջիք***, ***հատանիջիր*** et ***հատանիջիք***, ***մատուցանիջիր***, quae loco Ind. et Imp. Fut. adhibentur.

§. 10. Praeter haec tempora simplicia alia haud pauca exstant composita, quae a Participiis cum verbo substantivo conjunctis formantur.

Ita e. Part. Praet., quod activi simul et passivi generis est, oriuntur

1, Perfectum e. g. ***մատուցեալ եմ*** *porrexi* aut *porrectus sum*, Conj. ***մատուցեալ իցեմ*** etc.

2, Plusquamperfectum e. g. ***մատուցեալ էի*** *porrexeram* aut *porrectus eram*.

3, Futurum exactum e. g. մատուցեալ եղէց *porrexero* aut *porrectus ero*.

Sed idem Part. Praet. cum Praes. verbi լինել i. e. *fieri* conjunctum Passivum Praesentis format, idque praesertim in verbis Conjugg. II. et III., quorum forma passiva in ի desinens raro legitur: բացեալ լինիմ *aperior* a բանալ *aperire*, լցեալ լինիմ *impleor* a լնուլ *implere*. Jam vero reperitur etiam շարժեալ s. շարժեցեալ լինիմ pro շարժիմ *moveor*, atque բանամ et լնում notione passiva.

E. Participiis Futuri, quae itidem notione activa et passiva usurpantur, oriuntur formae sequentes: մատուցանելոց s. մատուցանելի եմ *porrecturus sum* aut *porrigendus sum* Conj. մատուցանելոց s. մատուցանելի իցեմ etc. porro: մատուցանելոց s. մատուցանելի էի *porrecturus eram* aut *porrigendus eram*, մատուցանելոց s. մատուցանելի եղէց *porecturus ero* aut *porrigendus ero*.

De Personis.

§. 11. Personarum characteres in singulis temporibus ac modis sunt sequentes:

		I. p.	II. p.	III. p.	Imperat. II. p.
Praes. Ind. et Conj.	Sing.	մ	ս	—	ր
	Plur.	մք	ք	ն	Plur. ք
Imperf.	Sing.	ի	իր	ր	
	Plur.	աք	իք	ին	
Aor. I. et II. Act.	Sing.	ի	եր s. իր	—	Imperat. Sing. —
	Plur.	աք	իք s. էք	ին	Plur. էք
Aor. I. et II. Pass.	Sing.	այ	ար	աւ	Imperat. Sing. — (իր)
	Plur.	աք	այք s. արուք	ան	Plur. այք s. արուք

		I. p.	II. p.	III p.	Imperat. II. p.
Fut. I. et II. Act.	Sing.	ից	ցես	ցէ	Imperat. ut Ind.,
	Plur.	ցուք	ջիք	ցեն	sed in II. p. s. ցես et ջիր
Fut. I. et II. Pass.	Sing.	այց	ցիս	ցի	Imperat. ut Ind.,
	Plur.	ցուք	ջիք	ցեն	sed in II. p. s. ցիս et ջիր.

Adnotationes.

§. 12. Litteras s. syllabas personarum characteristicas in temporibus specialibus cf. pag. 62. praecedere solent conjugationum notae ե, ա, ու, ի.

In III. p. s. Praes. Ind. in I. Conj. է, cf. pag. 21 in II. Conj. այ cf. pag. 20., in III. Conj. ու, in IV. Conj. ի legitur: գովէ, հաւատայ, թողու, խօսի.

In II. p. pl. Praes. Ind. in I. Conj. էք, in II. Conj. այք, in III. Conj. ուք s. ոյք, in IV. Conj. իք scribitur: գովէք, հաւատայք, թողուք s. թողոյք, խօսիք.

Conjunctivi Praes. formae գովիցեմ, հաւատայցեմ, թողուցում, խօսիցիմ flectuntur ut Ind.; Imperfecti III. p. s. scribitur գովէր, հաւատայր, թողոյր, խօսէր; sed in IV. Conj. occurrit etiam forma խօսիւր, atque apud Faust. Byz. p. 69. legitur տեսանոյր pro տեսանէր a տեսանել.

In Aor. I. act. III. pers. sing. in եաց s. էց, աց, ից desinit, e. g. գովեաց, ընկեաց s. ընկէց ab ընկենուլ, հաւատաց, լից s. ելից a լնուլ.

Reliqua ex iis, quae §. 5. sqq. dicta sunt, jam satis elucent.

De Verbo Substantivo.

§. 13. In lingua armeniaca exstant quatuor verba substantiva, quorum duo ել et գոլ significant *esse*, duo vero լինել et եղանել *fieri* denotant. In his verba ել et լինել pro meris Copulis habenda sunt, գոլ vero et եղանել *existentiae* atque *ortus* notionem habent, licet posterius in temporibus generalibus cf. pag. 62. Copulae instar adhibeatur, et formas, quae reliquis desunt, suppeditet. In tabula sequenti formae, quae desunt, lineis appositis indicantur.

Ել

		Indicativus.	Conjunctivus.
Pr.	S.	եմ, ես, է	իցեմ, իցես, իցէ
	P.	եմք, էք, են	իցեմք, իցէք, իցեն
Imp.	S.	էի, էիր, էր	(իցէի[1]), իցէիր, իցէր
	P.	էաք, էիք, էին	իցէաք, իցէիք, իցէին)

Գոլ

		Indicativus.	Conjunctivus.
Pr.	S.	գոմ, գոս, գոյ	— — գուցէ
	P.	գոմք, գոյք, գոն	— — գուցեն
Imp.	S.	— գոյիր, գոյր	
	P.	— — գոյին	

Լինել

		Indicativus.	Conjunctivus.
Pr.	S.	լինիմ, լինիս, լինի	լինիցիմ, լինիցիս, լինիցի
	P.	լինիմք, լինիք, լինին	լինիցիմք, լինիցիք, լինիցին
Imp.	S.	լինէի, լինէիր, լինէր	
	P.	լինէաք, լինէիք, լինէին	
Aor. II.	S.	— — —	
	P.	— — —	
Fut. II.	S.	լիցիմ, լիցիս, լիցի	
	P.	լիցուք, լիջիք (s. լինիջիք[3]), լիցին	

esse.

Imperativus.	*Particip.*	*Infinitivus.*	*Partic. Fut.*
ե՛ր է՛ք s. երո՛ւք	եալ, ելոյ եալք, ելոց	ել, ելոյ	ելոց —

existere.

Imperativus.	*Particip.*	*Infinitivus.*	*Partic. Fut.*
— —	գոյող s. գոյօղ գոյողի	գոլ, գոլոյ	— —

fieri.

Imperativus. '	*Particip.*	*Infinitivus.*	*Partic. Fut.*
մ՛ լինիր մ՛ լինիք	լինող s. լինօղ լինողի	լինիլ s. լինել[2]) լինելոյ	լինելոց et լինելի
լե՛ր լերո՛ւք s. լի՛ր	լիեալ s. լեալ		
—լիջի՛ր (s. լի- նիջի՛ր[4]) s. լիցի՛ս լիցի —լիցո՛ւք, լիջի՛ք (s. —լինիջի՛ք[4]) լիցի՛ն			

Եղանիլ

	Indicativus.	*Conjunctivus.*
Pr.	S. եղանիմ, եղանիս, եղանի P. եղանիմք, եղանիք, եղանին	եղանիցիմ, եղանիցիս, եղանիցի եղանիցիմք, եղանիցիք, եղանիցին
Imp.	S. եղանէի, եղանէիր, իղանէր P. եղանէաք, եղանէիք, եղանէին	
Aor. II.	S. եղէ, (s. եղայ) եղեր, եղև P. եղաք (s. եղեաք), եղէք (s. եղայք), եղեն	
Fut. II.	S. եղէց (s. եղիցիմ, s. եղիցեմ), եղիցիս (s. եղիցես), եղիցի P. եղիցուք, եղիջիք (s. եղանիջիք[3])), եղիցին	

1) cf. pag. 65. 2) cf. pag. 63. 3) cf. pag. 70. 4) cf.

§. 14. His adjungimus statim tabulam, quae con-
II. et Fut. II., quae conjugationum discrimina non agnos-
vam, quae solae inter se discrepant, dedimus.

fieri, nasci.

Imperativus.	*Particip.*	*Infinitivus.*	*Partic. Fut.*
մի՛ եղանիր մի՛ եղանիք	—	եղանիլ s. եղանել	եղանելոց et եղանելի
եղի՛ր եղերո՛ւք	եղեալ		
— եղիջի՛ր (s. եղանիջի՛ր[4]), եղիցի՛ եղիցո՛ւք, եղիջի՛ք (s. եղանիջի՛ք[4]), եղիցին			

pag. 70. NB. Formae, quae desunt, lineis appositis indicantur.

spectum praebet omnium conjugationum; sed in Aor.
cunt cf. pag. 62, formas tantummodo activam et passi-

Prae

CONJUGATIO

	Indicativus.	Conjunctivus.	Imperativus.
S.	սիրեմ, սիրես, սիրէ	սիրիցեմ, սիրիցես, սիրիցէ	մի՛ սիրեր
P.	սիրեմք, սիրէք, սիրեն	սիրիցեմք, սիրիցէք, սիրիցեն	մի՛ սիրէք

CONJUGATIO

	Indicativus.	Conjunctivus.	Imperativus.
S.	աղամ, աղաս, աղայ	աղայցեմ, աղայցես, աղայցէ	մի՛ աղար
P.	աղամք ,աղայք, աղան	աղայցեմք, աղայ-ցէք, աղայցեն	մի՛ աղայք

CONJUGATIO

	Indicativus.	Conjunctivus.	Imperativus.
S.	թողում, թողուս, թողու	թողուցում, թողու-ցուս, թողուցու	մի՛ թողուր
P.	թողումք, թո-ղուք[3]) (s. թողոյք), թողուն	թողուցումք, թո-ղուցուք, թողուցուն	մի՛ թողուք

CONJUGATIO

	Indicativus.	Conjunctivus.	Imperativus.
S.	խօսիմ, խօսիս, խօսի	խօսիցիմ, խօսիցիս, խօսիցի	մի՛ խօսիր
P.	խօսիմք, խօսիք, խօսին	խօսիցիմք, խօսիցիք, խօսիցին	մի՛ խօսիք

Imper

	CONJUG. PRIMA. Indicativus.	CONJUG. SECUNDA. Indicativus.	CONJUG. TERTIA. Indicativus.
S.	սիրէի, սիրէիր, սիրէր	աղայի, աղայիր, աղայր	թողուի, թողուիր, թողոյր
P.	սիրէաք, սիրէ-իք, սիրէին	աղայաք, աղայիք, աղային	թողուաք, թողուիք, թողուին

PRIMA.

Participium.	*Infinitivus.*	*Participia Futuri.*
սիրող[1]) s. սիրօղ	սիրել	սիրելոց et սիրելի

SECUNDA.

Participium.	*Infinitivus.*	*Participia Futuri.*
—[2])	աղալ	աղալոց et աղալի

TERTIA.

Participium.	*Infinitivus.*	*Participia Futuri.*
թողող[1]) s. թողօղ	թողուլ	թողլոց et թողլի

PASSIVA.

Participium.	*Infinitivus.*	*Participia Futuri.*
խօսող s. խօսօղ	խօսիլ s. խօսել[4])	խօսելոց et խօսելի

fectum.

CONJUGATIO PASSIVA.

Indicativus.	*Conjunctivi*, si occurrunt formae, sunt:
խօսէի, խօսէիր, խօսէր[5]) s. (խօսիւր), խօսէաք, խօսէիք, խօսէին	սիրիցէի, աղայցայի s. աղայցէի, թողուցուի, խօսիցէի, quae ad Indicativi normam flectendae sunt, sed cf. supra pag. 65.

Aori

CONJUGATIO PRIMA.

Indicativus.	Imperativus.	Participium	Part. Praes.
S. սիրեցի, սիրեցեր, սիրեաց	սիրեա՛	սիրեցեալ	սիրեցող[2]) s. սիրեցօղ
P. սիրեցաք, սիրեցիք[6]) (s. սիրեցէք), սիրեցին	սիրեցէ՛ք		

CONJUGATIO TERTIA.

Indicativus.	Imperativus.	Participium.	Part. Praes.
S. լացի, լացեր, ելաց (s. լաց[7]))	լա՛ց[8]) cf. ընկեա՛	լացեալ	լացող[2]) s. լացօղ
P. լացաք, լացիք[6]) (s. լացէք), լացին	լացէ՛ք		

Futu

CONJUGATIO PRIMA.

Indicativus.	Imperativus.
S. սիրեցից, սիրեսցես, սիրեսցէ	— սիրեսցե՛ս[11]) (s. սիրեսջի՛ր) սիրեսցէ՛
P. սիրեսցուք, սիրեսջիք, սիրեսցեն	սիրեսցո՛ւք, սիրեսջի՛ք, սիրեսցեն

CONJUGATIO TERTIA.

Indicativus.	Imperativus.
S. լացից, լացցես[12]), լացցէ	— լացցե՛ս[15]) (s. լացջի՛ր), լացցէ՛
P. լացցուք, լացջիք, լացցեն cf.	լացցո՛ւք, լացջի՛ք, լացցե՛ն cf.
S. ընկեցից, ընկեսցես, ընկեսցէ	— ընկեսցե՛ս[11]) (s. ընկեսջի՛ր), ընկեսցէ՛
P. ընկեսցուք, ընկեսջիք, ընկեսցեն	ընկեսցո՛ւք, ընկեսջի՛ք, ընկեսցե՛ն

stus I.

CONJUGATIO SECUNDA.

Indicativus.	Imperativus.	Particip.	Part. Praes.
S. աղացի, աղացեր, աղաց	աղա՛	աղացեալ	աղացող[2]) S. աղացօղ
P. աղացաք, աղացիք[6]) (s. աղացէք), աղացին	աղացէ՛ք		

CONJUGATIO PASSIVA.

Indicativus.	Imperativus.	Particip.	Part. Praes.
S. խօսեցայ, խօսեցար, խօսեցաւ	խօսեա՛ց S. խօսեցի՛ր[10])	խօսեցեալ	խօսեցող[2]) S. խօսեցօղ
P. խօսեցաք, խօսեցայք[9]) (S. խօսեցարուք), խօսեցան	խօսեցա՛յք S. խօսեցարո՛ւք		

rum I.

CONJUGATIO SECUNDA.

Indicativus.	Imperativus.
S. աղացից, աղասցես, աղասցէ	—աղասցե՛ս[11]) (S. աղասջի՛ր), աղասցէ՛
P. աղասցուք, աղասջիք, աղասցեն	աղասցո՛ւք, աղասջի՛ք, աղասցե՛ն

CONJUGATIO PASSIVA.

Indicativus.	Imperativus.
S. խօսեցայց, խօսեսցիս, խօսեսցի	—խօսեսցի՛ս[11]) S. (խօսեսջի՛ր), խօսեսցի՛
P. խօսեսցուք, խօսեսջիք[13]) (S. խօսիջիք); խօսեսցին	խօսեսցո՛ւք, խօսեսջի՛ք[13]) (S. խօսիջի՛ք), խօսեսցի՛ն

Aori

CONJUGATIO ACTIVA.

Indicativus.	Imperat.	Participium	Part. Praes.
S. հանի, հաներ, հան (s. եհան[7]))	հան հանէ՛ք	հանեալ cf. սիրեալ	հանող[14]) s. հանօղ cf. հատող a հատանել
P. հանաք, հանիք[6]) (s. հանէք), հանին			

Futu

CONJUGATIO ACTIVA.

Indicativus.	Imperativus.
S. հանից, հանցես, հանցէ	— հանցե՛ս s. հանջի՛ր[16]) (s. հանիջի՛ր), հանցէ՛
P. հանցուք, հանջիք[16]) (s. հանիջիք), հանցեն	հանցո՛ւք, հանջի՛ք (s. հանիջի՛ք), հանցե՛ն

---

1) cf. pag. 65. 2) cf. pag. 67. sq. 3) cf. pag. 72.
8) cf. pag. 67. sq. 9) cf. pag. 71. 10) cf. pag. 67. 11) cf.
15) cf. pag. 69. 16) cf. pag. 70.

stus II.

CONJUGATIO PASSIVA.

Indicativus.	Imperativus	Particip.	Part. Praes.
S. հանայ, հանար, հանաւ	հանի՛ր[15])	հանեալ	cf. ծնող[2]) s. ծնօղ[a] ծնանիլ
P. հանաք, հանայք[9])	հանա՛յք		
(s. հանարուք), հանան	s. հանարո՛ւք		

rum II.

CONJUGATIO PASSIVA.

Indicativus.	Imperativus.
S. հանայց, հանցիս, հանցի	— հանցի՛ս s. հանջի՛ր (s. հանիջի՛ր), հանցի՛
P. հանցուք, հանջիք[16]) (s. հանիջիք), հանցին	հանցո՛ւք, հանջի՛ք (s. հանիջի՛ք) հանցի՛ն

4) cf. pag. 64. 5) cf. pag. 72. 6) cf. pag. 72. 7) cf. pag. 66.
pag. 68. 12) cf. pag. 68. sq. 13) cf. pag. 70. 14) cf. pag. 69.

Paradigmatum loco sumsimus verba Conj. I. սիրել *amare*, Conj. II. աղալ *molere*, Conj. III. թողուլ *sinere*, Conj. IV. s. pass. խօսիլ *loqui*.

Sed, quum cf. pag. 65. verba, quae in Aor. I. et Fut. I. leguntur, formas Aoristi II. et Fut. II. plerumque non habeant, in Conjugg. I. III. et IV. formis, quae illis desunt, in eorum locum substituimus verba Conj. I. հանել *detrahere*, Conj. III. լնուլ *implere* et ընկենուլ *projicere*, Conj. IV. Passivum verbi հանել, quibus reliquae formae suppeditantur. Caeterum terminatio Aor. et Fut. paasiva non solis verbis Conj. IV. seu passivae propria est, verum etiam in verbis neutris et deponentibus, quae dicuntur, trium priorum Conjugg., atque si verba earum activa passivam notionem induunt, reperitur. e. g. Act. սիրեմ Aor. I. սիրեցի, sed Pass. սիրիմ *amor* Aor. I. սիրեցայ — հեծանեմ *equo vehor* Aor. II. հեծայ — խոստանամ *polliceor* Aor. I. խոստացայ — թողում Aor. II. act. թողի pass. թողայ — զբօսնում *laetor*, *delector*, Aor. II. զբօսայ — ընթեռնում *lego* Aor. I. ընթերցայ.

Sed paradigmata harum conjugationum cum terminatione passiva proponere supersedimus, quum in Aor. et Fut. a Conj. IV. non deflectant, in Praes. vero et Imperf. sive ad eandem flectantur, sive activam formam retineant.

Quum Imperfectum et Futura a Praes. et Aor. descendant, harum formarum cognitio ad reliquas supplendas plerumque sufficit, unde in Lexicis hae tantum afferri solent.

Conjugatio prima.

§. 15. Primae conj. omnium ditissimae adnumerantur imprimis multa verba activa, quorum Passiva

quartam conj. sequuntur; sed pertinent huc quoque haud pauca verba neutra, quae formas activas ubique retinent. e. g. *ամաչել erubescere* Aor. I. *ամաչեցի*, *յամել morari* etc. Multa verba in Praes. et Imperf. litteram *ն* radici addunt, quam in reliquis formis*) abjiciunt (cf. gr. *λαμβανω, ἔλαβον* etc.); atque haec ut plurimum Aor. I. et Fut. I. formas respuunt: *անիծանել exsecrari* Aor. II. *անիծի* III. p. s. *անէծ*, *բեկանել rumpere* Aor. II. *բեկի* III. p. s. *եբեկ*, *գտանել invenire* Aor. II. *գտի* III. p. s. *եգիտ*, *լուծանել solvere* Aor. II. *լուծի* III. p. s. *ելոյծ* cf. supra pag. 68. sq. His accensendum quoque est verbum *ցուցանել ostendere, declarare*, Aor. II. *ցուցի* III. p. s. *եցոյց* s. *ցոյց*, quod radicibus verborum intransitivorum additum transitiva, transitivis vero adjectum dupliciter transitiva seu transitiva in alterum format: *ամրանալ firmum esse* Aor. I. *ամրացայ* transit. *ամրացուցանել firmum declarare* s. *reddere*, *ապրիլ liberari* Aor. I. *ապրեցայ* transit. *ապրեցուցանել liberare*, *կեալ vivere* Aor. I. *կեցի* transit. *կեցուցանել vivum reddere*, *լնուլ implere* Aor. I. *լցի* dupl. trans. *լցուցանել facere, ut aliquis impleat* etc.; in verbis, quae Aor. II. formam habent, prima verbi *ցուցանել* littera abjicitur, e. g., *թաքչել se abscondere*, Aor. II. *թաքեայ* transit. *թաքուցանել*, *սնանիլ nutriri* Aor. II. *սնայ* transit. *սնուցանել*, *ճանաչել* Aor. II. *ծանեայ* dupl. trans. *ծանուցանել*. Pertinent huc quoque verba *կորուսանել perdere* a *կորնչել*, *մուծանել introducere* pro

*) Sed, si radicalis est haec littera, ubique remanet. e. g. *գանել verberare* a *գան verbera* Aor. I. *գանեցի*, *ըմբերանել os alicui claudere, taciturnum reddere* a *բերան os* Aor. 1. *ըմբերանեցի* etc.

մտուցանել a *մտանել*, eaque, quae propter *ւ* in radice litteram *ղ* accipiunt loco *ց* cf. *ելուղանել* *producere* ab *ելանել* *exire*, *փլուղանել* *destruere* a *փլանիլ* etc. In his verbis compositis alterum *ց* pro littera Aor. I. characteristica habitum in Imp. abjicitur, id quod etiam in verba, quae *ղ* aut *ս* ejus loco substituunt, transit, et in Fut. idem *ց* cf. pag. 68. in *ս* mutatur. e. g. *ամրացուցանել* Imp. Aor. II. *ամրացո́* Fut. II. I. p. s. *ամրացուցից* II. p. *ամրացուսցես* etc., *Թագուցանել* Imp. Aor. II. *Թագո́*, *փլուղանել* Imp. *փլո́*, *կորուսանել* Imp. *կորո́*; sed ab *ելուղանել* ejusque compositis formatur Imp. *ելուղեա́*, et a *մուծանել* Imp. *մո́յծ*.

Verba *ասել* *dicere*, *գիտել* *scire*, *կարել* *posse* in Praes. et Imperf. ad primam, in reliquis formis ad II. conj. flectuntur: Praes. *ասեմ* etc. Imperf. *ասէի* Aor. I. Ind. *ասացի*, *ասացեր*, *ասաց* etc. Imp. *ասա́*, *ասացէ́ք* Fut. I. *ասացից*, *ասասցես* etc. — *գիտեմ* Aor. I. *գիտացի*, sed in Imp. modo *գիտա́*, modo *գիտացի́ր*, modo, idque saepissime *գիտեա́* scribitur, Fut. I. *գիտացից*, *գիտասցես* etc. — *կարեմ* Aor. I. *կարացի**) Imp. *կարացի́ր* s. *կարո́ղ լեր*. — Ex his verbum *կարել* Passivo caret, *գիտել* in Passivo verbum subst. *լինիլ* adjunctum habet: Praes. *գիտացեալ լինիմ* etc. cf. pag. 70. sq. *ասել* vero in Passivo retentâ modo litterâ conj. II. characteristicâ quartam conj. sequitur: Praes. *ասիմ* Aor. I. *ասացայ* Fut. I. Ind. *ասացայց*, *ասասցիս* etc. Imp. Fut. *ասասցի́ս* s. *ասասջի́ր*, sive etiam *ասիջի́ր* ex Conjunct. Praes.

Verba *առնել* *facere*, *դնել* *ponere*, *յառնել* *surgere* in Aor. II. etc., ubi litteram *ն* abjiciunt, formas quodam-

---

*) Sed *կարեմ* Aor. I. *կարեցի* significat *suere*.

modo irregulares prae se ferunt: առնեմ Aor. II. Ind. արարի, Imp. արա՛, արարէ՛ք Part. Praes. առնող saepius արարող Part. Aor. արարեալ Fut. II. արարից, արասցես etc. In Pass. Praes. Ind. առնիմ Aor. II. Ind. արարայ Fut. II. Ind. արարայց, արասցիս etc. — դնեմ Aor. II. Ind. եդի, եդիր (s. եդեր), եդ, եդաք, եդիք, եդին (vulg. դրին). Part. Aor. եդեալ (vulg. դրեալ) Part. Praes. դնող et եդող Imp. դի՛ր, դի՛ք Fut. II. Ind. եդից, դիցես, դիցէ, դիցուք, դիջիք, դիցեն Imp. դիցե՛ս s. դիջի՛ր s. դնիջի՛ր cf. pag. 70. դիցէ՛, դիցո՛ւք, դիջի՛ք s. դնիջի՛ք, դիցե՛ն. Passivnm Praes. դնիմ Imperf. դնէի Aor. II. Ind. եդայ Imp. եդա՛յք s. եդարո՛ւք Fut. II. Ind. եդայց, դիցիս, դիցի etc. Imp. դիցի՛ս s. դիջի՛ր s. դնիջի՛ր, դիցի՛, դիցո՛ւք, դիջի՛ք s. դնիջի՛ք, դիցի՛ն. — յառնեմ Aor. II. Ind. յարեայ II. p. pl. յարեայք s. յարերուք Imp. արի՛, արի՛ք s. յարերո՛ւք Part. Aor. յարուցեալ a verbo trans. յարուցանել Fut. II. Ind. յարեայց, յարիցես, յարիցէ, յարիցուք, յարիջիք, յարիցեն. Imp. յարիցե՛ս s. յարիջի՛ր sive etiam յառնիջի՛ր, յարիցէ՛, յարիցո՛ւք, յարիջի՛ք s. յառնիջի՛ք, յարիցե՛ն.

Verbum ճանաչել *cognoscere* in Aor. II. Ind. scribitur ծանեայ II. p. pl. ծանեայք s. ծաներուք Imp. ծանի՛ր, ծաներո՛ւք s. ծանի՛ք Part. Aor. ծանուցեալ a verbo trans. ծանուցանել Fut. II. Ind. ծանեայց, ծանիցես, ծանիցէ etc. Imp. ծանիցե՛ս s. ծանիջի՛ր etc. Passivum ejus in Praes. et Imperf. ad conj. IV. flectitur: Praes. ճանաչիմ Imperf. ճանաչէի, sed Aor. II. et Fut. II. formae a verbo ծանուցանել repetuntur: Aor. II. ծանուցայ s. ծանուցեալ եղէ Fut. II. ծանուցայց s. ծանուցեալ եղէց.

Verbum մեղանչել *peccare* litteras նչ in temporibus generalibus abjicit: Aor. II. Ind. մեղայ II. p. pl. մեղայք s. մեղարուք Imp. մեղե՛ր, մեղա՛յք s. մեղարո՛ւք Part. Aor. մեղուցեալ a verbo trans. մեղուցանել Fut. II. Ind. մեղայց s. մեղիցեմ, մեղիցես, մեղիցէ etc.

Verbum հարկանել *verberare* litteras կ et ն in Aor. II. etc. abjicit: Aor. II. հարի III. p. s. հար s. եհար Part. հարեալ etc.

Denique his accensenda sunt verba defectiva լսել *audire*, ըմպել *bibere*, ուտել *edere*, quorum duo priora etiam plene flexa reperiuntur: լսեմ Aor. I. լսեցի, at multo saepius Aor. II. Ind. լուայ Imp. լո՛ւր, լուա՛յք s. լուարո՛ւք Part. Aor. լուեալ Fut. II. Ind. լուայց s. լուիցեմ, լուիցես etc. Imp. լուիցե՛ս s. լուիջի՛ր etc. — ըմպեմ Aor. I. ըմպեցի etc. aut Aor. II. արբի, արբեր, արբ s. էարբ etc. Imp. ա՛րբ, արբէ՛ք Part. Praes. ըմպող s. արբող Part. Aor. ըմպեալ s. արբեալ Fut. II. Ind. արբից, արբցես etc. Imp. արբցե՛ս s. արբջի՛ր etc. — ուտեմ Aor. II. Ind. կերի, կերեր, կեր s. եկեր, կերաք, կերիք, կերին, sive etiam formâ pass. կերայ etc. Imp. կե՛ր, կերէ՛ք s. կերա՛յք Part. Praes. կերող Part. Aor. կերեալ Fut. II. Ind. կերայց s. կերից s. կերիցեմ, կերիցես, կերիցէ, կերիցուք, կերիջիք s. ուտիջիք, կերիցեն Imp. կերիցե՛ս s. կերիջի՛ր s. ուտիջի՛ր, կերիցէ՛ etc. Passivum Praes. ուտիմ Imperf. ուտէի Praet. sive կերայ sive կերեալ եղէ Imp. կերեալ լե՛ր, կերեալ լերո՛ւք Fut. sive կերայց, sive կերիցիմ, sive etiam կերեալ եղէց Imp. կերեալ լիջի՛ր etc.

Conjugatio secunda.

§. 16. Ad conjugationem secundam pertinent haud pauca activa, sed imprimis multa verba neutra, ita ut ea verbis intransitivis fere propria*) esse videatur. Itaque permulta verba, activa etiam, in Aor. I. etc. (quum Aor. II. in hac conjug. praeter verba defectiva գալ, տալ, երթալ fere non inveniatur), formam passivam induunt e. g. իմանալ *intelligere* Aor. I. իմացայ, որսալ *venari* Aor. I. որսացայ, et pauca tantum in Passivo Praesens et Imperf. ad conjug. IV. flectunt: լուանալ *lavare* Pass. լուանիլ, բառնալ *tollere* Pass. բառնիլ, ստանալ *acquirere* Pass. ստացանիլ; pleraque sive formam primariam retinent, sive per Part. Aor. cum verbo subst. լինիլ conjunctum passivam notionem exprimunt: աղալ *molere* Pass. աղալ s. աղացեալ լինիլ Aor. I. աղացայ, հաւատալ *credere* Pass. հաւատացեալ լինիլ Aor. I. հաւատացայ, իմանալ, Pass. իմանիլ Aor. I. իմացայ s. իմացեալ եղէ, մոռանալ *oblivisci* Pass. մոռանիլ s. մոռացեալ լինիլ Aor. I. մոռացեալ եղէ etc.

Multa verba litteram ն in Praes. et Imperf. additam in Aor. I. abjiciunt: ամրանալ Aor. I. ամրացայ, արբենալ Aor. I. արբեցայ, ընտանենալ Aor. I. ընտանեցայ aliaque his similia.

Verba irregularia hujus conjug. sunt:

բառնալ *tollere* Aor. I. բարձի Pass. Praes. բառնիմ Aor. I. բարձայ etc. — et similiter դառնալ *redire* Aor. I. դարձայ etc.

կեալ *vivere* et ատեալ**) *odisse*, quae in Praes. ad secundam, in reliquis formis ad conj. I. flectuntur:

---

*) Idem de conjug. III. dixerim.

**) Sed reperitur quoque saepius ատեմ.

Praes. կեամ, ստեամ Imperf. կէի, ստէի III. p. s. կէր, ստէր, sive կեայր, ստեայր Aor. I. Ind. կեցի, ստեցի III. p. s. եկեաց, ստեաց Imp. կեա՛ց cf. pag. 66, ստեա՛ s. ստէ՛ cf. pag. 67. Fut. I. կեցից, կեցցես etc. Similiter կալ *stare* Fut. I. կացից, կացցես etc. —

Denique verba defectiva գալ *venire*, տալ *dare* et երթալ *ire:* Praes. Ind. գամ, գաս, գայ, գամք, գայք, գան. Conj. գայցեմ, գայցես etc. Imp. մի՛ գար, մի՛ գայք Part. Fut. գալոց et գալի. Imperf. գայի, գայիր, գայր etc. Aor. II. Ind., եկի, եկիր, եկն, եկաք, եկիք s. եկայք, եկին. Imp. ե՛կ, եկա՛յք Part. Praes. եկող Part. Aor. եկեալ Fut. II. Ind. եկից, եկեսցես, եկեսցէ etc. Imp. եկեսցես s. եկեսջի՛ր, եկեսցէ՛, եկեսցո՛ւք, եկեսջի՛ք, եկեսցե՛ն. —

Praes. Ind. տամ, տաս, տայ etc. Conj. տայցեմ Imp. մի՛ տար, մի՛ տայք Part .Fut. տալոց Imperf. տայի, տայիր, տայր etc. Aor. II. Ind. ետու, ետուր, ետ, տուաք, ետուք, ետուն Imp. տո՛ւր, տո՛ւք Part. Praes. տուող Part. Aor. տուեալ Fut. II. Ind. տաց, տացես etc. Imp. տացե՛ս s. տաջի՛ր etc. Passivum Praes. Ind. տուեալ լինիմ Conj. տուեալ լինիցիմ Imp. մի՛ տուեալ լինիր Inf. տուեալ լինել Part. Fut. տալոց s. տալի Imperf. տուեալ լինէի Aor. II. Ind. տուայ, տուար, տուաւ etc. Imp. տուեալ լե՛ր, տուեալ լերո՛ւք Part. տուեալ, Fut. II. Ind. տուայց, տացիս, տացի etc. Imp. տացի՛ս s. տաջի՛ր etc. —

Praes. Ind. երթամ Conj. երթայցեմ etc. sive երթիցեմ etc. Imp. մի՛ երթար, մի՛ երթայք Part. Praes. երթող Partt. Fut. երթալոց et երթալի Imperf. երթայի etc. Aor. II. Iud. չոքայ s. չոգայ, չոգար, չոգաւ

etc. Imp. ե՛րթ, երթա՛յք Part. երթեալ Fut. II. Ind. երթայց s. երթիցեմ, երթիցես etc. Imp. երթիցե՛ս s. երթիջի՛ր etc.

Conjugatio tertia.

§. 17. Verba conjugationis tertiae, quum maximam partem neutra sint, paucissima, ne dicam nulla, in Passivo Praesentis formam passivam induunt; nam verborum առաւելուլ, դիզուլ, հեղուլ etc. formae passivae առաւելանիլ, դիզանիլ, հեղանիլ etc. ab Activis in անալ sive անել desinentibus derivata sunt. Itaque activa forma plerumque in Praes. et Imperf. Pass. retinetur, aut Passivum per Part. Aor. cum verbo subst. լինել conjunctum indicatur: ընթեռնուլ s. ընթերցեալ լինել s. ընթերցանիլ, արգելուլ s. արգելեալ լինել, թողուլ s. թողեալ լինել.

Aor. I. et Fut. I. formae nonnisi in nonnullis verbis reperiuntur, quae litteram ն in temporibus specialibus adsumunt e. g. ընկենուլ *projicere* Aor. I. ընկեցի III. p. s. ընկեաց s. ընկէց Fut. I. ընկեցից, ընկեսցես etc. Pass. Aor. I. ընկեցայ Fut. I. ընկեցայց, ընկեսցիս etc. — խնուլ *claudere* Aor. I. խցի III. p. s. խից s. եխից Imp. խի՛ց Pass. Aor. I. խցայ — զգենուլ *induere* Aor. I. զգեցայ Pass. Praes. զգեցեալ լինել — ըն-թեռնուլ *legere* Aor. I. ընթերցայ cf. p. 17. — Imp. ընթերցի՛ր, ընթերցի՛ք s. ընթերցարո՛ւք Part. Praes. ընթերցող Part. Aor. ընթերցեալ Fut. I. ընթերցայց, ընթերցցիս etc. Sed alia hujus generis verba permulta Aoristum II. etc. tuentur e. g. առնուլ *capere* Aor. II. առի Pass. առայ, սկսնուլ *incipere* Aor. II. սկսայ, atque horum nonnulla ante terminationem in Aor. II. Ind.

et I. pers. Sing. Fut. II. vocalem ե inserunt: e. g. այտնուլ *intumescere* Aor. II. այտեայ Imp. այտի՛ր, զարթնուլ *expergisci* Aor. II. զարթեայ Imp. զարթի՛ր, թաքնուլ *abscondi* Aor. II. թաքեայ*) etc. Part. Aor. II. in his verbis a forma transitiva in ուցանել exeunte formatur, e. g. այտուցեալ, զարթուցեալ, թաքուցեալ etc.**) — Verbum երդնուլ *jurare* vocalem ու in Aor. II. et Fut. II. retinet: Aor. II. Ind. երդուայ Imp. երդուի՛ր Part. երդուեալ Fut. II. երդուայց etc.

Huc fortasse pertinet verbum defectivum գո՛ղ *dic*, quod nonnisi in Imperativis Aor. II. et Fut. II. legitur: Imp. Aor. II. գո՛ղ, գողէ՛ք Imp. Fut. II. գողցե՛ս s. գողջի՛ր, գողցէ՛, գողցո՛ւք, գողջի՛ք, գողցե՛ն.

Conjugatio quarta s. passiva.

§. 18. Conjugationem quartam primitus Passivum primae conjug. fuisse dixerim. Nam conjugg. II. et III. neutris fere propriae videntur, earumque Passiva raro per quartae conjug. formam exprimuntur; contra verba conjug. I. pleraque activa sunt, quae in Passivo omnia ad conjug. IV. flectuntur, atque Infinitivus quartae cum I. conjug. Infinitivo saepissime confunditur, Imperfectum vero fere totum in utraque conjug. idem est. Caeterum in conjug. IV. verba passiva easdem vel Aor. I. et Fut. I., vel Aor. II. et Fut. II. formas, quas in Activo habent, tuentur: սիրել Aor. I. act. սիրեցի Aor. I. pass. սիրեցայ, հաստանել Aor. II. act. հաստի Aor. II. pass.

*) Eadem verba tantum non omnia alibi terminatione չիմ adsumtâ quartae conjug. accensentur: թաքչիլ, զարթչիլ etc.

**) Excipias modo verbum քաղցնուլ Part. քաղցեալ.

հաստայ etc.; atque verba neutra et deponentia, quae activam formam non agnoscunt, primae conjug. normam ita sequuntur, ut si in Praes. et Imperf. formam litteris ն seu չ sive նչ auctam habent, Aoristum II. et Fut. II. servent e. g. ծնանիլ *nasci* Aor. II. Ind. ծնայ Imp. ծնիր Part. ծնեալ, ուսանիլ *discere* Aor. II. Ind. ուսայ Imp. ուսի՛ր Part. ուսեալ, սկսանիլ Aor. II. սկսայ; porro թռչիլ *volare* Aor. II. Ind. թռեայ Imp. թռի՛ր, փախչիլ *aufugere* Aor. II. փախեայ, կորնչիլ *perire* Aor. II. կորեայ մարտնչիլ *dimicare* Aor. II. մարտեայ, Ex his ea, quae terminationem եայ in Aor. II. habent, Part. Aor., ut modo in conjug. III. vidimus, a forma trans. in ուցանել exeunte deducunt: թռուցեալ, փա-խուցեալ, կորուսեալ cf. pag. 85. մարտուցեալ etc., et I. pers. sing. Fut. II. in iisdem sive plena reperitur, eaque cum terminatione activa, sive a I. p. s. Ind. Aor. II. derivata et in ց desinens, e. g. թռիցեմ s. թռեայց, փախիցեմ s. փախեայց etc.

Sola verba neutra et deponentia Participium Praes. formant, e. g. բարբառող a բարբառիլ *pronunciare*, խօսող a խօսիլ *loqui*, կամող a կամիլ *velle*, atque eadem verba saepius ad modum activorum in Imp. Aor. I. litteram ց abjiciunt, e. g. ողորմեա՛ ab ողորմիլ *misereri*, խօ-սեա՛ etc.

Verbum տանիլ *ducere* in Aor. II. etc. litteram ն in ր mutat: Aor. II. Ind. տարայ Imp. տա՛ր, տարա՛յք Fut. II. տարայց, տարցիս s. տարցես etc.

Pertinent huc quoque verba nonnulla defectiva, nempe մարթիլ *posse*, et պարտիլ *debere*, quae nonnisi in Praes. et Imperf. leguntur, et verbum ունիլ *habere* Aor. II. Ind. կալայ, կալար, կալաւ, կալաք, կալայք, s.

կալարուք, կալան Imp. կա՛լ sive etiam կա՛, pl. կալա՛յք s. կալարո՛ւք s. կալէ՛ք Part. կալեալ Fut. II. Ind. կալայց, կալցիս s. կալցես, կալցի s. կալցէ, կալցուք, կալջիք, կալցին s. կալցեն Imp. կալցի՛ս s. կալջի՛ր s. կալցե՛ս, seu denique ad formam Conjunct. Praes. ունիջի՛ր, կալցի՛ s. ունիցի՛, կալցո՛ւք, կալջի՛ք s. ունի-ջի՛ք, կալցի՛ն.

CAPUT IV.
DE PARTICULIS.

De Particulis hîc agere supersedemus, quum cognitio earum e lexicis petenda sit; atque monemus tantum tirones, ut in investigandis radicibus seu stirpibus bene distinguant Praefixa զ, 'ի s. յ, ց, cf. pagg. 19. 22. sqq. quae variis Nominum et Pronominum casibus, praeponuntur, porro negationem չ pro ոչ, quam vocibus omnis generis praepositam invenimus, ac denique Pronomina suffixa ս, դ, ն, cf. pag. 58, quae Nominibus, Pronominibus, Verbis, adeoque Particulis affigi possunt.

SPECIMEN LECTIONIS ET ANALYSEOS.

Oratio dominica.

Հա՛յր մեր որ յերկինս: սո՛ւրբ եղիցի անուն քո: եկեսցէ՛ արքայութիւն քո: եղիցի՛ն կամք քո որպէս յերկինս և յերկրի: զհաց մեր հանապազորդ՝ տո՛ւր մեզ այսօր: և թո՛ղ մեզ զպարտիս մեր, որպէս և մեք թողումք մերոց պարտապանաց: և մի՛ տանիր զմեզ 'ի փորձութիւն: այլ փրկեա՛ զմեզ 'ի չարէն: զի քո՛ է արքայութի՟ և զօրութի՟ և փա՛ռք յաւիտեանս ամէն:

Hhair mer wor hjerkins: surb jeghitzi anun kho: jekestzê arkhajuthiun kho: jeghitzin kamkh kho worpês hjerkins jev hjerkri: ĕs'hhatz mer hhanapasord tur mes aisôr: jev thogh mes ĕ̆spartis mer, worpês jev mekh thoghumkh merotz partapanatz: jev mi tanir ĕsmes i p'hordsuthiun: ail p'hĕrkea͡ ĕsmes i tscharên: si kho ê arkhajuthiun jev sôruthiun jev p'harrkh havitea͡ns amên:

Հայր pater, Nominativus sive Vocativus (cf. pag. 29. §. 3.) Sing. nominis, quod declinationem quintam sequitur, sed hic illic ab ea deflectit. cf. p. 41. §. 12.

մեր *nostrum* s. *noster*. Genitivus Plur. Pronominis pers. եւ. Vide tabulam decl. Pronn. pag. 52. sqq., sive Nominativus Sing. Pron. poss. cf. pag. 58. §. 2.

որ *qui*. Nom. Sing. Pron. Relat., quod ad normam decl. IV. flectitur, cf. p. 40. §. 11. et tab. decl. Pronn.

յերկինս *in coelis*. Locativus, qui dicitur, cf. p. 29. §. 3, sive potius Accus. Plur. cum Praefixo յ pro 'ի propter vocalem, quae sequitur, cf. pag. 22. a voce երկին *coelum*, quae promiscue in Sing. et Plur. usurpatur, et III. decl. in flexione sequitur.

սուրբ *sanctum*. Nominat. Sing. nom. adject., quod ad decl. IV. flectitur: Gen. սրբոյ etc. cf. pag. 24. §. 8.

եղիցի *fiat*. III. pers. Sing. Imp. Fut. II. a verbo եղանիլ *fieri* cf. pagg. 72. et 76. sq.

անուն *nomen*. Nominat. Sing. nominis, quod ad decl. I. flectitur: Gen. անուան cf. pag. 38.

քո *tui*. Gen. Sing. Pron. pers. II. pers. դու cf. tab. decl. Pronn.

եկեսցէ՛ *veniat*. III. pers. Sing. Imp. Fut. I. a verbo irregulari գալ *venire* cf. pag. 90. quod in I. pers. Ind. Fut. formam Fut. II. եկից, in reliquis vero personis եկեսցես etc. formam Fut. I. accepit.

արքայութիւն քո *regnum tui*. Nominativus Sing. nominis abstracti decl. I., quod a voce արքայ *rex* derivatur, cum Pron. pers. II. pers. Sing.

եղիցին *fiant*. III. pers. Plur. Imp. Fut. II. a verbo եղանիլ *fieri*. cf. supra.

կամք քո *voluntates tui* s. *voluntas tui*. Nom. Plur. nominis, quod fere semper in numero Plur. legitur, et decl. VI. sequitur.

որպէս *quemadmodum.* Particula e Pron. Relat. **որ** et nomine **պէս** *ratio, modus* composita.

յերկինս in coelis. vide supra.

և *et.* Copula. Omissa est particula **այսպէս** *hâc ratione, ita.*

յերկրի *in terra.* Locativus, sive potius Dativus Sing. nominis **երկիր** Gen. **երկրի** cf. pag. 21. quod ad decl. III. s. VI. flectitur.

զհաց մեր *panem nostrûm* s. *nostrum.* Accus. Sing. cum Praef. **զ** cf. pag. 30. §. 5, 2. nominis decl. III. addito Gen. Plur. Pron. pers. I. pers. s. Accus. Sing. Pron. poss. ejusd. pers.

հանապազորդ *sempiternum* s. *quotidianum.* Accus. Sing. nom. adj., quod ad decl. VI. flectitur. Descendit ab Adv. **հանապազ** i. e. *semper, quotidie.*

տո՛ւր *da.* II. pers. Sing. Imp. Aor. II. a voce **տալ** *dare,* verbo irreg. Conj. II. cf. pag. 90.

մեզ *nobis.* Dat. Plur. Pron. pers. I. pers. cf. tab. decl. Pronn. pag. 52. sqq.

այսօր *hodie.* Adverbium compositum ex Pron. dem. **այս** *hic* cf. tab. decl. Pronn. pag. 52. sqq. et pag. 59. et Nom. Subst. decl. V. **օր** *dies* cf. tab. decl. nomm. pap. 34. sqq.

և թո՛ղ մեզ *et condona nobis.* **թո՛ղ** est II. pers. Sing. Imp. Aor. II. a verbo Conj. III. **թողուլ** *sinere, mittere, remittere, condonare.* cf. tab. Conjugg. pag. 78. sqq. De vocibus **և** et **մեզ** vide supra.

զպարտիս մեր *debita nostra.* Accus. Plur. nominis **պարտ** Gen. **պարտոյ** ad decl. VI., quod in Plur. modo **պարտք** scribitur Gen. **պարտուց** ad decl. V., modo **պար-տիք** Gen. **պարտեաց** ad decl. VII. De voce **մեր** cf. supra.

որպէս և մեք quemadmodum et nos. De vocibus որպէս և modo dictum est. մեք est Nom. Plur. Pron. pers. I. pers. cf. tab. decl. Pronn. pag. 52. sqq.

թողումք condonamus. I. pers. Plur. Praes. Ind. a voce թողուլ cf. supra.

մերոց nostris. Dat. Plur. Pron. poss. I. pers. Plur. cf. pag. 58.

պարտապանաց debitoribus. Dat. Plur. nominis պարտապան, quod ad decl. VI. flectitur, et descendit a voce պարտ *debitum.*

և մի տանիր et ne ducas. մի est particula negationis, quae graecae *μη* respondet. տանիր est Imp. Praes., qui sec. pag. 63. nonnissi cum negatione occurrit, a voce տանիլ *ducere,* verbo irreg. Cojn. IV. cf. pag. 93.

զմեզ nos. Accus. Plur. Pron. pers. I. pers.

'ի փորձութիւն in tentationem. Accus. Sing. nominis abstracti decl. I., quod derivatur a nomine փորձ *experimentum, probatio.* Praefixum 'ի Accusativo praepositum denotat *in* s. *ad.*

այլ sed. Conjunctio, quae respondet graecae *ἀλλα.*

փրկեա՛ libera. II. pers. Sing. Imp. Aor. I. vocis փրկել *liberare,* verbi Conj. I.

զմեզ nos. Vide supra.

'ի չարէն a malo ejus s. *illo, ἀπὸ τοῦ πονηςοῦ* Abl. Sing. nom. Adj. չար *malus,* quod. ad decl. VI. flectitur. Additum est Pron. suff. ն cf. pag. 58. §. 3., quod pro possessivo sive demonstrativo haberi potest, et ad ea, quae modo praecesserunt, referri debet. Sed in nonnullis codd. mscpt. deest.

զի nam. Conjunctio a Pron. ի՞ derivanda.

քո tui. Vide supra.

է est. III. pers. Sing. Praes. Ind. verbi subst. *էլ esse*, cf. pag. 74. sq.

արքայութի regnum. Nominat. Sing. nominis abstracti, quod ad decl. I. flectitur; et descendit a voce *արքայ rex. արքայութի* scriptum est pro *արքայութիւն* cf. pag. 5.

և et. — *զօրութի potentia.* Nominat. Sing. nominis abstracti decl. I., quod descendit a voce *զօր fortitudo, exercitus.*

և et. — *փառք gloria.* Nominat. Plur. nominis Subst. decl. VI., quod in hoc tantum numero occurrit.

յաւիտեանս in saecula. Accus. Plur. nominis Subst. *յաւիտեան saeculum, aeternitas*, pro *'ի յաւիտեանս* cf. pag. 22., quod descendit ab Adv. *յաւետ semper, perpetuo*, et varia ratione flectitur: Gen. Sing. *յաւիտենի* cf pag. 25. Instr. *յաւիտենիւ*.s. *յաւիտենաւ* .Gen. Plur. *յաւիտենից* s. *յաւիտենից* Instr. *յաւիտենիւք* s. *յաւիտեամբք.*

ամէն Amen.

LITTERATURA ARMENIACA.*)

Quadro delle Opere di vari Autori anticamente tradotte in Armeno. ital. Venezia. 1825. 8. $^5/_6$ Rthlr.

Quadro della Storia letteraria di Armenia estesa da Mons. Placido Sukias Somal. ital. Venezia. 1829. 8. $1^2/_3$ Rthlr.

Versuch einer Geschichte der armenischen Literatur, nach den Werken der Mechitaristen frei bearbeitet, von Carl Friedrich Neumann. Leipzig 1836. 8. 1 Rthlr. $18^3/_4$ sgr.

P. Garegin Zarbhanalean, Historia litteraturae Arm. — arm. vulg. Venet. 1865. 12°. $1^1/_3$ Rthlr.

I. Grammaticae et Lexica.

Franc. Rivolae Dictionarium Armeno-Latinum. Lutet. Paris. 1633. 4.

Clem. Galani Grammaticae et logicae Institutiones linguae literalis Armenicae. Addito Vocabulario Latino-Armeno omnium scholasticarum dictionum. Romae. 1645. 4.

Joh. Joachimi Schroederi thesaurus linguae Armenicae, antiquae et hodiernae, cum varia Praxios materia. Amstelodami 1711. 4. 3 — 4 Rthlr.

Jac. Villotte. Dictionarium novum Latino-Armenicum. Romae. 1714. fol.

*) Editiones operum, quae in India, Russia et Constantinopoli prodierunt, aliasque, quae Massiliae et Amstelodami apparuerunt, hic omisimus, quoniam facile comparari non possunt. E libris recentioribus eos tantummodo hic recensuimus, qui aliquam nobis utilitatem afferunt. Plerique eorum Venetiis in insula Sti Lazari inclytae ejus Academiae monachorum Mechitaristicorum studiis editi sunt, atque pretio apposito prostant apud bibliopolam Berolinensem G. Eichler, cujus sumtibus hic libellus prodit.

Lexicon Armeniacum linguae antiquae et recentioris arm. Venet. 1749 — 69. 2 Voll. 4. (Vol. sec. cont. Supplementum ad tom I., Lexicon nomm. propr., et duo Lexica linguâ veteri et recentiori conscripta.) 20 Rthlr.

Grammatica Armen. ed. Abb. Mechitar. arm. Venet. 1770. 8 maj. 1 Rthlr.

Grammatica Ital. armeniace conscripta. (Insunt multi dialogi et epistolae in utraque lingua). ed. Gabriel Avetikhian. Venet. 1792. 8. $1^1/_3$ Rthlr.

Dizionario Ital.- Arm.- Turco. Venet. 1804. 4. 8 Rthlr.

Essai sur la langue Arménienne par Bellaud, Docteur en médicine. Paris. 1812. 8.

Grammatica Armen. major. ed. Gabriel Avetikhian. (Prior ejus pars eaque etymologica linguâ arm. vulgari, posterior vero syntaxin continens linguâ veteri scripta est.) arm. Venet. 1815. 8 maj. $1^2/_3$ Rthlr.

Eadem in compend. redacta. ling. arm. vulg. ibid. 1819. 8. $^2/_3$ Rthlr.
ling. arm. vet. ibid. 1823. 8. $^5/_6$ Rthlr.

Dictionnaire abrégé Français-Arménien et Arménien- Français. par Paschal Aucher. Venet. 1812 — 17. 2 Voll. 4 min. 7 Rthlr.

Grammatica Gallica armeniace conscripta ed. Arsen. Antimosean. (Accedit appendix de metris Gall. et Armen.) Venet. 1821. 8 maj. $2^2/_3$ Rthlr.

Dictionary English-Armenian and Armenian-English by P. Aucher. Venet. 1821. 2 Voll. 4. 12 Rthlr.

Grammaire de la langue Arménienne par J. Ch. Cirbied (lege: Dscherpet) Paris. 1823. 8.

Dizionario Ital.- Arm.- Turco portatile. Venet. 1829. 8. $3^1/_2$ Rthlr.

Vocabularium manuale linguae Arm. veteris. Venet. 1831. 8 maj. $^1/_2$ Rthlr.

Grammatica Armeniaca. ed. Michael Tschamtschean. Venet. 1831. 1859. 8 maj. 1 Rthlr.

A Grammar Armenian and English by Paschal Aucher. (Addita sunt 1, pag. 144—187. varia loca e scriptis armen. cum versione anglica, inter quae epistolae apocr. Corinthiorum ad S. Paulum apost. et tertia S. Pauli ad Cor. a poeta Anglo Byron versae; 2, pag. 189 — 230. loca multa e scriptoribus armen. omnium temporum sine versione). Venet. 1832. 8. $1^1/_2$ Rthlr.

Elementa Grammaticae Armen. linguâ vulg. conscripta. Venet. 1833. 16. $^7/_{12}$ Rthlr.

Pocket-Dictionary English Armenian. Venet. 1835. 2 Voll. 12. $2^2/_3$ Rthlr.

Novum Lexicon linguae Armeniacae elaboratum studio Abb. Mechitar, Gabr. Avetikhian, Chatschatur, Surmelian et Bapt. Aucher. Venet. 1836. 37. 2 Voll. 4. $46^1/_3$ Rthlr.

Dizionario Armeno-Italiano composto da Emmanuele Ciakciak. Venezia. 1837. 4. $16^2/_3$ Rthlr.

Grammatica practica linguae Arm. arm. Venet. 1839. 12. $^1/_2$ Rthlr.

Dictionnaire Français-Arménien-Turc par Pascal Aucher. Venise. 1840. 8 maj. $6^2/_3$ Rthlr.

Petermann, J. H. Grammatica linguae armeniacae. Berlin. 1837. 8 maj. $1^2/_3$ Rthlr.

Aux. Gurgen, Grammatica Angl. Armen. Venet. 1853. 8. $6^2/_3$ Rthlr.

Arsen. Bagratuni, Elementa grammat. ling. Arm. — arm. vulg. 1846. 49. 54. 60. 64. 8°. $^5/_6$ Rthlr.

Ejusdem Grammatica linguae Arm. in usum exercitatiorum arm. Venet. 1852. 8°. 5 Rthlr.

Lexicon linguae Arm. vulgaris. Venet. 1869. 8°. 3 Rthlr.

Pocket-Dictionary Engl. Arm. Turc. et Turc. Arm. Engl. in usum peregrinatorum. 3 Voll. 24°. Venet. 1846. 4 Rthlr.

R. Gosche de Ariana linguae gentisque Armeniacae indole. Prolegomena. Berol. 1848. 8°. $^2/_3$ Rthlr.

Friedr. Müller, Armeniaca I. Wien 1865. 8 n. $^1/_{15}$ Rthlr.

— II. 1870. n. $^1/_{15}$ Rthlr. III. 1871. $^1/_{15}$ Rthlr.

— Zwei sprachwissenschaftl. Abhandl. zur armenischen Grammatik. Wien 1860. 24. n. $^1/_{15}$ Rthlr.

— Beiträge zur Lautlehre der armen. Sprache. I.—III. Abhandl. Wien 1862. 3. 8°. $^1/_3$ Rthlr.

— Beiträge zur Declination des armen. Nomens. Wien 1864. 8°. $^1/_{10}$ Rthlr.

— Beiträge zur Conjugation des arm. Verbums. Wien 1863. Lex. 8. $^1/_{10}$ Rthlr.

M. Lauer, Grammatik der classischen armenischen Sprache. Wien 1869. 8°. n. $^4/_6$ Rthlr.

II. Historica et Geographica.

Historia provinicae Taron auctoribus Zenobio Glakensi (saec. IV.) et Joanne Mamikonensi (saec. VII.) arm. Venet. 1832. 8 maj. 1 Rthlr.

Histoire de Darôn par Zénob de Klag trad. par M. Evar. Prud'homme. Paris 1864. 8°.

Agathangeli (saec. IV.) historia. Venet. 1835. 1862. 24. 2 Rthlr.

Agathangeli historia cum notis. italice. Venet. 1843. 8°. $1^5/_6$ Rthlr.

Historia Armeniorum auctore Fausto Byzantino (saec. IV.) arm. Venet. 1832. 8 maj. $1^2/_3$ Rthlr.

Historia Armeniorum auctore Mose Chorenensi (saec. V.) arm. Venet. 1827. 24. 2 Rthlr.

Mosis Chorenensis opera omnia. Venet. 1842. 64. 8°. 4 Rthlr.

Ejusdem historia italice cum notis. Venet. 1841. 50. 8°. $3^1/_2$ Rthlr.

Eadem gall. et arm. ed. Le Vaillant de Florival. Venet. 1842. 8°. $6^2/_3$ Rthlr.

Des Moses von Chorene Gesch. Gross-Armeniens, übersetzt von Dr. Lauer. Regensb. 1869. 8°. 1 Rthlr.

Historia belli Armeniorum contra Persas auctore Eliseo (saec. V.) (Addita est in fine ejusdem oratio commonitoria ad monachos.) arm. Venet. 1828. 24. $^5/_6$ Rthlr.

Elisei historia anglice versa a Ch. F. Neumann. London 1830. 4°.

Eadem italice versa ab Jos. Capelletti. Venet. 1840. 8°.

Eadem gallice versa a Greg. Kabaragy. Paris 1844. 8°.

Historia Armeniorum ab anno 388 usque ad annum 485 p. Ch. auctore Lazaro Farpensi (saec. V.) arm. Venet. 1793. 8. 1 Rthlr.

Mosis Kalankaituensis (saec. VII.?) historia Albaniae ed. Schahnazarean. Paris 1860. II. Voll. 8°.

Histoire d'Arménie par le Patriarche Jean VI. dit Jean Catholicos (saec. IX.) traduite par M. J. Saint-Martin. Paris. 1841. 8°.

Leontii presbyteri (saec. X. al. VIII.) historia incursionis Arabum in Armeniam ed. Schahnazarean. Paris. 1854. 8°.

Eadem gallice versa ab eodem. Paris. 1856. 8°.

Stephani Asolik. Taronensis (saec. X.) historia universalis. ed. Schahnazarean. Paris. 1859. 8°.

Aristakis Lastivertensis (saec. XI.) historia. Venet. 1845. 8°. 5/6 Rthlr.

Histoire d'Arménie par Arisdaguès de Lasdiverd, trad. et accomp. de notes par M. Evariste Prud'homme. Paris. 1862. 8°.

Samuelis presbyteri Aniensis (saec. XII.) chronica, latine versa a Zohrab. Mediolani. 1818. 8°.

Vardani magni (saec. XIII.) Historia Armeniae. Venet. 1862. 8°. 1 1/3 Rthlr.

Kiraki (Cyriaci) Gandsakensis (saec. XIII.) Historia. Venet. 1865. 8°. 1 1/3 Rthlr.

Vahram's (saec. XIII.) Chronicle of the Armen. kingdom in Cilicia. translated by Ch. Fr. Neumann. Lond. 1831. 8°.

Idem liber arm. ed. Schahnazarean. Paris. 1859. 8°.

Stephani Orbelini (saec. XIII.) Historia Siuniae ed. Schahnazarean. Paris. 1859. 2 Voll. 8°.

Sembatis (saec. XIV.) belli ducis chronica. ed. Schahnazarean Paris. 1859. 8°.

Historia Armeniorum a creatione mundi usque ad finem saeculi XVIII. auctore Michaele Tschamtschean. arm. Venet. 1784—86. 3 Voll. 4. 10 Rthlr.

Eadem in compendium redacta ab eodem. arm. Venet. 1811. 8 maj. 1 1/3 Rthlr.

Historia universalis saeculi XVIII. auctore Luca Indschidschean. arm. vulg. Venet. 1824—27. 8 Voll. 8. 8 Rthlr.

Geographia universalis auctoribus Stephano Acontio Kóvér et Luca Indschidschean. arm. (Tom. I. continet Geogr. Armeniae rec. tom. V. et VI. descr. imperii Turcici in Europa). Venet. 1802—16. 11 Voll. 12 maj. 11 1/3 Rthlr.

Eadem cum multis tabulis. 15 Rthlr.

Eadem cum tabulis pictis. 20 Rthlr.

Descriptio Armeniae veteris auctore Luca Indschidschean. arm. Venet. 1822. 4. 3 1/3 Rthlr.

Iter in Poloniam aliasque regiones ab Armeniis Aniensibus habitatas auctore Mina Bscheschkean. arm. Venet. 1830. 8 maj. 2 1/3 Rthlr.

Descriptio geographica regionum, quae mari nigro circumjacent cum tab. geogr. auctore Mina Bscheschkean. arm. vulg. Venet. 1819. 4. 1 Rthlr.

Descriptio topographica et poetica Bospori Thracii (sub. titulo: Aestiva byzantina) cum tab. geogr. auctore Luca Indschidschean. arm. Venet. 1793. 12. 2/3 Rthlr.

Villeggiature de' Bizantini súl Bosforo Tracio opera del P. Luca Ingigi tradotta dal P. Cherubino Aznavor. ital. Venezia. 1831. 12. $1^1/_6$ Rthlr.

Descriptio urbis Calcutta cum tabulis. arm. Venet. 1832 4. 2 Rthlr.

Coup d'oeil général sur les provinces nouvellement conquises par les Russes et appelées par eux-mêmes Territoire d'Arménie. à Venise. 1828. 8. $^5/_{12}$ Rthlr.

Compendio storico di memorie cronologiche concernenti la religione e la morale della nazione Armena dal Marchese Giovanni de Serpos. ital. Venezia. 1786 III. tomi 8.

J. M. Chahan de Cirbied (lege: Dscherpet) et St. Martin Recherches curieuses sur l'histoire ancienne de l'Asie. Paris. 1806. 8.

St. Martin, Mémoires historiques et géographiques sur l'Arménie. Paris. 1818. II. Vol. 8.

Memoire de Jean Ouoskherdjan, prêtre Arménien de Wagarchapad pour servir à l'histoire des événemens, qui ont lieu en Arménie et en Géorgie à la fin du dix-huitième siècle et au commencement du dix-neuvième, suivis de vingt-huit anciennes inscriptions Armen. traduit de l'Armenien à l'aide de M. Aroutioun Astwatsatour par Jules Klaproth. Paris. 1818. 8.

Collection des historiens de l'Arménie publiée en français par Victor Langlois. Paris. tom. I. 1867. tom. II. 1869. 4°.

Bibliothèque historique Arménienne ou choix des principaux historiens Armén. traduits en français par Ed. Dulaurier. (Chronique de Mathieu d'Edesse continuée par Grégoire le prêtre (saec. XII.) Paris. 1858. 8°.

Récueil des historiens des Croisades. Documens Arméniens. Paris. 1869. fol.

Antiquitates Armen. ed. Luca Indschidschean. Venet. 1835. 3 Voll. 4°. 10 Rthlr.

Idem liber italice versus ab Jos. Cappelletti. Taurini. 1841. 3 Voll. 4°.

Geographia universalis cum multis tabulis pictis ed. Leon Alischan. Venet 1845. 4°. 15 Rthlr.

Ejusdem Geopraphia Armeniae recent. cum tabulis. Venet. 1855. 4°. $1^2/_3$ Rthlr.

Ejusdem Physiographia Armeniae. arm. Venet. 1851. 8°. 1/2 Rthlr.

Emmanuel Catschuni, Geographia Armeniae vet. et rec. — arm. vulg. Venet. 1857. 12°. 1 Rthlr.

Victor Langlois, Le Trésor des Chartes d'Arménie ou Cartulaire de la chancellerie royale des Roupéniens. Venise. 1863. 4°. 5 Rthlr.

Topographia Armeniae majoris et minoris cum tabulis ed. Ners. Sargisean. Venet. 1866. 4to. 3 1/3 Rthlr.

III. Theologica.

Jacobi, episcopi Nisibeni sermones cum praefatione, notis et dissertatione de ascetis. ed. Nicol. Antonellus. arm. et lat. Romae. 1756. fol.

Eznikii (saec. V.) refutatio haeresiarum. In fine addita sunt Ejusdem dicta moralia. arm. Venet. 1826. 24. 1 2/3 Rthlr.

Eznikii refutatio in linguam gallicam translata a M. Le Vaillant de Florival. Paris. 1853.

Elisei (saec. V. cf. supra) opera. Insunt: 1) historia belli Armeniorum contra Persas. 2) commentarius in libros Josuae et Judicum. 3) oratio commonitoria ad monachos. 4) sermones de oratione dominica, de baptismo, traditione, passione, supplicio crucis, sepultura et resurrectione Jesu Christi, de judicio extremo et reditu, de recordatione mortuorum et de sanctis Apostolis. 5) canones ecclesiastici. arm. Venet. 1838. 1859. 2 Rthlr.

Ejusdem historia italice versa ab Jos. Cappelletti. Venez. 1840. 8.

Corionis doctoris theol., Mambrei Lectoris, et Davidis invicti (saec. V.) opera. Insunt: 1) Corionis historia vitae et mortis Mesropi. II. Giut Cathol. epistola ad Davidem et Davidis responsio. III. Davidis 1) encomium sanctae crucis. 2) definitiones philosophicae. 3) omne malum puniendum esse. 4) apophthegmata quinque. 5) Porphyrii isagoge cum ejusdem explanatione. 6) Aristotelis categoriae cum explanatione earum. 7) Aristotelis liber de interpretatione cum ejusdem explanatione. 8) Explanatio analyticorum Aristotelis. 9) Aristotelis scripta de mundo et de virtutibus. arm. Venet. 1833. 8. 3 1/3 Rthlr.

Mémoire sur la vie et les ouvrages de David, philosophe Arménien du V. siècle de notre ère, et principalement sur ses traductions de quelques écrits d'Aristote, par C. F. Neumann. Paris 1829. 8.

Joannis Mandakunensis (saec. V.) sermones. arm. Venet. 1836. 8. 1860. 8. 1 1/3 Rthlr.

Joannis Odsniensis (saec. VIII.) philosophi opera. Insunt: 1) Joannis Odsn. orationes synodales, contra Paulicianos, contra Phantasticos etc. 2) Theodori Kerrthenavor (saec. VII.) oratio contra Joannem Mairagomensem haereticum, et encomia sanctae crucis et sanctae Virginis. 3) Isaaci Cathol. (saec. VII.) oratio in diem dominicam palmarum habita. arm. Venet. 1833. 8. $1^1/_3$ Rthlr.

Joannis Odsniensis oratio contra Phantasticos. arm. Venet. 1807. 8. $^1/_3$ Rthlr. arm. et lat. ibid. 1816. 8. $^1/_3$ Rthlr.

Ejusdem oratio synodalis et contra Paulicianos sermo. arm. et lat. ed. Jo. Bapt. Aucher. Venet. 1833. 8. 1 Rthlr.

Ejusdem opera. arm. et lat. ed. Jo. Bapt. Aucher Venet. 1834. 8.

Chosrovis Andsevatzensis (saec. X.) Commentarius in liturgiam Arm. Venet. 1869. 8°. 1 Rthlr.

Gregorii Narekensis (saec. X.) opera. Insunt: Ejusdem preces, encomia, cantica, et commentarius in Cant. Cant. arm. Venet. 1827. 8. $2^3/_4$ Rthlr. ed. nova. ibid. 1842. 8. $3^1/_3$ Rthlr.

Ejusdem preces arm. Venet. 1807. 12. $^3/_4$ Rthlr. ed. nova. ibid. 1833. 12. 1844. 24. $1^1/_3$ Rthlr.

Ejusdem preces cum commentario Gabr. Avetikhian. arm. Venet. 1827. 8. $3^1/_3$ Rthlr.

Ejusdem encomia et carmina cum comment. Gabr. Avetikhian. arm. ibid. 1827. 8. $1^1/_3$ Rthlr.

Ejusdem Commentarius in Canticum Canticorum. arm. Venet. 1789. 12. $^1/_2$ Rthlr.

Nersetis Clajensis (saec. XII.) preces viginti quatuor linguis editae. Venet. 1823. 12. 4 Rthlr. Ed. nova. ibid. 1837. 12. triginta sex linguis 1862. 69. $6^2/_3$ Rthlr.

Ejusdem epistola pastoralis arm. et lat. edita ab Jos. Cappelletti. Venet. 1829. 8. $1^1/_3$ Rthlr. Eadem lat. ibidem. 1829. 8. $^1/_2$ Rthlr. Eadem arm. ibidem. 1830. 8. $^2/_3$ Rthlr.

Ejusdem opera lat. versa ab Jos. Cappelletti. Venet. 1833. 2 Voll. 8. 4 Rthlr.

Ejusdem oratio synodalis et epistolae. Venet. 1848. 24°. 1 Rthlr.

Ejusdem opera poetica. Venet. 1830. 24°. 2 Rthlr.

Gregorii Teghà (saec. XII.) opera. Insunt 2 epp. dogm. de conciliatione ecclesiae Arm. cum Graeca. Venet. 1838. 24. 1 Rthlr

Nersetis Lambronensis (saec. XII.) oratio synodalis una cum 2 aliis orationibus. arm. Venet. 1784. 8. $^2/_3$ Rthlr.

Orazione sinodale di Nierses Lampronense recata in lin-

gua Italiana dall Armena, ed illustrata con annotazioni dal Pasquale Aucher. Venezia. 1812. 8. $^{2}/_{3}$ Rthlr.

Synodalrede des Nerses von Lampron, aus dem Armenischen übersetzt, mit Anmerkungen und einer Einleitung versehen von C. F. Neumann. Leipzig. 1834. 8.

Ejusdem oratio synodalis, epistolae et homiliae. Venet. 1838. 24. 1 Rthlr.

Ejusdem Commentarius in liturgiam Armen. Venet. 1837. 8°. $2^{5}/_{12}$ Rthlr.

Missale Armeniacum. arm. Romae. 1686. 2 Voll. fol. $83^{1}/_{3}$ Rthlr.

Breviarium Armeniacum. arm. Venet. 1845. 1860. 1 Rthlr.

Rituale Armeniacum. arm. Venet. 1831. 8. 4 Rthlr.

Pontificale Armeniacum. arm. Venet. 1833. 8. $^{2}/_{3}$ Rthlr.

Liturgia Armeniaca cum imaginibus. arm. Venet. 1823. 4. et ibid. eod. anno 8. $^{1}/_{2}$ Rthlr.

Liturgia Armena trasportata in Italiano per cura del Gabriele Avetikhian. con. rami. arm. ital. ibid. 1826. 8. et 1832. 1854. 8. $^{11}/_{12}$ Rthlr.

Vitae omnium Sanctorum Calendarii Armen. cum annotationibus Jo. Bapt. Aucher. arm. Venet 1810—14. 12 Voll. 8. 15 Rthlr.

Eaedem sine annotationibus. arm. ibid. fol. 10 Rthlr.

Dissertazione sopra la processione dello Spirito Santo dal Padre e dal Figliuolo opera del Gabr. Avetikhian. ital. Venezia. 1824. 8. $^{2}/_{3}$ Rthlr.

Commentarius in hymnos ecclesiae Armeniacae auctore Gabr. Avetikhian. arm. Venet. 1814. 4. $3^{1}/_{3}$ Rthlr.

Conciliatio ecclesiae Armenae cum Romana ex ipsis Armenorum patrum et doctorum testimoniis in duas partes, historialem et controversialem divisa auctore Clemente Galano. arm. lat. Romae. typis Congreg. de propag fide. 1650—61. 3 Voll. fol.

Bibliotheca selecta litteraturae Armenorum. arm. Venet. 1853—61. 22 Voll. 24°. $7^{1}/_{3}$ Rthlr.

Gregorii Magistri (saec. XI.) opera poetica. Venet. 1868. 24°. $^{5}/_{12}$ Rthlr.

IV. Versiones.*)

Labubniae al. Lerubnae (saec. I.?) Epistola regis Abgari s. historia conversionis Edessenorum. arm. Venet. 1868. 8°. $^2/_3$ Rthlr.

Idem liber gallice versus a L. Alischan. Venet. 1868. 8°. $^2/_3$ Rthlr.

Biblia sacra. arm. Venet. 1733. fol. $33^1/_3$ Rthlr.

Eadem cum lectionibus variantibus. arm. Venet. 1805. 4. et ibid. eod. anno. 4 Voll. 8. $6^2/_3$ Rthlr.

Eadem emendata ad fidem codd. 1 Voll. 1859. $7^2/_3$ Rthlr.

Psalmi arm. ibid. 1786. 8. 1 Rthlr. et 1820. 32. $^7/_{12}$ Rthlr. et 1822. 8. $^3/_4$ Rthlr.

Sapientia Salomonis. arm. graec. lat. Venet. 1824. 24. $^1/_3$ Rthlr.

Ecclesiaticus. arm. Venet. 1833. 1853. 24. $^1/_3$ Rthlr.

Novum Testamentum. arm. Venet. 1825. 47. 63. 8. $1^1/_6$ Rthlr.

Quatuor Evangelia. arm. Venet. 1816. 8. $^3/_4$ Rthlr.

Acta et Epistolae Apostolorum. arm. Ven. 1824. 12. $^3/_4$ Rthlr.

Obadias Armenus, quo cum analysi vocum Armenicarum grammaticâ, et collatione versionis Arm. cum fontibus, aliisque, maximam partem orientalibus versionibus, exhibetur primum in Germania specimen characterum Armenicorum ab Andrea Acolutho, arm. et lat. Lipsiae. 1680. 4.

Eusebii Pamphili Chronicorum canonum libri duo. Opus ex Haicano codice a doctore J. Zohrabo diligenter expressum et castigatum. Aug. Maius et J. Zohrabus nunc primum conjunctis curis latinitate donatum et notis illustratum, additis graecis reliquiis, ediderunt. lat. Mediolani. 1818. 4 maj.

Eusebii Pamphili Caesariensis episcopi Chronicon bipartitum, nunc primum ex armeniaco textu in latinum conversum, adnotationibus auctum, graecis fragmentis exornatum opera Jo. Bapt. Aucher. arm. graec. lat. Venet. 1818. 2 Voll. 4 maj. 10 Rthlr.

Philonis Judaei sermones tres hactenus inediti I et II de providentia et III de animalibus ex armena versione antiquissima ab ipso originali textu graeco ad verbum stricte exequuta, nunc primum in Latium fideliter translati per Jo. Bapt. Aucher. arm. et lat. Venet. 1822. 4 maj. $2^1/_3$ Rthlr.

---

*) Hac versiones omnes antiquo tempore et maximam partem saeculo quinto p. Chr. factae sunt.

Philonis Judaei paralipomena armena, libri videlicet quatuor in Genesin, libri duo in Exodum, sermo unus de Sampsone, alter de Jona, tertius de tribus angelis Abraamo apparentibus, opera hactenus inedita ex armena versione antiquissima ab ipso orig. textu graeco ad verbum stricte exequuta saeculo V. nunc primum in Latium fideliter translata per Jo. Bapt. Aucher. arm. et lat. Venetiis 1826. 4 maj. $6^2/_3$ Rthlr.

Joannis Chrysostomi homiliae in Evangelium Matthaei una cum fragmentis homiliarum in epp. S. Pauli arm. Venet. 1826. 3 Vol. 8 maj. $4^1/_4$ Rthlr.

Delectus homiliarum Jo. Chrysostomi. Venet. 1861. 8°. $4^1/_3$ Rthlr.

Jo. Chrysostomi Commentarius in epistolas S. Pauli. Venet. 1862. 2 Voll. 8°. $6^2/_3$ Rthlr.

Severiani sive Seberiani Gabalorum episcopi Emesensis homiliae nunc primum editae ex antiqua versione armenia in latinum sermonem translatae per Jo. Bapt. Aucher. arm. et lat. Venet. 1827. 8 maj. $2^2/_3$ Rthlr.

Idem liber sine versione lat. 1830. 8. $1^1/_3$ Rthlr.

Basilii Magni homiliae IX. in Hexaemeron. arm. Venet. 1830. 8 maj. $1^1/_3$ Rthlr.

Cyrilli Hierosolymitani Catecheses. arm. Viennae. 1832. 8.

Ephraem Syri opera. (paralipomena sc. armen.) Insunt I. ejus commentarii in Pemateuchum, libros Josuae, Judd. Regum et Chronicorum II. explanatio IV Evangeliorum synoptica, interpretatio Evangelii (sc. parabolicarum dictionum) atque sermones de margarita, de resurrectione et grano sinapis, nec non de dicto Ev. Jo. 3. 29. „qui sponsam habet, sponsus est". III. explanatio XIV. epp. S. Pauli (quibus adnumerantur ep. Corinth. ad S. Paulum ejusdemque epistola III. ad. Cor.) IV. sermones et preces. arm. Venet. 1836. 4 Voll. 8 maj. 8 Rthlr.

Commentarius (s. catena aurea) in Acta Apostolorum antiquo tempore collectus ex Jo. Chrysostomo et Ephraem Syro. arm. Venet. 1839. 8 maj. $2^2/_3$ Rthlr.

Historia Alexandri magni. Venet. 1842. 8°. 10 Rthlr.

Vitae patrum eremitarum. Venet. 1855. 2 Voll. 8°. $9^1/_3$ Rthlr.

Chronique de Michel le Grand, Patriarche des Syriens Jacobites trad. par Victor Langlois. Venise. 1848. fol. $5^6/_{12}$ Rthl.

V. Varia.

Mosis Chorenensis (saec. V.) praeparatio rhetorica sub titulo: „liber Chriarum" cum commentario edit. ab Jo. Zohrab. arm. Venet. 1796. 8. $1^1/_3$ Rthlr.

Explicatio ponderum et mensurarum Veterum sec. Epiphan., Mos. Chor., et Ananiam Schirakensem facta ab Jo. Bapt. Aucher. arm. Venet. 1821. 8 maj. 1 Rthlr.

Elegie sur la prise d'Edesse par les Musulmans, par Nersès Klaietsi, Patriarche d'Arménie, publiée pour la prémière fois en Armenien par J. Zohrab arm. Paris. 1828. 8. $1^2/_3$ Rthlr.

Ejusdem opera poetica arm. Venet. 1830. 24. $1^1/_2$ Rthlr.

Fabulae auctore Mechitar Gosch (saec. 12.) arm. Venet. 1790. $12^1/_3$ Rthlr. ed. 5 nova c. fabulis. Olymp. 1842. 54. $^5/_6$ Rthlr.

Choix de fables de Vartan (saec. XIII.) en Arménien et en Français. (par S. Martin.) Paris. 1825. 8 maj. $1^1/_6$ Rthlr.

Mechitaris Medici (saec. XII.) consolatio in febribus arm. Venet. 1832. 8 maj. 1 Rthlr.

Medicina practica auctore Mich. Resten. (tom. II. continet Lexicon medicum polyglotton.) arm. Venet. 1832. 2 Voll. 8. $3^1/_3$ Rthlr.

Descrizione e cura del Cholera Morbus, opera del Dr. Davide Mighirdician tradotta in Italiano. Venet. 1831. 8. $1^1/_3$ Rthlr.

Compendiose notizie sulla Congregazione de' Monaci Armeni Mechitaristi di Venezia, col ritratto del Fondatore, e la Veduta dell' Isola di S. Lazzaro. Arm. — Ital. 1819. 12. $^2/_3$ Rthlr.

Idem liber linguâ Anglicâ conscriptus ibid. 1825. 4. $^7/_{12}$ Rthlr.

Le Couvent de Saint-Lazare à Venise, ou histoire succincte de l'ordre des Méchitaristes Arméniens; suivie de renseignemens sur la langue, la littérature, l'histoire religieuse et la géographie de l'Arménie. par Eugène Boré. Paris 1837. 12. $^5/_6$ Rthlr.

Ex officina G. Hickethier.

CHRESTOMATHIA.

QUATUOR PRIMA CAPITA GENESEOS.

CAPUT I.

1. Ի սկզբանէ արար աստուած զերկին և զերկիր։
2. Եւ երկիր էր աներևոյթ և անպատրաստ. և խա-
ւար 'ի վերայ անդնդոց. և հոգի աստուծոյ շրջէր 'ի վե-
րայ ջուրց։ 3. Եւ ասաց ա՟ծ, եղիցի լոյս. և եղև՝ լոյս։
4. և ետես ա՟ծ զլոյսն զի բարի է։ և մեկնեաց ա՟ծ 'ի
մէջ լուսոյն և 'ի մէջ խաւարին։ 5. և կոչեաց ա՟ծ
զլոյսն տիւ, և զխաւարն կոչեաց գիշեր։ և եղև երեկոյ՝
և եղև վաղորդայն՝ օ՛ր մի։ 6. Եւ ասաց ա՟ծ. եղիցի
հաստատութիւն 'ի մէջ ջրոցդ, և եղիցի մեկնե՛լ 'ի մէջ
ջուրցդ և ջուրց. և եղև այնպէս։ 7. Եւ արար ա՟ծ
զհաստատութիւնն, և անջրպետեաց ա՟ծ 'ի մէջ ջրոյն որ
'ի ներքոյ հաստատութե՟ն, և 'ի մէջ ջրոյն որ 'ի վերոյ
հաստատութե՟ն։ 8. և կոչեաց ա՟ծ զհաստատութին եր-
կին. և ետես ա՟ծ զի բարի է։ և եղև երեկոյ, և եղև
վաղորդայն, օ՛ր երկրորդ։ 9. Եւ ասաց ա՟ծ. ժողովես-
ցի՛ն ջուրքդ որ 'ի ներքոյ երկնից 'ի ժողով մի, և եր-
ևեսցի ցամաքն. և եղև այնպէս։ և ժողովեցան ջուրքն,
որ 'ի ներքոյ երկնից 'ի ժողովս իւրեանց. և եր-
ևեցաւ ցամաքն։ 10. Եւ կոչեաց ա՟ծ զցամաքն եր-
կիր. և զժողովս ջուրցն կոչեաց ծովս. և ետես ա՟ծ զի

բարի է: 11. Եւ ասաց ա՟ծ. բղխեսցէ՛ երկիր բանջար
խոտոյ, սերմանել սերմն ըստ ազգի և ըստ նմանութե՟ն.
և ծառ պտղաբեր՝ առնել պտուղ ըստ ազգի իւրում, որոյ
սերմն իւր 'ի նմին ըստ ազգի 'ի նմանութե՟ի 'ի վ՟ր եր-
կրի. և եղև այնպէս: 12. Եւ եհան երկիր բանջար
խոտոյ, սերմանել սերմն որ է 'ի վ՟ր ա՟մ երկրի. և փայտ
պտղաբեր առնել պտուղ՝ որոյ սերմն իւր 'ի նմին ըստ
ազգի 'ի վերայ երկրի. և ետես ա՟ծ զի բարի է: 13. և
եղև երեկոյ, և եղև վաղորդայն, օ՛ր երրորդ: 14. Եւ
ասաց ա՟ծ՝ եղիցին լուսաւորք 'ի հաստատութե՟ն երկնից,
'ի լուսաւորութի՟ 'ի վ՟ր երկրի, և մեկնե՛լ 'ի մէջ տուըն-
ջեան և 'ի մէջ գիշերոյ. և եղիցին 'ի նշանս, և 'ի ժամա-
նակս, և յաւուրս, և 'ի տարիս: 15. և եղիցին 'ի լու-
սաւորութե՟ի 'ի հաստատութե՟ն երկնից ծագել յերկիր. և
եղև ա՛յնպէս: 16. Եւ արար ա՟ծ զերկուս լուսաւորսն
զմեծամեծս. զլուսաւորն մեծ յիշխանութե՟ի տուընջեան, և
զլուսաւորն փոքր յիշխանութե՟ի գիշերոյ, և զաստեղս:
17. և ե՛դ զնոսա ա՟ծ 'ի հաստատութե՟ն երկնից լուսա-
տո՛ւ լինել յերկիր: 18. և իշխել տուընջեան և գիշե-
րոյ, և մեկնել 'ի մէջ լուսոյն և 'ի մէջ խաւարին. և
ետես ա՟ծ զի բարի է: 19. և եղև երեկոյ, և եղև
վաղորդայն օ՛ր չորրորդ: 20. Եւ ասա՛ց ա՟ծ. հանցե՛ն
ջուրք զեռունս շնչոց կենդանեաց, և թռչունս թևաւո՛րս
'ի վ՟ր երկրի ըստ հաստատութե՟ն երկնից. և եղև այնպէս:
21. Եւ արա՛ր ա՟ծ կէտս մեծամեծս, և զա՟մ շունչ զեռա-
նոց կենդանեաց, զոր հանին ջուրք ըստ ազգի իւրեանց,
և զա՟մ թռչունս թևաւորս ըստ ազգի. և ետես ա՟ծ
զի բարի են: 22. Եւ օրհնեաց զնոսա ա՟ծ և ասէ. ա-

ճեցէ՛ք և բազմացարո՛ւք, և լցէ՛ք զջուրս որ 'ի ծովս.
և թռչունքդ բազմասցի՛ն 'ի վ՟ր երկրի: 23. և եղև
երեկոյ, և եղև վաղորդայն, օր հի՛նգերորդ: 24. Եւ
ասաց ա՟ծ. հանցէ՛ երկիր շունչ կենդանի ըստ ազգի չորքո-
տանի, և սողունս, և գազանս երկրի ըստ ազգի. և
եղև այնպէս: 25. Եւ արա՛ր ա՟ծ զգազանս երկրի ըստ
ազգի, և զանասո՛ւնս ըստ ազգի, և զա՟մ սողունս երկրի
ըստ ազգի իւրեանց. և ետես ա՟ծ զի բարի՛ են: 26. Եւ
ասաց ա՟ծ. արասցո՛ւք մարդ ըստ պատկերի մերում և ըստ
նմանութե՟. և իշխեսցեն ձկա՛նց ծովու, և թռչնոց երկնից,
և անասնոց, և ամենայն երկրի, և ամենայն սողնոց որ սողեն
'ի վերայ երկրի: 27. Եւ արա՛ր ա՟յ զմարդն 'ի պատ-
կեր իւր. ըստ պատկերի ա՟յ արար զնա. արու և էգ ա-
րար զնոսա: 28. Եւ օրհնեաց զն՟ս ա՟ծ՝ և ասէ. աճեցէ՛ք
և բազմացարո՛ւք՝ և լցէ՛ք զերկիր. և տիրեցէ՛ք դմա. և
իշխեցէ՛ք ձկանց ծովու, և թռչնոց երկնից, և ա՟մ ան-
ասնոց, և ա՟մ երկրի, և ա՟մ սողնոց որ սողեն 'ի վ՟ր եր-
կրի: 29. Եւ ասաց ա՟ծ. ահաւադիկ ետու ձեզ զա՟մ
խոտ սերմանելի՝ սերմանե՛լ սերմն ըստ ազգի և ըստ նմա-
նութե՟, որ է 'ի վերայ ա՟մ երկրի. և ա՟մ փայտ որ ունի-
ցի յինքեան պտուղ սերման սերմանելոյ, ձեզ լիցի 'ի
կերակուր: 30. և ա՟մ գազանաց երկրի. և ա՟մ թռչնոց
երկնից, և ա՟մ սողնոց որ սողեն 'ի վ՟ր երկրի որ ունիցի
շունչ կենդանի. և ա՟մ խոտ դալա՛ր 'ի կերակուր, և եղև
ա՛յնպէս: 31. Եւ ետես ա՟ծ զա՟մ զոր արար, և ահա
բարի՛ են յոյժ: և եղև երեկոյ, և եղև վաղորդայն, օր
վե՛ցերորդ:

CAPUT II.

1. Եւ կատարեցան երկի՛նք և երկիր և ա՟մ զարդ
ն՟ց: 2. և կատարեաց ա՟ծ յաւուրն վեցերորդի զա՟մ

զգործս իւր՝ զոր արար: Եւ հանգեաւ յաւուրն եւթներ-
որդի յա՟մ գործոց իւրոց՝ զոր արար: 3. Եւ օրհնեաց
ա՟ծ զօրն եւթներորդ, և սրբեաց զնա. զի 'ի նմա հան-
գեաւ յա՟մ գործոց իւրոց՝ զոր սկսաւ առնել ա՟ծ: 4. Այս
է գիր արարածոց երկնի և երկրի, յաւուր յորում արար
ա՟ծ զերկինս և զերկիր: 5. Եւ զա՟մ բանջար վայրի մինչ-
չեւ՛ լեալ էր 'ի վ՟ր երկրի, և զա՟մ խոտ վայրի մինչչեւ՛
բուսեալ էր, զի չեւ՛եւս էր տեղացեալ տ՟ն ա՟յ 'ի վ՟ր եր-
կրի. և մարդ չէ՛ր՝ որ գործէր զերկիր: 6. Բայց աղ-
բիւր ելանէր յերկրէ և ոռոգանէր զա՟մ երեսս երկրի:
7. Եւ ստեղծ տ՟ր ա՟ծ զմարդն հող յերկրէ. և փչեաց
յերեսս ն՟ր շո՛ւնչ կենդանի, և եղեւ մարդն յոգի կենդանի:
8. Եւ տնկեաց ա՟ծ զդրախտն յեդեմ ընդ արևելս, և
եդ անդ զմարդն զոր ստեղծ: 9. Եւ բուսոյց եւս տ՟ր
ա՟ծ յերկրէ զա՟մ ծառ գեղեցիկ 'ի տեսանել, և քաղցր
'ի կերակուր. և զծառն կենաց 'ի մէջ դրախտին, և
զծառն գիտելոյ զգիտութ՟ի բարւոյ և չարի: 10. Եւ
գե՛տ ելանէր յեդեմայ ոռոգանել զդրախտն. և անտի բա-
ժանի 'ի չո՛րս առաջս: 11. Անուն միումն փիսոն. Նա՛
է որ պատէ զա՟մ երկիրն եւիլատայ, ա՛նդ ուր ոսկին է.
12. և ոսկի երկրին այնորիկ ազնիւ. և անդ է սուտակն
և ակն դահանակ: 13. Եւ անուն գետոյն երկրորդի
գեհո՛ն. Նա՛ պատէ զա՟մ երկիրն եթովպացւոց: 14. Եւ
գետն երրորդ՝ տիգրիս, Նա՛ է որ երթայ յանդիման ասո-
րեստանի: Եւ գետն չորրորդ եփրա՛տէս: 15. Եւ ա՛ռ
տ՟ր ա՟ծ զմարդն զոր արար, և եդ զնա 'ի դրախտին փափ-
կութ՟ե գործե՛լ զնա և պահել: 16. Եւ պատուիրեաց տ՟ր
ա՟ծ ադամայ՝ և ասէ. յա՟մ ծառոց որ է 'ի դրախտիդ՝
ուտելով կերիցե՛ս: 17. բայց 'ի ծառոյն գիտութ՟ե
բարւոյ և չարի մի՛ ուտիցէք, զի յորում աւուր ուտիցէք

'ի նմանէ մահու մեռանիցիք։ 18 Եւ ասաց տր՟ ած,
ո՛չ է բարւոք մարդոյդ միայն լինել, արասցո՛ւք դմա օգ-
նական ըստ դմա։ 19. Եւ ստեղծ ևս տր՟ ած՟ զա՟մ
գազանս վայրի, և զա՟մ թռչունս երկնից. և ա՛ծ զնոսա
առ ադամ տեսանել զինչ կոչեսցէ զնս՟։ և ա՟մ շնչոյ
կենդանւոյ զինչ և անուանեաց ադամ, ա՛յն անուն է
նր՟։ 20. Եւ կոչեաց ադամ անուանս ա՟մ անասնոց, և
ա՟մ թռչնո՛ց երկնից, և ա՟մ գազանա՛ց վայրի· բայց ադա-
մայ ո՛չ գտաւ օգնական նման նմա։ 21. Եւ արկ տր՟
ած՟ թմբրութի՛ 'ի վր՟ ադամայ, և ննջեաց. և ա՛ռ մի 'ի
կողից նր՟՝ և ելից ընդ այնր մարմին։ 22. և շինեաց
տր՟ ած՟ զկողն զոր ա՛ռ յադամայ 'ի կին, և ած զնա առ
ադամ։ 23. Եւ ասէ ադամ. ա՜յս ա՛յժմիկ ոսկր յոսկե-
րաց իմոց, և մարմին 'ի մարմնոյ իմոյ. սա՛ կոչեսցի կին,
զի յառնէ իւրմէ առաւ։ 24. Վս՟ այնորիկ թողցէ այր
զհայր իւր՝ և զմայր իւր, և երթիցէ զհետ կնոջ իւրոյ։
25. և եղիցին երկուքն 'ի մարմին մի։ Եւ էին եր-
կոքեան մերկ՝ ադա՛մ և կին իւր, և ո՛չ ամաչէին։

CAPUT III.

1. Եւ օձն էր իմաստնագոյն քան զա՟մ գազանս որ
'ի վր՟ երկրի զոր արա՛ր տր՟ ած՟։ և ասէ օձն ցկինն. զի՞
է զի ասաց ած՟ թէ յա՟մ ծառոց որ իցեն 'ի ներքս 'ի
դրախտի այդր՝ մի՛ ուտիցէք։ 2. Եւ ասէ կինն ցօձն.
'ի պտղոյ ծառոց դրախտիդ կերիցուք։ 3. բայց 'ի պտ-
ղոյ ծառոյն, որ է 'ի մէջ դրախտին, ասաց ած՟՝ մի՛ ու-
տիցէք 'ի նմանէ, և մի՛ հուպ լինիցիք՝ զի մի՛ մեռանի-
ցիք։ 4. Եւ ասէ օձն ցկինն. ո՛չ եթէ մահու մեռա-
նիցիք։ 5. զի գիտէր ած թէ յորում աւուր ուտիցէք 'ի

նմանէ. բանայցեն աչք ձեր, և լինիցիք իբրև զաստու-
ածս, ճանաչել զբարի և զչար: 6. Եւ ետես կինն՝ զի
բարի է ծառն 'ի կերակուր, և հաճոյ աչաց հայելոյ,
և գեղեցիկ 'ի տեսանել. և առ 'ի պտղոյ ն՟ր, եկեր,
և ետ առն իւրում ընդ իւր, և կերան: 7. և բացան
աչք երկոցունց, և գիտացին զի մերկ էին. և կարեցին
տերևս թզենւոյ, և արարին իւրեանց սփածանելիս: 8. Եւ
լուան զձայն զգնալոյ տ՟ն ա՟յ 'ի դրախտի անդ՝ ընդ եր-
եկս, և թաքեա՛ն Ադամ և կին իւր յերեսաց տ՟ն ա՟յ՝ 'ի
մէջ ծառոց դրախտին: 9. Եւ կոչեաց տ՟ր ա՟ծ զԱդամ,
և ասէ ցնա. ո՞ւր ես: 10. և ասէ. լուա՛յ զձայն քո 'ի
դրախտի աստ՝ և երկեայ. քանզի մերկ էի և թաքեայ:
11. Եւ ասէ ցնա. ո՞ պատմեաց քեզ թէ մերկ ես. բայց
եթէ 'ի ծառոյն յորմէ պատուիրեցի քեզ՝ անտի ևեթ չուտել,
կերա՞ր արդեւք 'ի նմանէ: 12. Եւ ասէ Ադամ. կինս
զոր ետուր ընդ իս՝ սա՛ ետ ինձ 'ի ծառոյ անտի և կե-
րայ: 13. Եւ ասէ տ՟ր ա՟ծ ցկինն. զի՞նչ գործեցեր զայդ:
և ասէ կինն. օձն խաբեաց զիս, և կերայ: 14. Եւ
ասէ տ՟ր ա՟ծ ցօձն՝ փոխանակ զի արարեր դու զայն, անի-
ծեա՛լ լիջիր դու յամենայն անասնոց և յա՟մ գազանաց
երկրի. 'ի վերայ լանջաց և որովայնի քո գնասցես, և
հո՛ղ կերիցես զա՟մ աւուրս կենաց քոց: 15. և եդից
թշնամութի՟ 'ի մէջ քո և 'ի մէջ կնոջդ, և 'ի մէջ զա-
ւակի քո և 'ի մէջ զաւակի նորա. նա սպասեսցէ քո՛ւմ
գլխոյ, և դու սպասեսցես նորա՛ գարշապարի: 16. Եւ
ցկինն ասէ. բազմացուցանելո՛վ բազմացուցից զտրտմութիւս
քո և զհեծութիւս քո. տրտմութ՟բ ծնցես որդիս. և
առ այր քո դարձ քո, և նա՛ տիրեսցէ քեզ: 17. Եւ
ցԱդամ ասէ. փոխանակ զի լուար ձայնի կնոջդ քոյ, և
կերար 'ի ծառոյ անտի, յորմէ պատուիրեցի քեզ անտի

միայն չուտել, և կերար 'ի նմանէ, անիծեալ լիցի եր-
կիր 'ի գործս քո. տրտմութ՟բ կերիցես զնա զա՟մ աւուրս
կենաց քոց: 18. փուշ և տատասկ բուսուսցէ քեզ. և
կերիցես զբանջար վայրի: 19. քրտամբք երեսաց քոց
կերիցես զհաց քո, մինչև դարձցիս յերկիր ուստի առար.
զի հող էիր և 'ի հող դարձցիս: 20. Եւ կոչեաց ա-
դամ զանուն կնոջ իւրոյ կեանս. զի նա է մայր ա՟մ կեն-
դանեաց: 21. Եւ արար տ՟ր ա՟ծ ադամայ և կնոջ ն՟ր
հանդերձս մաշկեղէնս, և զգեցոյց զն՟ս. 22. Եւ ասէ
տ՟ր ա՟ծ. ահա ադամ եղև իբրև զմի 'ի մէնջ՝ գիտել զբա-
րի և զչար. և արդ գուցէ ձգիցէ զձեռն և առնուցու
'ի ծառոյն կենաց, ուտիցէ և կեցցէ յաւիտեան. 23. Եւ
եհան արձակեաց զնա տ՟ր ա՟ծ 'ի դրախտէ անտի փափ-
կութե՟ն՝ գործել զերկիր ուստի առաւ: 24. Եւ եհան զա-
դամ, և բնակեցոյց յանդիման դրախտին փափկութե՟ն. և
հրամայեաց քերոբէից և բոցեղէն սրոյ շուրջանակաւ
պահել զճանապարհս ծառոյն կենաց:

CAPUT IV.

1. Եմուտ ադամ առ եւայ կին իւր, և յղացաւ և
ծնաւ զկայէն. և ասէ. ստացայ մարդ ա՟վ: 2. Եւ յաւել
ծնանել զեղբայր ն՟ր զհաբէլ. և եղև հաբէլ հովիւ խա-
շանց, և կայէն գործէր զերկիր: 3. Եւ եղև յետ ա-
ւուրց՝ եբեր կայէն 'ի պտղոյ երկրի պատարագ ա՟յ: 4. ած
և հաբէլ յանդրանկաց խաշանց իւրոց և 'ի պարարտաց ն՟ց.
և հայեցաւ ա՟ծ յաբէլ և 'ի պատարագս ն՟ր: 5. և 'ի
կայէն և 'ի զոհս ն՟ր ոչ նայեցաւ. և տրտմեցաւ կայէն
յոյժ, և խոնարհեցան անկան երեսք իւր: 6. Եւ ասէ
տ՟ր ա՟ծ ցկայէն. ընդէ՞ր տրտմեցար, կամ ընդէ՞ր խոնարհե-

ցան անկան երեսք քո։ 7. ո՛չ ապաքէն եթէ ուղի՛ղ
մատուցանես, և ուղիղ ո՛չ բաժանես՝ մեղա՛ր. լո՛ւռ լեր,
առ քե՛զ լիցի դա՛րձ նր̃, և դո՛ւ տիրեսցես նմա։ 8. Եւ
ասէ կայէն ցհաբէլ եղբայր իւր, ե՛կ երթիցուք 'ի դաշտ։
և եղև իբրև չոգան 'ի դաշտ անդր, յարեաւ կայէն 'ի
վերայ աբէլի եղբօր իւրոյ և սպա՛ն զնա։ 9. Եւ ասէ
տ̃ր ա̃ծ ցկայէն. ո՞ւր է հաբէլ եղբայր քո. և նա ասէ՝
չգիտե՛մ. միթէ պահապա՞ն իցեմ եղբօրն իմոյ։ 10. Եւ
ասէ ա̃ծ. զի՞նչ գործեցեր զայդ. գոչումն արեան եղբօր
քո բողոքէ՛ առ իս յերկրէ։ 11. և արդ՝ անիծեա՛լ լի-
ջիր դու 'ի վ̃ր երկրի, որ եբաց զբերան իւր ընդունել
զարիւն եղբօր քոյ 'ի ձեռաց քոց։ 12. զի գործիցես
զերկիր՝ և ո՛չ յաւելցէ տալ քեզ զզօրութի̃ իւր. երեր-
եա՛լ և տատանեալ եղիցես 'ի վ̃ր երկրի։ 13. Եւ ասէ
կայէն ցտ̃ր ա̃ծ. մե՛ծ է պատիժ իմ քան զթողուլդ
զիս։ 14. եթէ հանես զիս այսօր յերեսաց երկրէ,
և յերեսաց քոց թաքեայց. և լինիցիմ երերեալ և
տատանեալ յերկրի. և եղիցի ա̃մ որ գտանիցէ զիս՝
սպանցէ՛ զիս։ 15. Եւ ասէ ցնա տ̃ր ա̃ծ. ո՛չ այդպէս։
ա̃մ որ սպանանէ զկայէն, եւթն վրէժս լուծցէ։ և եդ
տ̃ր ա̃ծ նշա՛ն 'ի կայէն՝ չսպանանե՛լ զնա ա̃մի որ գտանիցէ
զնա։ 16. Եւ ե՛լ կայէն յերեսաց ա̃յ. և բնակեցաւ
յերկրին նայիդ յանդիման եդեմայ։ 17. Եւ մո՛ւտ կայէն
առ կին իւր, և յղացաւ և ծնաւ զենոք։ և շինէ՛ր քա-
ղաք, և դնէ՛ր անուն քաղաքին յանուն որդւոյ իւրոյ ենոքայ։
18. Եւ եղև որդի ենոքայ գայերիդադ։ և գայերիդադ
ծնաւ զմայիէլ։ և մայիէլ ծնաւ զմաթուսաղա։ և մաթու-
սաղա ծնաւ զղամէք։ 19. Եւ ա՛ռ իւր ղամէք երկուս
կանայս. անուն միումն ադդա, և անուն երկրորդին սէլլա։
20. Եւ ծնաւ ադդա զյովբէլ. նա՛ է հայր այնոցիկ որ

բնակեալ են 'ի վրանս խաշնարածաց: 21. Եւ անուն եղբօր նր̅ Յուբաղ: Նա՛ է հայր՝ որ եցոյց զերգս և զքնարս: 22. Եւ սեղլա ծնաւ զԹոբէլ, և էր ճարտարապետ դարբին՝ պղնձոյ և երկաթոյ. և քոյր Թոբելայ Նոյեմա։ 23. Եւ ասէ ղամէք ցկանայս իւր ցադդա և ցսէլլա. լուարո՛ւք ձայնի իմում կանայք ղամեքայ, և ո՛ւնկնդրիք բանից իմոց. զի այր սպանի 'ի վէ՛րս ինձ, և երիտասարդ՝ 'ի հարուածս ինձ։ 24. զի թէ եւթն անգամ վրէժք խնդրեցին 'ի կայենէ. ապա և 'ի ղամեքայ եւթանասնեկին եւթն: 25. Եմո՛ւտ ադամ՝ առ եւայ կին իւր, և յղացաւ և ծնաւ որդի. և անուանեաց զանուն նր̅ սէթ. ասէ: զի յարոյց ինձ ա̅ծ զաւակ ա՛յլ փոխանակ հաբէլի զոր սպանն կայէն։ 26. Եւ սեթայ եղև որդի, և անուանեաց զանուն նր̅ էնո՛վս. Նա յուսացաւ կոչել զանուն տ̅ն ա̅յ։

II. TSCHAMTSCHEAN. Compend. histor. Arm.
Lib. I. cap. 3.

Ժամանակ Արամայ մինչև ցԱնուշաւան:

Արամ որդի Հարմեայ յաջորդեալ 'ի տեղի հօր իւրոյ եղև անուանի յոյժ յաշխ̅ ա̅մ. վ̅ս զի խոհական և արիական գործոց զհետ լեալ՝ արար բ̅զ̅մ քաջութիւնս. և 'ի վ̅ր հայրենեաց խնամարկեալ Ը̅արձակեաց զնոյն 'ի լերանցն Կովկասու մինչև 'ի լերինս Տորոսի՝ վանելով զա̅մ թշնամիս, որք նորոգ սկսեալ էին մուտ առնել յայն աշխ̅, և նեղել զազգն:

Մին 'ի սոցանէ էր՝ Նիւքար իշխանն Մեդացւոց ը̅ս Մարաց՝ այր հպարտ, որ 'ի յետին ժամանակս Հարմեայ հասեալ զօրօք 'ի սահմանս ուրեք Հայոց՝ 'ի հարկի կացուցեալ էր զն̅ա ամս երկուս, և հանդերձեալ էր յարձակել 'ի ներքս: Իսկ Արամայ ժողովեալ 'ի Հայոց արս քաջս և առոյգս,

զալեղնաւորս և զվաղակաւորս իբր յիսուն հազար, և դիմեալ յայն կողմն իւրոյ Տին՝ ուր տիրեալ էր Նխուքար, յաւուր միում յաննկարծակի յառաջ քան զծագել արևու եհաս և անկաւ 'ի վր̃ նր̃. և 'ի դիմի հարեալ սատակեաց զբազմութի̃ ամբոխից նր̃, և կալեալ զնա ինքն զՆխուքար էած յԱրմաւիր. և հրամայեաց ցից երկաթի վարել ը̃ ճակատ նր̃, և վարսել 'ի ծայր աշտարակի պարսպին 'ի տեսիլ անցաւորաց. և զՏն Նխուքարայ ըն̃ մասին կացոյց 'ի հարկի մինչև ցԼեառն Զա-րասպ:

Յետ իբր երից ամաց դիմեաց յՏն Հայոց Բարշամ իշխանն Բաբելացւոց քառասուն հազար հետևակօք և հինգ հազար հեծելազօրօք: Առե̃լ յայնժամ Արամայ զալեղնաւորս և զվաղակաւորս իւր՝ յարձակեցաւ 'ի վր̃ նր̃. և յանակնկալ պահու պատահեալ նմ̃ հալածական արար զզօրս նր̃. և սատակեաց զբզ̃մս 'ի նոցանէ. և կալեալ զԲարշամ սպան զնա:

Խաղաց ապա յարևմուտս 'ի կողմանս Կապադովկացւոց քառասուն հազար հետևակօք, և երկու հազար հեծելովք: Իսկ Պայաբիս իշխան այնոցիկ կողմանց՝ որ 'ի տանէն Քամայ՝ տեսեալ թէ տիրել ունի Արամ սահմանաց իւրոց՝ ել Ը̃դէմ նր̃ սաստիկ պատերազմաւ: Եւ Արամ հասեալ 'ի վր̃ նորա՝ փախստական տարաւ զնա, և էարկ 'ի կղզի ինչ միջերկրական ծովուն (որ թուի լինել Կիպրոս): Եւ ապա դարձ արարեալ 'ի Կապադովկիա՝ եդ անդ մարզպան զմի ոմն յազգէ իւրմէ Մշակ անուն, և տասն հազար զօր ը̃ նմ̃ 'ի վր̃ Տին. և հրամայեաց՝ զի բնակիչք Տին այնորիկ խօսեսցին 'ի լեզու Հայոց. և ինքն գնաց յՏ իւր 'ի Հայս. և անդ ևս եցոյց կրկին բազում գործս քաջութե̃ յայլևայլ սահմանս, և արար բազում ուղղութի̃ս. և այնչափ եղև անուանի, մինչև յա-

նուն ն՟ր կոչել այլոց ազգաց զծ մեր՝ Արմէնիա, և զազգս՝ Արմէն կամ Արմէնի, այսինքն է Արամեան:

Իսկ Մշակ մարզպան (որ 'ի գիրս Յունաց Մոշոք կոչի) շինեաց անդ 'ի Կապադովկիա՝ քաղաք, և պարսպեաց որմովք. և կոչեաց զայն յանուն իւր Մշակ. իսկ բնակիչք տեղւոյն ոչ կարելով ուղիղ արտասանել՝ անուանեցին Մաժակ. որ և յետոյ կոչեցաւ Կեսարիա. այն է Գայսէրի:

Եւ քանզի այն ծ՝ զոր էառ Արամ՝ արտաքոյ է մեծին Հայոց, վ՟նկ կոչեցաւ առաջին Հայք (արտաքոյ մեծի Հայաստանի), և մասնաւոր յորջորջմամբ կոչեցաւ 'ի Յունաց Արմէնիա. և զի Արամ հետ զհետէ էառ և զայլ բազում տեղիս յայնոսիկ կողմանս, և ելից բնակչօք, և ետ ն՟ց խօսել հայերէն, սմին իրի նաև այնոքիկ սահմանք կոչեցան երկ՟րդ Հայք, և եր՟դ Հայք. երեքին 'ի միասին անուանեալ փոքր Հայք: Եւ զի առ երի կայ ն՟ց մին 'ի հնգետասան ծաց մեծին Հայոց առ Եփրատաւ, հայելով առ սոսա կոչեցաւ այն չ՟րդ Հայք: Եւ եղև 'ի թագաւորել Նինոսի յորդւոց անտի Բէլայ 'ի վ՟ր Ասորեստանի տիեզերական իշխանութ՟բ, և 'ի գործել ն՟ր մեծամեծս, տեղեկացեալ 'ի պատմութ՟եց՝ թէ Բէլ նախահաւ իւր սպանեալ իցէ 'ի Հայկայ՝ երկնէր 'ի սրտի առնուլ վրէժ յորդւոյ ն՟ր. որոյ վ՟ն կամեցաւ յարձակիլ 'ի վ՟ր Արամայ. բայց խորհրդով աւագանւոյն նահանջեցաւ՝ զանգիտեալ 'ի համբաւոյ արիական գործոցն Արամայ. խաղաղութ՟բ խօսեցեալ ապա ը՟ նմա՝ անուանեաց զնա երկ՟րդ իւր. և ետ նմա ածել վարսակալ մարգարտեայ, որ յայնմ ժամանակի մեծի փառաց էր նշան: Եւ Արամ պայազատեալ զազգ իւր ամս իբր ծ՟ը վախճանեցաւ. թողեալ զտէրութ՟ի ազգին որդւոյ իւրում Արայի:

Արայ որդի Արամայ՝ որ վ՟ն գեղոյ դիմացն կոչեցաւ գեղեցիկ, պայազատեալ զՀայս՝ պատուեցաւ 'ի Նինոսէ. և

Նորոգ զարդարեաց զգ՟ս Հայոց. յորմէ և գ՟ն այն՝ յորում էր գլխաւոր քաղաքն Արմաւիր, կոչեցաւ Արարատ կամ Այրարատ. յորմէ և բոլոր Հայաստան, ևս և իշխանութին Հայոց անուանեցաւ Այրարատեան: Սա կեցեալ ամս քանի մի՝ ծնաւ զԿարդոս 'ի Նուարդայ կնոջէ իւրմէ:

Եւ եղև 'ի մեռանիլ յաւուրս նր Նինոսի՝ Թագաւորեաց 'ի վր Ասորեստանեայց կին նր Շամիրամ. և սա եղև 'ի կանայս որ Թագաւորեաց զառաջինն: Այս կին գոլով վաւաշոտ՝ լուեալ զգեղեցկութէ Արայի պատգամաւորս յղեաց առ նա՝ գալ և ամուսնանալ ընդ իւր, և Թագաւորել 'ի Նինուէ. և կամ յետ կատարելոյ զկամս իւր դառնալ յետս բազմապատիկ պարգևօք: Եւ զկնի բազում պատգամաւորութեց իբրև ոչ էառ յանձն Արայ զայսպիսի հրաւէր անարժան՝ դիմեաց Շամիրամ 'ի վր նորա պատերազմաւ. այլ հրամայեաց զօրաց իւրոց, զի զգուշասցին Արայի կենդանւոյն ունել զնա:

Եւ Արայ զօրօք ընդդէմ նր. և 'ի խառնել ճակատուցն՝ անկաւ Արայ 'ի մարտի և մեռաւ. պայազատեալ ամս իբր իզ: Լուեալ Շամիրամայ զմահ Արայի շուարեցաւ և սգացաւ. և հրամայեաց գտանել զդի նր, և դնել 'ի տեղի զգուշաւոր. զի գուցէ դիւթութք հնարեսցի կենդանացուցանել զնա: Իսկ զօրք Հայոց զրգռեալ միւսանգամ վրէժխնդիր լինել մահուն Արայի պատրաստեցան ամ զօրութք 'ի պատերազմ ընդդէմ Շամիրամայ: Այլ Շամիրամ իբրև ետես՝ թէ դիւթութք չկարաց յարուցանել զԱրայ, մանաւանդ թէ նեխեցաւ դի նր, հրամայեաց ընկենուլ զնա 'ի վիհ մի մեծ, և ծածկել. և փոխան նր զմի ոմն 'ի հոմանեաց իւրոց զարդարեալ՝ համբաւեաց թէ դիքն լիզեալ զԱրայն յարուցին 'ի կեանս: Յայսմ համբաւոյ զօրք Հայոց հանդարտեալ դադարեցան 'ի պատերազմէ. և Շամիրամ 'ի սէր Արայի զԿարդոս որդի նր՝ որ էր երկոտասան ամաց, անուանեաց Արայ, և կացոյց 'ի

տեղի նորա: Կացեալ Շամիրամայ 'ի Հայս զժամանակ ինչ, և տեսեալ զգեղեցկութիւն երկրին Հայոց, և զմաքրութիւն օդոց, և զգլխաւորս ականակիտ աղբերաց, շինեաց յեզր ծովուն Ըղթամարայ (յարևելից ընդ հարաւակողմն) քաղաք հրաշակերտ. աշխատեցուցեալ յայս գործ երկոտասան հազար գործաւորս և վեց հարիւր ճարտարապետս յամենայն արհեստից. այն է քաղաքն Շամիրամակերտ. որ յետոյ Վան կոչեցաւ. և եղև իբր ամարանոց Շամիրամայ:

Կարդոս՝ որ և Արայ Արայեան կոչեցաւ, յետ միապետելոյ զՀայս ծնաւ զԱնուշաւան. և նուիրեաց զայն 'ի սօսին՝ որ յանտառս սօսեացն Արմենակայ մօտ յԱրմաւիր. զի որ նուիրեալ լինէր 'ի նոսին՝ նոքա համարիւր և դիւցազն. վասն զի կարծէին՝ թէ դիք բնակին 'ի սօսիսն անդ. յայս իսկ և Անուշաւան Սօս կոչեցաւ որ սօսանուէր:

Յայն աւուրսն յարեաւ Նինուաս որդի Շամիրամայ ընդդէմ մօր իւրոյ. և 'ի գրգռել ահեղ պատերազմաց՝ փախեաւ Շամիրամ 'ի Հայս. և միաբանեալ ընդ Կարդոսի յարձակեցաւ 'ի վերայ Նինուասայ. և մեռաւ 'ի մարտի ընդ Կարդոսի 'ի հասակի կբ ամաց. իսկ Կարդոս 'ի հասակի Լ ամաց, պայազատեալ զՀայս ամս իբր ժը:

Անուշաւան որդի Կարդոսի 'ի տղայութեան հասակի՝ գոլով իբր ժդ ամաց՝ անկաւ 'ի ձեռս Նինուասայ, և եկաց յարքունիս նորա իբր գերեալ որդի իշխանի: Նա սակայն յետոյ 'ի զարգանալ իւրում հաճոյացեալ մեծամեծաց վասն անուշութեան բարուցն՝ միջնորդութեամբ նոցա ազատեալ 'ի ձեռաց նորա՝ էառ յինքն զմասն ինչ իւրոյ երկրին՝ խոստանալով տալ նմա հարկս: Նա եղև սա այր բազմահանճար և զօրաւոր. որ և զկնի ժամանակաց գրաւեաց յինքն զերկիր իւր համայն. և արար բազում գործս ուղղութեան. և կեցեալ յետ մահուն Կարդոսի ամս իբր կգ. մեռաւ:

III. Eznikii Refutatio haeresiarum lib. IV. haeresis Marcionis.

Cap. 1. **ՄԱՐԿԻՈ՛Ն** մոլորեալ մուծանէ օտարութիւն ընդդէմ աստուածոյն օրինաց, եդեալ ընդ նմա և զհիւղն էութեամբ, և երիս երկինս։ Ի միոջն, ասէն, բնակեալ է օտարն. և յերկրորդումն օրինացն աստուած. և յերրորդումն զօրք նորա. և յերկրի հիւղն, և կոչեն զնա զօրութիւն երկրի։

Եւ այնպէս կարգէ զաշխարհէ և զարարածոց, որպէս օրէնքն ասեն։ Այլ և յաւելու՝ թէ հաղորդութեամբ ընդ հիւղեայն արար զամենայն զոր արար. և որպէս թէ էգ ոք ինչ և կին ամուսնութ՟ էր հիւղն։ Եւ յետ առնելոյ զաշխարհս ել ինքն զօրօքն հանդերձ յերկինս. և հիւղն և որդիք նր՟ մնացին յերկրի, և կալան զիւրաքանչիւր իշխանութ՟, հիւղն յերկրի, և օրինացն ած՟ յերկինս։

Եւ տեսեալ օրինացն այ՟՝ թէ գեղեցիկ է աշխարհս, խորհեցաւ առնել 'ի սմա մարդ։ Եւ իջեալ առ հիւղն յերկիր, ասէ. տուր ինձ 'ի կաւոյդ քումմէ, և յինէն տամ ոգի, և արասցուք մարդ ըստ նմանութ՟ մերում։ Տուեալ նմա հիւղեայն յերկրէ իւրմէ, ստեղծ զնա և փչեաց 'ի նա ոգի, և եղեւ Ադամ 'ի շունչ կենդանի. և վասն այնորիկ անուանեցաւ Ադամ. զի 'ի կաւոյն արարաւ։ Եւ ստեղծեալ զնա և զամուսինն նորա, և եդեալ 'ի դրախտին՝ որպէս և օրէնքն ասեն, գային հանապազ պատուիրէին նմա, և ուրախ լինէին 'ի նմա իբրև յորդւոջ հասարակաց։

Եւ տեսեալ, ասէ, աստուածոյն օրինաց որ տէրն էր աշխարհի՝ թէ ազնուական է Ադամ և արժանի սպասաւորութեան, հնարեցաւ՝ եթէ զիա՛րդ կարասցէ գողանալ զնա 'ի հիւղեայն, և յիւր կողմն միաբանել։ Առեալ զնա 'ի մի կողմն, ասէ, Ադամ, ես եմ աստուած և չիք այլ ոք. և բայց յինէն այլ աստուած քեզ մի լիցի. ապա թէ ունիցիս զոք այլ աս-

տուածս բայց լինէն, գիտասջիր զի մահու մեռանիցիս: Եւ իբրեւ ասաց զայս ցնա, և յիշատակեաց նմա զանուն մահու, զահի հարեալ Ադամայ՝ սկսաւ տակաւ զանձն մեկնել՚ի հիւղեայն:

Եւ եկեալ հիւղեայն՝ պատուիրել նմա ըստ սովորութն, տեսանէր՝ զի ոչ անսայր նմա Ադամ, այլ խորհեալ՚ի բաց մերժէր, և չմերձենայր առ նա: Յայնժամ հիացեալ՚ի միտս իւր հիւղեայն, իմացաւ՝ թէ տէրն արարածոց նենգեաց նմա: Ասէ. յանկանէ աղբերն պղտորեալ է ջուր նորա. զի՞նչ է այս, չև ևս բազմացեալ Ադամայ ծննդովք, և գողացաւ զնա անուամբ աստուածութեանն իւրոյ լինէն: Որովհետեւ առեաց զիս, և ոչ պահեաց ընդ իս զդաշնն, ես արարից աստուածս բազումս, և լցից նոքօք զաշխարհ գոյիւ իւրով, զի խնդրիցէ թէ ո՞վ իցէ աստուած, և ոչ գտանիցէ:

Եւ արար, ասեն, կուռս բազումս և անուանեաց զնոսա աստուածս, և ելից նոքօք զաշխարհ: Եւ ընկղմեցաւ անուն աստուծոյ, որ տեառնն արարածոց, ՚ի մէջ անուանց բազում աստուածոց, և ոչ ուրեք գտանէր: Եւ մոլորեցաւ ծնունդ նորա նոքօք, և ոչ պաշտէր զնա, զի ձգեաց զամենեսին առ ինքն հիւղն, և ոչ ետ թոյլ և ոչ միում ՚ի նոցանէ պաշտել զնա: Յայնժամ, ասեն, բարկացաւ տէրն արարածոց, զի թողին զնա և անսացին հիւղեայն. և մի ըստ միոջէ, որ ելանէին ՚ի մարմնոց իւրեանց, արկանէր զնոսա առ ցասման ՚ի գեհեն. և զԱդամ արկ ՚ի գեհեն վասն ծառոյն. և այնպէս արկանէր գայր ՚ի գեհեն զամենեսին, մինչև ցքսան և ինն դար:

Եւ տեսեալ, ասեն, աստուծոյն բարւոյ և օտարի, որ նստէր յերրորդ երկինս, թէ այնչափ ազգք կորեան և տանջեցան ՚ի մէջ երկուց նենգաւորաց՝ տեառնն արարածոց և հիւղեայ, ցաւեաց նմա վասն անկելոցն ՚ի հուր և տանջելոց: Առաքեաց զորդի իւր երթալ փրկել զնոսա, և առնուլ զնմանու-

Թիւն ծառայի, և լինել 'ի կերպարանս մարդոյ 'ի մէջ որդւոց աստուծոյ օրինացն: Բժշկեսջիր, ասէ, զբորոտս Նոցա, և կեցուսջիր զմեռեալս Նոցա, և բացջիր զկոյրս Նոցա, և արասջիր 'ի Նոսա բժշկութիւնս մեծամեծս ձրի. մինչ զի տեսանիցէ զքեզ տէրն արարածոց, և Նախանձիցի, և հանիցէ զքեզ 'ի խաչ: Եւ ապա 'ի մեռանելն քում՝ իջցես 'ի դժոխս, և հանցես զնոսա անտի: զի չեն սովոր դժոխք՝ ընդունել 'ի միջի իւրեանց զկեանս: Եւ վասն այնորիկ ելանես 'ի խաչ, զի Նմանեսցիս մեռելոց. և բացցէ դժոխականն զբերանն իւր՝ ընդունել զքեզ. և մտցես 'ի մէջ Նորա, և Թափուր արասցես զնա:

Եւ իբրեւ եհան զնա 'ի խաչ, ասեն, էջ 'ի դժոխսն, և Թափուր արար զնա: Եւ հանեալ զոգիսն 'ի միջոյ Նորա, տարաւ յերրորդ երկինսն առ հայրն իւր: Եւ տէրն արարածոց զայրացեալ, առ ցասմանն էցել զպատմուճանն իւր և զվարագոյր տաճարին իւրոյ. և խաւարեցոյց զարեգակն իւր, և զգեցոյց Թուխս աշխարհին իւրում, և Նստաւ 'ի սուգ առ տրտմութեանն:

Ապա երկրորդ անգամ իջեալ Յեսու կերպարանօք աստուածութեան իւրոյ առ տէրն արարածոց, դնէր դատ ընդ Նմա վասն մահուն իւրոյ: Եւ տեսեալ տեառն աշխարհի զաստուածութիւնն Յեսուայ, գիտաց՝ Թէ գոյ այլ աստուած արտաքոյ քան զնա: Եւ ասէ ցնա Յեսու. դատաստան կայ իմ ընդ քեզ, և մի ոք լիցի դատաւոր 'ի միջի մերում, այլ քո իսկ օրէնքն՝ զոր գրեցեր: Եւ իբրեւ եդին զօրէնսն 'ի միջի, ասէ ցնա Յեսու. ո՞չ դու գրեցեր յօրէնսդ քում՝ Թէ որ սպանանիցէ, մեռցի. և որ հեղու զարիւն արդարոյ, հեղցեն զարիւն Նորա: Եւ ասէ. այո ես գրեցի: Եւ ասէ ցնա Յեսու. արդ տուր զքեզ 'ի ձեռս իմ՝ զի սպանից և հեղից զարիւն քո, որպէս սպաներն դու զիս և հեղեր զարիւն իմ, զի արդար եմ իրաւամբք քան զքեզ, և

երախտիս մեծամեծս արարի յարարածսն քում։ Եւ սկսաւ համարել զերախտիսն, զոր արար յարարածս նորա։

Եւ իբրեւ ետես տէրն արարածոց՝ թէ յաղթեաց նմա, և ոչ գիտէր զի՛նչ խօսիցի, քանզի յիւրոց օրինացն պարտաւորեցաւ, և չգտանէր տալ պատասխանի, զի եղեւ մահապարտ փոխանակ մահուանն նորա, ապա յողոքս անկեալ աղաչէր զնա՝ թէ փոխանակ զի մեղայ և սպանի զքեզ յանգէտս, քանզի ոչ գիտացի թէ աստուած իցես, այլ մարդ համարէի զքեզ, տուեալ քեզ ընդ այնր վրիժուց՝ զամենեսեան որ կամիցին հաւատալ ՚ի քեզ՝ տանել յո՛ և կամիցիս։ Ապա թողեալ զնա Յեսուսյն՝ յափշտակեաց առ զՊաւղոս, և յայտնեաց նմա զգինսն, և առաքեաց զնա քարոզել՝ թէ գնոց գնեալ եմք մեք. և ամենայն որ հաւատայ ՚ի Յեսու՝ վաճառեցաւ յարդարոյ անտի բարւոյն։

Այս սկիզբն է աղանդոյն Մարկիոնայ. թող զայլ բազում թարմատարսն. և զայս ոչ ամենեքին գիտեն, այլ սակաւք ՚ի նոցանէ. և աւանդեն զուսումն միմեանց ՚ի բերանոյ. ասեն, օտարին՝ գնովք գնեալ է զմեզ ՚ի տեառնէն արարածոց, և թէ որպէս կամ իւ գնեալ իցէ, զայն ոչ ամենեքին գիտեն։

Cap. XVI. ՄԱՐԿԻՈ՛ՆՍ այս ՚ի պոնտացւոց աշխարհէ անտի եղեալ էր, որդի եպիսկոպոսի։ Եւ ապականեալ զկոյս մի, գնաց փախստական վասն մերժելոյ զնա յեկեղեցւոյ՝ իւրոյ իսկ հօրն։ Եւ երթեալ ՚ի Հռովմ խնդրել ապաշխարութիւն յայնմ ժամանակին, և չհասեալ այնմ՝ գրգռեցաւ ընդդէմ հաւատոց։ Եւ եդեալ երիս առաջս, ուսուցանէ զբարւոյ և զարդարոյ և զչարէ։ Եւ զնոր կտակարանս օտարոտի համարի ՚ի հնոյն. և յայնմանէ, որ ՚ի նմայն խօսէր, զյարութիւն մարմնոյ արհամարհէ։ Եւ մկրտութիւն ոչ մի

միայն տալ, այլ և երիս յետ յանցանելոյ. և փոխանակ երախայից մեռելոց՝ այլոց ստիպէ առնուլ կնիք: Եւ այնչափ յանդգնեալ՝ մինչեւ կանանց հրամայէ մկրտութիւն տալ, զոր ոչ ոք իշխեաց յայլոց աղանդոցն առնել. ոչ կնիք կրկին և երեքկին տալ, և ոչ զկանայս առ քահանայս ունել:

Նա և նմա իսկ ուստի իցէ քահանայութիւնն, որոյ ապականեալ զկոյս՝ տարագիր եղեւ յեկեղեցւոյ յիւրմէ հօրէ, մինչեւ ապաշխարութեան եւս հասանել ոչ եղեւ արժանի: Եւ յիրաւի չեղեւ արժանի, զի 'ի պատգամս հոգւոյն սրբոյ իշխեաց ձեռն արկանել, զկէսն հատանել ընկենուլ իբրեւ զխոտան, և զկէսն ընտրել առնուլ իբրեւ զպիտոյս: Եւ զայն ոչ գիտէ՛ Թէ յորժամ՛ 'ի մարմնոց մատն մի կտրիցէ առնուցու, զամենայն մարմնոյն իսկ վկայէ՛ սակաւ ինչ մասնն կտրեալ: Առաւել եւս յանդիմանէ զնա կատարիչն օրինաց, որ ասէր՝ Թէ ոչ եկի լուծանել զօրէնս և զմարգարէս, այլ լնուլ զնոսա. և Առաքեալն, որ ասէ՛ Թէ Քրիստոս է խաղաղութիւնն մեր, որ արար զերկոսին 'ի մի: Որում փառք յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

IV. Elisei hist. de Vardano et bello Armeniorum lib. II. p 41. sqq. ed. Ven. 828.

ՄԻՀՐՆԵՐՍԵՀ վզուրկ հրամանատար Երան և Աներան, Հայոց մեծաց ողջոյն շատ:

Դուք գիտասջիք, ամենայն մարդ՝ որ բնակեալ է 'ի ներքոյ երկնի, և ոչ ունի զօրէնս դենի մազդեզն, նա խուլ է և կոյր, և դիւաց Հարամանոյ խաբեալ: Քանզի մինչ չեւ էին երկինք և երկիր, Զրուան մեծն աստուած յաշտ առնէր

զհազար ամ, և ասէր. Թերևս լեցի իմ որդի Որմիզդ անուն, արասցէ զերկին և զերկիր։ Եւ յղացաւ երկուս յորովայնի. մի վասն յաշտ առնելոյ, և զմիւսն եւս թերեւսն ասելով։ Իբրեւ գիտաց, եթէ երկու են յորովայնիս, Որ վաղ եկեսցէ, ասէ, նմա տաց զթագաւորութիւնս։ Իսկ որ էր 'ի թերա-հաւատութենէն յղացեալ, պատառեաց զորովայնն և ել 'ի դուրս։ Ասէ ցնա Զրուանն։ Ո՞վ ես դու։ Ասէ. Որդին քո եմ Որմիզդ։ Ասէ ցնա Զրուանն. Իմ որդին լուսաւոր է և անուշահոտ, դու խաւարային ես և չարասէր։ Եւ իբրեւ կարի դառնապէս ելաց, ետ ցնա զթագաւորութիւնն հազար ամ։

Իբրեւ ծնաւ զմիւս եւս որդի, անուանեաց զնա Որմիզդ. եհան զթագաւորութիւնն յԱրհմնէ, և ետ ցՈրմիզդն. և ասէ ցնա. Ցայժմ ես քեզ յաշտ արարի, արդ դու ինձ արա։ Եւ Որմիզդ արար զերկինս և զերկիր. իսկ Արհմն ընդդէմ չար գործեաց։ Եւ այսպէս բաժանին արարածքս. հրեշտակք Որմզդի են, իսկ դեւքն Արհմնոյն. և ամենայն բարիք՝ որ յերկնից և այսր լինին՝ Որմզդի են, և ամենայն վնասք՝ որ անտի և այսր գործին՝ զայն Արհմն արար։ Այնպէս յերկիրս որ ինչ բարի է՝ զայն Որմիզդն արար, և որ ոչն է բարի զայն Արհմն արար. որպէս զմարդ Որմիզդ արար, և զախտս և զհիւանդութիւնս և զմահ Արհմն արար։ Եւ ամենայն թշուառութիւնք և պատահարք՝ որ լինին, և պատերազմունք դառնութեան՝ չարին մասին արարածք են։ Իսկ յաջողութիւնք և տէրութիւնք և փառք և պատիւք և առողջութիւնք մարմնոց, գեղեցկութիւնք դիմաց և ճարտարութիւնք բանից և երկայնակեցութիւնք ամաց, այդ 'ի բարւոյն առնուն զգոյացութիւն. և ամենայն որ ոչ այդպէս է, 'ի նա չարին արարած խառնեալ է։

Եւ ամենայն մարդիկ մոլորեալ են, որ ասեն՝ եթէ զմահ

Աստուած արար, և չար և բարի 'ի նմանէ լինին. մանաւանդ որպէս քրիստոնեայք ասեն, թէ Աստուած նախանձոտ է. վասն թզոյ միոյ ուտելոյ 'ի ծառոյն Աստուած զմահ արար, և զմարդըն արկ ընդ այնու պատուհասիւ։ Զայդպիսի նախանձ և ոչ մարդ առ մարդ ունի, թող թէ Աստուած առ մարդիկ. զի որ զայս ասէ՝ նա խուլ է և կոյր և 'ի դիւաց Հարամանոյ խաբեալ։

Դարձեալ մեւս եւս այլ մոլորութիւն ասեն. Աստուած, ասեն, որ զերկինս և զերկիր արար, եկն և 'ի կնոջէ ումեմնէ ծնաւ, որում անուն էր Մարիամ, և առն նորա Յովսէփ։ Եւ զհետ այսպիսի մարգոյ մոլորեալ են բազումք։ Եթէ աշխարհն Հռոմոց առ յոյժ յիմարութեան ոգիտաբար մոլորեալ են, և զրկեալ են 'ի կատարեալ դենէս մերմէ, յանձանց պարմայեն զվնասն իւրեանց. դուք եւս ընդէ՞ր զհետ նոցա մոլորութեանն ցնորիք։ Այլ զոր օրէնս տէրս ձեր ունի, զնոյն և դուք կալարուք. մանաւանդ զի և առաջի Աստուծոյ վասն ձեր համարս ունիմք տալ։

Մի հաւատայք առաջնորդացն ձերոց, զոր նազրացիս անուանէք, քանզի յոյժ են խաբեբայք. զոր բանիւք ուսուցանեն, գործովք ոչ կարեն յանձն առնուլ։ Միս ուտել ոչ ասեն մեղք, և ինքեանք ուտել ոչ կամին. կին առնել արժան է, բայց ինքեանք և հայել 'ի նա ոչ կամին. կարասի որ ժողովէ, ասեն, մեղք են յոյժ, բայց զաղքատութիւն առաւել քան զյոյժ գովեն. յարգեն զթշուառութիւն, և պարսաւեն զյաջողուածս. ծաղր առնեն զանուն բախտի, և զփառաւորութիւն յոյժ այպանեն. սիրեն զանշքութիւն հանդերձից, և յարգեն զանարգս քան զպատուականս. գովեն զմահ, և պարսաւեն զկեանս. անարգեն զծնունդս մարդոյ, և գովեն զանորդութիւն։ Եւ եթէ լսէ ոք դոցա և 'ի կանայս ոչ մերձենան, աշխարհի վախճան վաղվաղակի հասանէ։

Այլ ես ոչ կամեցայ զամենայն ըստ մասանց ընդ գրով արկանել առ ձեզ. զի բազում այն ինչ է, զոր խօսին դոքա: Որ չարագոյն եւս է քան զոր գրեցաքդ, զԱստուած 'ի խաչ ելեալ 'ի մարդկանէ քարոզեն, և զնոյն մեռեալ և թաղեալ, և ապա յարուցեալ և վերացեալ յերկինս: Ո՞չ ահա ձեզէն իսկ արժան էր անդրէն դատաստան առնել վասն այդպիսի անարժան ուսմանց: Դեւք որ չարք են, ոչ ըմբռնին և տանջին 'ի մարդկանէ, թող թէ Աստուած արարիչ ամենայն արարածոց. զոր ձեզ ամօթ է ասել, և մեզ կարի անհաւատալի բանք:

Արդ երկու իրք կան առաջի ձեր. կամ արարէք բան առ բան նամակիդ պատասխանի, և կամ արիք 'ի դուռն եկայք, և յանդիման լերուք մեծի հրապարակին:

V. MOSIS CHORENENSIS hist. Armeniorum lib. I. Cap. 10.

Յաղագս ապստամբութեանն Հայկայ.

Այս, ասէ, (ք Մար Աբաս Կատինայ) Հայկ գեղապատշաճ և անձնեայ, քաջագանգուր, խայտակն և հաստաբազուկ. սա 'ի մէջ սկայիցն քաջ և երեւելի լեալ, ընդդիմակաց ամենեցուն, որք ամբառնային զձեռն՝ միապետել 'ի վերայ ամենայն սկայիցն և դիւցազանց: Սա խրոխտացեալ ամբարձ զձեռն ընդդէմ բռնաւորութեանն Բելայ, 'ի տարածանել ազգի մարդկան ընդ լայնութիւն ամենայն երկրի 'ի մէջ բազմակոյտ սկայիցն, անհուն խօլաց և ուժաւորաց: Զանզի անդ մոլեգնեալ այր իւրաքանչիւր սուր 'ի կող ընկերի իւրոյ ձգելով, ջանային տիրել 'ի վերայ միմեանց. ուր պատահմունք 'ի դէպ ելանէին Բելայ՝ բռնանալ ունել զամենայն երկիր:

Որում ոչ կամեցեալ Հայկայ՝ հնազանդ լինել Բելայ, յետ ծնանելոյ զորդի իւր զԱրմենակ 'ի Բաբելոնի, չու արարեալ գնայ յերկիրն Արարադայ, որ է 'ի կողմանս հիւսիսոյ, հանդերձ որդւովք իւրովք և դստերօք և որդւոց որդւովք, արամբք զօրաւորօք՝ թուով իբրեւ երեքհարիւր, և այլովք ընդոծնօք, և եկօք յարեցելովք 'ի նա, և բոլոր աղխիւ: Երթեալ բնակէ 'ի լեռնոտին միում 'ի դաշտավայրի, յորում սակաւք 'ի մարդկանէ յառաջագոյն ցրուելոցն դադարեալ բնակէին. զորս հնազանդ իւր արարեալ Հայկ, շինէ անդ տուն բնակութեան կալուածոց, և տայ 'ի ժառանգութիւն Կադմեայ որդւոյ Արմենեկայ: Այս արդարացուցանէ զանգիր հին ասացեալ զրոյցս:

Եւ ինքն խաղայ, ասէ, այլով աղխիւն ընդ արեւմուտս հիւսիսոյ, գայ բնակէ 'ի բարձրաւանդակ դաշտի միում. և անուանէ զանուն լեռնադաշտակին Հարք. այս ինքն, աստէն բնակեալքս՝ ազգի տանն Թորգոմայ: Շինէ և գիւղ մի, և անուանէ յիւր անուն Հայկաշէն: Յիշէ և աստանօր պատմութիւնս. հարաւոյ կողմանէ դաշտիս այսորիկ առ երկայնանստիւ միով լերամբ բնակեալ յառաջագոյն արք սակաւք՝ ինքնակամ հնազանդեալ դիւցազինն: Արդարացուցանէ և այս զասացեալ զրոյցս անգիրս:

VI. FAUSI BYZANTINI hist. Armeniorum lib. V. cap. 7.

Յաղագս մահուան Արշակայ թագաւորին Հայոց, թէ զիա՛րդ մեռաւ յերկրին խուժաստանի յԱնդմըշն բերդին ինքն ինքեամբ ձեռօք, և Դրաստամատն էր պատճառք մահուն:

Այլ յայնմ ժամանակի դեռ. տակաւին եւս կայր կենդանի Արշակ արքայ Հայոց յերկրին իշխանութեն Թագաւորութեն Պարսից 'ի կողմանս խուժաստանի յԱնդմըշն բերդին. այս ինքն որ անուն Անյուշն բերդն կոչեն: Եւ զայնու ժամանակաւ խաղաղացաւ պատերազմ տալ Պարսից ընդ Հայս. զի արշակունին Թագաւորն Քուշանաց, որ նստէր 'ի Բաղխ քաղաքի, նա յարոյց տալ պատերազմ ընդ սասանականին Շապհոյ և Թագաւորին Պարսից: Եւ Շապուհ Թագաւորն զամ զզօրսն Պարսից գումարեալ խաղացոյց տալ պատերազմ ընդ նմա, և զօրս միանգամ ածեալ էր գերութիւն յերկրէն Հայոց զամ այրուձի գումարեալ՝ խաղացոյց ընդ ինքեան. և զներքինին անգամ Թագաւորին Հայոց Արշակայ տանէր ընդ ինքեան 'ի գործ պատերազմին:

Եւ էր ներքինի մի Հայոց Թագաւորին Արշակայ, ոստիկան հաւատարիմ լեալ, ներքինի սիրելի մեծի իշխանութեն և մեծի պատուի, և անուն Դրաստամատ: Իսկ իբրեւ եղև պատերազմ ընգ Թագաւորին Քուշանաց և ընդ Թագաւորին Պարսից, չարաչար տարածէին զզօրսն Պարսից զօրքն Քուշանաց, և զբազումս կոտորեցին 'ի զօրացն Պարսից զօրքն Քուշանաց, և զբազումս ձերբակալ արարին, և զկէս փախստականս հալածական առնէին: Իսկ Դրստամատն ներքինին, որ յաւուրս Տիրանայ Թագաւորին Հայոց և Արշակայ որդւոյ նորա Թագաւորին Հայոց լեալ էր իշխան տան գաւառին և հաւատարիմ գանձուց Անգեղ բերդին, և ամ բերդացն արքունի՝ որ 'ի կողմանս յայնս. սոյնպէս և յերկրին Ծոփաց 'ի Բնաբեղ բերդին գանձքն լեալ էին ընդ նովաւ, և բարձ նորա ի վեր քան զամ նախարարացն: Եւ քանզի այս գործակալութի և մարդպետութի, որում հայրն կոչէին ներքինեաց՝ գործ լեալ էր 'ի բնէ ժամանակաց 'ի Թագաւորութեն արշակունոյ, և զայս Դրաստամատն ներքինի զիշխանն զԱնձեղ տանն գե-

ըեալ տարեալ էր յերկիրն Պարսից 'ի ժամանակին՝ յորժամ կալան զԱրշակ արքայն Հայոց:

Եւ այս Դրաստամատ էր յայնմ ճակատու, յորում վատթարեցին Քուշանքն զՇապուհ արքայն Պարսից: Եւ Դրաստամատ գործեաց անհնարին քաջութիւն այնչափ կռուել ես 'ի վերայ Շապհոյ արքային, և ապրեցոյց զնա 'ի մահուանէ. և բազումս 'ի Քուշանաց անտի կոտորեաց, և զբազում զախոյանից զգլուխս բերէր զառաջեաւ: Եւ զՇապուհ թագաւորն Պարսից փրկէր 'ի նեղութէն պատերազմին թշնամեաց անտի, ուր արգելին զնա 'ի խուռն պատերազմին 'ի զօրաց անտի: Իսկ իբրև եղև յորժամ դարձաւ Շապուհ թագաւորն Պարսից յերկիրն Ասորեստանի, և մեծ շնորհակալութիւն առնէր ներքինւոյն Դրաստամատայն վաստակոցն, և ասէր ցնա Շապուհ թագաւորն Պարսից. խնդրեա դու ինչ յինէն. զինչ և խնդրեսցես, տաց քեզ և ոչ արգելից: Եւ ասէ Դրաստամատ ցթագաւորն. Ինձ 'ի քէն այլ ինչ ոչ պիտի, բայց տուր ինձ հրաման, զի երթայց տեսից զբնակ տէրն իմ զԱրշակ արքայ Հայոց: Եւ առ մի օր, իբրև ես երթայց առ նա, հրաման տուր՝ արձակել զնա 'ի կապանացն, և ես իշխեցից լուանալ զգլուխ նորա և օծանել, և ագուցանել նմա պատմուճան, և արկանել նմա բազմականս, և դնել առաջի նորա խորտիկս, և տալ նմա գինի, և ուրախ առնել զնա արուեստականօքն մի օր ճիշդ: Եւ ասէ թագաւորն Շապուհ. Խիստ են խնդրուածքդ, զոր խնդրեցերդ. զի յաւուրց ժամանակաց՝ յորմէ թագաւորութիւս Պարսից կանկնեալ է, և բերդն այն Անյուշ բերդ կոչեցեալ է, չիք ոք մարդ եղեալ 'ի մարդկանէ՝ որ իշխեցեալ է յիշեցուցանել թագաւորաց զոր յայնմ բերդի եդեալ զոք է թագաւորաց՝ յիշելով զայն մարդ՝ որ յայնմ բերդի զոք եդեալ է, թող թէ զնա զայր թագաւոր և զիմ ընկեր կապեալ եդեալ յայնմ բերդի զհակառակորդն.

քան մինչ աշխատ արարեր զմեզ, և դու աւաղէիկ զանձն 'ի մահ եդիր և յիշեցուցեր զԱնյուշն, որ ոչ էին լեալ երբէք օրէնք Թագաւորութեան Արեաց 'ի սկզբանէ: Բայց զի վասն քո մեծ վաստակք են առ իս, զոր ինչ խնդրեցերն՝ երթ՝ տուեալ լիցի քեզ. բայց քեզ արժան էր զօգուտ քո անձինդ խնդրել կամ աշխարհս կամ գաւառս կամ գանձս: Բայց յորժամ դու զայդ խնդրեցեր, անցեալ լիցիս զօրինօք Արեաց Թագաւորութեանս. երթ, տուեալ լիցի քեզ որ ինչ յինէնս խնդրեցեր փոխանակաց քոց:

Եւ ետ նմա փուշտիպան մի հաւատարիմ. և հրովարտակ՝ արքունի մատանեաւն, զի գնացեալ երթիցէ նա 'ի բերդն յԱնդմըշն, և զհարդ և կամք լցէ նորա, զոր օրինակ և խնդրեացն՝ արասցէ կապելոյն Արշակայ, որ յառաջ Թագաւորեալն էր 'ի Հայս: Եւ չոգաւ Դրաստամատն հանդերձ փշտիպանաւն և հրովարտակաւն արքունի յԱնուշ բերդն, և ետես զտէրն իւր, և արձակեաց զԱրշակ 'ի կապանացն երկաթեաց 'ի ձեռակապացն և յոտիցն երկաթոց և յանրոց պարանոցէն շղթայիցն սարեացն. և լուաց զգլուխ նորա, և լոգացոյց զանձն նորա: Եւ ագոյց նմա պատմուճան ազնիւ. և էարկ նմա բազմականս և բազմեցոյց զնա. և եդ առաջի նորա ընթրիս ըստ օրինաց Թագաւորաց և եդ առաջի նորա գինի որպէս օրէն էր Թագաւորացն. սթափեաց զնա, և մխիթարեաց, և ուրախ առնէր զնա գուսանօք:

Եւ 'ի ժամ աղանդեր մատուցանելոյ՝ եդին առաջի նորա միրգ, խնձոր և վարունգ և ամիճ, զի կերիցէ. և եդին դանակ նմա, որպէս զի հատցէ և կերիցէ զհարդ ե կամեացն: Եւ Դրաստամատ մեծապէս ուրախ առնէր զնա. կայր յոտն, և մխիթարէր զնա: Իսկ յորժամ արբեցաւ, և գինին եկն զակամբ նորա, արբեցաւ հպարտացաւ և ասէ. Վա՜յ ինձ Արշակայ. այսպէս և այս, և յայսմ չափու և այս անցք անցին ընդ

խս ։ Եւ զայս ասացեալ, զդանակն՝ զոր ունէր 'ի ձեռինն, որով զմիրգն կամ զամիճն կամէր ուտել, եհար 'ի սրտի իւրում։ և անդէն սատակեցաւ, և մեռաւ անդէն 'ի նմին ժամուն մինչ դեռ կայր 'ի բազմականին։ Իսկ յորժամ զայն ետես Պրաստամատն, յարձակեցաւ եհան 'ի նմանէ զնոյն դանակ, և եհար յիւրում կշտին. և անդէն մեռաւ և նա 'ի նմին ժամուն յայնմ։

IOANNIS MANDACUNENSIS sermones. ed. Ven. 836. p. 209. sq. de amore.

Աստուած սէր է, ասէ որդին որոտման սիրելի աշակերտն Ք՟ի Յովհաննէս. և որ կայ 'ի սէրն յա՟ծ բնակէ, և ա՟ծ 'ի նմա։ Ես արդ եղբարք, լուարուք և 'ի միտ առէք զճառս սիրոյ։ Զի ա՟մ որ սիրէ զա՟ծ, սիրէ նա և զեղբայր իւր. զի սէրն ա՟յ սիրով եղբօրն երևի։ Զի թէ զեղբայրն զոր տեսանէ՛ ոչ սիրէ, զա՟ծ զոր ոչն տեսանէ՛ զիա՞րդ կարիցէ սիրել։ Այսուիկ ճանաչեմք եթէ սիրեմք զա՟ծ, յորժամ սիրեմք զեղբայրն մեր ըստ հոգևոյն սիրոյ և ոչ ըստ մարմնոյ։ Զի այլ է սէր հոգևոյն և այլ մարմնոյն. զոր յառաջ գնացեալ ասասցուք յիւրում տեղւոջն։ Բայց արդ ա՟մ որ սիրէ՛ ճանաչի յա՟յ, և ինքն ճանաչէ զա՟ծ. և ա՟մ որ ոչ սիրէ զեղբայր իւր ցաւակցաբար, օտար է յա՟յ, և շնորհս ա՟ծայինն ոչ կարէ ընդունել։ Ամենայն որ սիրէ զեղբայր իւր 'ի սուրբ սրտէ, բնակարան լինի ա՟յ, և ա՟ծ 'ի նմա բնակէ։ Զի ինքն տէրն սիրեաց զմեզ և առաքեաց զհոգին ճշմարտութե՟ բնակել 'ի մեզ։ Զի իմանալի հոգիս մեր ընդ անիմանալի հոգւոյն ա՟յ սիրով կապակցի. և որպէս նա սիրեաց զմեզ, նոյնպէս և 'ի մէնջ կամի սիրել զմիմեանս։

Տես թէ որչափ համարձակութի՟ ունի սէրն առ ա՟ծ, որ-

պէս թէ նման ա՟յ առնէ զմարդն։ Զի ա՟ծ սիրովն իւրով նման
մարդկան եղև, և եցոյց թէ մարդիկ իւրեանց սիրովն նման
ա՟յ լինելոց են։ Զի ա՟ծ այնչափ սիրեաց զաշխարհս, մինչև
զՈրդին իւր միածին առաքեաց 'ի փրկութ՟ն աշխարհի. եթէ
մեք սիրեսցուք զմիմեանս որպէս և սիրեաց ա՟ծ զմեզ, ոչ ինչ է
չար որ խափանէ զսէրն մեր: Ամենայն որ սիրէ, յայտնի է ա-
ռաջի մարդկան և համարձակ առաջի ա՟յ. զի երկիւղ 'ի մե-
զաց մահու ոչ ունի, այլ սիրովն ա՟յ զինեալ կայ, և անահ յա՟մ
երկիւղական վտանգից։ Ուր սէր է, անդ երկիւղ ոչ է. որ-
պէս և Յովհաննէս ասէ. „Երկիւղ ոչ գոյ 'ի սէրն, այլ սէր
կատարեալ 'ի բաց մերժէ զերկիւղ„: Զի երկիւղ ընդ տան-
ջանօք է, և սէր 'ի համարձակութ՟ն. և զի երկիւղ հալածի 'ի
սիրոյ: Եւ ուր սէր ոչ է, անդ է երկիւղ դատաստանին, և
ահ կորստեան յաւուր մեծի ահեղ ատենին: Իսկ սէր աներ-
կիւղ առնէ զմարդ յա՟մ տանջանաց։ Սէր զայն ասեմ, որ
ամենևին հեռի է յերկբայութենէ: Զի երկբայութ՟ն և սէր
'ի միասին ոչ բնակէ. և գիտելի է՛ զի սէրն ոչ միայն 'ի կեանսն
յաւիտենականս պտղաբերէ զպտուղ խաղաղութ՟ե իւրոյ, այլ և
յաշխարհիս յայսմիկ զա՟մ թշնամութ՟ն 'ի բաց հալածէ. զնախանձ
և զատելութ՟ն, զոխակալութ՟ն և զչարակնութ՟ն, զչարախօսութ՟ն
և զհայհոյութ՟ն, զտրտունջ և զքամբասանս, զհպարտութ՟ն և
զամբարհաւաճութ՟ն, և մանաւանդ զմայրն ա՟մ չարեաց զար-
ծաթսիրութ՟ն և զագահութ՟ն։

Արդ որ զսէրն ունի, յայս ա՟մ չարեացս 'ի բաց հեռա-
նայ, և յերկնային անքոյթ խաղաղական նաւահանգիստն ժա-
մանէ յամենևին բարին: Զի՞նչ խաղաղական քան զսէրն՝ ա-
զատ լինել յա՟մ խռովութ՟է և զա՟ծային հաճոյսն կատարել:
Սէրն բանալի է արքայութ՟ե երկնից և ճանապարհ կենացն յա-
ւիտենից: Սէրն զմարդիկ որդիս ա՟յ առնէ և երկնից արքա-
յութ՟ե ժառանգորդ: Սէրն զապականացու բնութիւնս անա-

պական գործէ, զմահկանացուս յանմահութիւնս գերափոխէ։ Սէրն զերկրայինս երկնային առնէ, և զհողեղէնս հրեղէն կազմէ։ Նա արդ ո՞վ կարէ պատմել զանչափ մեծութ͞ի սիրոյն, զի անճառ և անպատումէ։ Ըստ որումև անեղ բնութիւն ա͞ծութեան անքննելի է, այսպէս և բնութիւն սիրոյն։ Նա որպէս ա͞ծ անբաւ է, բայց յամենեսինն մերձ է, և բնակեալ է 'ի հեզս և 'ի խոնարհս և յայնոսիկ՝ որ դողան 'ի բանից Նորա, այնպէս և սէրն յամենեսեան մերձ է, որ կամին զնա, և ինքն եկեալ բնակեսցէ 'ի խնդրողս իւր։ Վասնզի սէրն սիրէ զսիրելիս իւր, և ատէ ոչ զատելիս իւր։ Որ խնդրեն զնա, մերձ է 'ի Նոսա ա͞ծապէս. զի ա͞ծ սէր է և կամեցող սիրոյ 'ի սուրբ սրտէ և յանկեղծաւոր հաւատոց։

Gregorii Narekensis Commentarius in Canticum Canticorum. Prooemium p. 389. sqq. ed. Ven. 1827.

Հրամանք ա͞ծասէր թագաւորութ͞եդ, ո՜վ տէր արքայ, բուռն և աւելի էր քան զկար մեր. զի այդպիսի խնդիր, մեկնել զերգ երգոց՝ այնոցիկ էր, որ ըստ Սողոմոնին է հոգւով։ Զի եթէ Նիւսացին Գրիգոր, որ կատարեալ վարդապետ էր և հոգիաբնակ, 'ի բուռն կատարմանէ մեկնութ͞ե այսմ գրոցս վերջացեալ գտանի, որչափ ևս առաւել ես, որ ամենայնիւ տգէտ եմ և ունայն 'ի հոգւոյն շնորհաց, ո՛չ կարացից հետևել մտացն ասացելոց 'ի սողոմոնեան հոգւոյն։ Մանաւանդ զի չէ՛ փոքր դատապարտութ͞ի և պատիժք՝ զբանս սրբոց գրոց օտար մեկնութ͞բք աղաւաղեալ՝ վասն ոչ տգէտ երևելոյ, և փառամոլ հպարտութ͞բ՝ զոչէսն իբրև զճշմարիտ ցուցանել

Բայց զի հրաման ունիմք հնազանդ լինել Թագաւորաց հրամանաց, յանդգնիմ ասել զիմ տկար մտացս հասողութ՟ին. յուսացեալ 'ի հոգին ս՟բ, զնորայն կատարելով հրաման, որ ասաց, Թէ հպատա՛կ կացէք Թագաւորաց:

Արդ նախ առաջին՝ խնդացի ընդ այս, որ այսպիսի միտս երևեցուցեր առ 'ի քննել զգիրս, և հոգ տանել ուսմանց, որ է գուշակ երկիւղի տ՟ն, և օտարանալոյ 'ի պիղծ հոգւոց և 'ի վայրապար քննութ՟ց և 'ի մեղսասէր բարուց' և այնմ երանութ՟ց մօտաւորիլ, որ մարգարէն ասէ, Թէ "Երանեալ է այր՝ որ ոչ գնայ 'ի խորհուրդս ամբարշտաց„. և որ զկնի գայ: Եւ և սակաւ ինչ յառաջ երթեալ՝ ասէ, "Այլ յօրէնս տ՟ն խորհեսցի նա 'ի տուէ և 'ի գիշերի„: Ապա զհաստուցումն խորհելոյն զօրէնս տ՟ն 'ի վերայ բերեալ ասէ, Թէ "Եղիցի նա որպէս ծառ՝ որ տնկեալ է 'ի գնացս ջուրց„: Զի որպէս ծառ՝ որ տնկեալ է 'ի գնացս ջուրց, անթարշամ է, նոյնպէս և որ զպատուիրանս տ՟յ քննէ, և այնմ հոգ տանի 'ի տուէ և 'ի գիշերի, այնպէս անթարշամ մնայ յայսմ 'ի կեանս. և զամենայն զոր ինչ առնէ, յաջողէ նմա ա՟ծ: Որպէս Դաւթին իսկ յաջողեաց. զի այր Թագաւոր էր, և այնչափ մեծ Թագաւորն զպատերազմաց և զամենայն պիտոյից մարմնոյ հոգս առ ոտն հարեալ, զա՟յն եւեթ խորհէր. վասն որոյ անպարտելի մնաց 'ի Թշնամեաց: Նոյնպէս և 'ի Սողոմոնի տեսէք, Թէ քանի տիեզերակալ Թագաւոր էր. բայց հանապազորդեան հոգ.ք այն էր նորա, զոր յընթեռնուլդ էք. և այլ ևս այնչափ գրեան, զոր և աշխարհս չէր բաւական 'ի բառնալ՝ եթէ մնացեալ էին գրեանն. բայց զի չէր աշխարհ արժանի, և չպիտէր որ ուսանէին մարդիկ, զայնպիսի անչափ գիտութ՟ին եբարձ ա՟ծ յերկրէ. զի զամենայն ինչ 'ի գիտութ՟ի էր բերեալ, որ ինչ արարեալք էին ա՟յ 'ի վերայ երկրի. և եթէ չէր գլորեալ, այլ ևս մեծաց շնորհաց էր հասեալ: Արդ ընդ այնպիսիսն պարտ

է նախանձել Թագաւորաց, և անյագաբար ուսանել զօրէնս տն: Բայց այժմ կացցէ այդ, զի 'ի սկիզբն մեկնութեան գրոցս մխեսցուք:

Արդ նախ զայս արժան է ասել, թէ զի՞նչ մեկնի Երգ երգոց. և այսու զանբաւ պատուականութիւն նորա ուսանել: Երգ երգոցդ է օրհնութի օրհնութեց: Որպէս և մեք սովոր եմք խորանին սրբութն, ուր սեղանն մը կայանայ, սրբութիւնք սրբութեանց կոչել. որպէս ասէ իսկ առաքեալ: Այսինքն՝ եթէ եկեղեցին է սրբութի, և խորանն մը՝ կրկին սուրբ և առաւել սբ: Նոյնպէս և նա ամենայն երգոց օրհնութեանց գեր 'ի վերոյ է. որպէս և 'ի նորումն աւետարանն՝ մը և պատուական կոչի քան զայլ գիրս. նոյնպէս և նա քան զհինսն: Յաղագս որոյ իմանալի է՝ թէ ձայնիւ երգէին 'ի տաճարին, առաւել և այլազգութբ, և մարգարէական հոգւովն քան զդաւթեան սաղմոսն. զի անճառ է խորհուրդն՝ որ 'ի այն սարսափելի բանսն ծածկեալ է: Եւ ոչ կարէ ոք 'ի մարմնեղինաց իմանալ, բայց եթէ որք ըստ Պաւղոսին են հոգւով, որ յերրորդ երկինս ել, և զանճառ բանսն լուաւ. զոր ոչ էր կար մարդոյ խօսել: Վասն զի ոչ տեսէ լսելիքս այս մյ խորհրդոցն լսելութեան, որպէս և ոչ աչքս այս տեսութեն մյ:

Արդ զանճառելիսն կամեցեալ պատմել Սողոմոնի՝ 'ի մարմնաւոր իրս առակեաց. այսինքն 'ի փեսայ և 'ի հարսն, յեղբօրորդի և յօրիորդ, 'ի դուստր և յաղաւնի, 'ի ստինս և 'ի տաշխս, և յեւղ թափեալ, 'ի խնծոր, յայծեամն, 'ի Սողովմոն, 'ի Թագաւոր, 'ի քաղաքն Երուսաղէմ, 'ի պարտէզ, և որ այսպիսիք ցանկալի աչաց հայելոյ, և լսելեաց ախորժելիք, և մտաց փափաքելիք: Զի որպէս ծնողք տղայոց՝ զպատուական իրս 'ի բարետեսակ ամանի ծածկեն, զի նոցա արտաքոյ տեսեալն ցանկալի թուին քան զոր 'ի ներքս եդեալ գանձն, զի այնու յորդորեսցին և զգուշութն պահպանութն որ 'ի

նէրքս։ Նա և եւղ անոյշ և մեծագնի, որպէս Նարդոսն՝ որ սա իսկ ջինջ է, ամանիւ ամփոփի այլ և հոտ անոյշ ո՛չ 'ի բացի մարթի մնալ, որպէս և տ՜րն 'ի սրբում աւետարանին ասէ, թէ "Մ՛ի արկանէք զմարգարիտ ձեր առաջի խոզաց„. այսինքն, թէ մի տայք տկար լսելեաց զանճառելիսն. Նոյն հոգի ուսոյց Սողոմոնի՝ մի յայտնապէս սփռել զորս ետես հոգւով լուսոյն. և մի ամենևին թագուցանել զխորհուրդ եկեղեցւոյ, և զփրկութ՜ի, և զՔ՜ի մարմնանալն, և զամենայն ինչ զոր կրեաց վասն մարդկան սիրոյ, և զմահն, և զյարութ՜ին, և զմիւսանգամ գալուստն, և զոր ինչ անդ կայ պահի պարգևք սրբոց՝ անիմանալիք, և զտռփումն սիրոյ սրբոցն որ առ Վ՜ն, որ արեամբ և մահու չափ կրեցին յանձինս, սիրելով զՔ՜ս, որպէս և Նա զմեզ. որ վասն զիւր զանբաւ սէրն յայտ ածելոյ մեզ՝ հարկեցաւ մարմին զգենուլ, և դարձեալ՝ զս՜բ արիւնն հեղուլ վասն մեր։ Որ կարողն էր իշխանաբար փրկել զմեզ 'ի սատանայական բռնութ՜եց իբրև զա՜ծ, զայն իրաւամբք արար, և զնա բռնութ՜բ կապեաց։ Նա և զայն հանդարտութ՜բ գործեաց, և ո՛չ տէրութ՜բ ։ Զի իրաւամբք փրկեսցի գերութ՜ի նորա և ողորմութ՜բ, որ է այսինքն զմահն՝ զոր ըստ իրաւանց դատեաց զմեզ 'ի հող դառնալ վասն անարգելոյ զպատուիրանն՝ որ վասն պտղոյն չուտելոյ, և զարդար դատն՝ առանց իրաւանց ո՛չ եբարձ՝ որ ունէին իշխանութ՜ի։ Այլ ինքն զադամեան զգեցաւ մարմին, և զմահ նորա յինքն առ, և իրաւամբք փրկեաց։ Նա և ընդ իրաւունսն զողորմութ՜ի խառնեաց, և ընդ ողորմութիւնն՝ զիրաւունսն. և այսու ամենայնիւ եցոյց զանպատմելի սէրն՝ որ առ մեզ։ Զայս ամենայն պատմէ Երգ երգոցն, և զեկեղեցւոյ պայծառազարդութ՜բ խաչիւն և սեղանովն, մարմնով և արեամբն տ՜ն, ս՜բ աւազանաւն և իւղովն սրբով, հին և Նոր կտակարանօք, առաքելովք և մարգարէիւք և վարդապետօք, քահանայականօք և ծրգ-

նաւորականօք, կուսանօք և մարտիրոսօք, քրիստոնեայ թա-
գաւորօք, և բովանդակ ամբիծ ժողովրդօք, որ յեկեղեցւոջ
էր տնկելոց. և զայնպիսի պարգևսն, և զանքննելի, և որ այլն
ևս սոյնպիսիք անճառ պարգևք, որ առակաւոր բանիւս եցոյց
մեզ: Այլ և նա ճշմարտապէս ո՛չ ծանեաւ զբովանդակն, և
ոչ ծանուցանել մարթաց. և ո՛չ զոր ինքն գիտաց, մեզ յայտ-
նի յայտ եբեր, այլ առակաւ:

Ապա եթէ հարցանէ ոք, թէ զիա՞րդ 'ի հարսն և 'ի փե-
սայ առակեաց. և զիա՞րդ մարթի զա՟յ խորհուրդն մարմնաւոր
ցանկութե՟ն նշանակել, և զանչափ սէրն ա՟յ՝ ախտի սիրով օրի-
նակաւ 'ի յայտ բերել: Նախ՝ արժան է զցանկասէր բարս
մեր աւաղել. որ այնչափ օտարացեալ եմք յա՟յ խորհրդոցն, որ
այս անասնական ցանկութե՟ն հարկեցաւ հոգին ս՟բ 'ի ձեռն
Սողոմոնի պատմել մեզ զանտանելիսն: Այսպիսի իրաց ա-
ղագաւ և երանելի վարդապետն տիեզերաց Յոհան վարի
բանիւ: Թէ այնպիսի սրբական վարս պիտոյանայր մեզ ստա-
նալ, որ գիրս ո՛չ պիտոյ էր. որպէս Նոյին, և Աբրահամու
և նորին որդւոց և թոռանց. որպէս Յովբայն, և Մովսէսին,
և առաքելոցն. որ փոխանակ գրոյ 'ի սիրտս նոցա բնակէր, և
ուսուցանէր, և 'ի տախտակս սրտին գրէր, և ո՛չ 'ի գիրս: Արդ
նոյնպէս պարտ էր լուսաւոր և հրեշտակային սիրտ ստանալ,
որ ո՛չ պիտոյանայր մեզ այնպիսի առակ ցուցակի՝ 'ի հարսն և
'ի փեսայ կերպարանել զխորհուրդս Ք՟ի և եկեղեցւոյ, և
որ յերկինս են անիմանալի բարութիւնքն: Արդ քանզի զայն-
պիսի պատիւ կորուսաք, և զայնպիսի աչս կուրացուցաք, ո՛ն
առեալ յերկրորդն դիմեսցուք, և 'ի ձեռն մարմնաւորացս
տեսցուք զհոգևորսն. որպէս և պատմէ Սողոմոն՝ ընկալեալ
զշնորհս հոգւոյն ս՟բյ: Նա և սուրբ ամուսնութիւն և սէր
փեսայի ընդ հարսին և հարսին ընդ փեսայի, որ ազատ լինի 'ի
պիղծ խառնից, չէ՛ օտար 'ի հոգւոյն շնորհաց, որով և խորհուրդն

'ի Քս̃ և յեկեղեցի աւարտի, ըստ առաքելոյն, թէ "Խորհուրդս այս մեծ է. բայց ես ասեմ 'ի Քս̃ և յեկեղեցի„. վկայելով Սողոմոնի բանիցն: Արդ որ զմ̃ր ամուսնութի̃ պղծէ պիղծ խառնակութբ̃ և չար գործովք, զեկեղեցւոյ խորհուրդ պղծէ, և զՔս̃ անարգէ, որ այսմ օրինակն է:

Բայց մեք դեռ զառաջի եդեալ խորհուրդս մեկնեսցուք, և ցուցցուք, թէ որչափ սէր ունի Ած̃ առ մարդիկ. այնպէս, որպէս փեսայ ընդ հարսին. որպէս ասէ Եսայի, թէ "Որպէս ուրախ լինի փեսայ առ հարսին, այնպէս ուրախ լինի Տ̃ր 'ի քեզ„: Զոր և Դաւիթ իսկ ասէ յողբսն Յովնաթանու, թէ "Բազում ցաւ է սէր քո ինձ քան զսէր կանանց„: Արդ չէ՛ք յերկրի պատուականագոյն և առաւել քան զսէր առն և կնոջ: Ապա եթէ ոմանց ո՛չ շատ կարծի և կարևոր, յաղագս այնր չթուի զի ո՛չ սրբութբ̃ լինի եկեալ յամուսնութիւնն. և ո՛չ որքութբ̃ իցէ պահեալ զկուսութիւնն, այլ անառակ պղծութեամբքն իւրովք փախուցեալ իցէ յինքենէ զշնորհս հոգւոյն: Իսկ որ անբիծ և անարատ գայ 'ի մ̃ք յամուսնութին, և անճառ սիրով սրբով հոգւոյն մ̃բյ իցեն միաւորեալ ընդ միմեանս, այն օրհնութբ̃ն օրհնին, որով Ադամն և Եւային օրհնեալ միաւորեցան: Նա՝ որ այսպիսի սիրով և օրհնութբ̃ լինին միաւորեալ, 'ի վերայ իրերաց արեամբ չափ մեռանին: Նա ևս և վասն ընտանեաց սիրոյ բազումք 'ի Քս̃է անկան և ուրացան 'ի հալածանաց ժամանակսն: Այլ և Ադամ ևս 'ի դրախտէն և 'ի լուսեղէն փառացն՝ յաղագս կնոջն սիրոյ մերժեցաւ, և արտաքս անկաւ. և ո՛չ վասն Ած̃ լինելոյ, այլ 'ի նորա սիրոյն ծանր համարեցաւ քակել: Որ գիտէր ճշմարտապէս՝ թէ պատժելոց էր ինքն յայ̃. զի ո՛չ էր անգէտ, այլ լի մարգարէական հոգւով. և զի դեռ չէր ևս 'ի շնորհաց հոգւոյն անկեալ. վասն զի չէր անցեալ զպատուիրանաւն: Նա և յետ ուտելոյն զպտուղն ո՛չ 'ի սպառ կորոյս զհոգին. այլ

որպէս մինչ 'ի դրախտին էր, հոգւով սրբով ծանեաւ զամենայն կենդանեաց զբարս, և յածելն ա՟ծ զնոսա առ Ադամ՝ ըստ իւրաքանչիւր բարուց և բնութեանց կարգեաց զմի մի անուանս նոցա։ Եւ 'ի ննջելն իւրում յորում ստեղծաւ Եւայ, և յածել զնա առ նա՝ մարգարէութ՟բ ասաց, թէ "Այս այժմ ոսկր յոսկերաց իմոց„. և զորդէծնութեան աճումն որ 'ի կնոջէն, և թողուլ ըզհայր և զմայր, և երթալ զհետ կնոջ, և լինել մարմին մի։ Նա և յետ ուտելոյն 'ի պտղոյն՝ գիտաց մարգարէութ՟բ զփրկութիւնն մեր՝ զոր 'ի ձեռն կնոջն էր լինելոց, այսինքն 'ի ձեռն ս՟բ ածածնին. վասն որոյ և կեանս կոչեաց զկինն. ապա թէ ոչ այդպէս, զիա՞րդ կոչէր զնա կեանս, որ ամենայն ծննդոց Ադամայ՝ մահու պատճառն եղև։ Նա և որպէս ասէ ս՟բ Լուսաւորիչն, թէ "Զայս ասելով զամենայն որ մինչ 'ի կատարած գործք լինելոց էր յերկրի, և 'ի ձեռն Ք՟ի զփրկութիւնն՝ գիտացն նա„։ Արդ եթէ մինչ 'ի փառաց անտի անկեալ էր, զմարգարէութին ունէր հոգի, որչափ ևս առաւել մինչդեռ 'ի փառսն էր. այո՛ և առաւել ևս ունէր։ Արդ յայտ իսկ է, որպէս առաքեալ ասէ, թէ Ադամ ոչ պատրեցաւ, յօձին սուտ խոստումն՝ որ սատանայիւ, այլ կինն պատրեցաւ և յանցեաւ. և Ադամ յաղագս ոչ բաժանելոյ 'ի կնոջէն եկեր զպտուղն և սիրելոյ զնա, այլ ոչ վասն ա՟ծանալոյ՝ որպէս կինն։ Նա և այժմ իսկ յաղագս սիրելոյ զկանայս՝ մեծարեն արք զկանանց խրատս և զչար կամս նոցա կարի յոյժ գիտեն, թէ չէ պատշաճ, այլ 'ի սիրոյն հարկին առնել։ Արդ զայս գիտացեալ Սողոմոնի՝ կարևոր սէր 'ի մարդումս քան զամենայն սէր, և առակեաց 'ի Ք՟ի սէր և յեկեղեցւոյ առ միմեանս։ Այլ ոչ եթէ այսու միայն կշռի սէրն ա՟յ. զի որչափ ընդ ա՟ծ և ընդ մարդիկ է առաւելութի, նոյնչափ սիրոյն գերազանցութի քան զամուսնութն։ Բայց որ զգիրքս զայս ընթեռնու, պէտս ունի մաքրել և զխորհուրդս յամե-

նայն մարմնաւոր ամուսնական մտածութ՟նց, և ապա մտնել ’ի լսելուն: Զի այս գիրքս լեառն է Քորեբ, ուր ա՟ծ բնակեաց. և որպէս անդ յորժամ գազան մերձենայր ’ի լեառն, քարկոծ լինէր, նոյնպէս և որ գազանաբարոյ մտօք մերձենայ յերևելի բանս գրոցս այսորիկ, զնոյն կրէ զկիրս: Վասն որոյ արտաքոյ ամենայն խորհրդոց մարմնեղինաց պարտիմք լինել, խնլով զաչս մարմնոյ, և բանալ զհոգւոյն. զի կարասցուք նման Մովսիսի յա՟ծաբնակ յայս ելանել խմանալի լեառն և զ’ի սմա ա՟ծային խորոցն զծածուկս ըստ կարի յայտ ածել: Որում առաջնորդ եղիցի հոգին ս՟բ, յաւելլով ’ի մեզ լեզու ասելոյ, և լողացդ միտս լսելոյ:

---

p. 399. sq. ՍՈՂՈՄՈՆ՝ խաղաղու՟ե Թարգմանի, որով առակէ զՔ՟ս. զի նա է խաղաղու՟ե մեր, որպէս ասէ առաքեալն: Արդ քանզի ծնաք նոր ծնունդ, աղաչեմք զծնօղն՝ մայրական սիրովն համբուրել զմեզ, մերձեցուցանել զբերանն ա՟ծային. զի ’ի համբուրելն նորա զմեզ՝ արբցուք յայնմ բերանոյ զայն՝ որ ինքն ամենա՟մբ բերանն ասաց. “Թէ ոք ծարաւի իցէ, եկեսցէ առ իս, և արբցէ„: Յաղագս այնորիկ ասէ, Թէ
“Համբուրեսցէ զիս ’ի համբուրից բերանոյ իւրոյ„: Նա և անառակ որդին գոլով մեք, համբուրիմք յերկնաւոր հօրէն, ըստ ասելոյ առակին յաւետարանին: Արդ զսէրն՝ զոր սիրեաց զմեզ, առաւելուլ աղաչեմք՝ համբուրին առակաւ:

“Զի բարի են ստինք քո քան զգինի„: Պատուիրանք՝ որ ծծին ’ի հոգւոյն ’ի ստեանց գրոց, բարի են քան զգինի, ըստ մարգարէին ասելոյ, Թէ “Բարի են ինձ ամենայն բանք բերանոյ քո քան զհազարս ոսկւոյ և արծաթոյ“: Զի կաթն որ ’ի

ստանէ բղխէ, կենդանութիւն է պատճառ. իսկ գինին՝ միայն զօրութիւն։

"Սէր հոտ իւղոյ քոյ քան զամենայն խունկս անուշահոտութիւն"։ Այսպէս առաքինութիւնք և բարի գործք՝ որ յա̃ծութեան իւղոյն բուրեն. այսինքն զոր ուսուցանէ հոգին մ̃ր՝ որոց մերձենան և հաստատին 'ի նա։

"Իւղ թափեալ է անուն քո"։ Իւղ զի որ թափեալ է յամանէ, տնզնին է, և միայն ամանին ճանաչի լեալ 'ի նմա իւղոյն. այսպէս ա̃ծութեան բնութիւն անզնին և անիմանալի և անտեսանելի է, իբրև զիւղն թափեալ։ Նոյն զագիս արդարոց և տղայացելոց 'ի մեղաց՝ անուշահոտէ, որպէս և զամենն՝ եւզն պատուական։ Որդ զի թէ իբրև թափեալ եւղ է ա̃ծութիւն անուն և գիտութիւն 'ի մարդկանէ անհասողութի, նա և 'ի կատարեալ սրբոց, և ոչ միայն 'ի սրբոց, այլ և 'ի բովանդակ յերկնայնոցն. սակայն մեր բնութիւս միութի 'ի մ̃ք կուսէն՝ որչափ մարթ էր տեսանել զիւղն, տեսաք։ Զոր և ինքն տ̃ր ասաց ցկոյրն, իբրև եհարց եթէ "Դու հաւատամս յորդի ա̃յ"։ և նա պատասխանեաց, թէ "ո՞ է տ̃ր"։ և տ̃րն ասաց, "և տեսեր զնա և որ խօսիդ ընդ քեզ, նա է"։ Զմարմինն ա̃ծացեալ տեսանելով զինքն զիւղն անտես ասաց տեսանել։

"Վասն այսորիկ օրիորդք սիրեցին զքեզ"։ Օրիորդս՝ զայնարիկ կոչէ, որք 'ի մեղաց տղայացան. նա և զհրեշտակս ևս։

GLOSSARIUM.

Notae compendiariae, quae hîc occurrunt, explicatione haud egent. ccap. ccar. ccal. ccdp. ccg. ccga. etc. i. e. construitur cum accusativo personae, rei, loci, dativo personae, genitivo, gemino accusativo etc.

Ա

Ագահութիւն, avaritia.

Ագուցանեմ, *ագուցի,* *ագոյց,* induo. ccdp. et ar.

Ադամեան, adamicus.

Ազատ, *ի,* *աց* s. *ից.* liber. ccabl.

ազատեալ. part. liberatus. servatus. ccabl.

Ազգ, *ի,* *աւ* s. *ով,* *աց,* *օք.* genus. species. gens. natio.

Ազնիւ, *նուի,* *նուաց* s. *նուեց.* nobilis. eximius. bonus. pulcher.

ազնուական, *ի,* *աց.* nobilis.

Ախոյեան, *ի,* *ից* s. *աց.* antesignanus. fortissimus.

Ախորժելի, *լւոյ,* *լեաց.* jucundus. suavis.

Ախտ, *ի,* *ից.* passio. affectus. vitium. infirmitas.

Ածեմ, *ածի,* *ած* s. *էած.* duco. porto. ccap. et *'ի* cal. *ածեալ* part. ducens.

Ակն, *ական,* *ակամբ,* *ակունք* s. *աչք* q. v. oculus. gemma. fons. origo.

ականակիտ, pellucidus. limpidus.

Ահ, *ի,* *իւ,* *ից,* *իւք.* timor. metus. *զահի հարեալ.* timore perculsus.

ահեղ, *ի,* *ից.* formidabilis. terribilis. vehementissimus.

Ահա, ecce. jam. modo.

ահաւասիկ. ecce. ad pers. II. s. loquenti proximam refertur.

Աղագ modus. ratio. աղագաւ. postpos. causâ. gratiâ. ccg. յաղագս praepos. propter. ccg.

Աղանդ, ոյ, ոց. secta. haeresis.

Աղանդեր. mensa secunda.

Աղաչեմ, եցի. oro. rogo. peto.

Աղաւաղեալ, part. corrumpens. perdens.

Աղաւնի, նւոյ s. նոյ, նեաց. columba.

Աղբիւր, s. բեւր, բեր, բերաց. fons.

Աղեղնաւոր, ի, աց. sagittarius. jaculator.

Աղխ, ի, ից. apparatus.

Աղքատութիւն. paupertas.

Աճեմ, եցի. cresco. augeor. multiplicor.

աճումն, աճման. incrementum. augmentum.

Ամ, ի, աց, annus. յամս. annis. diebus. tempore.

Աման, ոյ, ոց, s. ի, աց. vas. receptaculum.

Ամաչեմ, եցի. pudeflo. erubesco.

Ամառանոց, ի, աց. aestiva.

Ամբառնամ, բարձի, բարձ. ex-tollo. elevo — զձեռն ընդդէմ cg. manum tollo contro aliquem. seditionem moveo.

Ամբարիշտ, րշտի, տաց. impius.

Ամբարհաւաճութիւն. fastus. superbia.

Ամբիծ, բծի, ծաց s. ծից. immaculatus. innocens.

Ամբոխ, ի s. ոյ. ից. turba. copia.

Ամենայն, ի, իւ, այնք, այնց s. այնից, նիւք. adj. omnis ամենայնիւ. omnino. prorsus. այսու ամենայնիւ. his omnibus. per haec omnia.

Ամենայն, subst. in sing. ut praeced. in pl. item, sive ամենեքին s. ամենեքեան, նեցուն s. ցունց, նեսին s. նեսեան, նեքումբք. omnis. ամենեւին. omnino. prorsus.

ամենասուրբ, սրբոյ. sanctissimus.

Ամէն. Amen.
Ամիճ, մճոյ, ոց. obsonium.
Ամուսին, սնի s. սնոյ, նունաց, նօք. maritus. uxor. conjux.
ամուսնական, ի, աց. nuptialis.
ամուսնանամ, ացայ. matrimonium ineo. cc. ընդ c. dat.
ամուսնութիւն. matrimonium. conjugium.
Ամփոփեմ, եցի. pass. իմ, եցայ. colligo. comprehendo. claudo.
Ամօթ, ոյ, ոց. pudor. turpitudo. ignominia.
Այդ, այդր, այդմ, յայդմանէ, այդու այդք, այդց. sive այդորիկ, այդուիկ, այդոքիկ, այդոցիկ, յայդցանէ s. յայդոցիկ, այդոքիւք. iste, a, ud. ad personam loquenti proximam refertur pariter atque sequentia.
այդր. istic. istuc.
այդպէս. adv. istâ ratione. ita.
այդպիսի. adj. istiusmodi. talis.
Այժմ. hoc tempore. nunc.
ցայժմ. huc usque.
այժմիկ. nunc.
Այլ, ոյ, ում, յայլմէ, լով. 1, adj. alius, a, ud. 2, adv. sed. at.
այլ և այլ s. այլև այլ. varius. diversus.
Այծեամն, եման, եմունք, եմանց. dorcas. capreolus. parva capra.
Այն, այնր, այնմ, յայնմ etc. flectitur eâdem ratione, quâ այդ. ille, a, ud. is, ea, id. de persona remotiori dicitur.
յայնժամ. illo tempore. tunc.
այնչափ. tantopere. tam. — մեծ, tantus.
այնպէս. ita. sic.
Այո. nae. certe. ita. immo. sane.
Այպանեմ, եցի. illudo. derideo. ccap.
Այս, այսր etc. plane ut այդ et այն. hic. haec. hoc. ad personam loquentem refertur.
յայսմ չափու. hoc modo.
այսու s. այսուիկ. per hoc. in hôc. ita.

այսր. huc. hic.

այսինքն. id est. hoc est. nempe. scilicet.

այսպէս. hôc modo. hâc ratione. ita.

այսպիսի. hujusmodi. talis.

այսօր. hodie.

Յայտ vide sub literâ յ.

Այր, առն, յառնէ, արամբ, արք, արանց, արամբք. vir. maritus. homo.

այրեւձի s. այրուձի. equitatus. equites.

Անակնկալ. inexspectatus. improvisus.

Անահ. impavidus. intrepidus.

Անապական, ի, աց. incorruptibilis.

Անառակ, ի աց. luxuriosus. illegitimus.

Անասուն, սնոյ, ոց. brutum. animal.

անասնական, ի, աց. irrationalis. bestialis.

Անարատ, ի, եց s. ոց. immaculatus. insons.

Անարգ, ի, աց s. եց. inhonoratus.

անարգեմ, եցի. contemno.

Անարժան, ի, եց s. աց. indignus.

Անբաւ, ի, եց. infinitus.

Անբիծ i. q. ամբիծ. immaculatus.

Անգամ 1, subst. vicis. եւթն անգամ septies. 2. adv. quoque. etiam.

Անգէտ. inscius. ignarus. յանգէտս, in ignorantia. inscienter.

Անգիր. non scriptus.

Անդ ibi. illic. tum.

անդէն. ibi. statim. illico.

անդր. illuc.

անդրէն. iterum. statim.

Անդունդք, գնդոց. abyssus.

Անդրանիկ, նկան s. նկի, կաց. primogenitus.

Անեղ, ի, եց s. աց. non factus. increatus.

Աներեւոյթ, ութի, եց. invisibilis (quia non aderat lux). non apparens.

Աներկիւղ, ի, եց s. աց. intrepidus.

Անզնին. qui s. quod tangi, sentiri, comprehendi nequit.

Անթարշամ non marcescens. marcoris expers.

Անիծեալ part. exsecratus. maledictus.

Անիմանալի, լւոյ, լեաց qui s. quod mente comprehendi non potest.

Անկանիմ, կայ, կեր. cado, me conjicio, praecipito. ruo. c c. ’ի վերայ c g. super, in aliquem.

անկեալ. part. lapsus. conjectus.

Անկեղծաւոր, ի, աց. non simulatus. non fictus.

Անհասողութիւն. natura incomprehensibilis.

Անհաւատալի, լւոյ, լեաց. incredibilis.

Անճնարին. impossibilis. immensus. eximius.

Անհուն, ճնի. ճնից s. հունց. infinitus. vastus. immensus.

Անձն, ին, ամբ. persona. ipse. յանձն առնուլ, suscipere.

անձնեայ, նէի, նէիւ. corpulentus. permagnus. procerus.

Անճառ, ի, իւ. ineffabilis, e.

անճառելի, լւոյ, լեաւ. idem.

Անմահութիւն. immortalitas.

Անյագաբար. insatiabiliter. avide.

Անշքութիւն. dedecus. vilitas.

Անոյշ, ուշի, ուշիւ. dulcis. suavis. jucundus.

անուշութիւն. mollities. suavitas.

անուշահոտ, ի, իւ, bene olens.

անուշահոտեմ, տեցի. bono odore impleo.

անուշահոտութիւն. suaveolentia. fragrantia.

Անորդութիւն. sterilitas.

Անուն, ւան, ւամբ. nomen.

անուանեմ, եցի. appello. nomino.

անուանի. inclytus. celebris.

Անուր, նրոյ, նրով. vinculum. collare. յանրոց պարանոցէն. a vinculis colli.

Անչափ, ի, իւ. immensus. infinitus.

Անպատում. indecl. inenarrabilis. անպատմելի, լւոյ, լեաւ. idem.

Անպատրաստ, ի, իւ. informis. rudis. sine ordine.

Անպարտելի, լույ, լեաւ. invictus. ccabl.

Անջրպետեմ, եցի. separo. divido.

Անսամ, սացի. ccdat. obedio. obtempero.

Անտանելի, լւոյ, լեաւ. intolerabilis, e. quod comprehendi non potest.

Անտառ, ի, աւ. silva: saltus.

Անտեսանելի, լւոյ, լեաւ. invisibilis.

Անտի, inde. ibi.

Անցք, ցից, ցիւք. pl. tant. eventus. casus.

անցանեմ, անցի. praetereo. transgredior legem. cc զ cinstr. 2, impers. accidit alicui. cc ընդ ca.

անցաւոր, ի, աւ. praeteriens.

Անքննելի, լւոյ, լեաւ. imperscrutabilis.

Անքոյթ. indecl. tranquillus. sedatus.

Աշակերտ, ի, աւ. discipulus.

Աշխատ առնեմ, molestiam facio, exhibeo. vexo. ccap.

աշխատեցուցանեմ, ցուցի. adhibeo. ccap. et c. 'ի car.

Աշխարհ, ի, աւ. mundus. terra. regio.

Աշտարակ, ի, աւ. turris.

Աչք, չաց, չօք. plur. tant. oculi.

Ապա. postea. tunc. ergo. itaque.

ապա թէ. sin vero. quodsi.

Ապականեմ, եցի. perdo. corrumpo.

ապականացու, ի, աւ. corruptibilis.

Ապաշխարութիւն. poenitentia.

Ապաքէն. certo. profecto. ո՞չ ապաքէն nonne?

Ապրեցուցանեմ, ցուցի. libero.

Առ 1, ad versus. erga. cca. առ մի օր. in unum diem. բան առ բան. verbotenus. առ 'ի sq. Inf. ad. c. Gerund. 2) secundum. juxta. ccdat. առ երի juxta. prope. ccg. 3, ad. sub. ccinstr.

Առ. cepit. cape. Aor. II. verbi առնուլ.

Առակ, ի, աւ. parabola. similitudo.

առակաւոր, ի, աւ. parabolicus.

առակեմ, եցի. transfero. comparo. cc 'ի ca parabolice propono.

Առանց. sine. ccg.

Առաջ et Առաջք. indecl. principium. caput. pars anterior. յառաջ. antrorsum. ulterius. antea. prius.

առաջի. ante. coram. ccg. զառաջեաւ. coram. in conspectu. առաջի եդեալ. coram positum. propositum.

առաջին, ջնոյ, ջնով. primus. primum. զառաջինն. primum.

առաջնորդ, ի, աւ. primus. dux. princeps. praefectus.

Առար, առաւ. Aor. II. pass verbi. առնուլ.

Առաւել. majus. magis. potius. առաւել ևս. magis etiam. mnlto magis.

առաւելում, ելայ. augeo. abundo.

առաւելութիւն. praecellentia. praestantia.

Առաքեմ, եցի. mitto. առաքեալ, ելոյ, ովլ. part. pass. missus. Apostolus.

Առաքինութիւն. virtus.

Առն. gen. յառնէ abl. nom. այր.

Առնեմ, արարի. facio. creo. դատաստան առնել. judicum exercere. ծաղր առնել. ludibrio habere. կին — uxorem ducere.

Առնում, առի, առ s. էառ. capio. յանձն առնուլ. suscipere in se. accipere. admittere. յինքն — sibi adsumere. in se suscipere. 'ի միտ — animo infigere, mandare. վրէժ — poenas sumere ab aliquo. ccabl. առեալ part. capiens. օ՜ն առեալ. age. agedum.

Առողջութիւն. sanitas. integritas.

Առոյգ, ուգի, ուգաւ. florens. juvenilis.

Ասաց, Aor. I. verbi ասել.

Ասեմ, ասցի. dico. ասացեալ. part. pass. dictus.

Աստ, hîc. hôc loco. աստանօր. աստէն. hîc. hôc loco.

Աստղ, տեղ, տեղք. stella.

Աստուած, ուծոյ, ուծով. Deus verus. ուածոյ etc. deus fictus. idolum.

աստուածաբնակ, ի, աւ. a Deo habitatus.

f*

աստուածածին, ծնի, ծնիւ. Deipara. Dei genitrix.

աստուածային, այնոյ, այնով. divinus.

աստուածանամ, ծացայ. Deificor.

աստուածացեալ. part. Deificatus.

աստուածապէս. tanquam Deus. divine.

աստուածասէր, սիրի, սիրաւ. Dei amans. pius.

աստուածութիւն. divinitas.

Ատեան, ատենի, ատենիւ. judicium. tribunal.

Ատեմ, եցի. odi. ccap.

ատելի, լւոյ, լեաւ. osor. invisor. part. Fut.

ատելութիւն. odium.

Արա՛ Imp. verbi առնել.

Արամբ, արամբք. Instr. sing. et pl. nom. այր.

Արարի, արար. Aor. II. արասցէ, արասցուք Fut. արարաւ. Aor. II. pass. verbi առնել.

արարած, ոյ, ով. creatura. creatio.

արարեալ part. act. pass. faciens. factus, a, um.

արարիչ, րչի, րչաւ. conditor. creator.

Արբենամ, բեցայ. inebrior.

արբցէ, արբցուք. Fut. II. verbi ըմպել.

Արգելում, գելի. includo. prohibeo. nego. recuso.

Արդ. nunc. jam. itaque. atqui. բայց արդ. jam vero.

Արդար,ոյ, ով. justus.

արդարացուցանեմ, ցուցի. justifico. probo.

Արդեւք s. արդեօք. certo. fortasse. in interrogatione an forte?

Արեգակն, կան, կամբ. sol.

Արեւ, ու, ու. sol.

արեւելք, լից, լիւք. solis ortus. oriens.

արեւմուտք, մտից, մտիւք. solis occasus. occidens.

Արժան. արժան է. dignum est. meretur. convenit. interest. ccdp.

արժանի, նւոյ, նեաւ. dignus.

Արի. արիք. Imp. verbi յառնել.

Արիական, ի, աւ. virilis. generosus. strenuus.

Արիւն, րեան, րեամբ. sanguis. cruor. արեամբ չափ. usque ad sanguinem, usque ad sanguinis effusionem.

Արծաթ, ոյ, ով. argentum.
արծաթասիրութիւն. argenti, pecuniae amor. avaritia.

Արկ s. էարկ III. pers. sing. Aor. II. verbi

Արկանեմ, արկի. jacio. conjicio. projicio. pono. appono. արկանէր զայր. veniebat et conjiciebat. ընդ գրով արկանել. conscribere. perscribere.

Արհամարհեմ, եցի. contemno. despicio.

Արհեստ, i. q. արուեստ ars.

Արձակեմ, եցի. solvo. dimitto. abigo.

Արշակունի, նւոյ, նեաց s. նոյ, նով. Arsacida. arsacidicus.

Արու, րուի, րուաց. mas. masculus.

Արուեստ, ի, իւ s. աւ, ից s. աց. ars.
արուեստական, աց. artifex. musicus.

Արտասանեմ, եցի. pronuncio. profero.

Արտաքս. foras. foris. արտաքս անկաւ. excidit. ejectus est.
արտաքոյ. extrinsecus. foris. extra. ccg. s. c. քան sq. acc. praeter.

Արք nom. pl. nominis այր vir.

Արքայ, ի, ից. rex.
արքայութիւն. regnum.
արքունի adj. indecl. s. նւոյ, նեաց. regius.
արքունիք, նեաց. sedes regia. palatium.

Աւագանի, նւոյ, նւով s. նեաւ, նեօք. proceres.

Աւադիկ. ecce. ad. pers. II. referendum.

Աւազան, ի, աւ, աց. baptisterium.

Աւաղեմ, եցի. defleo. lugeo.

Աւանդեմ, եցի. depono. commendo. trado.

Աւարտեմ, եցի. finio. termino. absolvo.

Աւելի, լւոյ, լեաց. praestans. amplius.

Աւետարան, ի, աց. evangelium.

Աւուր gen. nom. օր dies.

Բ

Բաբելացի, ցւոյ, ւոց. Babylonius.

Բազում, բազմի, մաւ, մաց, մօք. multus, a, um.

բազմական, ի, աց. sella. stratum.

բազմակոյտ, կուտի, ից. accumulatus. multus.

բազմահանճար. sapientissimus.

բազմապատիկ, տկի, տկաց. multiplex.

բազմանամ, ացայ. multiplicor.

բազմացեալ, ցելոյ. part. pass. multiplicatus.

բազմացուցանեմ, ցուցի, ցոյց, multiplico.

բազմեցուցանեմ, ցուցի, ցոյց. reclinare, discumbere facio.

բազմութիւն. multitudo.

Բաժանեմ, եցի. divido. distribuo. separo. բաժանիմ, եցայ. pass. dividor. separo me.

Բախտ, ի, իւ, ից, իւք, fortuna. felicitas.

Բամբասանք, նաց. pl. tant. obtrectatio. convicium.

Բայց. sed. verum. extra i. q. բաց ccabl. բայց արդ. jam vero. բայց եթէ. at si. si non. nisi. nisi quod.

Բան, ի, ից. verbum. բան առ բան. verbotenus.

Բանամ, բացի, բաց s. եբաց. բացցեմ. aperio. Pass. բանամ (Conj. praes. բանայցեմ) բացայ. aperior.

բանալի, լւոյ, լիք, լեաց. clavis.

Բանջար, ի, իւ s. աւ etc. s. ոյ, ով. herba.

Բառնամ, բարձի, բարձ s. եբարձ. tollo. porto. comprehendo.

Բարք plur. tant. բուց, բուք. mores. indoles. natura. ingenium.

Բարժանեմ i. q. բաժանեմ.

Բարի, բւոյ, բեաց. bonus, a, um, pl. բարիք. bona. bona opera.

բարետեսակ, ի, աց. pulcher.

բարութիւն. bonitas. bonum.

բարւոք. indecl. bonus. bonum. bene.

Բարկանամ, ացայ. irascor. indignor.

Բարձ s. եբարձ Aor. I. verbi բառնալ.

Բարձ, ի, ից. pulvinar. gradus.

բարձրաւանդակ, ի, աց. altus. sublimis.

Բաց. extra. sine ccabl. բաց. 'ի բաց. foras. foris. procul.

Բաւական, ի, աւ. sufficiens.

Բերան, ոյ, ով, s. ի, աւ. os, oris.

Բերդ, ի, իւ, ից, s. աւ, աց. arx, arcis.

Բերեմ, բերի, եբեր, բերեալ. porto. fero. affero. յայտ բերել s. 'ի յայտ բերել. manifestare. declarare. 'ի վերայ բերել. proferre. pronunciare.

Բժշկեմ, եցի. medeor. curo. sano.

բժշկութիւն. sanatio.

Բղխեմ, եցի. produco. germinare facio. fluo.

բղխումն, խման. scatebra.

Բնակ, ի, աց. proprius.

բնակարան, ի, աց. habitaculum.

բնակեմ, եցի et բնակիմ, եցայ. habito.

բնակեցուցանեմ, ցուցի, ցոյց. habitare facio.

բնակեալ, ելոյ. part. habitans.

բնակիչ, կչի, չաց. habitator.

բնակութիւն. habitatio.

'ի Բնէ abl. vocis բուն.

Բնութիւն. natura.

Բոլոր, ի, իւ s. ով, ից, իւք. totus. universus.

Բողոքեմ, եցի. clamo. ad aliquem cc. առ cap.

Բովանդակ. omnis. totus. integer.

Բորոտ, ի, ից s. աց leprosus.

Բոցեղէն, ղինի, նաց. flammeus.

Բուն. naturalis. genuinus. 'ի բնէ s. 'ի բնէ ժամանակաց. ab origine temporum. jamdudum. antiquitus.

Բուռն. fortis. violentus.

Բուսանիմ, սայ, սեալ. pullulo. germino.

բուսուցանեմ, սուցի. germinare facio. produco.

Բուրեմ, եցի. odorem edo, spargo.

Բռնանամ, ացայ. tyrannidem excerceo. imperium usurpo.

բռնաւորութիւն. dominium. tyrannis.

բռնութիւն. violentia.

Գ

Գազան, ի, աց. fera. bestia.

գազանաբարոյ, ի, ից. ferus. saevus.

Գալուստ, լստեան. adventus.

Գամ, եկի, եկն, եկ, եկեալ, եկից, եկեսցես etc. venio ad al. cc 'ի ca. գալ զկնի sq. gen. sequi.

Գանձ, ու, ուց, s. ի,ից. thesaurus.

Գարշապար, ի, աց. calx. planta pedis.

Գաւառ, ի, աց. regio. provincia.

Գեհեն, ի s. ոյ, իւ. Gehenna.

Գեղ, ոյ, ոց. pulchritudo.

գեղապատշաճ. bene dispositus. bene formatus. formosus.

գեղեցիկ, ցկի, կաց. pulcher.

գեղեցկութիւն. pulchritudo.

Գետ, ոյ, ով, s. ի, աւ. flumen. fluvius.

Գեր 'ի վերոյ. supra. prae. postpos. ccg.

գերազանցութիւն. excellentia. praecellentia.

գերափոխեմ, եցի. transfero. muto.

Գերեալ part. act. et pass. capiens. captus. captivus.

գերութիւն. captivitas. captivorum turba s. agmen. captivi.

Գին, գնոյ, ով, et ի, ից. pretium.

Գինի, նւոյ, նեաց. vinum. գինին եկն զակամբ նորա. vinum tentavit caput ejus.

Գիշեր, ի, աց, s. ոյ. nox. 'ի գիշերի. noctu.

Գիտեմ, տացի, տացեալ. scio. cognovi. գիտասջի՛ր scias. scito. գիտասջի՛ք scitote. գիտելի է. sciendum est. scire oportet.

գիտութիւն. scientia. cognitio.

Գիր, գրոյ, ով. s. գիրք, գրոց, ովք. liber. scriptum. ընդ գրով արկանել. conscribere. perscribere. pl. գիրք, գիրս, s. գրեան. libri.

Գիւղ, գեղջ, ջէ s. ղէ, ղիւ, ղից, ղիւք s. ղօք. vicus. pagus.

Գլորեալ. lapsus. part.

Գլուխ, գլխոյ, ոց. caput.

գլխաւոր, ի, աց. capitalis.

Գնամ, գնացի, գնաց, գնա՛, գնացից, գնասցես. eo. proficiscor.

գնացեալ part. profectus.
գնաց s. գնացք, ցից, ցիւք. via. cursus aquae.
Գնեմ, եցի. emo. գնոց գնեալ. pretio emtus.
Գնոց gen. pl. nom. գին.
Գողանամ, ղացայ. furor. furtum facio.
Գոմ, գոս, գոյ, գոյր, գուցէ, գոլ, գոլով. existo. sum.
գուցէ. fiat. fortasse.
գոյ, ի,ից. ens. substantia. գոյիւ իւրով. in universum. prorsus.
գոյացութիւն. essentia. existentia. substantia.
Գոչումն. clamor. vox.
Գովեմ, եցի. laudo.
Գործ, ոյ, ոց. opus. negotium. labor.
գործակալութիւն. praefectura. munus.
գործաւոր, ի, աց. operarius.
գործեմ, եցի. facio. operor. laboro. colo terram.
Գումարեալ. part. congregans. colligens.
Գուշակ, ի, աց. vates. propheta.
Գուսան, ի, աց. cantor. cantatrix.

Գտանեմ, գտի, եգիտ, գտեալ. invenio. reperio. pass. գտանիմ, գտայ, գտաւ.
Գրաւեմ, եցի, եաց. arripio.
Գրգռեմ, եցի. provoco. excito.
Գրեմ, եցի. scribo.
Գրոյ, Գրոց, Գրով, gen. sing., plur., instr. sg. nom. Գիր.

Դ

Դ Affixum personae secundae.
Դա, դորա, դմա, 'ի դմանէ, դովաւ, դոքա, դոցա, դոքօք. iste. pron. dem. ad pers. II. referendum.
Դադարեմ, եցի et դադարիմ, եցայ. cesso. resto.
դադարեալ. part. restans. remanens.
Դալար, ի s. ոյ, viridis. recens.
Դահանակ. sapphirus. smaragdus. sardonyx.
Դանակ, ի, աց. culter. cultellus.
Դաշն, շին, շանց. pactum. foedua.

Դաշտ, է, աց. planities. campus.

դաշտավայր, ի, աց. planities.

Դառնամ, դարձայ, դարձայց, դարձիր. redeo. revertor. դառնալ յետս. retro verti.

դարձեալ. part. reversus. iterum.

դարձ, ի, ից. reditus. conversio. դարձ առնել. reverti.

Դառնապէս. amare. acerbe. vehementer.

դառնութիւն. amaritudo. exacerbatio.

Դատ, ի, ից. judicium. դատ դնել. in judicio, in tribunali sedere. judicium exercere.

դատապարտութիւն. condemnatio.

դատաստան, ի, աց. judicium. tribunal. դատաստան առնել. judicium exercere.

դատաւոր, ի, աց. judex.

դատեմ, եցի. condemno. punio.

Դար, ու, ուց. saeculum. aevum. generatio.

Դարբին, բնի, նաց. faber.

Դարձ, դարձեալ, դարձցես. vide s. v. դառնամ.

Դաւթեան. davidicus.

Դեն, ի, ից. religio. fides. secta.

Դեռ. adhuc. jam. interim. մինչ դեռ. dum.

Դեւ, դիւի, ւաց. daemon. deus ficticius.

դիւցազն, զին s. զան, զունք, զանց. heros. semideus.

դիւթութիւն. incantatio. magia.

Դէմ, դիմի, մօք, saepius in plur. դէմք, դիմաց, մօք. facies. vultus. visus. 'ի դիմի հարեալ. aggressus. invadens. ccdat.

դիմեմ, եցի. peto. verto me. tendo in locum s. ad aliquem cc. 'ի ca.

Դէպ. 'ի դէպ ելանէ. opportune evenit res. convenit. snccedit. ccdp.

Դժոխք, խոց. orcus. inferi.

դժոխական, ի, աց. infernus. orcus.

Դի, դիոյ, դիոց. cadaver. pl. դիք, դից, դիօք. daemones. dii ficti.

Դիմի, *դիմաց, դիմեաց, դիմեալ, դիմեսցուք* vide s. v. **Դէմ.**

Դիւթութիւն. *դիւցազն,* vide s. v. **Դև.**

Դմա vide s. v. **Դա.**

Դնեմ, *եդի, եդիր, եդ, եդեալ, եդից.* pono. colloco. cc. *'ի* cd. s. ca. *'ի մահ դնել.* morti exponere. *առաջի եդեալ.* coram positum. propositum.

Դողամ, *ացայ* s. *ացի.* tremo. commoveor. ccabl.

Դորա, *դոցա.* vide s. v. **Դա.**

Դու, *քո, քեզ, 'ի քէն, քև, դուք, ձեր, ձեզ, 'ի ձէնջ, ձեօք.* Pron. pers. II. tu.

Դուռն, *դրան, դրամբ, դրունք* s. *դուրք, դրանց* s. *դրաց, դրամբք, դրօք.* porta. porta regia. palatium. *'ի դուրս,* ad portas. foras.

Դուստր, *դստեր, երք, երաց* s. *երց.* filia.

Դոքա vide s. v. **Դա.**

Դստերօք Instr. pl. nom. **Դուստր.**

Դրախտ, *ի, իւ* s. *աւ, ից* s. *աց, իւք.* hortus. paradisus.

Ե

Եբարձ Aor. I. verbi *բառնամ* q. v.

Եբեր Aor. II. verbi *բերեմ* q. v.

Եդ, *եդիր, եդին,* Aor. II. *եդեալ* Part. *եդից* Fut. II. verbi *դնեմ* q. v.

Եզր, *զեր, զերբ, զերք, րաց, րօք* s. *րովք* s. *զերբք.* terminus. ora.

Եթէ. si. an. quod. ut. *բայց եթէ, ոչ եթէ* v. s. v. *բայց* et *ոչ.*

Եթովպացի, *ցւոյ, ւոց.* Aethiops.

Ել Inf. verbi *եմ* q. v., aut Aor. II. verbi

Ելանեմ, *ելի, ելեր, ել.* exeo. abeo. adscendo. *'ի դէպ ելանէ,* prospere succedit res.

Ելաց Aor. I. verbi *լամ* q. v.

Ելից Aor. I. verbi լնում q. v.
Եկ, ի, աց, օք. advena. peregrinus.
Ե՛կ, եկա՛յք Imp. եկի, եկն Aor. II. եկեալ Part. եկեսցէ Fut. verbi գամ q. v.
Եկաց Aor. I. verbi կամ q. v.
Եկեղեցի, ցւոյ, ցւոջ, ցեաց. ecclesia.
Եկեր Aor. II. verbi ուտեմ q. v.
Եհան, Եհաս, Եհար, Եհարց Aor. II. verborum հանեմ, հասանեմ, հարկանեմ et հարցանեմ.
Եղանիմ, եղէ, եղեր, եղև, եղեալ, եղէց, եղիցիս s. եղիցես, եղիցի, fio.
Եղբայր, բօր, բարբ, բարք, բարց, բարբք. frater.
Եղբօրորդի, դւոյ, ւոց s. եաց. filius fratris.
Եմ, ես, է, էի, իցեմ, ել, ելոյ, եալ, ելոյ. sum.
Եմուտ Aor. II. verbi մտանեմ q. v.
Եպիսկոպոս, ի, իւ s. աւ, պոսունք s. պոսք, սաց s. սից. episcopus.
Ես II. pers. sing. praes. verbi եմ. es.
Ես, իմ, ինձ, զիս, յինէն, ինև, մեք, մեր, մեզ, 'ի մէնջ, մեօք. ego.
Ետ, ետու, ետուր Aor. II. verbi տամ q. v.
Ետես Aor. II. verbi տեսանեմ q. v.
Երախայ s. Երեխայ, ի, ից. infans. catechumenus.
Երախտիք, տեաց. beneficium. meritum. bonum.
Երանեալ, ելոյ. beatus.
Երանելի, ւոյ s. լոյ, լեաց. beatus.
Երանութիւն. beatitudo.
Ե՞րբ. quando? երբ. quando. quum.
երբեմն. aliquando. jam. olim. modo.
երբէք. aliquando. unquam. ոչ երբէք. nunquam.
Երգ, ոյ, ոց. canticum. cantilena. cantus. երգ երգոց. canticum canticorum.
երգեմ, եցի, եա՛. cano. canto.
Երեկ s. Երեկոյ. indecl. vespera. ընդ երեկս. ad vesperam.

Երեսք, սաց, սօք s. սովք. facies. vultus. յերեսաց երկրէ, a superficie terrae.

Երերեալ, Part. commotus. agitatus. vagabundus.

Երեւիմ, ւեցաւ. appareo.

երեւելի, լւոյ, լեաւ, լեաց, լեօք. apparens. manifestus. insignis.

երեւեցուցանեմ, ցուցի. apparere facio. ostendo. designo.

Երեք, երից, երիս, երիւք. tres. tria. երեքհարիւր, trecenti.

երեքին, terni. trini.

երեքկին. triplex. trifariam.

Երթամ, երթայցեմ s. երթիցեմ Imp. ե՛րթ, երթա՛յք, Fut. երթայց s. երթիցեմ, Aor. II. չոգայ s. չոքայ. eo. abeo. vado. proficiscor. երթալ զհետ ccg. sequi.

Երի. առ երի, ad latus.

Երիտասարդ, ի, աց. juvenis. adolescens.

Երկաթ, ոյ, ոց s. ի, իւ, աց, իւք. ferrum.

երկաթի, թւոյ s. թոյ, թեաւ, թեաց s. թոց, թեօք s. թիւք. ferreus.

Երկայնակեցութիւն. vita longaeva.

Երկայնանիստ, նստի, իւ. longe extensus.

Երկբայութիւն. dubitatio. dubium.

Երկեայ Aor. II. verbi երկնչիմ q. v.

Երկին, կնի, նաւ s. նիւ. coelum.

Երկինք, կնից, իւք. coelum.

երկնային, նայնոյ, ոց. coelestis.

երկնաւոր, ի, աց. coelestis.

Երկիր, կրի, րաւ s. րիւ. terra.

երկրային, րայնոյ, ոց. terrestris. terrenus.

Երկիւղ s. **Երկեւղ**, ի, իւ, ից. timor. metus. ccabl.

երկիւղական, ի, աց. terrificus. terribilis.

Երկնեմ, եցի. parturio. molior. nitor.

Երկնչիմ, կեայ, կուցեալ. timeo. metuo. vereor.

Երկու, երկուք (nom et instr.), երկուց, երկուս (nom. et acc.) duo.

երկոտասան, ի, ից, իւք s.

օք. duodecim.

երկոքեան s. երկոքին, կո- ցուն s. ցունց, կոսին, կոքումբք. duo. ambo. uterque.

երկրորդ. ի, locat. յերկրոր- դում, աւ s. իւ, աց s. ից, օք s. իւք. secundus. posterior. proximus. երկրորդ անգամ secundâ vice. երկրորդ իւր. ipsi proximus.

Երրորդ, ի, locat. յերրոր- դում, աց s. ից. tertius.

Եցոյց Aor. II. verbi ցու- ցանեմ q. v.

Եւ et. atque. autem. և ևս s. ևս և. atque etiam. ևեթ. tantummodo. tantum.

Եւթն s. Եաւթն s. Եօթն s. Իւթն, թին s. թնի s. թան, թամբ s. թիւ, թանք, թանց s. թնից, թամբք. septem. եւթն անգամ septies.

եւթներորդ, ի, աց. septimus.

եւթանասնեկին. septuagies.

Եւղ s. Իւղ, ոյ, ոց. oleum. unguentum.

Զ

Զ 1, nota Accusativi. quae praeter Pronomina indefinita, quibus semper additur, nominibus tantum definitis praefigitur; eademque, 2, si Genitivo praeponitur, Accusativum nominis omissi, uti articulus Graecorum, indicat, 3, Ablativo praefixa, casum quem dicunt Narrativum exprimit, ac respondet praep. lat. de cabl. 4, Instrumentali praeposita hunc in casum circumlativum dictum transformat, ac denotat i. q. circum. circa.

Զահի հարեալ v. s. v. Ահ.

Զայրանամ, ացայ. indignor. irascor.

զայրացեալ. indignatus. iratus.

Զանգիտեմ, եցի, եալ. timeo. vereor. ccabl.

Զառաջեաւ. Instr. vocis առաջի c. praef. զ. coram. in conspectu.

Զառաջինն. acc. vocis առաջին c. aff. ն. ab initio. primum. prius.

Զարգանամ, ացայ. adolesco. vigeo.

Զարդ, ու, ուց, ուք s. իւք. apparatus. ornatus.

զարդարեմ, եցի. ad- orno. bene compono. ordino. զարդարեալ. ornans. ornatus.

Զաւակ, ի, աց. semen. foetus. proles.

Զգենում, զգեցայ, ցի՛ր, ցեալ. induo mihi. induor. vestior. gero. accingor. ccar.

զգեցուցանեմ, ցուցի, զգեցո՛. induo. vestio. ccar. et a. s. dp. aut cap. et instr. r.

Զգնամ, ացի. ambulo. incedo.

Զգուշանամ, ացայ, ցի՛ր. attendo. caveo. ccabl. prospicio. curam gero. animadverto. ccd.

զգուշաւոր, ի, աց. securus.

զգուշութիւն. cautio. diligentia.

Զեռուն, ռնոյ, նոց. repens. reptile. qui movetur.

Զի՞ quid? quomodo? cur? զի՞ է զի. quid est quod? quid? cur? զի extra interrogationem quod. quia. ut. զի մի. ut non. ne. զի վասն alias վասն զի. propterea quod. quia. quoniam.

զիա՞րդ s. զի՞ արդ. quâ ratione? quomodo? extra interrog. quomodo. զիարդ և. quomodocunque.

Զինեմ, եցի. armo. armis instruo. զինեալ. armatus.

Զի՞նչ quis? quae? quid? quomodo? զինչ quomodo.

Զկնի (Acc. nom. կնի). post. pone. ccg. զկնի գամ. sequor. ccg. զկնի ժամանակաց. post aliquod tempus. aliquanto post.

Զհետ (Acc. nom. հետ). post. pone. ccg. զհետ լեալ. persequens. prosequens. ccg.

Զոհ, ի,ից. sacrificium. oblatio. munus.

Զրկեմ, եցի. privo. excludo. ccap. et abl. r.

զրկեալ. privatus. exclusus. ccabl. r.

Զրոյց, զրուցաց. historia. narratio.

Զօր, ու, ու, 'ի զօրուէ s. 'ի զօրէ, րաց, րօք. s. etiam զօրաւ s. րով, րուց, րովք. exercitus. militia. copia.

զօրաւոր, ի, աց. fortis. potens. robustus.

զօրութիւն. vis. virtus. robur.

Է

Է 1, III. pers. sing. praes. verbi եմ sum. q. v. 2, subst. ens. qui est. Deus.

Էած Aor. II. verbi ածեմ q. v.

Էարկ Aor. II. verbi արկանեմ q. v.

Էգ, էգի, էգաց s. էգից. femina.

Էի, էիր, էր, էաք, էիք, էին. Imperf. verbi եմ q. v.

Էութիւն. essentia. substantia. existentia.

Էջ Aor. II. verbi իջանեմ q. v.

Էցել Aor. II. verbi ցելում q. v.

Ը

Ըմբռնեմ, եցի. apprehendo. capio. detineo.

Ընդ Praep. 1, pro ccg. 2, cum ccd. 3, versus. ad. in. per. cca. ընդ իս. ad me. mihi. mecum. ընդ երեկս. ad vesperam. ը՛ արեւմուտս, ը՛ հարաւակողմն, occidentem, meridiem versus. 4, sub. cc. instr. ը՛ գրով արկանեմ, scribo.

ընդարձակեմ, եցի. dilato. extendo.

ընդդէմ adversus. contra. Adj. Adv. et Praep. ccg.

ընդդիմակաց. adversarius. qui contra stat.

ընդէ՞ր quare? cur?

ընդոծին s. ընտոծին, ծնի, նաց, նօք. domi natus. verna. domesticus.

ընդունիմ, ընկալայ, ընկա՛լ, լարու՛ք s. լա՛յք, ընկալեալ, ընդունիլ s. ընդունել suscipio. recipio. excipio. accipio.

Ընթեռնում, թերցայ, ցի՛ր. lego.

Ընթրիք, ընթրեաց, ընթրեօք. coena.

Ընկալեալ Part. verbi ընդունիմ q. v.

Ընկենում, կեցի, կէց s. կեաց, կեա՛, կեցեալ. dejicio. projicio. abjicio.

Ընկեր, ի, աց. socius. alter. proximus.

Ընկղմեմ, եցի. submergo. immergo. perdo. pass. ընկղմիմ, եցայ. submergor. pereo.

Ընտանի s. Ընդանի, նւոյ, նեաց. domesticus. familiaris. propinquus. cognatus.

Ընտրեմ, եցի. eligo. seligo. discerno.

Ըստ Praep. 1, ccd. s. ca. secundum. juxta. ըստ կարի. secundum vires, facultatem. quantum fieri potest. ըստ մասին. ex parte. partim. ըստ մասանց. per partes. singulatim. 2, juxta. post. c abl. մի ըստ միոջէ, alius post alium.

Թ

Թագաւոր, ի, աց. rex.

Թագաւորեմ, եցի, եալ. regno. impero.

Թագաւորութիւն. regnum. imperium.

Թագուցանեմ v. s. v. Թաքուցանեմ.

Թաղեմ, եցի. sepelio. humo.

Թաղեալ part. sepultus.

Թարգմանեմ s. Թարքմանեմ, եցի. interpretor. expono. explico. verto. pass. Թարգմանիմ, եցայ.

Թարմատար, ի, աց. infirmissimus. deterior. vilis.

Թափեալ, ելոյ Part. effusus.

Թափուր. vacuus. desertus.

Թաքեայ, Թաքեայց Aor. et Fut. II. verbi Թաքնում s. Թագնում, Թաքչիմ s. Թագչիմ, քեայ, քի՛ր, քուցեալ. me abscondo. occultor.

Թագուցանեմ s. Թաքուցանեմ, ցուցի. abscondo. occulto.

Թերահաւատութիւն. incredulitas. diffidentia.

Թերեւս. forsan. fortasse. forte.

Թեւաւոր, ի, աց. alâ praeditus. alatus.

Թզոյ, Թզենւոյ vide s. v. Թուզ.

Թէ. si. an? quod. i. q. ὅτι.

Թիւ, Թուոյ, ոց. numerus.

Թուեմ. numero. Թուի. impers. putatur. videtur. cc զի vel c. inf.

Թմբրութիւն. sopor. torpor.

Թշնամի, մւոյ, մեաց. inimicus. hostis.

Թշնամութիւն. inimicitia. hostilitas.

Թշուառութիւն. miseria. infelicitas.

Թողում, Թողի, Թող, Թողեալ. relinquo. trado. remitto. condono. ccap. vel cdp. et ar.

Թող. imperat. sine. permitte. Թող praep. sine. praeter. cca. Թող Թէ. quando magis. nedum.

Թոյլ տամ. concedo. permitto. ccdp. et inf.

Թոռն, ռին, ռունք, ռանց. nepos.

Թուզ, Թզոյ, ոց s. Թզի, ից. ficus fructus.

Թզենի, նւոյ, նեաց. ficus arbor.

Թուխ, Թխոյ, ոց. ater. niger. nigritudo. caligo.

Թռչուն, չնոյ, ոց. volans. volucris. avis.

Ժ

Ժամ, ու, ու s. աւ, ուց s. աց, ուք s. օք hora. tempus.

Ժամանակ, ի, աց. tempus.

Ժամանեմ, եցի. pervenio ad locum cc 'ի ca.

Ժառանգ et Ժառանգորդ, ի, աց. haeres.

Ժառանգութիւն. haereditas.

Ժողով, ոյ, ոց. congregatio. collectio. coetus.

Ժողովեմ, եցի, եալ. congrego colligo. coacervo.

Ժողովուրդ, վրդեան, դեամբ, եանց s. վրդի, դէ, դով, դոց. populus. congregatio.

Ի

'Ի ante cons., յ ante vocales. Praefixum. 1, Nota Ablativi. 2, Accusat. praepositum sign. εἰς, in ca. 3, Dat. praep. sign. ἐν, in cabl. s. i. q. Instr.

Ubi Dat. ab Abl. non differt, Accus. loco Dativi scribitur.

Ի՞ quid? inusitat.; genit. է՞ր cujus? dat. ի՞մ s. հի՞մ cui? acc. զի՞ quid? abl. 'ի մէ՞ a quo? instr. ի՞ւ. cum quo?

Ի quod. inusitat.; acc. զի quod. ut.

Իբր sicut. quemadmodum. circiter. fere. Plerumque cca., sed saepe etiam alii casus sequuntur.

իբրև idem 1, sicut. cca. 2, quando. quum. cc. Aor.

Իմ 1, gen. s. pron. I. pers. mei. 2, իմ, իմոյ, ում, յիմմէ s. յիմոյ, մով etc. meus.

Իմանամ, ացայ, իմա՛ s. իմա՛ց s. իմացի՛ր. intelligo.

իմանալի part. Fut. intelligibilis. intellectualis. spiritualis. իմանալի է. sq. թէ. scire oportet. sciendum est.

իմաստուն, տնոյ, տնոց. sapiens. prudens. իմաստնագոյն, գունի, նից. sapientior. prudentior. callidior.

Ինձ dat., յինէն abl. pron. I. pers. ես, ego.

Ինն, ինունք, ինունց s. իննունք, իննուց, իննուք s. իննամիք. novem.

Ի՞նչ quid? զի՞նչ acc. quid? quomodo? cur?

Ինչ acc. զինչ 1, quod. զինչ և quodcunque. 2, aliquid. ullus, a, um. et subst. ինչ, ընչի, ինչք, ընչից ens. res.

Ինք, plerumque ինքն, gen. ինքեան s. ընքեան, քեամբ, քեանք, քեանց, քեամբք. ipse, a, um.

ինք ինքեամբ ձեռօք. suis ipsius manibus.

ինքնակամ. sponte. ultro.

Իշխեմ, եցի. 1, impero. principatum gero. potestatem habeo. ccd. 2, possum. valeo.

իշխան, ի, աց. potens. potestatem habens. princeps. dux. dominus.

իշխանաբար. tanquam dominus. cum auctoritate et potestate.

իշխանութիւն. principatus. potestas. dominium.

Իջանեմ, իջի, էջ. descendo.

Իս acc. pron. I. pers. ես q. v.

Իսկ. sed. verum. utique. ergo.

Իր, իրի, իրք, իրաց. res. negotium opus. սմին իրի. hâc de causâ.

Իրաւ. indecl. justus. jus. յիրաւի. jure. merito

իրաւունք, ւանց, ւամբք. jus. justitia. իրաւամբք s. ըստ իրաւանց. juste. jure. ex jure. merito.

Իրեար, իրերաց. invicem. mutuo. ἀλλήλων. 'ի վերայ իրերաց. pro se invicem.

Իցեն Conj. Praes. verbi եմ q. v.

Ի՞ւ Instr. pron. int. ի՞ q.v.

Իւղ, ոյ, ոց. oleum. unguentum.

Իւր s. իւրեան gen. dat. sg. իւրեանց gen. dat. plur. pron. III. pers. ընդ իւր. secum.

իւր, ոյ, ում, մէ. pron. poss. III. pers. suus. a, um.

իւրաքանչիւր. unusquisque. quilibet.

Լ

Լամ, լացի, ելաց, լա՛ց. ploro, lamentor.

Լայնութիւն. latitudo.

Լանջք, ջաց, ջօք s. ջիւք. pectus.

Լեալ. Part. verbi լինիմ q. v.

Լեառն, լերին, 'ի լեռնէ, լերամբ, րինք, րանց. mons.

լեռնադաշտակ, ի, աց. vallis in monte. planities in vertice montis. plateau gall.

լեռնոտն, ոտին, ոտամբ. radix montis.

Լեզու, զուի, աւ, աց, օք s. զուոյ, ով, ոց, ովք. lingua.

Լե՛ր, լերո՛ւք Imperat. verbi լինիմ q. v.

Լի, լիոյ, ոց. plenus, a, um. cc. instr.

Լիզեմ, եցի et լիզում, լիզի. lingo. lambo.

Լինիմ, Imperat. լե՛ր, լերո՛ւք Partic. լեալ. Fut. լիցիմ, լիցիս, լիջիր etc. լինիլ s. լինել, լինելոյ. fio. sum.

Լնում, լցի, ելից, լի՛ց, լցեալ. impleo. repleo. cc. instr.

Լոգացուցանեմ, ցուցի. lavandum do. lavo.

Լուանամ, ացի, լուաց lavo. ացայ, lavor.

Լոյս, լուսոյ, ով, լոյսք. lux. illuminatio.

լուսատու, տուի, աց. luminis dator. collustrator. լուսատու լինել. lucere.

լուսաւոր, ի, աց. lucidus. splendidus. luminare.

լուսաւորիչ, րչի, չաց. illuminator. Cognomen Gregorii, Apostoli Armeniorum.

լուսաւորութիւն. illuminatio. illustratio.

լուսեղէն, ղինի, նաց. a luce factus. lucidus. splendidus.

Լուայ, լուար, լուաւ, լուարուք, լուան. Aor. II. լուեալ Part. verbi լսեմ q. v.

Լուծանեմ, լուծի, ելոյծ, լո՛յծ. solvo. abrogo. վրէժս լուծանեմ. poenas solvo, luo.

Լուռ, լռի, լռաց. silens. tacitus. լո՛ւռ լեր sile. tace.

Լսեմ, լուայ, լո՛ւր et լսեցի etc. audio. cca. s. cd. s. cnarrat.

լսելի, լիք. audiens. լսելիք լեաց. auditus.

լսելութիւն. auditus.

Խ

Խաբեմ, եցի, decipio.

խաբեբայ, ի, եց. decipiens. fallax. fraudulentus.

Խաղաղանամ, ացայ. in pace vivo. quiesco.

խաղաղական, ի, աց. pacificus. pacatus.

խաղաղութիւն. pax. tranquillitas. quies. խաղաղութիւն խօսիմ ընդ c dat. paciscor cum aliquo.

Խաղամ, ացի, ա՛. irruo. castra moveo. proficiscor.

խաղացուցանեմ, ցուցի, ցոյց. transfero. abduco. proveho.

Խայտակն. vividis. splendidis oculis praeditus.

Խաշն, շին, շինք, շանց, grex ovium. pecus. pecora.

խաշնարած, ի, աց. pecorum pastor. pecuarius.

Խաչ, ի, եց. crux. 'ի խաչ ելանեմ. crucifigor.

Խառն s. խառնք, նից. commixtio. commercium. coitus.

խառնակութիւն. commixtio. i. q. խառն.

խառնեմ, եցի. misceo. commisceo. cc ընդ ca. խառնիմ, եցայ. hostiliter congredior.

Խաւար, ի, աւ. tenebrae. obscuritas.

խաւարային, յնոյ, ոց. tenebrosus. tenebricosus.

խաւարեցուցանեմ, ցուցի, ցոյց. tenebris obduco. caligine offundo.

Խափանեմ, եցի. arceo. impedio. prohibeo.

Խիստ, խստի, իւ, ից s. աւ, աց. asper. durus. difficilis.

Խնամարկեմ, եցի. curam gero. curo. cc 'ի վերայ cg.

Խնդամ, ացի, դա՛. gaudeo. laetor. delector. cc ընդ ca.

Խնդիր, խնդրոյ, ոց. quaestio. petitio.

խնդրեմ, եցի. quaero. inquiro. peto. precor. վրէժ խնդրեմ. vindictam sumo. ulciscor. ccabl.

խնդրուած, ոյ, s. խնդրուածք, ոց. petitio. supplicatio.

Խնձոր, ոյ, ոց s. ի, ից. malum. pomum.

Խնում, խցի, խից. Inf. խնուլ, խնլոյ. obstruo. claudo.

Խոզ, ի, ից s. աց. porcus. sus.

Խոհական, ի, աց. prudens.

Խոնարհ, ի, աց s. ից. humilis.

խոնարհիմ, եցայ. inclinor. flecto, incurvo, humilio me.

Խոստանամ, տացայ. promitto. polliceor.

խոստումն, տման. promissio.

Խոտ, ոյ, ոց. herba. gramen.

խոտան, ի, ից s. աց. rejectaneus. reprobus. malus.

Խոր, ոյ, ոց. profundus. subst. խոր s. խորք. profundum. profunditas.

Խորան, ի, աց. tentorium. tabernaculum. — սուրբ, tabernaculum sanctum i. e. foederis.

Խորհիմ, եցայ. ccd. s. ca. meditor. cogito. ratio-

cinor. volo. խորհեալ Part. consulto.

խորհուրդ, հրդոյ, ոց s. դի, իւ s. դեան, դեամբ. cogitatio. meditatio. consilium. mysterium. sacramentum.

Խորտիկ, տկի, կաց. esca. cibus. obsonium.

Խուժաստան, ի. N. pr. provinciae pers. Chusistan.

Խուլ, խլի, լից. surdus. a, um.

Խունկ, խընկոյ s.՟ խնկոյ, ոց. suffitus. thus. aroma.

Խուռն, խռան. turba. tumultus.

Խռովութիւն. turbatio. conturbatio. confusio.

Խրատ, ու, ուց, ուք, s. օք s. իւք, et ոյ, ով, ովք. sententia. admonitio. consilium.

Խրոխտամ s. խրոխտանամ, ացայ, ացեալ. glorior. superbio.

Խօլ, ի, աց. insanus. ferus. validus.

Խօսիմ, եցայ. loquor.

Ծ

Ծագեմ, եցի s. ծագիմ, եցայ. orior. splendeo. effulgeo. reluceo.

Ծածուկ, ուկք. occultus. absconditus. plur. abscondita. arcanum.

ծածկեմ, եցի. occulto. abscondo. cc 'ի cd.

Ծաղր, ղու s. ղեր s. ղրու. risus. irrisio.

ծաղր առնեմ cca. derideo. illudo.

Ծայր, ի, ից. summitas. extremitas.

Ծանեաւ Aor. II. verbi ճանաչեմ q. v.

ծանուցանեմ, նուցի, նո́ notum facio.

Ծանր, նու, ու, 'ի ծանուէ, նունք, նունց. gravis. molestus. durus.

Ծառ, ոյ, ոց. arbor.

Ծառայ, ի, ից. servus.

Ծարաւի, ւոյ, ւիք, ւեաց. sitiens. sitibundus. .

Ծծեմ, եցի. sugo. sorbeo. extraho.

Ծնանիմ, ծնայ, ծնեալ. Fut. ծնցես. pario. gigno. nascor.

ծնող s. ծնօղ, ի, աց. genitor. parens.

ծնունդ, ծնընդեան, դոց. partus. generatio. progenies.

Ծով, ու, ուց. mare.

Կ

Կազմեմ, եցի. orno. struo. facio.

Կաթն, թին, թանց. lac.

Կալաւ, կալարուք, կալեալ v. s. v. ունիմ.

կալուած, ոյ, s. ի, ոց. possessio.

Կամ s. կամք, մաց, մօք. voluntas. beneplacitum. propositum. կամ է s. կամք են. videtur. visum est. placet. volo.

կամ. vel. aut. sive.

կամիմ, մեցայ, մեա՛ց, մեցեալ, մեցօղ s. մօղ, միլ, մել. volo.

Կամ, կաս, կայ, կացի, կա՛ց, կացէ՛ք, կացեալ. sto, jaceo. remaneo. յոտն կամ. rectus sto. surgo.

կայանամ, ացայ. sto. consisto.

կացուցանեմ, ցուցի, կացո՛, կացուցեալ. statuo. constituo. restituo. 'ի Հարկի կացուցանել. tributo subjicere. tributarium reddere.

Կանայք, կանայս, կանանց v. s. v. կին.

Կանգնեմ s. կանկնեմ, եցի. erigo. suscito. statuo.

Կապեմ, եցի. ligo. vincio. կապեալ. vinctus.

կապանք,նաց,նօք. vinculum.

կապակցեմ, եցի. colligo. connecto. conjungo.

Կատարեմ, եցի. perficio. absolvo. կատարեալ. perfectus. absolutus.

կատարած, ի, ից s. աց. finis.

կատարիչ, րչի, չաց. consummator. conditor.

կատարումն,րման. perfectio. consummatio. finis.

Կար, ի, s. ոյ, իւ. s. կարք, րից, րիւք. vis. vires. potentia. ըստ կարի. pro viribus.

կարի. valde. multum. nimis.

կարեմ, րացի, արեալ. possum. valeo.

կարող, ի, աց. potens. valens.

կարեւոր, ի, աց. necessarius. fidelis.

Կարասի, սւոյ s. սոյ, սեաւ s. սւով, սեաց. vas. supellex. opes.

Կարգ, ի, աց. ordo. series.

կարգեմ, եցի. ordino. constituo.

Կարեմ, եցի. suo. assuo. consuo.

Կարծեմ, եցի. puto. existimo.

կարծի. videtur. apparet.

Կաւ, ոյ, ով s. ու. limus. argilla.

Կեամ, կէի, կեայր, կեցի, եկեաց, կեա՛ց, կեցեալ, կեցցէ. vivo.

կեցուցանեմ, ցուցի, ցո՛. vivifico. in vitam revoco. salvo.

կեանք, կենաց, նօք. vita.

կենդանի, նւոյ, նեաց. vivus. vivens. animans. animal.

կենդանւոյն. adv. vivens.

կենդանացուցանեմ, ցուցի. vivifico. resuscito.

կենդանութիւն. vita. salus.

Կերայ, կերար, կերաւ s. եկեր, կերան, կերիցես, կերիցէ, կերիցուք, Aor. II. et Fut. II. verbi ուտեմ q. v.

կերակուր, կրոյ, ոց. cibus. esca.

Կերպարան, ի, աւ. s. կերպարանք, նաց, նօք. forma. species. similitudo. imago.

կերպարանեմ, եցի. formo. figuro.

Կէս, կիսոյ, ոց s. ից. dimidius. medius. dimidium. medium. pars.

Կէտ, կիտի s. կէտի s. կետի, կէտք, կիտից s. կիտաց s. կիտոց s. կետից. cetus. balaena.

Կին, կնոջ, կնաւ s. կանամբ, կանայք, նանց, նամբք. mulier. կին ամուսնութեան. mulier nupta. կին առնել. uxorem ducere.

Կիր, կրի, passio. affectio.

կրեմ, եցի. patior.

Կղզի, ղւոյ, ղեաց. insula.

Կինք. plantae pedum.

Կնիք, կնքոյ, կնիքք s. կնիք, կնքոց. sigillum. signum. baptismus. կնիք տալ. baptizare.

կնիք առնուլ. baptizari.

ղկնի e tergo. ex adverso. pone. post. ccg. ղկնի գալ. sequi.

Կնոջ, 'ի կնոջէ v. s. v. կին.

Կշռեմ, եցի. libro. pondero. perpendo. examino.

Կող, ի s. ոյ,ից s. աց et կողունք, ղամբք. costa. latus.

Կողմն s. կողմ, ման, մանք. մանց. latus. regio. tractus.

Կոյս, կուսի,ից. virgo.

կուսան, ի, աց. monacha.

կուսութիւն. virginitas.

Կոյր, կուրի, իւ, աց s.ից, caecus.

կուրացուցանեմ, ցուցի. excaeco. lumine privo. caecum reddo.

Կոչեմ, եցի. voco. invoco. advoco. nomino. cognomino.

Կոտորեմ, եցի. caedo. exscindo. occido. interficio.

Կորնչիմ, կորեայ, րեր, րուսեալ. pereo. intereo.

կորուսանեմ, րուսի, րո՛, րուսեալ. perdo. interimo.

կորուստ, րստեան. perditio. interitus. exitium.

Կուշտ, կշտի, տաց s. տից. venter. latus.

Կուռք, կռոց. idolum. simulacrum.

Կռուիմ, ուեցայ et ուայ. pugno. certo.

Կտակարան, ի, աց. testamentum.

Կտրեմ, եցի. seco. disseco. caedo. succido.

Կրէ, կրեաց, կրեցին v. s. v. կիր.

Կրկին. duplex. duplus. geminus. duplum. dupliciter. կրկին բազում. duplo plus, plura.

Հ

Հազար, ի, աց. mille. millia.

Հալածեմ, եցի. persequor. expello. pass. հալածիմ.

հալածանք, նաց, նօք. persecutio.

հալածական expulsus. proscriptus. հալածական առնեմ expulsum facio. i. e. expello. persequor.

Հակառակորդ, ի, աց. adversarius. inimicus. contrarius.

Հաղորդութիւն communicatio. societas. communio. eucharistia.

Հաճոյ, ճոյք, ճոյից. gratus. ccdat. pl, Հաճոյք. beneplacitum.

Հաճոյանամ, ացայ. complaceo. ccdat.

Համայն, ի, ից. totus. cunctus universus.

Համար, ոյ, ոց s. ու, ուց s. ի. numerus. dinumeratio. calculus. ratio. Համարս տալ rationem reddere.

Համարեմ եցի. ac saepius Համարիմ, եցայ. numero. calculo. aestimo. existimo. puto. censeo. Համարիւր censebatur.

Համարձակ. latus. liber. fidens.

Համարձակութիւն. libertas. confidentia. fiducia. audacia.

Համբաւ, ոյ, ով, ոց, ովք s. ու, ուց, ուք s. ի աւ, աց, օք. auditus. rumor. fama.

Համբաւեմ, եցի. famam spargo. divulgo.

Համբոյր, բուրի, րից s. րոց. osculum.

Համբուրեմ, եցի. osculor. deosculor.

Հայ, ոյ, ոց. Armenius. pl. Հայք, ոց 1, Armenii. 2, Armenia.

Հայաստան, ի. Armenia.

Հայերէն, րէնի. armeniacus. et adv. armeniace.

Հայիմ, եցայ, եաց, եա՛, եցեալ, եցող, ել. video. adspicio. intueor. respicio. cc'ի s. առ sq. acc.

Հայհոյութիւն. blasphemia. convicium.

Հայր, հօր, հարք, հարց s. հարանց. pater. princeps. Հայր ներքինեաց. pater eunuchorum.

Հայրենի, նւոյ, նեաց. patrius. paternus. plur. paterna bona. patria.

Հանապազ. semper. per omne tempus. assiduo.

Հանապազօրդեան. quotidianus. assiduus.

Հանգչիմ, գեայ, գի՛ր, գուցեալ. requiesco.

Հանդարտեմ, եցի, եա՛, եալ, ել. cesso. quiesco.

Հանդարտութիւն. tranquillitas. quies. modestia. clementia.

∸անդերձ, ի, ից. vestis. vestimentum.

Հանդերձ praep. et postpos. cc instr., rarius cd. una cum. cum.

Հանդերձեմ, եցի, եալ. instruo. paro. Հանդերձեալ էր. paratus, futurus erat.

∸անեմ, հանի, եհան, հա՛ն, հանէ՛ք, հանեալ. 1, tollo. eveho. — 'ի խաչ crucifigo. 2, aufero. ejicio. 3, produco.

∸ասակ, ի, աց. aetas.

∸ասանեմ, հասի, եհաս, հա՛ս, սէ՛ք, սեալ. 1, venio. pervenio. 2, invenio. assequor. obtineo. ccd.

Հասողութիւն. intelligentia. scientia.

∸ասարակ, ի, աց s. ուց. communis. generalis. p. 14. որդի հասարակաց filius utriusque, filius communis.

∸աստաբազուկ. valido brachio praeditus. validus. robustus.

∸աստատութիւն. firmitas. firmamentum.

∸ատանեմ, հատի, եհատ, հա՛տ. abscindo. separo. tollo.

Հատուցումն, ցման. retributio. remuneratio. praemium.

∸արամանի, նւոյ s. նոյ i. q. Արհմն Nom. propr. Ahriman.

∸արաւ, ոյ, ով. auster. merides. Հարաւոյ կողմանէ pro 'ի հարաւոյ կողմանէ a parte meridionali.

Հարաւակողմ s. Հարաւակողմն, ման, անց. pars s. plaga meridionalis.

∸արիւր s. Հարեւր, ոյ, ոց. centum.

∸արկ, ի, աւ s. իւ, աց, օք. necessitas. servitus. tributum. 'ի հարկի կացուցանել, tributarium reddere aliquem. tributum imponere alicui cca.

Հարկեմ, եցի. cogo. pass. Հարկիմ, եցայ cogor.

∸արկանեմ, հարի, եհար, հա՛ր, հարեալ. percutio. ferio. infigo. transfigo. զահի հարեալ. timore perculsus. 'ի դիմի հարեալ. aggressus. invadens.

եհար 'ի սրտի. infixit in cor. transfixit cor. առ ոտն հարեալ. conculcans. spernens.

հարուած, ոյ, ոց. percussio. plaga. vulnus.

—արսն, սին, սունք, սանց. sponsa.

—արցանեմ, հարցի, եհարց, հա՛րց. interrogo.

—աց, ի, ից. panis. cibus.

—աւատ, ոյ, ով. et saepius in pl. հաւատք, տոց, ովք. fides.

հաւատամ, ացի, տա՛, ցէ՛ք. credo. cc 'ի ca.

հաւատարիմ, րմի, մաց. fidelis. fidus.

—եզ, ոյ, ոց. mitis. mansuetus. lenis. tranquillus. modestus.

—եծեալ, ելոյ, ոց, ովք. part. adscensor equi. eques.

—եծելազօր, րու, զօրք, րաց, րօք. equitatus. equites.

—եծութիւն. gemitus.

—եղում, հեղի, եհեղ, հե՛ղ. fundo. effundo. profnndo.

—եռի. longinquus. longe. procul ab aliquo. ccabl.

հեռանամ, ացայ. amoveor. recedo. abscedo. 'ի բաց հեռանալ. procul recedere ab al. ccabl.

—ետ, ոյ, s. potius հետք, տոց. vestigium. զհետ երթալ. vestigia premere, sequi. ccg. զհետ. post. pone. զհետ լինել. sequi. persequi. se applicare ad al. ccd.

հետզհետէ. pedetentim. paullatim.

հետևեմ, եցի s. հետևիմ, եցայ. sequor. subsequor. consequor. imitor. ccd.

հետևակ, ի, աց, օք. pedes. peditatus.

—իանամ, ացայ, ացեալ. obstupesco. haesito.

—ին, հնոյ, ոց. vetus. antiquus.

—ինգ, հնգի, իւ, ից, իւք s. օք. quinque.

հնգետասան, ի, ից. quindecim.

հինգերորդ, ի, աց. quintus.

—իւանդութիւն. aegritudo. infirmitas. morbus.

—իւղ, ի, ից s. հիւղէ, հիւլէ, էի s. եայ, էից s. եաց, voc. gr. ὕλη. materia.

Հիւսիս, սիւսոյ, s. Հիւսիսի, սւոյ. boreas. aquilo. septentrio. septentriones.

Հնազանդ, ի, ից. obediens. subjectus. subditus. ccd. Հնազանդ իւր առնել sibi subjicere. Հնազանդ լինել. subjici. ccd.

Հնազանդեմ, եցի. subjicio. domo.

Հնարիմ, եցայ. excogito. molior. studeo. tendo. possum.

Հնգետասան v. s. v. Հինգ.

Հնոյ v. s. v. Հին.

Հոգ, ոյ, ով, ոց, ովք. cura. studium. sollicitudo. diligentia. Հոգ տանել. curare. sollicitum esse ccd.

Հոգի, գւոյ, ւոց. halitus. spiritus. anima. animus. Հոգի սուրբ. spiritus sanctus.

Հոգիաբնակ. sedes s. habitatio spiritus sancti. spiritu sancto plenus.

Հոգեւոր, ի, աց. spiritualis.

Հող, ոյ. terra. pulvis. solum.

Հողեղէն, ղինի, նաց. terrenus. terrestris.

Հոմանի, նւոյ, նեաց. amasius. amator.

Հովիւ, վուի, վուաց. pastor.

Հոտ, ոյ, ոց. odor.

Հոտոտիմ, տեցայ, եա՛. odoror. olfacio. cc'ի ca.

Հուպ. propinquus. prope. Հուպ լինել. propinquum fieri. accedere.

Հուր, Հրոյ, Հրով s. Հուրբ. ignis.

Հրեղէն, ղինի, նաց. igneus. pl. angeli.

Հպատակ, ի, աց. subjectus. subditus. obediens. ccd.

Հպարտ, ի, ից. superbus. arrogans.

Հպարտանամ, ացայ. superbio. effero me. glorior.

Հպարտութիւն. superbia. arrogantia.

Հրաման, ի, աց. jussum. mandatum. edictum. Հրաման տամ. jubeo. ordino.

Հրամանատար, ի, աց. praecipiens. dux. dominus. praefectus.

Հրամայեմ, եցի. jubeo. praecipio. ccdp. et ar. s. c. inf. s. c. զի.

Հրաշակերտ, ի, ից. eximius. magnificus.

Հրապարակ, ի, աց. forum. tribunal.

Հրաւէր, ւիրի, րաց. invitatio.
Հրեղէն v. s. v. Հուր.
Հրեշտակ, ի, աց. nuncius. legatus. angelus.
Հրեշտակային, յնոյ, ոց. angelicus.
Հրովարտակ, ի, աց. litterae. epistola. decretum. edictum.
Հօր Gen. vocis Հայր q. v.

Ձ

Ձայն, ի, ից. vox. sonus. melodia.
Ձգեմ; եցի, եա՛, 1, extendo. ձգել զձեռն. manum extendere. 2, traho. attraho. ձգել առ ինքն. arripere ad se. sibi vindicare. 3, jaculor. ejicio. emitto.
Ձեզ Dat. Acc. pl. Pron. pers. դու q. v.
ձեզէն (abl. pl.) a vobis. de vobis. vos ipsi.
Ձեռն, ռին, ձեռք, ռաց. manus. անկաւ 'ի ձեռս. incidit in manus i. e. in patestatem alicujus. ձեռն արկանել. manus injicere s. inferre. cc'ի ca.
ձեռակապ, կապք, պաց s. պից. manuum vinculum. manica.
ձերբակալ. manu captus. captivus.
ձերբակալ առնել. capere. comprehendere.
Ձեր 1, Gen. pl. Pron. pers. դու q. v. 2, ձեր, րոյ, րում, րմի, րոց pron. poss. vester.
Ձիր, ձրի, ձրից. donum. gratia.
ձրի. gratis. sine praemio.
Ձուկն, ձկան, ձկունք, ձկանց. piscis.

Ճ

Ճակատ, ու, ուց s. ի, աց. frons. frons exercitus, acies. proelium. bellum.
Ճանաչեմ, ճանեայ, ճանուցեալ. cognosco. novi. scio. ճանաչիմ pass.
Ճանապարհ, ի, աց. via.
Ճառ, ի, ից. oratio. sermo.
Ճարտարութիւն. peritia. sapientia. facundia.
ճարտարապետ, ի, աց. architectus. artifex.

Ճգնաւորական, ի, աց. anachoreta. monachus.

Ճշմարիտ, րտի, տից s. տաց. verus. certus.

ճշմարտապէս. in veritate. vere.

Մ

Մազդէզն s. Մազդեզն, զան, զունք, զանց s. զաց. ab Ormuzdo oriundus. դեն մազդէզն s. մազդեզանց. religio Persarum.

Մահ, ու, ու, ուց s. ուան, ամբ, ունք, ուանց. mors.

մահապարտ, ի, աց. mortis reus.

մահկանացու, ուի, ուաց.

Մայր, մօր, մարբ, մարք, մարց, մարբք. mater.

մայրական, ի, աց. maternus.

Մանաւանդ. praesertim. մանաւանդ զի s. թէ. praesertim quod.

Մաշկեղէն, ղենի, նաց. e corio, pelle factus. scorteus.

Մասն, սին, սունք, սանց. pars. portio.

մասնաւոր, ի, աց. specialis. peculiaris.

Մատն, տին, տունք, տանց. digitus.

մատանի, նւոյ, նեաց. annulus. sigillum.

Մատուցանեմ, տուցի, տո՛, տուցեալ. affero. offero. adduco.

Մարք, րաց. Medi.

Մարգարէ, ի, ից. propheta. vates.

մարգարէական, ի, աց. propheticus.

մարգարէութիւն. prophetia. vaticinium.

Մարգարիտ, րտոյ, ով, ովք s. ի, իւ, աց, օք. margarita. unio.

մարգարտեայ. margaritis ornatus.

Մարդ, ոյ, ոց. plur. մարդիկ, դկան, կամբ s. կաւ s. կամբք. homo.

մարդպետութիւն. praefectura capitis s. principis eunuchorum.

Մարզպան, ի, աց. custos termini i. q. marchio.

Մ՚արթ, ի. possibilis. մարթ է. possibile est.

մարթեմ, եցի s. ացի. possum. valeo.

Մ՚արմին, մնոյ, ոց. corpus. caro. homo.

մարմնանամ, ացայ. carne s. corporeâ naturâ induor.

մարմնաւոր, ի, աց. corporeus. carnalis.

մարմնեղէն, ղինի, նաց. idem.

Մ՚արտ, ի, ից. pugna. bellum.

Մ՚արտիւրոս, ի, աց. voc. gr. μάρτυρος, martyr.

Մ՚աքրեմ, եցի. purgo. purifico.

մաքրութիւն. purgatio. puritas.

Մ՚եդացիք, ցւոց. i. q. Մ՚արք. Medi.

Մ՚եծ, ի, աց. magnus. in Plur. plerumque մեծամեծք, ծաց.

մեծամեծ permagnus. at saepius in Plur. մեծամեծք, ծաց. magni. magnates. potentes. magna.

մեծագին, գնոյ. pretiosus.

մեծապէս. magnopere. maxime.

մեծարեմ, եցի. honoro. aestimo.

մեծութիւն. magnitudo.

Մ՚եկնեմ, եցի. 1, disjungo. separo. cc'ի մէջ inter, s. c. 'ի cabl. 2. explico. interpretor.

մեկնութիւն. explicatio. interpretatio.

Մ՚եղ, saepius pl. Մ՚եղք, ղաց, ղօք. peccatum. injustitia. iniquitas.

մեղսասէր, սիրի, րաց. peccatorum amans.

մեղանչեմ, մեղայ, մեղուցեալ. pecco.

Մ՚եռանիմ, ռայ, ռիր, ռեալ. morior.

Մ՚եր 1, Gen. plur. Pron. I. pers. nostrûm. 2, Pron. poss. ոյ, ում, մերմէ, ոց. noster.

Մ՚երժեմ, եցի. pello. expello. amoveo.

Մ՚երկ, ոյ, ոց s. ի, աց. nudus.

Մ՚երձ prope. proximus. cc 'ի ca.

մերձենամ, ձեցայ, ձեցիր, ձեցեալ. appropinquo. accedo. tango. cc. 'ի s. առ ca.

միրձեցուցանեմ, ցուցի. propinquum reddo. attraho.

Մ՛եւս vide Մ՛իւս.

Մ՛եք Nom. plur. Pron. I. pers. nos.

Մ՛էնջ, 'ի մէնջ. a nobis. Abl. plur. Pron. I. pers.

Մ՛էջ, միջոյ, ով. 'ի միջի. et pl. Մ՛էջք, միջաց s. ջոց, ջովք s. ջօք. medium. 'ի մէջ s. 'ի միջի. in medio. inter. 'ի միջոյ. e medio.

միջերկրական. mediterraneus.

միջնորդութիւն. intercessio. Instr. ope. auxilio.

Մ՛ի gr. μή. ne. cc Conj. s. Fut. զի մի gr. ἵνα μή. ut non. ne. մի՞թէ num?

Մ՛ի, միոյ s. միոջ, միում, 'ի միոյ s. 'ի միոջէ, միով. unus. aliquis. մի ոմն. unus. aliquis. quidam. մի մի, միոյ միոյ, զմի մի etc. unusquisque. singuli. մի ըստ միոջէ. alius post alium.

միաբանեմ, եցի. conjungo. consocio. միաբանեալ. conjunctus. cc ընդ cd. s. cc. 'ի ca.

ածին, ծնի, նաւ s. նիւ.
մի unigenitus.

միայն, ոյ, ով, միայնից s միայնց. solus. indecl. adv. solum.

միանգամ. semel. որ միանգամ. quicunque.

միապետեմ, եցի. solus impero. dominor. rego. cca. s. cd. s. c 'ի վերայ sq. gen.

'ի միասին. simul. conjunctim.

միաւորեմ, եցի. unio. conjungo. cc ընդ s. 'ի ca.

միմեանց, 'ի միմեանս, զմիմեանս, 'ի միմեանց, միմեամբք. i. q. gr. ἀλλήλων. invicem. se invicem. mutuo.

մին i. q. մի. unus.

միութիւն. unio. conjunctio. unitas.

միւս s. մեւս, ոյ, ում, ով, 'ի միւսմէ, սոց. alter. միւս եւս այլ. alius etiam. alius iterum.

միւսանգամ. alterâ vice. iterum. rursus.

Մ՛ինչ. Conj. et Praep. donec. ita ut. usque.

մինչ 'ի ca. usque ad. cabl. usque a. քան մինչ etc. p. 25. sed quum nos coegeris.
մինչդեռ. adhuc. donec. dum.
մինչև donec. usque dum. sq. 'ի s. ց ca. usque ad.
մինչ զի. donec. usque dum. cc Conj.
մինչ չև. priusquam. antequam.
Մ՚իս, մսոյ, ոց s. մսի, մսաց. caro.
Մ՚իտ, մտի, զմտաւ. saepius plur. Մ՚իտք, մտաց, մտօք. mens. intellectus. 'ի միտ առնուլ. intelligere. cogitare. considerare.
մտածութիւն. cogitatio. consideratio.
Մ՚իրգ, մրգոյ, ոց s. գի, գաց s. գեց. fructus arborei. poma.
Մ՚խեմ, եցի. mitto. injicio. մխիմ, եցայ. cc 'ի ca. intro. aggredior. suscipio.
Մ՚խիթարեմ, եցի. cca. consolor. recreo.
Մ՚կրտութիւն. baptismus. baptisma. մկրտութիւն տալ. baptizare.
Մ՚նամ, ացի. ա. maneo. permaneo. exspecto.
Մ՚ոլեգնիմ, եցայ. insanio. furo.
Մ՚ոլորեմ, եցի et Մ՚ոլորիմ, եցայ. seducor. vagor. erro. mente capior.
մոլորութիւն. seductio. error. insania.
Մ՚ուտ, մտի s. մտոյ. saepius plur. Մ՚ուտք, մտից, մտիւք. ingressus. introitus.
մուտ առնել. cc 'ի ca. intrare. invadere. irruere.
մտանեմ, մտի, եմուտ. cc 'ի ca. intro.
մուծանեմ (pro մտուցանեմ), մուծի, եմոյծ. induco. introduco. infero.
Մ՚օտ sq. 'ի ca. prope ad.
մօտաւորիմ, եցայ. adpropinquo. propius accedo.
Մ՚օր gen. sing. vocis մայր q. v.

Յ

Յ Praefixum ante vocales i. q. 'ի q. v.
Յաղագս v. s. v. աղագ.

Յաղթեմ. եցի. ccd. vinco. supero.

Յայնժամ illo tempore. v. s. v. այն.

Յայտ, ի, ից. manifestus. յայտ է թէ s. յայտ իսկ է թէ manifestum est, quod. patet quod. profecto. յայտ առնել et յայտ բերել s. 'ի յայտ բերել. manifestare. declarare.

յայտնի, նւոյ s. նոյ, նեաց. manifestus. patens.

յայտնապէս. manifesto. perspicue.

յայտնեմ, եցի. manifesto. patefacio. declaro.

Յանգէտս v. s. v. անգէտ.

Յանգութիւն. convenientia. harmonia.

Յանդգնիմ, եցայ. audeo.

Յանդիման. ccg. in conspectu. ex adverso. e regione. coram. յանդիման լինել. adstare. se sistere.

յանդիմանեմ, եցի. cca. arguo. redarguo. convinco.

Յանկարծակի. improviso. repente.

Յանցանեմ, ցեայ, ցուցեալ. transgredior. delinquo. pecco.

Յաշտ, ի, ից. sacrificium. յաշտ առնել. sacrificium facere. sacrificare.

Յաջողեմ, եցի. ccdp. et ar. prosperum facio. secundo. prospero.

յաջողուած, ոյ, ոց. et յաջողութիւն. prosperitas. felicitas. prosper successus.

Յաջորդեմ, եցի. succedo.

Յառաջ. antea. ante. յառաջ քան sq. գ. antea quam. ante. յառաջ գնալ et յառաջ երթալ. progredi. drocedere. յառաջագոյն. prius. antea.

Յառնեմ, յարեայ, արի, արիք, յարուցեալ. 1, expergefio. in vitam rèddor. 2, surgo. cc 'ի վերայ s. c. ընդդէմ sq. gen. contra aliquem.

յարութիւն. resurrectio.

յարուցանեմ, րուցի, րո́. expergefacio. resuscito. surgere facio. excito.

Յարգեմ, եցի. honoro. laudo.

Յարեմ, եցի. conjungo. յարեցեալ. conjunctus. consociatus. cc 'ի ca.

Յարձակիմ, եցայ. cc 'ի վերայ c g. impetum facio. irruo. insilio.

Յաւելում, լի, ւել. addo. adjicio. pergo.

Յաւիտեան, ենի, իւ s. աւ, տենից, իւք s. տեանց, եամբք. aevum. saeculum. aeternitas. յաւիտեան. adv. in saeculum. in aeternum. յաւիտեանս յաւիտենից. in saecula saeculorum.

յաւիտենական, ի, աց. aeternus.

Յափշտակեմ, եցի. rapio. diripio.

Յետ ccg. post.

յետս. post. retro. retrorsum.

յետին, տնոյ, ոց. extremus. ultimus.

յետոյ. postea.

Յիմարութիւն. stultitia. amentia. vesania.

Յինէն. Abl. sing. Pron. I. p. ես q. v.

Յիշատակեմ, եցի. memini. recordor. in memoriam revoco.

Յիշեմ, եցի. i. q. յիշատակեմ.

յիշեցուցանեմ, ցուցի. in memoriam revoco.

Յիսուն, սնի, նից. quinquaginta.

Յիրաւի v. s. v. իրաւ,

Յղանամ, ացայ. concipio. gravida fio.

Յղեմ, եցի. mitto. cc առ ca. ad aliquem.

Յոյժ v. s. v. ոյժ.

Յոյնք, յունաց. Iones. Graeci.

Յորդորեմ, եցի. hortor. adhortor. provoco. excito ad aliquid ccd.

Յորժամ, quando. quum.

Յորջորջումն, ջման. appellatio. nuncupatio.

Յուսամ, ացայ. spero. exspecto.

Ն

Ն Affixum tertiae personae.

Նա, նորա, նմա, 'ի նմանէ, նովաւ, նոքա, նոցա, նոքօք. Pron. dem. III. pers. is. ille.

նա conj. etiam. sane. vero. նա և s. նա ևս և atque etiam. atque adeo.

Նախ primum. prius. նախ առաջին. idem.

Նախահաւ, ու, ուց. proavus.

Նախանձ (a նախ et անձն), ու, ու, ուէ. invidia. zelus. aemulatio.

Նախանձիմ, եցայ. invideo. aemulor. cc ընդ cd.

Նախանձոտ, ի, աց. invidus. invidens. zelotes.

Նախարար, ի, աց. praefectus. satrapes. satrapa.

Նածրացի. Nazarenus. Christianus.

Նահանջեմ, եցի. cohibeo. retineo.

Նամակ, ի, աց. epistola. litterae.

Նայիմ, եցայ. specto. adspicio. attendo. cc 'ի ca.

Նարդոս. nardus. unguentum nardinum.

Նեխիմ, եցայ. putrefio. putresco. male oleo.

Նեղեմ, եցի. premo. opprimo. affligo. նեղութիւն. afflictio. angustia.

Նենգեմ, եցի. ccdp. dolose ago. decipio. insidior.

Նենգաւոր, ի, աց. dolosus. fraudulentus.

Ներքս. internum. interiora.

'ի ներքս. intus. intro.

'ի ներքոյ. intrinsecus. infra. sub.

Ներքինի, նւոյ, նեաց. eunuchus. minister palatii. հայր ներքինեաց. princeps eunuchorum. praefectus palatii.

Նիւսացի. Nyssenus. Nyssâ oriundus.

Նմա Dat. Pron. նա q. v. 'ի նմայն idem c. Praef. 'ի et Affix. ն. 'ի նմանէ Ablat. ejusd. Pron.

Նման, ի, եց. ccd. similis. par.

Նմանեմ, եցի. et նմանիմ, եցայ. assimilor. comparor.

Նմանութիւն. similitudo.

Նմին. 'ի նմին. Dat. Pron. նոյն q. v.

Ննջեմ, եցի. cubo. dormio. obdormio.

Նշան, ի, աւ s. իւ, աց, օք. signum. nota.

Նշանակեմ, եցի. significo. designo.

Նոյն, նորին, նմին, նովին s. վիմբ, նոյնք s. նոքին, նոցին s. նոցուն s. նոցունց, նոքիմբք s. նոքումբք s. նովիմբք. idem.

Նոյնչափ. tantundem.
Նոյնպէս. eodem modo. itidem.
Նոր, ոյ, ում, ոց. novus. recens.
Նորոգ. recenter. denuo.
Նորա et cum Affixo Նո֊րայն, Նոսա, Նոցա, Նո֊քա, Նոքօք v. s. v. Նա.
Նուիրեմ, եցի. sanctifico. consecro.
Նստիմ, Նստայ, Նիստ, Նըս֊տարուք. sedeo. habito.

Շ

Շատ. multus. sufficiens. satis.
Շինեմ, եցի. aedifico. struo. condo.
Շղթայ, ի, ից. catena.
Շնորհ, ի, իւ s. աւ, աց, օք. gratia. beneficium.
Շնորհակալութիւն. gratiae. gratiarum actio.
Շուարիմ, եցայ. terrore, dolore, moestitia afficior. terreor. angor.
Շունչ, շնչոյ, ոց s. ից. halitus. spiritus. anima.
Շուրջանակ, ի, աւ. orbis. conversio. Gen. 3,24. conversione s. versatione gladii flammei i. e. gladio flammeo eoque versatili.
Շրջիմ, եցայ. circumeo. ambulo. commoror.

Ո

Ո՞ s. Ո՞վ, ո՞յր, ո՞ւմ, յումմէ՞ s. յումէ՞, ո՞յք, ո՞յց, զո՞յս. quis? ո ոք s. ով ոք. quicunque.
Ոգի, ոգւոյ, ւոց s. եաց. halitus. spiritus. anima.
Ոխակալութիւն. odium. simultas.
Ողբ, ոյ, ոց. planctus. lamentatio.
Ողորմութիւն. misericordia.
Ողոք, ոյ, ով preces. supplicatio. յողոքս անկեալ. supplicans.
Ողջոյն, ջունի, իւ, ից. salus. salutatio.
Ոմն, ուրումն s. որումն, ումեմն, յումեմնէ, ոմամբ, ոմանք, անց, ամբք. aliquis. quidam.
Ոյժ, ուժոյ, ով s. ի, ից. robur. vis. յոյժ. valde. nimis. multum.

ուժաւոր, ի, աց. robustus. validus. potens.

Ոչ s. Praefixum *չ.* non. minime.

ո՞չ ապաքէն. nonne?

ոչ եթէ. non quod. non.

ոչէ, ոչէի, ոչէք, էից. non existens. nihil.

ոչ ուրեք. nusquam.

Ո*ռոգանեմ* et **Ո***ռոգեմ, եցի.* irrigo.

Ո*սկի, կւոյ, կեաց, ւով, ւովք* aurum.

Ո*սկր, կեր, երք, երաց.* os. ossis.

Ո*ստիկան, ի, աց.* praefectus. praeses. princeps.

Ո՞վ quis? v. s. v. **Ո՞.**

Ո*տն, ոտին, ոտամբ, ոտք, ոտից.* pes. *յոտն կալ.* surgere. *առ ոտն հարկեալ.* conculcans. proculcans. spernens.

Ո*ր, որոյ, որում յորմէ, որով, որք* s. *որ, որոց, զորս* s. *զոր, յորոց, որովք.* qui. (i. q. *որպէս* p. 15. *որ տեառն* tanquam s. scilicet domini). *յորմէ.* ex quo. unde. *որով.* quo. quoniam.

որովհետեւ. postquam. quoniam. quandoquidem. quum.

որչափ. quantus? quantum? quantum. *որչափ ևս* s. *որչափ ևս առաւել.* quanto magis.

որպէս. quemadmodum. quomodo. ut. tanquam. *որպէս թէ.* tanquam. ac si. ita ut.

Ո*րդի, դւոյ, դւոջ, դւոց* s. *դեաց.* filius.

որդեծնութիւն et *որդէծնութիւն.* liberorum procreatio.

Ո*րմ, ոյ, ոց* s. **Ո***րմն, մնունք.* paries. murus.

Ո*րովայն, ի,ից.* venter. uterus.

Ո*րոտումն, տման* tornitru. *որդին որոտման.* υἱὸς βροντῆς (Ev. Marc. 3, 17.) i. e. Johannes.

Ո*ւղիղ, ղղոյ, ոց.* rectus. adv. recte.

ուղղութիւն. rectitudo. emendatio.

Ո*ւմեմնէ* Abl. Pron. *ոմն* q. v.

Ո*ւնայն, ոյ* s. *ի,ից.* ccabl. vacuus. carens.

Ունիմ, կալայ, կալց, կա՛լ, կա՛, կալեալ, ունել. 1, habeo. 2, comprehendo. capio. apprehendo. 3, aestimo. 4, habeo in animo. volo. 5, paratus, futurus sum. cc Inf.

Ունկն, կան, կամք auris. ունկն դնեմ ccd. aurem praebeo. attendo.

Ուսանիմ, ուսայ, ուսի՛ր. disco. ուսումն, սման, սմունք, սմանց. doctrina. disciplina.

ուսուցանեմ, սուցի, սո՛. doceo. edoceo. cca s. c. զ sq. abl.

Ուստի՞. unde?

Ուտեմ, կերայ s. կերի, կե՛ր. edo. comedo.

Ո՞ւր. ubi? quo?

ուրեք. alicubi. usquam.

Ուրախ. laetus. hilaris. ուրախ լինիմ laetor. gaudeo. cc 'ի s. առ cd. ուրախ առնեմ ccap. exhilaro. laetifico.

Ուրանամ, ացայ nego. abnego. rejicio.

Ոք, ուրուք, ումեք, յումեքէ, ոմանք etc. a voce ոմն. aliquis. quidam. էգ ոք femina aliqua. այլ ոք alius quidam. զոք այլ. alium quendam. acc.

Չ

Չ Praefixum. i. q. ոչ q. v.

Չար, ի, աց. malus. malum.

չարագոյն, գունի, ից. pejor. pessimus.

չարախօսութիւն obtrectatio. calumnia.

չարակնութիւն. invidia. fascinatio.

չարաչար. male. dure. vehementer.

չարասէր, սիրի, րաց. amator mali. improborum amans.

չարի, րւոյ s. րոյ, րեաց. malus. malum. չարիք. mala.

Չափ, ոյ, ով s. ու, աց. s. ու, ու, ուց. mensura. modus. postpos. cc instr. usque ad. արեամբ չափ. usque ad sanguinem, caedem, mortem.

Չև s. Չև ևս. nondum. antequam. մինչ չև idem.

Չիք non est. չիք այլ ոք non est alius quisquam. չիք ոք մարդ եղեալ. non fuit quisquam.

Չոգամ (pro չու-գամ) չոգայ (tanquam Aor. verbi երթամ q. v.) eo. adeo advenio.

Չորք, րից, րիւք. quatuor.

չորրորդ, ի, աց. quartus.

չորքոտանի, նւոյ, նւոց s. նեաց. quadrupes.

Չու, ոյ, ոց. profectio. iter. չու առնել. proficisci.

Պ

Պահ, ու, ուց s. ի, եց, custodia. vigilia. hora. tempus.

պահեմ, եցի, եա՛. custodio. servo. observo.

պահապան, ի, աց. custos.

պահպանութիւն. custodia. observatio.

Պայազատեմ, եցի. ccar. regno. dominor.

Պայծառազարդութիւն. ornatus splendidus.

Պաշտեմ, եցի. cca. colo. ministro.

Պատահար, ի, աց s. եց. occursus. eventus. casus. plaga.

պատահեմ, եցի. et պատահիմ, եցայ. ccd. occurro.

պատահումն, հման, անց, occursus. eventus. fortuna.

Պատառեմ, եցի. rumpo. dirumpo. findo.

Պատասխանի, նւոյ, նեաց. responsio. responsum. պատ. առնել. s. տալ. ccd. respondeo.

պատասխանեմ, եցի. ccd. respondeo.

Պատարագ, ի, աց. munus. oblatio. sacrificium.

Պատգամ, ի, աց. verbum. dictum. oraculum.

պատգամաւոր, ի, աց. legatus. nuntius.

պատգամաւորութիւն. legatio. missio.

Պատեմ, եցի. circumdo. complector. involvo.

պատերազմ, մի, մաւ, մունք, մանց. bellum. proelium. pugna. պատ. տալ ընդ cd. bellum gerere cum aliquo.

Պատիժ, տժոյ s. ժի, տժոց. poena. punitio. culpa.

պատժեմ, եցի. punio. castigo. culpo.

Պատիւ, տուոյ s. տուի, տուէ, տիւք, տուոց. honor. dignitas. donum. praemium.

պատուական, ի, աց. honorabilis. honoratus. pretiosus.

պատուականագոյն, գունի. honoratior, tissimus. pretiosior, sissimus.

պատուականութիւն. excellentia. pretium.

պատուեմ, եցի. honoro. veneror. aestimo.

Պատկեր, ի, աց. imago. effigies. forma.

Պատճառ, ի, աց. occasio. praetextus. causa.

Պատմեմ, եցի. narro. enarro.

պատմութիւն. narratio. historia.

Պատմուճան, ի, աց. tunica. stola. indumentum.

Պատշաճ, ի, ից. conveniens. quod par est v e l oportet.

Պատուէր, էրք. praeceptum. mandatum.

պատուիրան, ի, աց. idem.

պատուիրեմ, եցի. ccdp. praecipio. jubeo.

Պատուհաս, ի, ից. punitio. poena. supplicium.

Պատրաստեմ, եցի. praeparo. dispono. ordino.

Պատրեմ, եցի. decipio. seduco.

Պարանոց, ի, աց. collum.

Պարարտ, ի, պարարտք s. պարարտութիւնք, տաց s. տից. pinguis. crassus. plur. pinguedo. adeps.

Պարգեւ, ի, աց, օք. donum. munus.

Պարիսպ, րսպի, պաւ s. պով, պաց. murus. moenia.

պարսպեմ, եցի. cca. murum aedifico, struo. muris circumdo. cingo.

Պարմայեմ, եցի. probo. experior.

Պարսաւեմ, եցի. vitupero. reprehendo. vitio verto.

Պարտ է. opus est. oportet. decet.

պարտիմ. debeo.

պարտաւորեմ, եցի. inculpo. reprehendo. condemno.

Պարտէզ, տիզի, զաց. hortus. paradisus.

Պեղծ i. q. Պիղծ q. v.

Պէտք, պիտոյք. necessitas. indigentia. negotium. պէտս ունել. curare. curam gerere.

պիտի, պիտէր, պիտեցաւ. ccdp. oportet. opus est. ինձ պիտի. egeo. opus habeo. mihi opus est.
պիտոյ. necessarius. utilis. պիտոյք, պիտոյից, իւք. indigentia. necessaria. պիտոյ է. oportet. convenit.
պիտոյանամ, ացայ. opus habeo. oportet me.
Պիղծ, պղծոյ s. պղծի, ծոց et Պեղծ. immundus impurus. profanus.
պղծեմ, եցի. polluo. contamino. profano. abominor.
պղծութիւն. pollutio. profanatio.
Պղինձ, պղնձոյ, ոց. aes.
Պղտորեմ, եցի. turbo. conturbo.
Պոնտացի, ցւոյ. Pontius.
Պտուղ, պտղոյ, ոց. fructus.
պտղաբեր, ի, աց s. եց. fructus ferens. frugifer. ferax.
պտղաբերեմ, եցի. fructus fero. produco.

Ջ

Ջանամ, ացայ s. ացի. laboro. conor. nitor.
Ջուր, ջրոյ, ջրով s. ջուրբ, ջուրք, ջրոց s. ջուրց, ջրովք s. ջուրբք. aqua.

Ս

Ս Affixum primae personae.
Սա, սորա, սմա, 'ի սմանէ, սովաւ, սոքա, սոցա, 'ի սոցանէ, սոքօք. hic. Pron. dem. I. pers.
Սակայն. tamen. verum.
Սակաւ, ու,ուց. paucus. ccabl.
Սահման, ի, աց. terminus. finis. regio.
Սաղմոս, ի, աց. Psalmus.
Սասանական, ի, աց. Sassanida. sassanidicus.
Սաստիկ, տկի, իւ, օք. fortis. robustus. violentus. vehemens.
Սատակեմ, եցի. subverto. everto. perdo. trucido.
Սատանայ, ի, իւ. Satanas. սատանայական, ի, աւ. diabolicus.
Սարիք, րեաց. catena. funis.
Սարսափելի, լւոյ, լեաց. tremendus. horribilis. admirabilis.

Սգամ v. s. v. սուգ.

Սեղան, ոյ s. ի, ով, ոց. mensa. tabula. altare.

Սերմն s. **Ս**երմ, ման, մունք, s. մանք, մանց. semen. soboles.

սերմանեմ, եցի. semino. sero. procreo.

սերմանելի, լւոյ s. լոյ. sativus. quicquid seminari potest.

Սէր, սիրոյ, ով. amor. 'ի սէր prae amore.

սիրեմ, եցի. amo. diligo.

սիրելի, լւոյ, լեաց. carus. dilectus.

Սթափեմ, եցի. recreo. exhilaro.

Սիրտ, սրտի, ից. cor. animus. mens.

Սկայ s. Հսկայ, ի, ից. gigas. heros. fortis.

Սկիզբն, սկզբան, անէ, ամբ, սկզբունք, բանց, բամբք. initium. principium.

սկսանիմ, սայ. incipio. coepi.

Սմա, 'ի սմանէ. v. s. v. սա.

Սմին v. s. v. սոյն.

Սողիմ, եցայ. repo. serpo.

սողուն, ղնոյ, ոց. reptile.

Սողոմոնեան. Salomonicus. Salomonis.

Սոյն, սորին s. սորուն, սմին, սովին s. սովիմբ, սոքին, սոցին s. սոցունց, ipse. idem. սմին իրի. hanc ipsam ob causam.

սոյնպէս. eodem modo.

սոյնպիսի, սւոյ, սեաց. ejusdem modi. talis.

Սովորեմ, եցի et սովորիմ, եցայ. assuesco. soleo.

սովորութիւն. consuetudo. mos.

Սուգ, սգոյ s. սգի, ով. luctus.

սգամ, ացայ s. ացի. lugeo.

Սոցա, 'ի սոցանէ, սորա, սոքա etc. v. s. v. սա.

Սոցին, սորին, սոքին etc. v. s. v. սոյն.

Սուտ, ստոյ, ոց s. ստի, ից. falsus. fallax. mendax.

Սուտակն, տկան et **Ս**ուտակ. carbunculus. amethystus.

Սուր, սրոյ, ոց. gladius. ensis.

Սուրբ, սրբոյ, ոց. sanctus.

սրբական, ի, աց. sanctus. purus.

սրբեմ, եցի. sanctifico. consecro.

սրբութիւն. sanctificatio. sanctitas. pnritas.

սրբութիւնք սրբութեանց. Sancta Sanctorum.

Սպանանեմ, սպանի, սպան. interficio. occido.

Սպառ. finis. consummatio. 'ի սպառ. omnino. prorsus.

Սպասեմ, եցի. ccd. exspecto. observo. insidior.

սպասաւորութիւն. ministerium. ministratio. officium. cultus.

Ստանամ, ացայ. possideo. habeo. acquiro.

Ստեղծանեմ et Ստեղծում, ստեղծի, ծեալ. formo. condo. creo. fingo.

Ստին, ստեան, 'ի ստենէ et Ստինք, ստեանց, եամբք. uber. mamma.

Ստիպեմ, եցի. urgeo. cogo. insto. admoneo.

Սփածանել, լոյ, լեաց. cingulum.

Սփռեմ, եցի. spargo. dispergo. divulgo.

Սօս, ի, իւ, սօսոյք et Սօսի, սւոյ s. սոյ, սիք, սեաց. populus alba. abies. pinus. cupressus. սօսանուէր. pinubus etc. consecratus.

Վ

Վախճան, ի, աց. finis. terminatio. extremum.

վախճանիմ, եցայ. vitam finio. morior.

Վաղ. antiquitus. antea. prius.

վաղվաղակի. cito. celeriter. subito.

վաղորդայն, ի s. ոյ. mane. matutinum tempus.

Վաղակաւոր, ի, աց. parvus gladius. gladio armatus.

Վաճառեմ, եցի. vendo. reddo. trado.

Վայ vae! ccd.

Վայր, ի, աց s. եց s. ուց. locus. spatium. ager. rus. 'ի վայր. infra.

վայրապար. gratis. frustra. temere. ի, աց. temerarius. vanus.

Վանեմ, եցի. frango. in fugam verto. expello.

Վասն. propter. ob. causa. որոյ վասն. quapropter. վասն այսորիկ. propterea. վասն զի et զի վասն. quoniam. quia. nam.

Վաստակ, ոյ, ոց, s. ի, աւ. labor. fatigatio.

Վ՝ավաշոտ et վաւաշոտ, ի, աց. intemperans. libidinosus.

Վ՝ատթարեմ, եցի. vilem reddo. vinco. in fugam verto.

Վ՝արք, րուց. usus. vita. agendi ratio.

վարեմ, եցի. 1, act. et pass. utor. usurpo. vitam ago. 2, i. q. վարսեմ. figo. transfigo (duco).

Վ՝արագոյր, գուրի, րաց s. րից. velum. velamen.

Վ՝արդապետ, ի, աց. doctor. magister.

Վ՝արունգ s. Վ՝արունկ, րընկոյ s. կի. cucumis. malum citreum. obsonium.

Վ՝արսեմ, եցի. pango. impingo. infigo. suspendo.

վարսակալ, ի, աց. crista. diadema.

Վ՝եր, 'ի վեր sq, gen. s. 'ի վեր քան զ ca. super. supra.

'ի վերայ. supra. propter. de. 'ի վերայ բերել. proferre.

'ի վերոյ et գեր 'ի վերոյ. supra ccg.

վերանամ, ացայ. extollor. elevor. ascendo.

Վ՝երջանամ, ացայ. ccabl. remaneo. desisto. desum. impar sum.

Վ՝եց, ի,ից. sex.

վեցերորդ, ի, աց. sextus.

Վ՝զրուկ et Վ՝զուրկ voc. pers. بزرك magnus. potens. princeps.

Վ՝էր, վերի, րաց. vulnus. plaga.

Վ՝իհ, վհի, վհաց s. վհից. vorago. gurges. fovea.

Վ՝կայեմ, եցի. ccd. testor.

Վ՝նաս, ու, ուց s. ի, ից. noxa. damnum. injuria. peccatum. culpa.

Վ՝տանգ et վտանկ, ի, ից. periculum. molestia.

Վ՝րան, ի, աց. tentorium. tabernaculum.

Վ՝րէժ, վրիժու, ուց. ultio. vindicta. poena. 'վրէժ s. վրէժս առնուլ s. խնդրել ccabl. vindictam sumere. ulcisci. վրէժս լուծանել. vindictam, poenam solvo, pendo, luo. վրէժխնդիր. vindex. ultor. վրէժխնդիր լինել i. q. վրէժ խնդրել.

Տ

Տախտակ, ի, աց. tabula.

Տակաւ. jam. paulatim.

տակաւին. adhuc. etiamnum.

Տաճար, ի, աց. templum.

Տամ, ետու, տուր, տուաց. do. **տալ պատերազմ** sq. **ընդ.** bellum gerere cum aliquo.

Տայ III. pers. Sing. Praes. a. v. **տալ.**

Տան, 'ի տանէ etc. v. s. v. **տուն.**

Տաներան. Երան և Տաներան i. e. Iran et Turan.

Տանիմ, տարայ, տար, րեալ, նել. porto. duco. **փախստական տարաւ.** in fugam dedit. fugere fecit. **Հոգ տանել.** curam gerere.

Տանջանք, նաց, cruciatus. tormentum. plaga.

տանջեմ, եցի. crucio. affligo. punio.

Տաշխ, ի, եց. stacte. styrax.

Տասն, սին, սունք, սանց s. **սնից.** decem.

Տատանիմ, եցայ. circumferor. moveor. vagor.

Տատասկ, ի, աց. tribulus.

Տարագիր. proscriptus. expulsus. extorris.

Տարածանեմ et **Տարածեմ, եցի.** extendo. dispergo.

Տարայ, տարաւ, տարեալ. v. s. v. **տանիմ.**

Տարի, րեաց. annus.

Տգէտ, տգիտի, տաց. idiota. rudis. imperitus.

տգիտաբար. tanquam ignarus. inscienter.

Տեառն, տերամբ etc. v.s.v. **տէր.**

Տեղամ, ացի. pluo. irrigo.

Տեղի, ղւոյ, ղւոջ, ղւոջէ s. **ղւոյ, ղեաց.** locus.

տեղեկանամ, ացայ. cognosco. novi. certus sum.

Տեսանեմ, տեսի, ետես, տե՛ս, տեսեալ. video. inspicio. contemplor. scio.

տեսիլ, սլեան, անց. adspectus. spectaculum.

տեսութիւն. visio.

Տերև, ոյ, ոց. folium.

Տևեմ, եցի. ccd. duro. perduro. sustineo.

Տէր, տեառն, տերամբ, տեարք, տերանց s. **տեարց.** dominus.

տէրութիւն, dominatio. dominatus. imperium.

տիրեմ, *եցի*. dominor. impero. ccd. s. c. *'ի վերայ* sq. gen.

Տ*իեզերք*, *րաց*. orbis terrarum. totus mundus. universum.

տիեզերակալ, *ի*, *աց*, mundi imperium obtinens. imperator.

տիեզերական, *ի*, *աց*. oecumenicus. universalis. generalis.

Տ*իւ*, *տուընջեան* s. *ջենի*, *'ի տուէ* s. *'ի տուընջենէ*, *ջեամբ* s. *տուով*. dies. sc. naturalis (ab ortu solis ad occasum usque). *'ի տուէ և 'ի գիշերի*. die nocteque.

Տ*կար*, *ի*, *աց*. infirmus. debilis. impotens.

Տ*ղայ*, *ոյ*. *ոց* s. *ի*, *եց*. infans. parvulus. puer.

տղայանամ, *ացայ*. infans sum, fio. (i. q. ignarus, insons sum, fio. p. 36.)

տղայութիւն. infantia. teneritas.

Տ*ուեալ*, *տուր* etc. v. s. v. *տամ*.

Տ*ուընջեան*. *'ի տուէ*. v. s. v. *տիւ*.

Տ*ուն*, *տան*, *'ի տանէ*, *տամբ*, *տունք*, *տանց*, *տամբք*. domus. palatium. familia. gens. natio.

Տ*ունկ*, *տնկոյ* s. *կի*, *կոց*. planta.

տնկեմ, *եցի*, planto. colloco.

Տ*ռփումն*, *փման*, *անց*. desiderium. amor.

Տ*րտմիմ*, *եցայ*. tristor. moereo. doleo.

տրտմութիւն. tristitia. moeror. dolor.

Տ*րտունջ*, *տրտնջոյ*, *ով* et **Տ***րտնջումն*, *ջման*, *տրտունջք*, *տրտնջմանց*. murmuratio. obmurmuratio.

Ց

Ց Praefixum cca. 1, ad. 2, nota Dativi.

Ց*ամաք*, *ի*, *աց*. siccus. siccum. aridum. terra continens.

Ց*այժմ* (e *ց* et *այժմ* q. v.) usque nunc.

Ց*անկամ*, *ացայ*. ccd. concupisco. desidero. *ցան-*

կալի, լւոյ, լեաց. ccd. desiderabilis. gratns. acceptus.

ցանկասէր, սիրի, րաց. voluptatum amator. amoribus deditus.

ցանկութիւն.concupiscentia. desiderium. amor.

Ցասումն, սման, անց. ira. furor.

Ցաւ, ղ et saepius. Ցաւք, ւոց, ւօք. dolor. labor. molestia.

ցաւէ, են, եաց, եցին, եսցէ. ccd. ինձ. dolet me. patior. compatior. miseret me.

ցաւակցաբար. tanquam misericors,commiserescens. ratione misericordis.

Ցելում,ցելի, էցել, ցելեալ. et Ցելեմ, եցի. scindo. findo.

Ցից, ցըցոյ. paxillus. palus.

Ցնորիմ, եցայ. vertigine laboro. insanio. furo. cc. զհետ sq. gen. insanus sequor.

Ցուցանեմ, ցուցի, եցոյց. ostendo. manifesto.

ցուցակ, ի, աց. indicium. signum. առակ ցուցակի. exemplum.

Ցրուեմ, եցի, dispergo. dissipo.

Փ

Փախչիմ et Փախնում, խեայ, խիր, խուցեալ. fugio. aufugio.

փախստական, ի, աց. fugitivus. profugus. փախստ. տանել. fugare. persequi. փախստ. գնալ. aufugere.

Փայտ, ի,ից. lignum. arbor.

Փառք, ռաց. gloria. honor.

փառաւորութիւն. glorificatio. decus. gloria.

փառամոլ, ի, ից s. աց. qui insano gloriae amore tenetur.

Փափաքելի, լւոյ, լեաց. appetendus. optabilis.

Փափկութիւն. deliciae. voluptas.

Փեսայ, ի, ից. sponsus. maritus.

Փոխան. ccg. loco. vice. pro.

Փոխանակ, ի, աց. vicarius. successor. 2, •compensatio. remuneratio. 3, loco. vice. pro. փոխանակ զի. pro eo quod. propterea quod.

Փուշ, փշոյ, ոց. spina. vepres.

Փուշտիպան et Փշտիպան, ի, աց. voc. pers. پشتیبان protector. satelles. custos corporis.

Փոքր, քու, քուէ, քունք, քունց, քումբք. parvus. paucus. minor.

Փչեմ, եցի. flo. inflo. inspiro.

Փրկեմ, եցի. libero. eripio. servo.

փրկիչ, կչի, չաւ. liberator. servator.

փրկութիւն. liberatio. redemtio. salus.

Ք

Քակեմ, եցի. destruo. solvo. dissolvo. separo.

Քահանայ, ի,ից. sacerdos.

քահանայական, ի, աց. sacerdotalis.

քահանայութիւն. sacerdotium.

Քաղաք, ի, աց. civitas. urbs.

Քաղցր, ցու, ցունք, ցունց, ցուք. dulcis. suavis.

Քան. Particula comparativa. cca. quam. քան մինչ. sed quum.

քանի, նւոյ s. նիք, նեաց. quot. quantus. քանի մի. aliquot.

քանզի. nam. quoniam. quia.

Քաջ, ի, աց. potens. fortis. egregius. քաջ արանց. augustus.

քաջութիւն. fortitudo. virtus.

քաջագանգուր. bene cincinnatus.

Քառասուն, սնի, նից. quadraginta.

Քարկոծ լինիմ. lapidibus obruor. lapidor.

Քարոզեմ, եցի. proclamo. palam annuncio. praedico.

Քեզ, 'ի քէն v. s. v. դու.

Քերոբէ et Քերովբէ, ի,ից. Cherub.

Քիրտն, քրտան, տունք s. տինք, տանց. sudor.

Քնար, ի, աց s.ից, օք s. իւք s. ովք. cithara. lyra. nablium.

m*

Քննեմ, եցի inquiro. examino. perscrutor.

քննութիւն. indagatio. investigatio.

Քո Gen. sing. Pron. դու q. v.

Քո et Քոյ, քոյոյ s. քոյ, քում s. քոյում, քումմէ, քոյով s քով, քոյք, քոյոց s. քոց tuus.

Քոյր, քեռ, քերբ, քորք, քերց. soror.

Քսան, ի, ից viginti.

Քրիստոնեայ, նէի, ից Christianus.

Օ

Օգնական, ի, աց auxiliator. adjutor.

Օգուտ, օգտի, ից. utilitas. lucrum. utilis.

Օդ, ոյ, ոց s. ի, ից aer. aura.

Օծանեմ, օծի, էօծ, օ՛ծ. ungo. inungo.

Օձ, ի, ից serpens. anguis.

Օ՛ն, օ՛ն առ, օ՛ն առեալ. age. agedum.

Օտար, ի, աց. alter. alienus. diversus. peregrinus. ccabl.

օտարանամ, ացայ. alienor. abalienor. ccabl.

օտարութիւն. abalienatio. aversio. diversitas. peregrinatio.

օտարոտի, տւոյ, ւոց. alienus. peregrinus. adulterinus. nothus.

Օր et Աւր, աւուր, յօրէ, աւուրբ, աւուրք, ուրց, ուրբք. dies civilis sc. 24 horarum.

Օրէն, րինի et saepius plur. Օրէնք, րինաց. lex. consuetudo. mos.

օրինակ, ի, աց. exemplum. forma. modus. զոր օրինակ. quemadmodum. sicut.

Օրիորդ, ի, աց puella. adolescentula. virgo.

Օրհնեմ, եցի cca. benedico. օրհնեալ. benedictus.

օրհնութիւն. benedictio. laudatio. hymnus. carmen.

Ex officina G. Hickethier.